

Bibliothèque numérique

medic@

**Musa Brasavola, Antonio / Apuleius
Barbarus / Humelberg, Gabriel (éd.). In
hoc opere contenta : Ant. Musae de
Herba vetonica liber I, L. Apulei de
Medicaminibus herbarum liber I, per
Gabrielem Humelbergium,... recogniti
et emendati... adjuncto commentariolo
ejusdem**

*Zurich, Christoph I Froschauer, 1537.
Cote : 6818*

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?06818x01>

3,2,11

IN HOC OPERE CONTENTA.

ANT. MUSAE
DE HERBA VETONICA
LIBER I.

L. APVLEI DE MEDICA
MINIBVS HERBARVM
LIBER I.

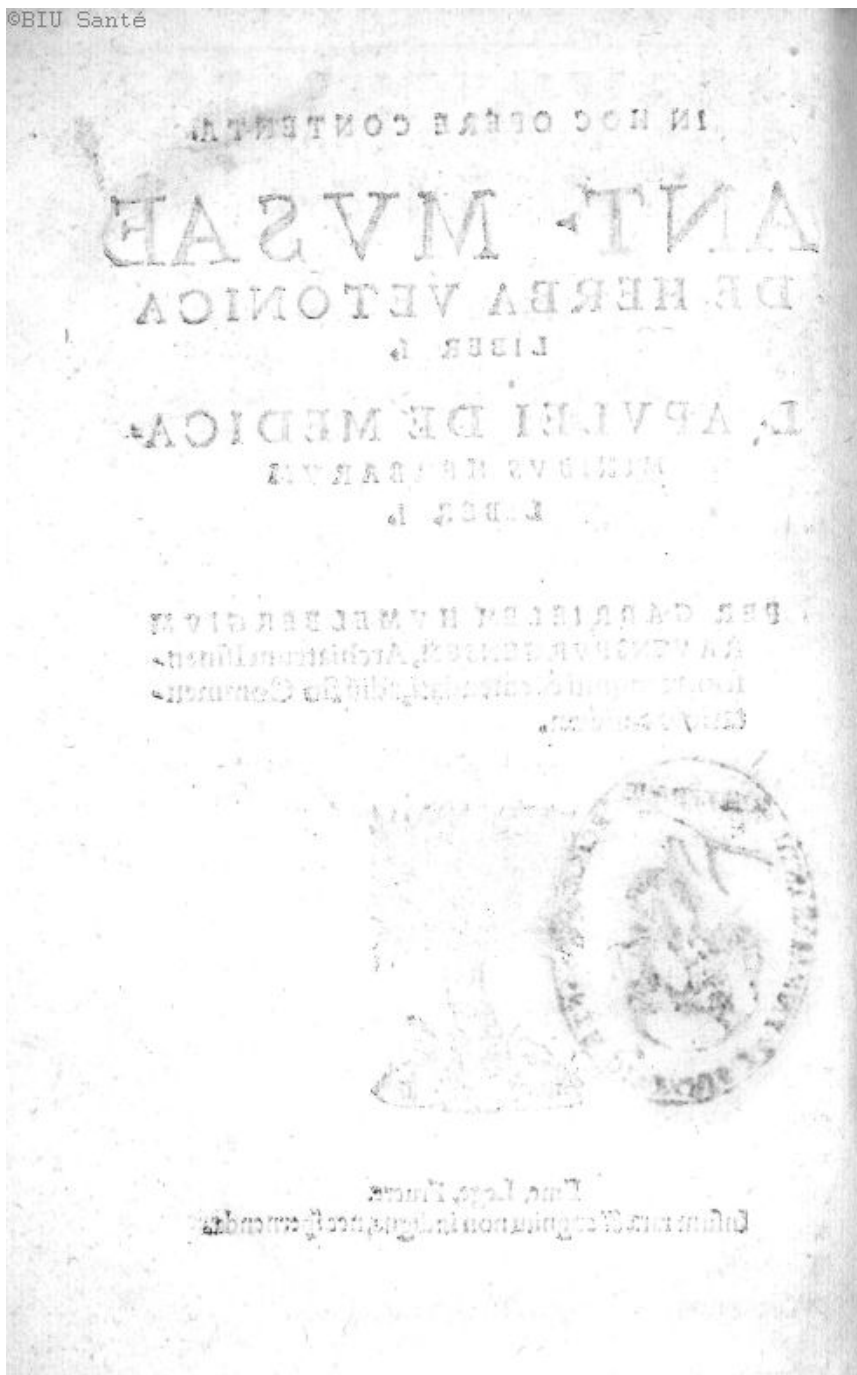
PER GABRIELEM HVMEI BERGIVM
RAVENSPVRGENSEM, Archiatrum Iſinen-
ſem, recogniti & emendati, adiuncto Commen-
tariolo eiufdem.

Recollectorum pariſienſium

Eme, Lege, Fruere.
Infunt rara & cognitu non indigna, nec ſpernenda.

GABRIEL HVME LBER

GIVS R. IOACHIMO EGELLIO RA

uenspurgenfi, Medicinæ Doctõri præ-
stantiffimo, S. D.

ON VT IN PVBLICVM
prodirent, recognoui-
mus & Commētarijs no-
ftris illustratimus *Κορυ-
κους*, hoc est, Herbarios
ANT. MVSAB & L. APV-
LEI libros, IOACHIME
optime, fed nobis ipfis tā-
tum cecinimus, ne otio
qd̄ succiffiuis horis tunc
fe fuggerebat, abutere-

mur, & bonas horas male collocaremur, animo no-
fthro femper infidente eo quod Aul. Gellio referente
apud Ennium in Iphigenia legitur,

Otio qui nescit uti, plus negotij habet,

Quam quum est negotium in negotio.

Nam cui quid agat institutum est, nullo negotio

Id agit, studet ibi, mentemq; atq; animum delectat suum.

Otioso initio animus nescit quid velit.

Hoc idem est enim, neq; domi nunc nos, neq; militia sumus,

Imus huc, hinc illuc, quum illuc uentum est, ire illinc lubet.

Incerte errat animus: præter propter uitam uiuitur.

Verum longe aliter à nobis tu sentiens, lucubratiun-
cula nostra uisa & lecta, mox ad æditionem inhorta-
tus es, ut quæ mihi honori, alijs uero utilitati futura
esset; quam tamen hucusq; non sine causa distuli, diu-
tiusq; distuliffem, nisi sciffem hanc sicut & cætera no-
ftra omnia pro animi tui candore syncere abs te ap-
probari; quare huic honestæ exhortationi tuæ nõ po-

a ñ

tui non morem gerere. Accipe igitur hæc quantula-
 cunq; tibi nominatim dicata hilaro fronte. Sic enim
 sub nominis tui auspicio feliciter in hominum manus
 exitura non ambigo. Sub cuius autem potius quam
 medici, q; huius artis sit gnarus & peritus, quiq; opti-
 me de hisce nouerit iudicare, nomine in lucem prodi-
 re debeant, haud facile dixerim; inter quos tu primum
 obtines locum, ut qui medicæ artis sis peritissimus
 atq; doctissimus, nulliq; secundus. Quod si alijs ceu
 tibi hæc nostra placere cognouerimus, dabimus mox
 & alia non minus placitura. Bene uale. Iſinæ, ex mu-
 seo nostro. Mense Februario, Anno salutis nostræ
 M. D. XXXVII.

[Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, including the date M. D. XXXVII.]

GABRIELIS HV MELBER=

GII RAVENSPVRGENSIS, MEDICI

ad candidum Lectorem PRAEFATIO.

VONIAM prius impressi Antonij Musæ & Apulei de re herbaria libri humanæ saluti per quàm utiles, plurimis & grauibus quidem illis scatent erroribus, operæpretium duxi illos pro uirili & diligenti nostro studio correctiores & emendatiores iterum, sic hortatibus doctissimis uiris Ioachimo Egellio medicinæ doctore clarissimo, & V. I. consultissimo doctore Iacobo Kraëlio, atq; uenerando liberalium artium magistro D. Chuonrado Friccio, & alijs quàm plurimis uiris doctis atq; pijs, in publicum dare, adiuncta parua uocabulorum quorundam enarratione. Quod si adhuc quædã minus correctæ in hac nostra castigatione reperiantur, non tamen ob id nos male de te meritos censebis, optime Lector, quum id præstiterimus quod potuimus, & alijs quod superest & meliora præstandi ansam dederimus. Quis enim in tanta librorum corruptione, & præsertim in Græcis nomenclaturis citra Græcos characteres, absq; synceriores codice, omnium tam deprauatas corruptelas emendare possit, nisi Delio natatore, quo caremus, coadiuuante, nõ uideo. Sunt enim omnes quos hucusq; uidere licuit codices quàm maxime deprauati & mutili, & pluribus in locis adeo uarij, ut satis mirari non possimus. Nec nos integrum Apulei librum, sed multa, nunc quidem nomenclaturas, nunc circa herbarum descriptiones & historiam aliquid illi deesse censemus. Quæcunq; autem restituimus, ea omnia tum ad exemplariorum nostrorum antiquissimorum fidem, tum ad Dioscoridis, Plinijs & aliorum auctoritatem ac ueritatem ipsam reddidimus: licet, ut ingenue fateamur, alicubi etiã, præsertim circa nomenclaturas, coniecturis tantum usi simus. Quare, candide Lector, hæc nostra quantulacunq; boni consule, & de restitutis & emendatis, quæ non pauca sunt, gratias habe. Nam quantis laboribus hæc nobis constiterit restitutio, agnoscet is, ne quid ambitiosius dicam, qui utranq; editionem simul contulerit. Nos quod potuimus dedimus: quæ adhuc supersunt, reddant alijs, & suppleant quod à nobis omisum est, & gratiam illis habebimus. Et quia hæc satis præfata fuisse potuissent, quum tamen sint qui libellum de Vetonica Apuleio etiam adscribere conentur, haud abs re de hoc etiam aliqua subiungenda dignum duxi. Nos

AD LECTOREM

enim eius operis non Apuleium, ut aliqui uolunt, sed Antonium Musam autorem esse credimus, adstantibus id uenerandæ uetustatis exemplaribus & epistola ipsa qua opus id Marco Agrippæ dedicat: quorum temporibus nondum uixit Apuleius, sed longe post, sub Hadriano & Antonino Pio Cæs. Augg. Fuit autem Antonius hic Musa Cæsaris Augusti medicus, quo autore quum destillationibus iccinore uitato ad desperationem reductus contrariam & ancipitem rationem medendi necessario subiit, quia calida fomenta non proderat, frigidis curari coactus est, ut scribit Suetonius Tranquillus. Huic etiam Musæ, cuius opera ex ancipiti morbo conualuerat Cæsar, statum ære collato iuxta signum Aesculapij statuerunt, eodem Tranquillo testante. Sed de Musæ qui medicina contraria graui periculo exemit Augustum, Plinius etiam naturalis historiæ lib. 19. cap. 8. sic scribit, Diuus certe Augustus lactuca conseruatus in ægriudine fertur prudentia Musæ medici, quum priores eam ob religionem minime commanducarent, in tantum recepta cõmendatione, ut seruari etiam in alienos menses eam oxymelite repertum sit. Et lib. 25. cap. 7. eiusdem meminit quum ait, Inuenit & pætrum nostrorum ætate rex Iuba, quam appellauit Euphorbiam, medici sui nomine & fratris Musæ. Et iterum, iidem fratres, inquit, instituerunt à balneis frigida multa, corpora adstringi. Item lib. 30. cap. 3. Musa medicus, ait, quum incidisset in insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraq; celeritate persanabat. Denuo meminit eiusdẽ Musæ Scribonius Largus medicus etiam uetustissimus, & quem Galenus summopere commendarit, & pluribus in locis sequutus sit, in libro Compositionum medicinalium Compositione 110. ubi hieræ pieræ, que nunc in quotidiano & frequentissimo usu est, compositionem in ipsum referri testatur. Sed hæc satis de Musæ, qui præclarum & utile opus hoc de Vetonica M. Agrippæ Cæsaris Augusti genero dedicauit. Quem Agrippam Augustus in Sicilia post naualem uictoriam Cæruleo uexillo donauit, testante Tranquillo. Hic item Agrippa Iuliã atq; Virginem aquas in urbem perduxit: cuius causa Augustus querentem de inopia & caritate uini populum, referente Tranquillo, seuerissima coërcuit oratione, satis prouisum à genero suo Agrippa productis pluribus aquis, ne homines sitirent. Sed ne longiores simus, hoc unum tantum de Agrippa adhuc ex Plinij lib. 23. cap. 1. addemus, ubi ait, Non est prætereundum ex eo (scilicet aceto, cuius natura illic describitur) exemplum ingens. Si quidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus graui morbo pedum, quum do-

lorem

LIBER I. PRÆFATIO.

lorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosa scientia, ignorante diuo Augusto, tanti putauit usu pedum sensuq; omni carere, dummodo & dolore illo careret, demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi, euasit. Ex his itaq; tum tempore quo quisq; uixit, tum epistolis operibus præfixis, satis manifestum est Ant. Musam libri de Vetonica, Apuleium uero alterius de reliquarum herbarum medicaminibus autorem esse. Præterea Musam scriptis aliquid mādasse quod ad posteros manarit, satis clare etiam patere potest ex his quæ iam paulò ante Tranquillo & Plinio, Scribonioq; autoribus relata sunt. Vnde enim talia nouissent nisi ex reliquiis illius monumentis? Et quæ de Vetonica scribit Plinius, ex Musa (si contuleris) mutuasse uidetur, non obstante quod apud Pliniū in nomenclaturis medicorum per diuersos librorum elenchos ipsius nulla fiat mentio, sed tacitus ipsum prætereat: quod tamen non mirum est de Apuleio, qui multis annis illi successit. Siquidem in tempora Vespasiani Plinius, in Hadriani uero incidit Apuleius, quem Priscianus etiam in medicinis scripsisse testatur. Fuit autem Apuleius is non alius, ut credimus, quàm Madauræ ciuis, persuadentibus id tum uoculis quibusdam Apuleio non indignis, tum uetustis illis exemplaribus quæ concorditer habent hunc de herbis librum Apulei esse Platonici, quem & Madaurensem esse uolunt: quibus etiam ob uetustatis reuerentiam non spernenda est autoritas. Sed ne prolixior sim iusto, satis superq; dictum sit de disceptatione hac & diuersis librorum autoribus, quos loquentes audire nunc tandem iustum est. Bene uale.

ANNO

LIBER ANTONII MVSÆ

DE HERBA VETONICA.

ANTONIVS MVSA MARCO

Agrippæ Salutem.

CÆSARI AVGVSTO præstantissimo omnium mortalium, sed & iudicibus ipsius scito te proximum esse auxilium, quodq; artis meæ clarissimum Cæsaris iudicio. Quo præsens semper esse tecum possim, Cōmentarium hunc artis meæ peruenire ad te uolo munusculum. Ipse itaq; mereri ante habebis MARCE

AGRIPPA opus hoc curæ meæ experimentum ex omnium medicorum summorum disciplinis & usu ordinatum eo uelut præsentē semper habere MVSAM tuam. In quo quum proposuerim mihi medicamina dicere, piaculi genus existimaui transire uirtutes & effectus herbæ Vetonicæ, cuius salubritas, ut cognoscas quantis rebus cōueniat, ante potestates eius dicendæ sunt. Neq; enim remedijs tantum aspici maius est quàm quod sine offensa stomachi proficit. Non gustus asperos offerre ægrotantibus quum sumitur, & si adfert, tormenta sunt mediocri quadam lenitate parata, nec dulcedinis fastidium, nec acrimonia præstat offensam. Itaq; prodest ad effectus sanitatis, non ut aloë uel absinthium, quoræ non est tanti sentire auxilium, quàm ut amaritudinem sentias. Vetonica tantum potest ut eam laborantes non tantum sine labore sumant, sed etiam libenter. Odore est tam amabilis ut ignorantem cogat suspicari herbam utilem corpori. Hæc tantum potest effectu ut etiam numero septem & quadraginta morbos remediet, licet fieri potest ut omnibus uitijs prodesse possit, maxime mulierum ad salutem apta. Proponendum ergo putauim qualibus ualitudinibus quæ subiectæ sunt, proficit. Hanc autē & pauci nouerunt medici, & si qui affines sunt, non totis perspexerunt uiribus. Sciunt eam esse utilem, sed quibus modis ignorant, quod perinde est ac si organa hydraulica habeant quibus uti nesciāt. Hæc proloqui non est necessarium: putauim tantum profectus herbæ Vetonicæ noscerentur. Hanc autem suo tempore colliges, id est, mense Augusto quum cæteræ herbæ maturescere incipiunt, cum semine & radicibus sine ferro, eamq; excussa ne terra ei inhæreat, & in umbra are facias, atq; ita teras cum semine & radicibus suis, cribro aromatico mollissime in puluerem redactam: & cum uolueris uti, sic uteris.

NOMINA

NOMINA HER BAE VETONICAE.

RAECI prioniten, cestron, † pyrinen, adian *aliàs cy*
 ton, psychotrophō, cosmicen, sideritin, pan *roën.*
 dionam, thyan rhizan, dyprinion. Prophe
 tæ hieran † corinen, Syri pheriponion, Tu *aliàs bo*
 fci indicem, Latini uetonicam, ijdem ferratam, non *tancn.*
 nulli rusmarinam. Hæc herba Vetonica nascitur in
 pratis & montuosis locis, mundis & opacis circa fru
 tices. Animas hominum & corpora custodit, & no
 cturnas ambulationes à maleficijs & periculis, & lo
 ca sancta & busta etiam à uisibus metuendis tuetur
 & defendit, & omni rei sancta est. Cestron uocatur e
 tiam psychotrophon, siquidē frigidis reperitur in lo
 cis, radicibus tenuibus, thyrso tenui ultra cubitū qua
 drangulo, folijs querci similibus, boni odoris, semine
 in summitate thyrsi spicato, modo thymbræ. Cuius
 uirtutes infra scriptæ sunt.

1 Ad capitis fracturam.

Herba uetonica contusa, & super capitis ictum
 imposita, uulnus mira celeritate cōglutinat & sanat.
 Eo quoq; efficacius, si tertio die resectam, hoc est, re
 centiorem frequentius imposueris donec sanescat.
 Eius potestas tantam fertur habere utilitatem, ut ossa
 quoq; fracta uis sua extrahat.

2 Ad dolores oculorum.

Vetonicæ herbæ radices ex aqua ad tertias coqui
 to, & ex ea aqua oculos foueto : ipsa autem folia eius
 trita supra frontem & oculos imposito.

b

3 Ad dolores aurium.

Herbæ uetonicæ recentis folia uel per se aut in aqua madefacta perterito, succumq; eorum excipito, deinde adiecta rosa liquida tepefacito, & in aures stillato, lanaq; spissato, mire proficere creditur.

4 Ad caligines oculorum.

Vetonicæ drachmā unam, aquæ calidæ cyathos quatuor ieiunus bibat, deducit ad inferiorem partem eum sanguinem qui caliginem oculorum facit.

5 Ad lachrymosos oculos.

Vetonica manducata aciem oculorum clariorē facit.

6 Ad sanguinem de naribus profluentem.

Herbæ uetonicæ contritæ paululum salis adijcitur digitis duobus & pollice medio quantum tolli poterit, & subactum formato rotundulam; quam si naribus inserueris, sanguinem sistet.

7 Ad dolorem dentium.

Herba uetonica ex uino ueteri aut aceto ad tertias decocta & gargarisata, dolorem dentium discutit.

8 Ad uomicos & suspiriosos & thoracis dolorem.

Herbæ uetonicæ drachmam unā, & sumptis ex aqua tepida cyathis duobus, bibendum si dederis, iuuat. Idem suspiriosis prodesse creditur.

9 Ad phthificos & eos qui purulentum reijciunt.

Vetonicæ drachmas tres in puluerē redactas dato cum melle, & glutiat ieiunus cottidie, auxiliatur.

Ad stoma-

DE HERBA VETONICA.

5

10 Ad stomachi dolorem.

Vetonicae drachmas quatuor dato manducare per triduum, uel in aqua frigida cyathis quatuor dabis bibere, miraberis bonum effectum.

11 Ad iecoris dolorem.

Vetonicae drachmas quatuor, aquae calidae cyathos quatuor da ut bibat per triduum.

12 Ad lienosos.

Herbam uetonicam ex uino decoctam & potui datam, lienosis prodesse, experti adfirmant.

13 Ad renes.

Vetonicae drachmae duae ex mulso cyathis duobus bibentem sanabunt.

14 Ad lateris dolorem.

Vetonicae drachmas tres ex uino ueteri cyathis tribus, & piperis grana uiginti septem contrita & calefacta ieiunus bibat, curabitur.

15 Ad lumborum dolorem.

Vetonicae drachmas tres ex uino Amineo cyathis tribus, piperis grana decem & septem contrita & calefacta ieiunus bibat.

16 Ad uentris dolorem.

Herbae uetonicae drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendum da. His autem duntaxat haec apta erit compositio, quorum non ex cruditate intestina torquentur.

17 Ad aluum concitandam.

Vetonicae drachmas quatuor, hydromelitos cyathos octo ad bibendum dato, uentrem praesentaneum mouebit.

b ij

18. Ad colum.

Vetonica cum uino austero æque proficit.

19. Ad tussim.

Herbæ uetonicæ uncias duas ex melle accipiat per dies nouem.

20. Ad quotidianas.

Herbæ uetonicæ drachmas duas, arnoglossæ drachmam unam, ex aqua calida cyathis quatuor dato, bibat sub accessione.

21. Ad tertianas.

Vetonicæ & pulegij drachmas singulas, aquæ calidæ cyathos tres sub ipsa accessione dato bibere, sanabitur.

22. Ad quartanas.

Herbæ uetonicæ drachmas tres, mellis Attici unciam unam, aquæ calidæ cyathos tres in unum misceris, & ante accessionem da bibat, mire sanabitur.

23. Ad uesicæ dolorem.

Herbæ uetonicæ drachmas quatuor, apij radicis scrupulos tres. Decoque apij radices in sextario aquæ ad mediâs, quum decoctæ fuerint, tum demum uetonicam permiscebis, & dabis bibere, dolorem in perpetuum sanabit.

24. Ad calculum.

Vetonicæ drachmas tres ex aceto scyllitico, & mellis unciam unam & aquæ calidæ cyathos nouem bibat, confert.

25. Ad hydropicos.

Vetonicæ drachmam unam ex aquæ calidæ cyatho uno da triduo bibere.

Ad mu-

26 Ad mulieres quæ partu laborant.

Vetonicæ drachmas duas, aquæ calidæ cyathos quatuor, si cum febre fuerit: sin uero sine febre, mulsi cyathos duos & aquæ calidæ cyathos duos da bibere.

27 Ad paralyfim.

Vetonica trita et imposita neruos etiã præcisos glutinare & perfanare creditur.

28 Ad horrores.

Vetonicæ drachmas duas ex aquæ calidæ cyathis duobus, & uini austeri cyathis duobus sub accessione dato bibere.

29 Ad mulieres quibus loci præ frigore uexati sunt.

Vetonicæ drachmas tres ex aquæ calidæ cyathis tribus ieiunã dato bibere triduo, remedia sentiet.

30 Ad eos qui sanguinem per os reijciunt & purulentos.

Vetonicæ drachmas tres & lactis recentis capriani cyathos tres bibat triduo, & statim sanabitur.

31 Ne fias ebrius.

Vetonicam prius sumas.

32 Ad euersos de uehiculo.

Vetonicæ drachmas tres ex uini ueteris cyathis duobus calefactis bibat.

33 Ad ietericos, id est, morbo regio laborantes, qui sunt auriginosi.

Vetonicã herbam ex uini cyathis tribus frequenter sumptam, proficere didicimus.

34 Ad carbunculum.

Vetonicæ drachmam unam, aquæ calidæ cyathos

duos bibat. Item uetonica cū axungia trita plagæ imponatur, prodest.

35 Qui perfrictionibus laborant,
Vetonicæ unciam ex uino cyathis quatuor bibat triduo.

36 Lassis ex itinere,
Vetonicæ drachmā unam ex oxymelitos cyathis tribus potui dato.

37 Aegris fastidientibus cibos,
Vetonicæ drachmas duas ex aquæ mulsæ cyathis tribus bibat.

38 Ut facile quis concoquat,
Vetonicæ drachmas tres, mellis unciam unam, aquæ calidæ cyathos duos bibat.

39 Ad eos qui cibum non possunt continere,
Vetonicæ drachmas tres, mellis unciam unā concoquito donec indurescat, & pastillos ex his facito quatuor, & ex ipsis cum aquæ calidæ cyathis duobus unum per singulos dies deglutiat & bibat.

40 Ad ueretri dolorem & tumorem,
Vetonica ex uino trita tumores foueto, ipsamq; apponito, potenter facit.

41 His qui uenenum sumpserunt,
Vetonicæ drachmas tres ex uini cyathis tribus statim dato bibat, & reijciet.

42 Ad serpentum morsus,
Vetonicæ drachmas tres in uini cyathis tribus diluito & potui dato, omnium serpētium morsus sanat. Item uetonicæ drachmas sex in uini nigri cyathis tribus

DE HERBA VETONICA.

7

bus conterito & super uulnus illinito.

43 Ad rabidi canis morsum.

Vetonica contusa morfui imponatur.

44 Ad fistulas.

Vetonica contusa & trita ex hac rotundulas facito, & paululum salis inferito, & fistulam obligato, expurgat & sanat.

45 Ad lumborum dolorem.

Vetonicæ drachmas duas ex mulso potui dato: sebricitanti ex aqua calida, lumborum dolores sanare creditur.

46 Ad mulierum purgationes.

Vetonicæ drachma ex uino data purgationes hærentes expellit.

47 Ad podagram.

Vetonicæ radices cum folijs decoctas ad tertias in aqua potui datas: ipsamq; per se tritam & impostam, mire dolorem lenire experti adfirmant.

Hactenus Antonius Musa.

GABRIELIS HVMELBER

GII RAVENSPVRGENSIS, IN LIBEL

lum Antonij Musæ de herba Vetonica

ENARRATIONES.

ETONICAE.) Vetonica herba est nota, satis ab autore descripta, & quotidiani ac laudatissimi nostro tempore cōtra capitis morbos usus, præsertim flosculi ipsius saccharo conditi. Dicta est autē Vetonica ab inuentoribus, uti Plinius lib. 25. cap. 8. testatur inquiring, Inuenerūt Vetones in Hispania

eam quæ betonica dicitur in Gallia, in Italia autem ferræ rula, à Græcis cestron aut psychotrophon, antecunctas laudatissima. Prioniten.) Prionite Græcis dicta est, quemadmodum Latinis ferrata, à ferra quæ Græce πριώνον dicitur; id quod eo quod folia habeat per ambitum ferræ modo incisuris diuisa. Cestron.) Cestron uocata est Græcis à uarietate & copia remediorum. Varijs enim & plurimis morbis accommodata est. Pyrinen.) Pyrine dicta est à ui calorifica. πυρινός enim Græcis ignitus est. Alterum tamen exemplarium nostrorum hoc loco non pyrinen, sed cyroën scriptum habet, ut sic dicta sit herba à dominio & autoritate quæ Græcis κύρων dicitur. Adianton.) Sic appellata uidetur quod folia habeat in extremitatibus incisuris diuisa ceu proprie adianton dictum. Psychotrophi autem causa satis ab autore reddita est. Cosmice.) Cosmice uocata est ab ornato & pulchritudine, κόσμος Græcis ornatum uocantibus, quem Latini mundum appellant. Sideritin.) Sideritis dicta est quasi ferraria, σίδηρος enim ferrum est. Habet autem id nominis à proprie dicta sideritide herba, eo quod folia habeat illi similia, & similiter per ambitum incisuris diuisa. Seu quod quemadmodum illa, sic etiã hæc ipsa uulnibus ferro factis conglutinandis & sanandis fit accommodata & utilis. Pandionam.) Pandiona uocata est quasi tota iouia, propter uirtutum ipsius excellentiam & maiestatem; quemadmodum etiam thia rhiza, id est, diuina radix dicta est, eadem ratione. Prophetæ.) Prophetæ gentilibus (nam in Christiana religione longe alij hoc nomine intelliguntur) dicebantur Magi. Quo nomine & in eadem significatione utitur hic Musa & aliquando Apuleius: hic quod non qui simpliciter futura prædicebant & uaticinabantur uates, sed qui uaticinijs religionem & medicinam miscebant, in quo tota magicæ artis summa olim consistebat. Quæ artium fraudulentissima plurimum in toto terrarum orbe plurimis quæ sæculis ualuit, cuius maxima

xima fuit autoritas : quandoquidem sola artium, uti Plinius naturalis historię lib. 30. refert, tres alias imperiosissimas humanę mētis complexa in unam se redegit, quam natam primum ē medicina nemo dubitauit, ac specie saluari irrepisse uelut altiore sanctioremq; medicinam, deinde blāditissimis desideratissimisq; promissis addidisse uires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanū genus. Atq; ut hoc quoq; suggesserit miscuisse artes mathematicas nullo non auido futura de sese sciendi, atq; ea ē cęlo uerissime peti credente. Et ex hac disciplina professioneq; sapiētia à potiore uaticiniorum parte magos & prophetas appellat Musa, qui mutatis medicę materię nominibus, religioneq; aliqua cōsecratis diuinam quandam medicinam tractare uideri uolebant. Hieran corynen.) Hoc est, sacram clauam. κορύνη enim claua dicitur, sic nuncupata propter flores & ex his semina sic in summo caule disposita ut clauę formam ostendant. Sed uide num potius legendum sit, hiera botane, id est sacra herba. Nam Scribonius Largus cōpositione medicinali 150. scribit hieran botanen à Latinis uetonicam dici. Sacra uero dicta est propter usum sacrum: & quia omni rei, ut ait, sancta est. Syri.) Syri Asię populi sunt, de quorum prouincijs plura Plinius lib. 5. cap. 12. & 13. Tusci.) Tusci Italię populi, de quorum regione Plinius lib. 3. & Strabo lib. 5. Rusmarinam.) Hęc in exemplaribus nostris nulla est appellatio. Potuit autem sic dici quod odorata sit herba ceu rosmarinus. Animas hominū &c.) Nam ut Plinius ait, tantū glorię habet, ut domus in qua fata sit tuta existimet à piaculis omnibus. Nocturnas.) Quia nocturno tempore & in tenebris ambulantes talia maxime contingere, & se offerre atq; ostentare solent. Maleficijs.) hoc est, iniurijs, & ut seipsum exponens ait, periculis. Loca sancta.) id est, loca sacra & templa deorum religioni consecrata, ubi talia se maxime ostendunt & nobis occurrant, quemadmodū etiam circa bu-

sta, id est cæmeteria & loca ubi mortui sepeliuntur, etiam si non uita fuerint cadauera. Olim enim bustum proprie dicebatur locus in quo mortuus combustus ac sepultus erat, nunc uero dicitur sepulchrum quamuis non uratur corpus. Visibus metuendis.) Visus metuendos uocat phantasmata & spectra quæ oculis nostris ad modicum temporis sese ingerunt, sed neuiquam clare, uti genij faciunt & lemures, & quicquid est nocturnorum terrentium. Semine spicato.) id est, in caule sic disposito ut spicæ in frugibus formam ostendat. Thymbra.) Thymbra herba est quæ alio nomine satyria dicitur & cunila: de qua Dioscorides lib. 3. cap. 41. Ad tertias.) hoc est, ut una tertia parte aque absumpta, duæ tertiae partes adhuc supersint. Foueto.) id est, calefacito. Fouere est res calidas siue ficcas siue humiditas medendi causa corpori læso adplicare. Et inde fomenta & foris dicuntur huiusmodi rerum adplicationes. Rosa liquida.) hoc est, ut alterum exemplarium nostrorum habet, oleo rosaceo. Spissato.) hoc est, obturato & obtegito. Caligo.) Caligo, quæ & caligatio dicitur, est uisus debilitas, nunc ex lippitudine, nunc ex senectute aliaue imbecillitate contingens, autore Celso lib. 6. Drachmam.) Drachma, quæ & denarius dicitur, nummi genus est & ponderis. Pro nummo accipitur apud A. Gellium Atticarum noct. lib. 1. qui, ubi Laïs nobile scortum à Demosthene pro re Venerea *μυρίασ δραχμάσ*, i. decem mille drachmas proposcit, ait, hoc facit nummi nostratis (Romani scilicet: erat enim Romanus Gellius) denarium decem millia. Et in sacris literis apud D. Lucam euangelij sui ca. 15. ubi ait, Quæ mulier habes drachmas decem, & si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam & euerrit domum & querit diligenter donec inueniat eam? Et cum inuenit conuocat amicas & uicinas dicens, Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. Pro pondere uero accipitur apud medicos, est quæ octaua pars uncia,

uncia, pendēs scrupulos tres. Scrupulus uero tritici uel hordei quibus pondera nunc metiuntur, grana uiginti, unde sexaginta drachmam constituunt, quæ, ut Plinius ait, denarij argentei habet pondus. Sed quia in dictionis huius orthographia communiter nūc erratur, & passim dragma pro drachma & scribitur & legitur, non abs re fuerit uel obiter discrimen eorū subiūgere. De drachma iam dictum est quid sit. Dragma uero longe aliud significat. Nā ut Hesychius in lexico tradit, Δράγμα, id est dragma est ὁ μὲν πρὸς ἀριστερῆς χειρὸς ἐπιπέδῳ, hoc est, quātum sinistra manu comprehendit messor, id est, fasciculus siue manipulus foeni aut segetis. Et Celsus lib. 5. cap. 25. Manipulus qui manu cōprehendi potest. Inuenitur etiā δράμα, id est drama, est quod id, ut idē Hesychius ait, πρῶμα, πρῶξις ἢ λόγος πρὸς ἑκάστην ὑπόθεσιν τινα, hoc est poēma, actus aut sermo rei alicuius argumentū & materiam quandam continens & complectens, quales sunt in scænis comediarum seu tragœdiarum actus & fabulæ, rei quæ alicuius repræsentationes factæ. (Cyathos.) Cyathus liquorū mensura est, & pars duodecima sextarij, continens cochlearia octo. Pondere autem, uini quidem, uti ex Africano medico colligitur, qui cum Hippocrate & Latinis magis conuenit, pendet uncias duas & scrupulos octo. Olei uero unciam unam cum dimidia, hoc est, drachmas duodecim: licet Plinius simpliciter cyatho decem tantum drachmas tribuat lib. 21. ca. ultimo, ubi ait, Cyathus pendet per se drachmas decem. Mellis autē cyathus pendet uncias duas cum dimidia. Sunt enim cuiusque materiae mensurarum pondere plurimæ differentia. Nos nunc in liquidis potionibus medicinalibus olei pondere communiter utimur, & cyathum uncia una cum dimidia, hoc est drachmis duodecim, pendimus. (Rotundulam.) Rotundulam uocat pastillum à forma rotunda, quem Græci trochiscum, Latinis nunc etiam usitato nomine, uocant, & magdalides eas quæ sunt ampliores, ut tradit Scribonius

- 8 Largus. Vomicos.) Vomicos uocat eos qui pulmo-
nis uomica & puftula, quam Græci phyma dicunt, labo-
rant; quæ quomodo in pulmone generetur, docet Hip-
pocrates lib. 1. de morbis. Suspiriosos.) id est, anhe-
los, ægre spirātes, & spiritus angustia difficultateq; labo-
rantes, quorum Græci tres differentias faciunt, & alios
asthmaticos, alios orthopnoicos, alios dyspnoicos uo-
cant. Asthmaticos quidem eos, autore Galeno & Paulo
Aegineta, qui sine febre crebra respiratione ueluti à cele-
riore cursu laborāt, & laborioso conatu cumq; angustia
respirantes simul quum defederint surgere & quum sur-
rexerint sedere coguntur. Orthopnoicos uero eosdem
quum strangulari timentes ad respirationem recta cerui-
ce & recto toto pectore nituntur. Et dyspnoicos, in qui-
bus ueluti per angustias elisus spiritus & anima egredi-
tur. Quod malū & prioribus & alijs pluribus malis com-
mune est. Latini omnes indiscriminatim & promiscue an-
helos, suspiriosos, & Græca uoce asthmaticos & alijs no-
minibus appellitāt. Phthificos.) id est, eos qui phthi-
si laborāt. Phthisis autem pulmonis exulceratio est, quæ
ex pituita à capite destillāte oritur, quam febricula sequi-
tur & frequens tussis, pus excreatur, interdū cruentum
aliquid, autore Celso. Purulentum.) hoc est, res putri-
das, & pus, quod Græci πύον dicunt, crassum & album,
glutinosumq;. Vnde & purulentæ excreationes & sputa
12 dicuntur, quæ Græci ἐμπνύματα uocant. Lienosos.)
id est, ut Græco uocabulo nūc uocamus spleneticos, qui
bus lien obstruso obseptoq; in eo atræ bilis excremento
induruerit. Quos Galenus in diffinitionibus suis descri-
bens, splenicos, id est lienosos esse dicit, quibus post in-
flammationē lien in antiquum non restituitur habitum,
13 sed tumor permanet & duricies. Mulso.) Mulsum di-
citur uinum melle dilutum & confectum, quod antiquis
plurimum in usu fuit, & meminit Martialis,
Attica nectareum turbatis mella phalernum,
Misceri

Misceri decet hoc à Ganimede merum.
 Græce *ὄνομελι*, id est, œnomeli dicitur. Quod quo pacto
 conficeretur quondam, docet Dioscorides lib. 5. cap. 8. &
 Palladius lib. 11. in mense Octobri. Lumborū.) Lum
 bi dicuntur pars illa ab cinctura usq; ad nates, ubi & renes
 situantur. Vno Amineo.) id est, uino optimo quale
 est Amineum, id est Phalernum, à regione sic uocatum,
 quod inter Italica præcipuæ bonitatis laudē meruit, præ
 fertim uetustū. Cruditate.) Cruditas dicitur, quan
 do cibis in stomacho male aut nullatenus concoquitur,
 Græci *δυσπεψία* & *ἀπεψία* dicunt. Hydromelitos.)
 Hydromeli, quod & melicraton dicitur, est aqua mulsā,
 hoc est, potio ex aqua & melle confecta, nunc uulgo me
 donem uocāt. Colum.) Colus siue morbus colicus
 est morbus uehemens intestini plenioris & crassi, quod
 etiam colon dicitur. Vncias.) Vncia est duodecima
 pars libræ, continens stateras binas, quæ pendent dra
 chmas octo. Quotidianas.) scilicet febres. Est autem
 febris calida & sicca passio. Nā caloris natiui ad igneum
 conuersio, cuius sedes est cor. In cuius differētis est quæ
 quotidiana dicitur, ex pituita putri consistens, & singulo
 quoq; die reuertens & exacerbans infestansq;. Arno
 glossæ.) id est plātaginis. Sub accessione.) id est, an
 te accessionem. Est autem accessio in febribus quæ & pa
 roxismus dicitur, & periodi tempus est deterius, hoc est,
 exacerbationis & afflictionis morbi tēpus. Periodus ue
 ro siue circuitus morbi est tempus ex intensione in mor
 bo & remissione constitutum. Tertianas.) scilicet fe
 bres. Est autem tertiana febris quæ ex flaua bile consistit,
 & alternis diebus infestat. Nam uno intermittens die, al
 tero paroxismus & afflictio redit. Quartanas.) scili
 cet febres. Est autem febris quartana quæ ex atra bili seu
 humore melācholico putri efficitur. Sic dicta quod quar
 to die reuertatur & exacerbet infestetq;. Nam integro bi
 duo intermittit, & tarde admodum finitur, neminemq;.

ut Celsus testatur, iugulat. Sed si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est: quod tamen nisi culpa uel ægri uel curantis nunquam fit. Mellis Attici.) id est, mellis optimi, quale est quod fit in regione Attica. Vesicæ.) Vesica urinæ receptaculum est, & Græce κύστις dicitur.

23 Apij.) Apium herba est quam nunc petroselinon uocamus. Scrupulos tres.) id est drachmam unam. Scrupulus enim tertia pars est drachmæ, continens in se obolos duos. Sextario.) Sextarius liquidorum mensura est & sexta pars congi, continens in se cyathos duodecim. Calculum.) id est lapidem, qui hominum quibusdam diro cruciatu in uesica generatur, Græci hanc affectionem lithiasin uocant. Aceto scyllitico.) hoc

24 est, quod ex scylla, quæ bulbi species & bulborum maxima est, confectum est. De quo Plinius lib. 20. cap. 9. Dioscorides libro 5. cap. 17. Columella lib. 13. cap. 34. & Palladius in mense Iulio cap. 3. Hydropicos.) id est, hydro-

25 pisi & aqua inter cutem laborantibus. Cuius tres sunt species. Vna in qua plus humoris continetur, spiritus uero minus: & hæc ab utris similitudine ascites uocatur. Altera in qua plus spiritus est, humoris uero minus: & hæc tympanites dicitur, eo quod summus uenter percussus sonitum ædit qualem tympana. Et hoc genus ab Hippocrate hydropisis sicca nūcupatur, teste Galeno. Et in his duobus generibus cibus in aquam conuertitur, nec in alio differunt quàm in spiritus & aquæ maiore aut minore quantitate. Tertia species est, quæ hypofarcidios, hypofarca & anafarca dicitur, quæ solidis partibus in aquæ naturam resolutis per totum fit corpus, & ab aliquibus leucophlegmatia etiam, hoc est, alba pituita uocatur. Cæterum Hippocrates lib. 4. de uictu acutorum, duo tantum aquæ inter cutem hydropisisue genera facit, sed ita ut hæc tria sub ipsis comprehendat. Vnum quidem nūc dictum hypofarcidion, quod etiam ἀνίατορ, id est immedicabile tradit. Alterum quod ex flatibus constat, & multa, eaque bona,

bona, fortuna indiget. Et sub hoc duo priora genera, asciten & tympaniam, quia eiusdem naturæ sunt, solum spiritus & aquæ maioris minorisue ratione differentia, comprehendit. Porrò omnium, ut Celsus tradit, communis est humoris nimia abundātia. Et cuiusvis hydropis communis genitura est, teste Galeno, ubi sanguificationis officium intercidit. Initiumq; omnium generum traditur esse malus corporis habitus, quem Græci καχεξία, uocāt.

Paralyfim.) Paralyfis est neruorū resolutio, & morbus qui non totum corpus ut apoplexia, sed alteram partem tantum, dextrum scilicet aut sinistrum latus, aut horum alterius partis partem aliquam ceu brachium, manum, crus aut pedem afficit, & læsis neruis ac musculis in ea parte hominis ex electione motum impedit. Horrores.)

Horror in febribus est, uti Galenus libro de differentijs febrium secundo tradit, inter rigorem & frigus medijs, rigore quidem minor, frigore uero maior: et tanto quidem maior frigore quāto minor rigore, æqualiter absistens extremis utrisq; & in medio eorum existēs. Celsus lib. 3. cap. 3. Frigus uoco ubi extremæ partes membrorum inalgescunt, horrorem ubi totum corpus intremitt.

Loci.) Loci muliebres dicuntur mulieris uterus, quæ uulgo matricem uocant, & à Celso uulua etiam nominatur, licet Plinius hanc in reliquis animalibus esse dicat. Est autem inchoandi hominis domicilium, siue uti Galenus describit, ἀρχὴν κεντήριον, hoc est, uas foetum conseruans.

Ictericos.) Icterici dicuntur qui ictero & regio morbo laborant. Est autem icteros, uti Galenus ait, fellis in extimā cutem suffusio, qua uiridi in luteo colore summa corporis superficies decoloratur, & alui excrementa albescent. Germani hūc morbum *die gālsucht* uocant à colore. Dicitusq; est icteros ab aue concolore & cognomine. Vnde Plinius libro 30. cap. Auis icterus uocatur à colore, quæ si spectētur, sanari id malum tradunt, & auem mori: hanc puto Latine uocari galbulum. Manifestatur

autē maxime in oculis. Celsus lib. 3. cap. 24. Color autem eum morbum detegit maxime oculorū, in quibus quod album esse debet fit luteum: atq; ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodā inalbescit. Et Plinius lib. 26. cap. 13. Morbū regium in oculis præcipue mirari est, tenuitatem illam densitatemq; tunicularum felle subeunte. Cæterum ubi atra bilis, quod itidem aliquādo fit, per corpus diffunditur, similiter icteros, sed niger cū adiuncto dicitur. Ast regius morbus cur dictus sit, docet nos Celsus, inquiring, Utendum est lecto etiam, & cōclauui cultiore clauso loco, uti ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur, ob quæ regius morbus dictus uidet. Dicitur est & aurigo Latine à colore & pallore auri quē bilis per uniuersum corpus fusa repræsentat. Carbunculum.) id est, anthracem. Est autem similis ijs quæ uita sunt exulceratio, cui aliquādo febris & horror & inguina super accedunt. Sed de hoc plura Galenus therapeutice lib. 14. cui Paulus Aegineta lib. 4. & Rasis lib. continentis 13. sub scribunt. Meminit etiam Plinius lib. 26. & de eodem agit libro medicinæ 5. Celsus. Axungia.) id est, adipe suillo, qui inueteratur: idq; duobus modis, aut cum sale, aut syncerus, id est, sine sale: tãto utilior, quãto fit uetustior. Cuius usus est ad mollienda, excalfacienda, discutienda, purgandaq;. Antiqui maxime axibus uehiculorum perungendis ad faciliorem circumactum rotarum utebantur, unde nomen axungia. Quam & per se medici antiqui maxime probabant renibus detractam, & exemptis uenis aqua cœlesti fricabant crebro, decoquebantq; fictili nouo sæpius, tum demum adseruantes, autor Plinius lib. 23. cap. 9. Plagæ.) id est, ulceri & loco exulcerato. 35 Perfrictionibus.) id est, algoribus & frigoribus. Frigere em̄ algere est & frigore infestari, deriuaturq;, ut uolunt, à Græco uerbo φρίγω, quod est horreo, unde φρίγος horror & frigus dicit. Oxymelitos.) id est, aceti mulsi, cuius confectionem docet Plinius lib. 14. cap. 17. & li. 23. cap.

cap. 3. Dioscorides lib. 5. cap. 14. Item Galenus de Sanitate
 tuenda lib. 4. quem sequere. Pastillos.) Pastillus est, 39
 qui Græce trochiscus usitato nunc etiam uocabulo dici-
 tur, & quem supra rotundulam uocauit. Cuius, autore
 Celso lib. 5. hæc est ratio. Arida medicamēta contrita hu-
 more non pingui, aut uino uel aceto coquuntur, & rursus
 cocta inarescunt. Atq; ubi utendum est, eiusdem generis 40
 humore diluuntur. Veretri.) id est, genitalis membri 41
 & pudendi uirilis. Reijciat.) hoc est, uomitu eijciat.
 Plinius, Vini plusculum si à ieiuno sumatur, deinde reij-
 ciatur. Idem, Vernatio utilis erit, si postquam sorpta fue-
 rit, statim reiectio sequatur. Fistulas.) Fistula est ulcus 44
 altum, angustum, callosum, nonnūquam ex abscessu, in-
 terdum ex alijs ulcerum generibus ortum habens, & in
 omni ferè parte corporis fit, habetq; plura genera, lon-
 gius & fufius à Cornelio Celso medicinæ lib. 5. tractata.
 Ad mulierum purgationes.) id est, ad menstruorum 46
 retentionem ciendam & prouocandam. Podagram.) 47
 Podagra pedū morbus est male affectis neruis dolorem
 inferens, nunc cum calore, nunc cū frigore, nuncq; cum
 tumore, nunc sine eo.

ENARRATIONVM IN ANT. MVSAM,

FINIS.

d

LIBER APV
LEI PLATONICI DE
MEDICAMINIBVS HERBARVM,

L. APVLEIVS PLATONI
CVS MADAVRENSIS CIVIBVS
suis Salutem,

X PLVRIBVS paucas herbarum uires, & curationes corporis ad fidem ueritatis monumentis publicis tradidi, & succinctius constrinxi, ob stupiditatem uerbosam professionis. Et dicemus medicorum omnes ferme res uendicationes potius esse quam curas. Hos etiam homines inertia plerumque & imperitia enixos certe lucropetas ueros nuncupari, qui etiam a mortuis mercedes expectant per occasionem, & faciunt reditus dum tempus curationum extrahunt, puto quia fauiores ipsis morbis existunt. Proponamus ergo remedium titulos, quos uel nunc maxime tempus conducit, ut ciuibus meis, socijs quidem & peregrinis, quibus uexatio acciderit aliqua corporalis, nostra literata scientia, inuitis etiam medicis, profuisse uideatur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ARNOGLOSSAE,

CAPVT I.

GRÆCI Arnoglosson, ijdem arnion, ijdem
 probation, ijdem cynoglosson, ijdem hepta
 pleuron, ijdem heptaneuron, ijdem poly
 neuron, ijde thyrsion, Prophetæ uero uran
 ichneumonos, Aegyptij aschat, Galli tarbidolopion,
 Hispani thesarican, Daci simpeax, Punici artiercon
 uocant, Latini plantaginem latam, ijdem plātaginem
 maiorem, ijde septeneruam. Nascitur paludibus plu
 rimum & pratis. Arnoglossa, quæ & heptapleuros,
 nomen sumpsit à similitudine agninae linguæ. Nam
 Græci ἀρνιον agnum uocant, γλώσσα linguam. Rur
 sum, q̄ sæpe adnata habeat germina in lōgitudine se
 ptem, lateribus similia, Græci heptapleuron uocau
 runt. Sed sunt eius species duæ. Nam quæ heptapleu
 ros appellat̄, est maior forma, & folijs ornatioribus,
 & latioribus, & neruosis. Nascit̄ in uallibus atq̄ hor
 tis, necnon & paludibus plurimum & in pratis. Estq̄
 magis constrictiua. Alia uero minor atq̄ nigrior, le
 nior & tenuior. Nascit̄ in chartarijs locis, sed in usum
 uarie adhibetur.

Cura 1 Ad capitis dolorem.

Herbæ plantaginis radix in collo suspensa, capi
 tis dolorem mirifice tollit.

2 Ad uentris dolorem.

Herbæ plantaginis succus tepesfactus fomentan
 do uentris dolorem tollit. Et si tumores fuerint, tusa
 herba & imposita tollit tumorem.

d ij

3 Ad interiorum dolorem.

Herbæ plantaginis succus potui datus, & interiora sanat, & thoracem hominis purgat mirifice.

4 Ad dyfentericos.

Herbæ plantaginis folia minutatim conscisa cum lenticula decoques, & dabis ut comedat, statim stringet uentrem.

5 Ad eum qui purulenta excreat cum sanguine.

Herbæ plantaginis succum dabis bibere, & sanabitur.

6 Ad uulnera.

Herbæ plantaginis semen tusum & in puluerem redactum & in uulnera aspersum, sanabit ipsa uulnera. Et loca ea quæ à nimio calore uruntur, ipsa tusa & imposita refrigerat & perfanat.

7 Ad morsum serpentis.

Herba plantago trita ex uino sumpta, commodo erit.

8 Ad scorpionis ictum.

Plātaginis radix alligata mire prodesse creditur.

9 Ad uentrem stringendum.

Herba plantago ex aceto cocta uel mero, bibatur mensura cyathi unius.

10 Ad lumbricos.

Herbam plantaginis contundes, & succi eius cochlearium uel ligulam dabis bibere. Ipsam quoq; herbam tusam umbilico imposito.

11 Si qua duritia fuerit in corpore.

Herba plantago pisata cum axungia sine sale, & factum

factū quasi malagma, imponis id duritiæ, & discutit.

12 Ad quartanas.

Herbæ plantaginis succum in aqua mulsa ante duas horas accessionis potui dato, & miraberis effectum.

13 Ad podagram & omnē neruorum dolorem & tumorem.

Herbæ plantaginis folia contusa uel pisata cum modico sale & imposita, optime facere certum est.

14 Ad tertianas.

Herbæ plantaginis radices tres conterito, & sub accessionē cum uino aut aqua calida ieiuno da bibat.

15 Ad secundas.

Plantaginis semen contritum, & potui datū prodesse creditur.

16 Ad uulnera recentia.

Herbam plantaginis contritam cum axungia uetere sine sale impones, mirifice sanabis.

17 Si cui pedes tument ex itinere.

Plantago contusa cum aceto imposita tumorem tollit.

18 Si cui ulcus secus oculum uel narium natum fuerit.

Herbæ plantaginis cōtusæ succo expresso lanam mollem madefactam imponat per dies nouem, & sanus fiet.

19 Ad dysentericos uel torminosos.

Herbæ plantaginis semen tritum pro^t polenta in uino calido da bibat, & sanus efficietur. *aliās pura lente*

20 Ad parotidas.

L. APVLEI PLATONICI

22 Plantago cum axungia uetere pisata & imposita sanat.

21 Ad ulcera oris.

Herbæ plantaginîs succum in ore detineat, uel folia eius cocta, & radix eius in ore commanducetur.

22 Ad fistulas sanandas.

Herbæ plantaginîs succum è folijs tollas, infundatur fistulis & immittatur, facillime medetur eisdem.

23 Ad morsum rabidi canis.

Herba plātago cōtusa & imposita facillime sanat.

24 Ad omnes uesicæ difficultates.

Herbæ plātaginîs folia uel radices potatæ ex passo fortiter medentur.

GABRIELIS HVMEBER

GII RAVENSPVRGENSIS, IN HER-

barium Apulei Platonici,

COMMENTARIIL

VALIS HERBA fit Plantago, tum uulgo, tum autorū descriptione satis notum est. Quātis autem uirtutibus prædita, & quibus morbis medeatur, id etiam tum quotidiani usus experientia, tum autorum testimonio satis compertum est. Et licet uulgaris ac nota sit herba, quia tamen folia eius tantum delineat Apuleius, haud alienum censuimus aliarum etiam partium ipsius formā & effigiem latius & perfectius depingere quā fecerit ille, præsertim quia (testante Plinio) celebrauit illam Themison medicus tanquam inuētor uolumine de ea ædito. Nec dubitamus quin copiosius illam descripserit Apuleius: nam quæ hucusq; uide

Ære licuit exemplaria, non nisi fragmenta quædam esse
 censemus & non integrum librum; nec dubitamus quin
 idem & alij nobiscum iudicaturi sint, si librum ab initio
 ad finem usq; pellegerint. Et adeo inter se uariant exem-
 plaria, ut satis mirari non possimus. Sed historiam ipsius
 qualis sit, ex Plinio & Dioscoride subscribamus. Itaq; cū
 duo sint eius genera, maior & minor, hæc angustiora, ni-
 griora, molliora, tenuiora & maioris leuoris habet folia,
 caulem angulosum in terram inclinatū, flores palle-
 scentes, & in summo caule semen. Illa uero crassior est & spe-
 ciosior, & latiore folio ac oleris figura, caule itidem angu-
 loso, modice rubente, cubitali, & ex medio usq; ad sum-
 mum cacumen paruo semine uestito, radicibus teneris pi-
 losis, colore candido, crassitudine digitali. Et hæc herbæ
 plantaginis historia. Dicta est autem Plantago & nomen
 habet à planta, quæ esse dicitur quod transferendi gratia
 uel de arboribus rapitur, uel ex semine oritur: & de her-
 bis similiter dicitur, eo quod planas, id est æquales oportet
 esse plantas. Præterea maiorem quæ etiã lata cognominatur,
 ut hoc quoq; addam, Germani à foliorum latitudine,
 ut putamus, & quod diues ac copiosa circa semitas
 & uias nascatur, *Breiten wägrych*, minorem uero, quia
 longior & acuminatior est, *Spizigen wägrych*, & aliquando
 ab equinæ costæ similitudine quadã *Rossgripp* nominasse
 uidentur. Sed de his satis. Exponamus nunc Græcorum
 appellationes & nomenclaturas, nam de reliquis barbaris
 nulla erit nobis cura. Græci uero dicuntur qui Græciam,
 quæ & Hellas & Attica dicitur, inhabitant, & Græca,
 non uulgari, sed literata potius lingua utuntur, sic dicti
 à rege nomine Græco. Sed de Græcia & prouincijs ac
 situ eius plura Plinius naturalis historiæ libro 4. cap. 7.
 Arnoglosson.) Inter Græcas plantaginis appellationes,
 quæ à similitudine linguæ pecorū & ouium illi sunt
 inditæ, una & præcipua est arnoglossa, hoc est, lingua
 agnina, Græci namq; ἄρνου agnum, & γλώσσαν linguam

14 COMMENT. G. HVME LBERGII

dicunt, à cuius similitudine sic appellata est uel Apuleio teste. Quæ ratio etiam fecit ut Arnion quasi adiectiua forma agnina herba uocata sit, & probation quasi ouillea ab oue, quam πρόβατον Græci appellant. Cynoglosson.) id est, linguam caninam. κύνος enim Græce canis est, γλώσσα, uero lingua. Cuius appellationis ratio & causa est, nõ quod caninæ linguæ similis sit, sed quia herbæ, quæ cynoglossa proprie dicitur, haud ab similibus quodam modo existit, id est minor potius quàm maior. Heptapleuron.) Dicta est heptapleuron à septenario fibrarum, quæ & costæ dicuntur, & in foliorum dorso per longitudinem distinctæ comparæt numero, uti etiam paulò post testatur Apuleius. Nomen autem compositum est ab ἑπτα, quod est septem, & πλατὺς quod latus est & costa. Heptaneuron.) Heptaneuron, hoc est, ut inter Latinas appellationes refertur, septeneruia, à septenario fibrarum, quæ nerui quoque dicuntur, numero sic appellata, siquidem Græcis νεῦρον idem est quod neruus. Porro quoniã non semper septem, sed aliquando quinque tantum, iuxta folij latitudinem fibris distinguuntur folia, & quinque non minus multa sunt quàm septem: hinc certum relinquentes numerum aliqui à fibrarum, quas neruos uocant multitudine polyneuron, hoc est, multineruam appellauerunt. πλὴν enim Græcis multum significat. Thyrsion.) id est, colicularem herbam, eo quod paruos habet coliculos in quibus & paruum semen profert. δῦρον Græce uirga dicitur & caulis. Porro habent exemplaria quædam non thyrsion, sed cirsiion, quod nomen adquisiuisse potuit, præsertim minor, eo quod foliorum figura non sit dissimilis herbæ cirsiio, quæ nunc uulgo buglossa dicitur, licet maior ueræ buglossæ quæ nunc borago dicitur figura potius assimiletur. Prophetæ.) id est, magi, de quibus copiosius dictum est à nobis in enarratione Ant. Musæ. Vranichneumonos.) id est, caudam ichneumonis. Sic forte dicta quod coliculis suis caudæ animalis ichneu-

ichneu-

Ichneumon dicti sit quodammodo assimilis. ὄψα Græcis cauda est. Ichneumon uero Aegypti est animal, magnitudine felis, uulgo nunc murem Indicum uocāt, qui, ut Plinius lib. 8. & Strabo lib. 17. scribunt, & aspida & crocodilum debellat & interimit, solusq; sine cædis periculo aspidis impetum effugit, uti Nicander in Theriacis scribit dicens, ἰχθυόμου δ' ἄρα μὲν ἄκνητος ἀσπίδος ὄψα μὲν. Aegyptij.) De Aegyptijs & regione illorū habes Plinium lib. 5. cap. 9. & Strabonem lib. 17. Porrò quæ Apuleius Aegyptijs, ea multi Hebræis aut Arabibus Chaldæisue attribuunt nomina, quod in pluribus sic esse facile credimus. Quum enim modica Aegyptiorū, Arabum, Iudæorū Chaldæorumq; sit distantia, unaq; uicinarum regionum cernatur cōtiguïtas, ac sæpe mixtos in eodem loco ex ijs populos sit reperire: quid mirum si ipsorū nomina quoq; sibi inuicem aliquando cesserint? Galli.) Galli nunc notiores sunt, quàm ut multa de ijs dicamus. Qui plura uolet, is Iuliū Cæsarē Gallici belli li. 1. ab initio legat. Hispani.) Hispani ultimi Europæ populi sunt ad occasum siti, pelago, nisi qua Gallias tangunt, cincti. Notiores etiam quàm ut plura de ijs nunc dicantur. Daci.) Daci sunt quos nunc Vualachos dicunt, proximi Getis qui Transyluani uocantur. De quibus Plinius lib. 4. cap. 12. & Strabo lib. 7. Porrò Dacos nostro tempore uocant qui Daniæ regnum inhabitant, & Teutonice *Denmark* uocatur. Punici.) Punici sunt qui & Pœni & Afri dicuntur, qui semper foedifragi & perfidi sunt habitati. Vnde & prouerbio factus est locus, q̄ Punica fides appellat fides uana, irrita, perfida & periura. Latini.) A Latio dicti sunt Latini, & inde lingua Latina. Latiū aut Italię, cuius plures regiões, pars est, ubi Tiberina sunt ostia & Roma terrarū caput. Sed de hoc plura Strabo geographiæ lib. 5. & Plinius naturalis historiæ libro 3. cap. 5. Cæterum quod in prius impresso codice legitur Romani, nos antiqua uenerandæ uetustatis exemplaria nostra

sequuti, diximus Latini: nec id refert. Siue enim Latino siue Romano Italoue, ut solet, nomine utatur Apuleius, eosdem semper intelligit, hoc est, eos qui lingua Latina, non quidem uulgari, sed literata ea utuntur. Chartarijs locis.) hoc est, locis palustribus, qualibus papyrus, ex qua chartæ fiunt, nasci solet. Licet pro chartarijs una mutata & transposita litera nobis legendum potius uideretur charadrijs, quæ dictio Græca in maiore significationis ambitu est, soletq; Apuleius non hic solum, sed alijs in locis etiam Græcis aliquando uti nominibus. Sunt autem $\chi\alpha\rho\alpha\delta\rho\alpha\iota$, id est, charadræ Græcis torrètes, speluncæ, fossæ & ualles, in quibus & circa quas cõmuniter nascitur plantago utraq;. Cæterum nihil immutare hoc loco ausi sumus, sed suspicionem & coniecturam nostram tantum indicare. Cura.) Cura aliquando pro studio & diligentia accipitur, aliquando uero pro medicinæ operatione, medela, effectu, & uirtute atq; curatione, ceu præ senti loco. Ventris.) Venter multifariã accipitur: hic tamen solum pro his quæ infra membranam quæ abdomini subtenditur, & peritoneon Græce uocatur, continetur, hoc est uentriculo, intestinis & tota cavitare quæ infra thoracem sub abdomine est. Fomentando.) id est, fouendo. Est autem fouere siue fomētare, idem quod calefacere, & calida siue humida siue sicca fuerint, medicamenta corpori læso applicare. Interiorũ.) Per interiora intelligit Apuleius membra interanea, quæ alio nomine à Latinis exta dicuntur & uiscera, qualia sunt cor, pulmo, lien, iecur, uentriculus, intestina & quicquid sub pectore continetur & uentre. Thoracem.) Thorax Græce, Latine pectus dicitur: estq; corporis pars infra gulum incipiens, & supra aluum finiens, quod intus homini octonis costis munitum est. Dyfentericos.) Dyfenterici sunt quos intestinorum difficultas, quæ dyfenteria Græce dicitur, male habet & afficit. Est autem dyfenteria intestinorũ cum inflammatione exulceratio, in qua cruenta

enta feciue similia excernuntur, torquenturq̄ dolore al-
 trus & intestina, sic dicta ab *ἔντροπον* quod est intestinum,
 & à particula *δυσ*, quæ humani corporis mala designan-
 tibus dictionibus addita semper fere difficultatem, dolo-
 res & tormentum indicat: à quo alui & intestinorum in-
 fluore affectorū tormento, Celsus eandem intestinorum
 tormina uocat. Lenticula.) Lenticula diminutiuum
 est à lente. Est autem leguminis genus notum, sic dictum
 ut uolūt, quoniam lenes & moderatos reddat uescentes
 ea. Et Plinius ait, Inuenio apud autores æquanimitatem
 fieri uescentibus ea. Est illi uis & natura adstringens, qua
 & per se sola & cum plātagine cocta & in cibum sumpta,
 aluum sistit, autore Plinio & Dioscoride. Ventrem.)
 Ventrem nūc pro aluo accipit qua sordes effluunt & elu-
 untur. Purulenta.) Purulenta uocat res putridas &
 pus à Græcis *πύον* dictum, quod à sanie quæ ἰσίδem *ἰχθῶρ*,
 id est ichor dicitur, differens. Sanies enim tenuior est, ua-
 rie crassa & glutinosa & colorata. Pus uero crassissimum
 & albissimum, glutinosiusq̄ sanie. Vnde & purulentæ
 excreationes & sputa dicūtur, quæ Græci *ἐμπύματα* uo-
 cant, præsertim quæ à sanguinis excreatione facto ulcere
 neq; ad cicatricem perducto fiunt, de quibus Hippocra-
 tes ait, A cruentis sputis purulenta sputa, ab his phthifis,
 à phthifi mors. Mero.) Merum dicitur uinum quod
 sine ulla aquæ admixtione purū & syncerum est. Cya-
 thi unius.) hoc est, pondere uncix unius cum dimidia.
 Sed de cyatho fusius à nobis dictum est in Ant. Musæ.
 Lumbricos.) Lumbrici à lubricitate dicti sunt uermes
 uentris, ex genere eorum quæ tota substantia præter na-
 turam sunt, quorum omnium causa est materia cruda,
 crassa & pituitosa, qualis in pueris colligitur & in proue-
 ctioribus qui immoderate uiuunt. Quorum tria genera
 faciunt Galenus & Paulus Aegineta: licet Hippocrates
 & Celsus duo tantum agnoscant. Sunt enim Ascarides
 qui tenues & minores in parte maxime inferiore intesti-

ni crassi & longanone generantur, quos Auicenna paruos etiam uocat: & horū, quod sciam, non meminit Celsus. Sunt deinde rotundi, quos Græci strongilos *στρογγίλοι*, Celsus teretes, Auicēna longos appellat, qui palmares aut etiam maiores in superioribus & gracilibus magis intestinis consistunt, & aliquando ad uentriculum ascendunt, & per fauces ac os exeunt, & pueros maxime infestant, multoq̄ plures in eis generantur quàm ascarides. Tertium autem genus est eorum qui lati uocantur, quos Hippocrates silentio præterijt, & Auicenna latos & rotundos uocat. Qui rarius generantur, sed peiores sunt, lati & longissimi, quiq̄ sæpe per tota extenduntur intestina, & totius intestini longitudinem æquant, dicti Ciria, eo quod assimilentur *κερίαις*, hoc est fasciis, institis & zonis, qua ratione etiam *ταυρία* tæniæ uocantur: unde facile crediderim mutatis literis, quod factu facile etiam fuit, pro tæniæ dici cceptum esse tinea. Cæterum hoc genus Paulus Aegineta haud aliud esse dicit quàm mutationē adnatā in interiore intestino membranæ in materiā animalis modo mobilem, quæ sæpenumero tota reddatur longitudine incredibili, aliquando autem pars eius aliqua. Tales tricenum pedum & plurium longitudine aliquādo uisas tradit Plinius lib. 11. cap. 33. Et nos itidem admirandæ longitudinis in superiore Rhetia Veltkirchij, dum illic ciuium nostrorum archiatrum ageremus, uidi mus non semel: primo ex intestinis mulieris, deinde puellæ infantis bis elapsas, & tertio ex mulieris utero siue canali eius, uti constantissima fide adfirmabat, redditas: omnes in se glomeratas. Cochlearium uel ligulam.) Cochlearium à cochlea dictum instrumentum notum concuum, quo ad liquidiores cibos in mensa, & ad usus coquinariorum, aliosq̄ plurimos utimur. Cui nō multum dissimilis est ligula instrumentum aliud, sic dictum quod in linguæ speciem fit fabricatū. Intelligitur etiam utriusq̄ appellatione mensuræ genus, quod (ut Africanus tradit)

mystri

mystri dimidium est, & octaua pars cyathi, pondere pen-
des Vini & similium drachmas duas & scrupulum unū,
Olei drachmam unam & semis, quo pondere cochlearij
nunc in liquidis medicinalibus potionibus utimur, Mel
lis uero drachmas duas & semis. Estq; mensurarum mi-
nima cochlearium, quod proportionem & rationem ha-
bet ad cyathum & sextarium eandem quam drachma ad
unciam & libram. Pisata.) id est tusa. Pisere enim tun-
dere est. Vnde pisores & pistores ueteres uocabant. Var-
ro, Nec pisorem ullum nossent, nisi eum qui in pistrino
piseret farinam. Axungia sine sale.) id est, adipe suillo
non salito sed syncero. Quasi malagma.) hoc est, ad
modum & instar malagmatis. Est autem malagma pro-
prie, ut Celsus medicinæ lib. 5. cap. 17. docet, quod cõstat
maxime ex odoribus, eorumq; etiam surculis, & contu-
sum abunde mollescit. Nam super integram cutem iniicitur.
Differtq; ab emplastro, ut ibidem docet Celsus, qua-
re perperam emplastri nomine uulgo appellatur. Periti
cataplasma etiam uocant. Dictum est autem malagma &
το μαλάσσειν, quod subigere est & mollire. Discutit.)
Discutere est dissoluere & dissipare. Vnde medicamentum
discussorium, quod Græci diaphoreticum uocant, quod
humorū crassitudinem discutit atq; dissoluit. Ad quar-
tanas.) scilicet febres, quæ ex atra bili consistentes, & in-
tegro biduo intermittentes, quarto die reuertuntur.
Aqua mulsa.) Aqua mulsa (quæ Græce melicraton, &
hydromel, uulgo medo, usitatis nunc etiam apud medi-
cos nominibus appellatur) est quæ ex melle & aqua com-
ponitur potio. Cuius uarios conficiendi modos docet
Dioscorides lib. 5. cap. 9. Columella lib. 12. ca. 12. Palladius
in mense Iulio, & Plinius lib. 14. cap. 17. Qui id etiã uinum
appellauit, quum tamẽ uini nihil admixtum habeat: cur
autem uini appellationem meruerit, ipse rationẽ reddit,
quod uetustate saporem uini assequitur. Accessionis.)
hoc est, ut usitato Græco uocabulo nunc dicimus, paro-

mollem

e ij

- 13 xismi & afflictionis morbi. Podagram.) id est pedum morbum & dolorem, qui ex influente ad pedes humore superfluo & eorundē imbecillitate accidit, nunc quidem cum inflāmatione, nūc uero cum refrigeratione, nuncq̄
- 14 cum tumore, nunc sine eo. Tertianas.) scilicet febres, quæ ex flaua bile consistentes alternis diebus infestant.
- 15 Secundas.) Secundæ multitudinis numero dicuntur pellicula & membrana illa exterior (nam & interior est alia tum tenuior tum mollior) quæ embryon & foetum in utero ambit & obuoluit, quam aliqui foetus inuolucrum uocāt, Græci χωρίον, id est chorium, sed id tantum ante puerperium, dum adhuc in utero cōtinetur foetus. Nam postquam æditus est infans, non amplius χωρίον, sed ὑστέρα, id est hysteras uocant, tum membranam hanc tum omnia ea quæ æditum in lucem infantem statim sequuntur hoc nomine intelligētes. Quæ si nascentem foetum non sequuntur, sed intra uterum remaneant, mulierem male torquent, & periculo esse solent, quare ut prodeant summopere & solícite studendum est: ad quod iuuat plantaginis præsertim minoris semen potum, ut hic testatur Apuleius, cui & Macer astipulatur de minore inquiring, Eius potatum depellit sperma secundas. Dictæ sunt autem secundæ, quod nascentem infantem sequuntur. Nostri temporis medici secundinā uocāt hanc membrulam. Si cui ulcus &c.) Intelligit fistulam oculorum, quam Græci ægylopa uocant. De qua libro 7. inter oculi uitia Celsus sic scribit, Etiamnum in angulo qui naribus propior est, ex aliquo uitio quasi parua fistula aperitur, per quam pituita assidue destillat, ægylopa Græci uocant, idq̄ assidue male habet oculum: nonnunquam etiam exeso osse usq̄ ad nares penetrat, idq̄ interdum naturam carcinomatis habet: ubi intentæ uenæ & recuruatæ sunt, color pallet, cutis dura est & leui tactu irritatur, inflammationemq̄ in eas partes quæ coniūctæ sunt, euocat. Hactenus Celsus. Lanam mollem.) Per lanam mollem

mollem intelligit lanam succidam ex collo & femoribus pecoris detonsam, quæ mollior & succosior magis laudata est. Nam aspergines & liquores facilius cōbibit, & fordidum suarum pinguedine, quæ cœsypus est, egregie molli-
lit, & ulceribus accommodatissima est, autore Dioscoride. Torminosos.) Torminosi dicuntur qui tormini-
bus infestantur. Tormina uero sunt quæ Græci strophos dicunt, suntq; graues, nō tamen omnes, nec ubiq; in homine dolores, sed qui circa umbilicum & uentrem, epigastriumq; in aliquot malis hominem torquent & cruciant, & circumagi flectiq; cogunt: nec certum aliquod morbi genus constituunt, sed alterius comites & accidentia sunt, quæ Græci symptomata uocāt, hoc est, quæ morbis & affectionibus alijs superaccedūt. Propolenta.) In diuersis exemplaribus hic duplex habetur scriptura. Vna quam posuimus. Altera purulento, quæ nullam hoc loco habet significationem, sed si duabus mutatis litteris & diuisa dictione sic, pura lente legatur, tolerari potest. Eritq; semper Apulei sensus, ut loco cuiusq; horum, quæ alui fluoribus sistendis accommodata sunt, & fortè tunc ad idem in communi usu fuerunt, assumatur plantaginis semen, modo quem præscribit, tanquam uirtutis tum ad uentrem in ijs malis sistendum, tum ad dolores leniendos efficacioris quàm fit uel lens pura & sola, uel polēta ipsa. De lente dictum est iam supra curatione quarta. Polenta uero hordeacea farina est, quæ uarijs ad medicinæ usum condiebatur modis, quos refert Plinius lib. 13. cap. 7. Parotidas.) Parotides sunt apostemata & abscessus
qui secundum aures nascuntur, nomine illis indito, quia $\pi\acute{\alpha}\rho\alpha\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \omega\sigma\iota\mu$, id est prope aures fiunt, de quibus Celsus libro 6. cap. 16. Commanducetur.) Commanducare
idem est quod manducare, mandere & dentibus contere-
re, quod & masticare dicunt. Fistulas.) Fistula est ulcus altum, angustum, callosum, cuius plura sunt genera, de quibus copiose Cornelius Celsus lib. 5. Passio.) id

19

20

21

22

24

est, uino dulci. Vinū passum quale sit & quomodo olim conficeretur, quoniā nunc non est in usu, satis sit locum ubi ipsius conficiendi doctrina continetur monstrasse. Docet itaq; id Columella rei rusticę lib. 11. cap. 39. Plinius naturalis historię lib. 14. cap. 9. & Palladius in mēse Octobri. Poterimus pro eo alijs uinis dulcibus uti.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PENTAPHYLLI,

CAPVT II.

HERBÆ CI Pentaphyllon, alijs pentapetes, alijs pentagonon, alijs pentadactylon, alijs pentatomon, alijs pseudoselinon, alijs callipetalon, alijs xylolothon, alijs asphaltion, alijs pentacænon, alijs thymiatitin, Prophetæ ibyos onycha, alijs pteron ibyos, alijs hermu dactylon, alijs hermu botanen, Aegyptij orphitebeocen, alijs themonestron, alijs æthotron, Galli pompedulon, Daci propedula, alijs drocila, Itali quinq;folium, alijs manum Martis. Nascitur locis praetensibus & cultis ac in undis, gustu aspero, tactu molli, ramis lōgitudine bipalmis, tenuibus, in quibus semina, & folia quæ mentham referūt, singulis sapius quina, serratim scissa, flore pallido, radice longa & rubra. Leges eam mense Augusto.

1 Ad uitia artuum si percussi fuerint.

Herba quinq;folium tusa cum axungia uetere sine sale & imposita sanabit.

2 Ad uentris dolorem.

Quinq;folij succum dabis bibere cochlearia duo, sine mora dolorem tollit.

3 Ad uitia oris, linguæ & gutturis.

Herba

Herba quinq̄folium cum radice sua decocta in aqua & ore detēta mirifice sanat; etiā ubi sumes, toles & arteria purgat.

4 Ad capitis dolorem.

Herba quinq̄folium circumscripta ter, & digito medio & pollice sublata, contrita & capiti illita, efficaciter sanat: peracto remedio, loco puro reponi conuenit.

5 Ad sanguinē de naribus fluentem.

Herba quinq̄foliū potata uel illita restringit mire.

6 Ad anginam remedium.

Herbæ quinq̄folij succus cyathis tribus potui detur.

7 Ad morsum serpentis.

Herba quinq̄folium contrita potui si datur cum uino, mire remediatur.

8 Ad ambustum.

Herbam quinq̄folium portatam prodesse, autores plures affirmant.

9 Ad cancrum exiccandum.

Herbam quinq̄foliū cum uino & cum adipe suilla uetere sine sale pisatam de ligno in lignum uino sane ueteri asperges & sic impones, rem unicam experieris.

10 Ad herpetas & choeradas & omnes duritias.

Herba quinq̄folium aceto decocta & trita & corpori imposita, herpetas & choeradas & omnes duritias mirifice sanat.

11 Ad pedum dolorem.

Herba quinq̄folium trita & cum oleo mixta pedes perunges, tertio die tollit pedum dolorem.

COMMENTARI.

VAE HERBA fit Pentaphyllon, hoc est, quinquefolium, multis iam annis ignorarunt uel medici ipsi & herbolarij, nedum prophanum uulgus. Qui om̄es ferè pro quinq̄folio in hæc usq; tempora perperam & falso usi sunt communiter herba quadã uulgari quæ in semitis & circa sepes passim nascitur & pes coruinus est, & adhuc sub quinq̄folij nomine demonstratur. Neq; etiam eadem est, ut aliqui uolunt, cū fragaria herba; licet Plinius nat. hist. lib. 25. cap. 9. perperam illas confundat. Fragaria enim, de qua Apuleius etiam separatim infra agit capite 37. non quinis, sed trimis tantum cõstat folijs, quare & triphyllon potius, hoc est, trifolium non male quis appellauerit. Diximus iam quæ herba non fit, dicamus nunc quæ fit. Est igitur, nostro iudicio, non alia quàm quæ modo, fortassis quia intestinorum torminibus medetur radix, tormentilla uocatur à medicis, magni etiam contra pestilitatem effectus si pulueris radice drachma semis aut integra ex uino albo aut aqua destillationis acetosæ bibatur. Nec obstat quod aliqui tormentillam non quinq̄folium, sed illi quàm simillimam esse dicant, nisi quod septem ferè non quinq; habeat folia, quare potius ea fit herba quæ heptaphyllon, id est, septifolium uocetur. Sed ignorat hi unã & eandem esse herbam que tum pentaphyllon, id est quinq̄folium, tum heptaphyllon, id est septifoliũ nominatur, & unius herbæ duas esse factas, non reipsa, sed solo nomine & foliorũ numero distinctas species. Nec contra nos est quod Apuleius etiam diuersis capitibus de iisdem tanquam diuersis herbis siue unius herbæ diuersis speciebus agit. Mos enim illi est frequens de aliarum aliquot etiam herbarum speciebus agere capitibus diuersis, sicuti & in processu

cessu sæpius patebit. Qualis aut herba sit, satis docet Apuleius post nomenclaturas illam describens. Nominum uero quæ à communi foliorum numero illi sunt indita à Græcis cum primis est pentaphyllon, quod quidem adeptum est apud illos, quemadmodum quinq; folium apud Latinos, uidelicet à quinario foliorum numero. *φύλλον* enim Græcis folium, & *πέντε* quinq; significat, à quo numero & eius nomine, relicto eo quod folium est, sed in locum eius alijs succedentibus nominibus, plures aliæ quoque factæ sunt huic herbæ appellationes, ceu pentapetes, pentagonon, pentadactylon, pentatomon & pentacænon. Quorum pentapetes nominis sui rationem habet, quod in quinq; folia se pãdat & extêdat, à uerbo *πέταλον* quod pandere est & extêdere. Pentagoni uero nominis ratio est, quia quinq; folia tanq; in quinq; angulos habet diuisa, quos Græci *γωνίας* uocant. At pentadactylon appellatum est, eo quod sicut in hominis manu quinq; diuisi sunt digiti, ita in hac herba quoq; quinarius separatorum foliorum uisitur numerus. *δάκτυλος* enim Græcis est digitus Latinis. Pentatomon deinde dictum est etiam à foliorum forma, tanquam in quinq; partes & folia diuisum. *τόμος* enim Græce incisio, sectio, & diuisio dicitur. Præterea pentacænon est appellatum, eo quod sæpius & cõmuniter quinq; habeat folia, raroq; plura, ut tradit Dioscorides lib. 4. inquit, Folia in singulis pediculis habet quina, raroq; plura. *κοινός* enim idem est quod communis, & *κοινῶς* cõmuniter. Nisi pentacænon potius legendum sit à uerbo *χάιναν* quod hiare est, eo quod in quinq; folia diuisa hiet & apertum sit. (Pseudoselinon.) id est, falsum apium, sic dictum quod apium mentiatur, idq; propter sectionum in folijs similitudinem quandam. *σελίνον* enim à Græcis apium dicitur, & *ψεύδαν* fallere est atq; mentiri. *ψεύδος* mendacium. (Callipetalon.) Callipetalon appellata est hæc herba à specie & pulchritudine foliorum. *κάλλος* enim Græce pulchritudo est. *πέταλον* folium. Xylolo

thon.) Vide num potius legendum sit xylolopon, qua si lignosum folium. ξύλον enim Græcis lignum est. λάπρ uero folium & cartilagineum significat: sicq̄ dici potuit forsitan propter duritiam quandam cartilagineam, quæ ad tactum sentitur in ipso, licet hic ipse tactu molli esse dicat, non enim adeo molle est ut nulla duritia in eo sentiat, sed ita molle intelligit ut nulla asperitas pungens & duriter afficiens sentiat in ipso. Asphaltion.) Sic appellatum est, eo quod radix illi sit rubescens instar bituminis, quod ἄσφαλτς Græce dicitur. Thymiatitis.) Thymiatitis à thymiamate dicta est, eo quod uaporando suffumigandoq̄ lustrationibus purgandisq̄ domibus adhiberetur, ut tradit Plin. & Dioscorides. Thymiamata uero, id est, θυμίαμα suffitus est & suffumigium, euaporatio & incensum ex uarijs odoratis & fragrantibus aromatis simul mixtis compositum, cuiusmodi sunt stactæ, onyx, galbanum & thus: quali etiam hodie ferè utimur, quando celebrioribus festis suauiter spirantibus rebus iniectis thuribus, ignitos carbones adseruantibus, in phano circueundo sacras aras fumigamus. Hoc elegantiores Græci δύωμα uocant. Libanius, λιβανωτοὶ καὶ σμύρνης καὶ τῶν ἄλλων θυμιάτων, id est, thuris & myrrhæ & aliorum suffituum. Ibios onycha.) id est, ibidis unguem. ὄνυξ enim unguis est. Sicq̄ dicta est herba hæc propter foliorum diuisionem instar diuicationis unguium & digitorū pedum ibidis auis: à cuius auis alis etiã alteram inuenit appellationē, ut ibios pteron, id est ibidis ala fit dicta, eo quod folia in latitudinem expãsa habeat, sicut auis ea in uolatu alas, quas Græci πτερά dicunt. Est autem ibis auis Aegypto peculiaris & sacra, magnitudine & forma, ut refert Strabo geographiæ libro 17. ciconiæ per similes. Colore autem duplex. Nam altera ciconiæ similis est, & ut Herodotus in 2. tradit, pedes humanis similes habens. Altera nigra tota uehementer est. Hermu dactylon.) id est, Mercurij digitū, Hermes enim Mercurius est deorum

rum

rum nuncius. Dactylus uero digitus. Factumque nomen hoc est illi, quod radice sit crassitudine digitali, & colore rubro, qualis est cortici radice herbæ colchici, quæ ephemeræ species est, & nunc à medicis hermu dactylus dicitur. Quæ causa etiã fuisse potuit ut hermubotane, id est, Mercurij herba diceretur: botane enim herba est. Siue forsitan quod foliorum forma nonnihil similis sit herbæ Mercuriali, quæ proprie hoc nomine etiam insignitur. Manum Martis.) Manus Martis dicta uidetur à ui & potestate qua uulneribus medetur, eo quod ipsæ sanandis uterentur ea in bello cui Mars præesse dicitur, & pro bello ipso etiam accipitur. Hactenus de nomēclaturis. In undis.) hoc est, locis aquosis & secus aquarum canales, ut tradit Dioscorides. Quare scripturam hanc in exemplaribus nostris inuentam etiam libentius adseruauimus, omissa ea quam recens impressus codex, licet non male, habet, uidelicet mūdis, id est puris. Et quod erat scriptum, Lacte molli, nos diximus, Tactu molli, quoniam nihil lacti cum herba hoc loco commune, & cuius ratione comparari possint, licet lac etiam molle sit. Mollem autem tactu esse dicit, quoniã, ut cæteri de tormentilla scribunt, folia habet pilosa propter quæ mollis dicitur. Bipalmis.) id est, duorum palmorum. Palmus autem est quatuor digitorum humanæ manus, ut sunt coniuncti simul sine pollice, mensura: quæ sexies repetita cubitum Romanum constituit, qui ex uiginti & quatuor huiuscemodi digitis conficiebatur. Mentham.) Menthæ etiam comparat Dioscorides folia. Theophrastus tamen lib. 9. de plantarum historia uitis folio comparat. Sed hic fortassis coloris & formæ, illi uero quantitatis tantum, quoniã pusillum est, comparisonem fecerunt. Singulis.) scilicet ramis & pediculis. Sæpius quina.) Per hoc intelligimus herbam hanc aliquando plura quàm quinque, utpote, septem folia habere, licet id raro contingat, ut tradit Dioscorides. Ex quo etiam colligimus unam & eandem esse

38 COMMENT. G. HVMEI BERGII

- herbam quinq;foliū, hoc est de quo separatim infra agit Apuleius heptaphyllon, id est, septifolium, & esse quam nunc tormentillam uocant. Flore pallido.) id est, auro & auri modo flauescentem atq; pallecentem. **C. 1.** Vicia artuum.) id est, membrorum ex percussione dolores & affectiones. Artus sunt mēbra & partes corporis proprie inter iuncturas connexæ. Tolles.) Tolles sunt, quæ alio nomine tonfillæ dicuntur, & Celsus glandulas, Græci antiades & paristhmia, Auicenna uero & medici recentiores amygdalas uocāt, Serenus etiam tolles. Porro quocūq; nomine appellaueris, Tolles sunt carnes prominentes à lateribus hypoglottidis, nec non & malū partes eas infestans, præsertim quum inflammatione tumēt. De quibus plura Galenus in expositione libri tertij aphorismorum Hippocratis. Arteria.) Vtitur dictione arteria genere neutro, quemadmodum de rerum natura libro 4. Lucretius, cuius uersiculi sunt ij,
- Præterea radit uox fauces sæpe facitq;
Asperiora foras gradiens arteria clamor.
- Sunt autem arteria colli pars anterior, qua spiritum trahunt redduntq; animantia, & ab Apuleio in huius medicaminis tituli præscriptione alio nomine guttur appellatur. Celsus asperam arteriam, Græci tracheam arteriam, larynga & bronchon uocant. Aliqui uocalem arteriam, spiritalemue fistulam: nonnulli pulmonis cannam & animæ canalem: multi tandem guttur & gurgulionem appellant. **4** Circumscripta.) Circumscribere est rei alicui lineam quandam circumducere: quemadmodum facere solent cacodæmonum cōiuratores, qui locum quomalignum spiritum coniuraturi, linea & circulo circumducunt & muniunt, seq; tutos illo reddunt ab omni imminente nocumento: quæ tamen superstitio est quàm maxima & sacrosanctæ Christianæ fidei aduersa. Reponi.) Reponere idem est quod recondere. Vergil.
- Non illis epulæ nocuere repostæ.

Ad

Ad anginam.) Angina ab angēdo dicta, morbus est 6
 colli & inflammatio musculorū interiorum aut exteriorum
 gutturis aut faucium, quam spirandi difficultas comi-
 tatur. Cuius plures sunt differentiæ Græcis nomini-
 bus distinctæ, de quibus latius in sequentibus. Reme- 7
 diatur.) id est, medetur. Vitur dictione etiam D. Hie-
 ronymus in uita Hilarionis & aduersus Iouinianum.
 Portatam.) id est, gestatam in loco ambusto cui im- 8
 posita fuerit. Sunt tamen qui potatam potius legunt, id
 est haustam & bibitam. Autores.) Autor dicitur qui
 opus aliquod facit & scribit: estq; primogenium nomen,
 non ab alio sed à se natum. Et autor siue auctor scribitur:
 author nūquam. Cancrum.) Cancer corporis ma- 9
 lum est, nunc cum exulceratione, nunc sine ea. Omne ex
 crassa nigra bile quum deserbuit nascens, & nigro colo-
 re liuescens. Fitq; in qualibet corporis parte, oculis, sede,
 sceminarum locis, mammis, & præcipue in membris fun-
 gosis. Sic dictum ab animali aquatico cognomine: idq;
 aut quia difficilime à membro in quo ortum est, auella-
 tur, quemadmodū animal etiam tenacius retinet ea quæ
 apprehenderit: aut quia circa hunc implētur, distendun-
 tur & eleuātur uenæ cancerorū pedibus similes. Omnisq;
 cancer non solum id corrūpit quod occupauit, sed etiam
 serpit: estq; tam malignæ naturæ, ut mitiora remedia asper-
 netur, asperioribus uero irritetur. Herpetas.) Herpe- 10
 tes dicuntur ulcera quæ à flaua bile in aliquam partem ab-
 scedente fiunt, & serpunt: sic dicta ἕρπης τῶν ἕρπασιν, quod est
 serpere. Nam quoties cum exulceratione est (non enim
 semper ulcus est, ut tradit Galenus Therapeuticæ lib 2.)
 non utiq; seruata ueteri sede, uicinas partes depascit: sed
 sicuti nomen ipsum indicat, ritu serpentis bestię relicto
 priore loco transit ad alterum. Suntq; duo ipsius genera,
 ut tradit Paulus Aegineta. Nam est herpes miliaris à simi-
 litudine sic dictus, quod milij seminibus similes exiguas
 pustulas in superficie cutis excitet. Alter est corrodens,

qui totam usq; ad subiectam carnem exulcerat cutem: & hic cōcretionē suā crassior & maiore acrimonia est: prior uero tenuis, minoreq; acrimonia & calore. Nam si Oribasio credimus, huius flauæ bili non nihil pituitę commiscetur. Choeradas.) Choerades, id est χοίραδες sunt durati adenes circa collū, alas & inguina præcipue concretioni & surgentes, à suis qui χοίροι Græcis dicuntur, sic appellati, quod illis frequentes circa collum inueniuntur. Galenus sic definit: Choeras est caro sicca & quæ difficulter dissicitur. Plinius & Celsus strumas uocant. Multi à scrophis quæ sues sunt, scrophas & scrophulas. Absyrus in Veterinaria medicina eas in iumentis glândulas uocari dicit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE HIERASBOTANES,

CAPVT III.

GRÆCI Hieran botanen, idem peristereona hyption, idem dios elacaten, idem panchromon, idem colletin, idem aristereon, idem cyparisson, idem demetrian, Asclepios alcean, Aegyptij pemphthemphtham, Prophetę erysiceptron, alij heras dacryon, Latini uerbenacā, idem liciniā, idem lustraginem, idem columbinam supinam, idem militarem, idem uertipedium, idem cristam gallinaceam. Græci rursum trigonion, idem chamælygon, idem sideritin, idē curitin, idem pherophonion. Nascitur ubiq; in planis & aquosis locis, folijs subalbidis & uelut incisīs, radice simplici atque thyrsō, uirtute redarguenti, quam stypticen uocant, & quæ uulnera conglutinet, atq; putredines abstergat. Est autem columbis esca iucunda,

Ad

1 Ad strumas.

Herbæ uerbenacæ radix in collo ligata, summe proficit.

2 Ad ulcera & parotidas.

Verbenaca tusa & imposita mirifice sanat.

2 Ad eos qui induratas uenas habent, & cibos non recipiunt.

Herbæ uerbenacæ succum mixtū cum uīno, melle & aqua, & postea coctū, des. bibere, & statim sanat.

4 Ad hepatis dolorem.

Herba uerbenaca solstitio lecta, & in puluerē redacta, & potui sumpta, mire proficere creditur: robusto autē cochlearia quinq; ex uīno quā optimo cyathis tribus, & cæteris pro cuiusq; uiribus sic dabis.

5 Ad calculosos.

Herbæ uerbenacæ radix contusa ex mulso optimo tepido data, incredibiliter calculosis succurrit: nec solū ipsīs calculosis, sed & quicquid est quod urinam impedit, celeriter educit.

6 Ad capitis dolorem.

Herbæ uerbenacæ corona facta & capiti imposita, dolorem capitis tollit.

7 Ad serpentium morsus.

Herbam uerbenacam cum folijs suis & radicibus quisquis offultam cinctamq; secum portauerit, ab omnibus serpentibus tutus erit.

8 Ad morsum araneorum, quos

Græci phalangia uocant.

Herbæ uerbenacæ ramulos ex uīno decoquito et conterito, deinde quod acetauerit plagæ imposito, et

adaperiet; postea crudam contritam cum melle in ulcus audacter insertam mature ad sanitatem perducere certus autor adfirmat.

9 Ad morsum rabidi canis & hydrophobon.

Herbam uerbenacam in uulnus apponito, tritici quoque grana integra indito uulneri donec humore remollita expleant, iam tumida, projicito illa gallinae, si non appetit, simili modo alia grana projicito, si sic esse coeperit, periculi sublatis signum erit.

10 Ad uulnera recentia.

Herba uerbenaca contrita cum butyro uulneri imponatur.

11 Ad morsum serpentis.

Herbae uerbenacae ramuli ex uino decocti & contriti, si caeca erit plaga cum tumore, impositi adaperiunt primum, exulcerant deinde, postea crudi cum melle contriti & ulceri inserti donec ad sanitatem, quod celeriter fit, perducant, imponuntur.

12 Ad ictericos.

Herbae uerbenacae drachma una & nardioboli tres, laccae crudae foliorum expressus succus & paululum myrrhae contritae ex aqua cyathis tribus potui data, expellere morbum creditur.

COMMENTARIUM.

VERBENACAE, quae & ultima detracta syllaba nunc communiter uerbena dicitur, historiam satis succincte tradit Apuleius, quare copiosius de illa dicendum, praesertim quia nulla, ut Plinius lib. 25. cap. 9. testatur, Romanae nobilitatis plus habet quam hiera botane, aliqui peristereon, nostri uerbenacam uocant.

uocant. Hæc est quã legatos ferre ad hostes indicauimus. Hac Iouis mensa uerritur, domus purgantur, lustranturq̃. Sunt autem duo ipsius genera, quæ Plinius à sexu, Græci & hos sequutus Apuleius à plantæ habitu discreuerunt. Plinius loco iam dicto, Genera eius, inquit, duo sunt. Foliosa quam fœminam putant: mas rarioribus folijs. Ramuli utriusq̃ plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora quàm quercus angustioraq̃, diuisuris maioribus, colos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubiq̃ in planis, aquosis. Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciūt, quoniam utraq̃ eisdem effectushabeat. Hæc ille. Dioscorides & Apuleius à plantæ habitu illa in rectam & supinam diidentes, de iisdem diuersis capitibus agunt, qui mos & circa alias herbas non infrequens est Apuleio. Præfenti igitur capite sub hieras botanes & uerbenacæ nomine de supina cognominata agit, de ea uero quæ recta cognominat, agit infra cap. 65. sub nomine peristereï. Cæterū quod nominis rationem concernit, uerbenaca dicta est quod sola & per se uerbenas faceret. Siquidem tradente Plinio lib. 22. cap. 2. ab hac una autores imperij Romani conditoresq̃ immensum quiddam sumpserē, quoniam non aliunde sagmina in remedijs publicis & in sacris legationibus uerbenæ quàm ex hac fuere: qua coronati semper legati ad hostes clarigatum, id est, res raptas clare repetitum mitterentur. Præterea quæ illi adiecta sunt specierum discrimina, supina & recta, hanc rationem habent. Siquidem supina dicitur quod humilioribus & deiectis in terram ramulis quasi iacet: & hæc flores habet purpureos tenuesq̃. Recta uero quod recto caule riget, & hæc flores habet luteos.

Hieras botanes.) id est, sacre herbæ, sic uocatur quod felicem habeat usum in lustrationibus suspensa, alligata ue, autore Dioscoride. Peristereona hyption.) hoc est, columbinam supinam. ὑπτιον enim Græce idem est quod supinus Latine, ἡ πῦς ἢ αὖ uero columba uocatur: à

44 COMMENT. G. HVME LBERGII

qua tum apud Latinos tum apud Græcos nomen adepta est, eo quod, uti Apuleius ait, colūbis esca fit admodū iucunda & familiaris: seu, ut Dioscorides dicit, quod colūbæ libenter inter eam uersentur. Plinius id nec ad cibum nec ad cōuersationem refert, sed simpliciter columbis familiarem esse dicit, ideoq̄ nomen id indeptā. Verba eius sunt hæc, Peristereos uocatur caule alto foliato cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Dios elacaten.) hoc est, Iouis colum. Nam *Διός* idem est quod Iouis, & *κλακίτη* colus dicitur. Vocata est autem hoc nomine uerbenaca, ut nobis uideatur, quod ea Iouis mēsa ad sacrificium & epulas uerebatur & purgabatur. Panchromon.) Sic appellata est quasi tota speciosa & nitida, *πὰρ* enim Græcis omne & totum significat, *χρῶμα* uero eisdem color est & nitior. Colletin.) Colletis dicitur quasi cōglutinatrix, ab effectu, quia uulnerū fit cōglutinatiua, à uerbo *κολλάω* quod est conglutino. Aristereon.) Aristereon appellata est quasi glutinata uulnera firmans ac solidans, à uerbo *στένω* quod est firmo ac solido, & à dictione *ἄρι*: quæ quamuis per se nihil significet, in compositione tamen alijs dictionibus addita, illis augmentum addit & ualde significat. Cyparisson.) Cyparissos dicta est, quod folia illi sint per ambitum secta, quemadmodum in cyparisso. Demetrian.) hoc est, Cerealem. *δημήτηρ*, id est demeter, enim Ceres est, à qua & nomen inuenit, quod ut Ceres inuento frumento & traditis legibus homines feros cicurauit & mitiores ciuilioresq̄ reddidit: ita, ceu magorum uanitas perhibet & Plinius refert, hac perunctos amicitias conciliare, nulliq̄ non morbo mederi, & si aqua eius spargatur in triclinium lætiores conuiuas fieri, creditum sit. Siue quod in agro iuxta fruges quas Ceres inuenit, & pro illarum dea habita est, lubens etiam ac frequēs nascatur. Asclepios.) id est, Aesculapius, qui uetustissimus medicinæ autor, quoniam adhuc rudem &

uulga-

vulgarem hanc sciētiam paulò subtilius excoluit, in deorum numerū receptus est, ut scribit Celsus. Traditur autem, ceu Diodorus Siculus antiquæ historiæ lib. 5, refert, Apollinis Coronidisq̄ fuisse filius. Qui natura, ingenio præclarus, medicinæ opera impensa, plurima valetudini hominum utilia adinuenit. Adeo autem peritia artis excelluit, ut quàm plurimos desperantes sanitatem liberaret à morbo: proptereaq̄ creditus sit nōnullis defunctis uitam restituisse. Et de eodem iterū idem Diodorus lib. 6, ait, Aesculapius ex Apolline atq; Ariadna ortus, pluribus à patre in medicina perceptis, chirurgiam & medelarum compositionē, radicum insuper uirtutes adinuenit, adeo autem medicinæ artem extulit, ut uelut eius inuentor & autor ueneraretur. Hæc ille. Alcean.) id est, medicam & contra morborum iniurias ualidam & efficacem auxiliatricem, ἀλκή enim uis est & efficacia, auxilium & remedium: unde & hæc herba præ alijs nomen hoc inuenit.

Eryfisceptron.) Eryfisceptron appellata est uerbena cæ à calathis & uirgis. Nam Græci ἔρυσον calathum uocant & sportam. σκῆπτρον uero sceptrum & uirgam. Sicq̄ dicta est, eo quod caulis & uirgæ ipsius uirides lētore suo in calathos, sportas, tegetes, & id genus alia texti & in nexus circummagi possint, quemadmodū & cyperus & aspalatus (quibus eryfisceptri nomen etiam commune & peculiare est) & tiliæ & utilia alia texendis calathis & corbibus fiscellisq̄ sunt idonea. Quæ ratio etiam fecit ut licinia dicta sit Latinis, à uerbo licio, quod est implico, uel à nomine licium, quod est filum quo textrices stamen in tela implicāt. Nisi Lucinia legere quis maluerit, eo quod oculorum luci & uisui profit, à Lucina quæ Iuno est. Heras dacryon.) id est, Iunonis lachrymam. Ἥρα, id est hera, enim Iuno dicitur. δάκρυον uero lachryma est: sicq̄ fortassis dici potuit quod oculos & uisum iuuet, illorūq̄ illachrymationibus destillationibusq̄ profit. Iuno em̄ à iuando dicta est, & quia oculis luciq̄ præest, Lucina uo-

46 COMMENT. G. HVME LBERGII

cata est. Lustraginem.) Lustrago dicta est, quod lustrationibus adhiberet. Nam, quod Plinius testatur, hac domus purgabatur lustrabanturq̄. Lustrare autem expiare & purgare & purificare est, sic dictum à luendo, id est soluendo & liberando. Et inde lustratio, id est expiatio, purgatio, solutio & liberatio purificatioq̄. Militarē.) Militaris uocata est quod feciales ad hostes clarigatum & bellum indicendum missi uterentur ea. Siue quod herbæ Achilleæ, quæ militaris etiam appellatur, foliorum forma sit aliquo modo similis. Vertipedium.) Vertipedium dicta est, quod uirgis eius domus & pauimenta uertentur purgarenturq̄. Vertere enim trahere est & mundare, quod sordes trahendo mundetur. Pedum uero pastoralis baculus & uirga est. Cristam gallinaceam.) Crista gallinacea est nuncupata, quod folia illi sint ferrata & incisuris diuisa, ceu cristatus galli apex. Trygonion.) id est, turturinam, quasi columbinam, à turture, quæ Græce τρυγών dicit, e genere colūbino. Sic dicta herba eadē ratione qua peristereos & colūbina, utpote quod turtures sicut & columbæ libenter inter eam uersentur, aut ipsa uescantur. Chamælygon.) Chamælygos, id est, humile uimen. χαμαί eñ humile & humi depressum, λύγος uero uimen significat. Sic autem dicta est à caulis & uirgarū ramulorumq̄ in terram deiectione, & eorundem ad ligandum aptitudine, de qua in eryfisceptri nomine iam dictum est. Sideritin.) id est ferrariam. Dicta est autē sideritis à foliorum forma & similitudine quadam cum herba sideritide, cui peculiare et proprium hoc nomen est. Siue à ferro, quod Græcis σιδῆρον est, quod glutinandis uulneribus ferro factis in bello usum præberet. Teutonice à ferro etiam *Isenkrot*, quasi ferraria nuncupatur. Curitin.) Curitis appellata est quasi hastaris ab hasta, quæ Sabinorum lingua curis uocatur. Nomen autem inuenit ab eo quod quemadmodum olim hasta, quam sceptrum Græci dixerunt, regij fastigij insigne dematis

dematis loco fuit: sic etiam herba hæc, quæ multum laudis ac plurimum Romanæ nobilitatis habuit, & qua semper legati ad hostes missi coronabantur & ornabantur.

(Phersephonion.) Dicta est phersephonion ab inferno numine Proserpina, quæ Græce Phersephone dicitur. Nominis autem causa est, quod contra ipsius ueneficiorum maleficia uim habeat & amuletum fit. Credebatur enim antiquitus Phersephone pueris et alijs ueneficijs suis nocere. Hactenus de nomēclaturis. Thyrso simplici.)

id est, caule singulari & unico. Virtute redarguēti quā stypticen.) Apuleius Latinam dictionem tanquam minus notam, per Græcam ceu notiozem interpretatur, ut quæ tunc temporis sicuti hodie quoq; tanquā nota à Latinis medicis recepta fuerit & usurpata. Est autē *στυπτικόν*, id est stypticon, Græcis, quod Latinis austerum, adstringens, & ut hic ait, redarguens, à uerbo *σύφω* quod est obturo & adstringo. Strumas.)

Struma, ut Celsus tradit, est tumor in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Nascuntur maxime in ceruice, sed & in alis & inguinib, & in lateribus. Ad eos qui induratas uenas habent &c.) hoc est, ad eos quos Plinius cibum non sentientes, Græci *ἀρόφως* uocant, & malum ipsum *ἀροσίαν*, quod fit ubi corpora & uenæ ac alimenti uasa & conceptacula calore aut frigore deficcantur & torrefiunt, adeo ut contrahantur & indurētur, aut humorum nimia copia obstruuntur & intendūtur, quorum causa parum aut nihil alimenti in corpus digeri & transire potest & illud alere: quare macie tandem cōficiatur & cōtabescat, necessum est. Quod malum Celsus medicinæ lib. 3. cap. 22. primam tabis speciem esse dicit, qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis uero in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur, & nisi occurritur, tollit: atrophian hæc Græci uocant, Ea duabus ferè de causis incidere consueuit: aut enim nimio timore aliquis minus, aut auiditate

C. 1.

3

nimia plus quàm debet, assumit: ita uel quod deest infir-
 mat, uel quod superat corrumpitur. Præterea Plinius li-
 bro 29. cap. 9. atrophos interpretatur etiam ab imbecillita-
 te uires recolligentes: sed quàm bene, id aliorum esto iu-
 dicium. Venas.) Vena proprie sanguinis & cum eo
 mixti spiritus naturalis uasculū est neruosum, ut scribit
 Galenus. Et ab arteria differt, quod in arteria minor san-
 guinis copia & is purior est, spiritus autē maior, & is te-
 nuior & qui pulsando mouetur. In uena uero quæ immo-
 bilis est, plus sanguinis & minus spiritus est. Vnde Plin-
 ius naturalis historiæ lib. 11. uenas sanguinis riuos, arterias
 uero spiritus semitas uocat. Sed hæc differentia non sem-
 per obseruatur, imò uenæ sæpiuscule pro arterijs accipi-
 untur, sicq; reperire est apud Celsum tum alibi tum in to-
 tius operis præmio, ubi ait, Tum requirunt etiam qua-
 re uenæ nostræ modo submittant se, modo attollant. Et
 lib. 3. cap. 19. Licetq; protinus scire id esse, ubi uenarum
 exigui imbecilliq; pulsus sunt. Plinius lib. 23. nullo uino
 æque quàm phalerno uenas excitari dicit. Et Victruius
 architecturæ lib. 1. uenarum rhythmos uocat. Et alibi sæ-
 pius ita reperire est apud poëtas. Cibos non recipiūt.)
 Cibum non recipere dicuntur, qui illo non aluntur.

- 4 Solstitio.) scilicet æstiuo, & ut magi tradunt, circa ca-
 nis ortum, ita tamen, ut superstitiosius præcipiunt, refe-
 rente Plinio lib. 25. ne Luna aut Sol conspiciatur, fauis an-
 te & melle terræ ad piamentum datis, & reliqua quæ ibi-
 dem leguntur non sine superstitione. Ceterum Solstitium
 à Sole dictū est quasi Solis statio, quum scilicet Sol ultra
 non progreditur. Suntq; duo solstitia. Vnum æstiuum,
 quum sol Cancrum ingreditur, & ad inferiores circulos
 cōmeare incipit, quod Iunio mense fit. Alterum hyema-
 le, quum mēse Decembri Sol Capricornum ingrediens
 5 ad nos incipit reuerti. Calculosos.) Calculosi dicun-
 tur quibus calculus & lapillus diro cruciatu in uesica ge-
 neratur. Mulso.) Mulsum dicitur uinum melle con-
 sectum,

fectum, Græci œnomeli uocāt. Conficitur autem, ut tradit Dioscorides, duobus uini cadis uno mellis plerunq; mixto. Quidam ut celerius ad usum absoluant, mel cum uino decoquunt, sicq; in uasa alia diffundunt. Alij etiam impendio consulentes, feruentis per uindemiam musti sextarijs duobus mellis unum miscentes, postquam deferbuit in dolia diffundunt, mulsumq; hoc dulce perseverat. Vtilissimum autem est quod ex uetere & austero uino confectum fuerit, quod etiam facillime cum melle incorporatur. Offultam.) id est, circumfultam & sustentatam, quodq; autor seipsum exponens ait, cinctam. Ab ob, quod aliquando circum significat & fulcire, quod est sustentare. Quæ autem cinguntur & cincta portantur, ea sustentantur etiam. Araneorum quos phalangia.) Araneorum prima diuisione duo genera sunt. Vnum eorum qui innoxij sunt, quos Græci arachnas, Latini araneos dicunt; quorum etiam à Dioscoride duo genera recensentur, unum quod holcon & lycon uocat, alterum uero dicit esse quod candidas tenues & densas telas operetur. Alterum genus est eorum qui noxij sunt, quos & Græci & Latini phalangia uocant, quorum etiam plura sunt genera, suisq; nominibus ab antiquis appellata, de quibus plura Nicander, Aristoteles, Plinius. Aceta uerit.) id est, in acedinem qualis est in aceto uersum fuerit. Acetare ueteres pro cōmouere & agitare scripserunt. Quæ autem in acetum uertūtur, ea à natura sua commouentur & agitantur. Plagæ.) Plaga dicitur percussio, uerber & uulnus, siue apertum siue clausum, cæcum & tumens fuerit. Mature.) id est celeriter & cito. Hydrophobon.) Hydrophobos dicit à rabido cane mortuus, eo quod ex uulnere illo soleat mortis aquæ timor nasci: miserrimum morbi genus, in quo simul æger & siti & aquæ metu cruciatur, ut refert Celsus. ὕδωρ Græcis aqua dicitur, φόβος uero fuga & timor. Esse.) Esse hoc loco infinitiuum est ab edo quod est comedo. Butyro.)

50 COMMENT. G. HYMELBERGII

Butyrum lactis pingue est, natura oleosum, barbararum gentium laudatissimus cibus, & qui diuites à plebe discernat. Fit autem ex lactis parte pinguiore quæ noctu in summo steterit, crebro iactatu in longis uasis ligneis angusto foramine spiritum accipientibus impulsat: sicque discedere à reliquo lacte quod pingue in eo est, butyrum produci-
 tur. Sic dictum à boue, quoniam plurimum è bubulo lacte fiat, licet & omni etiam fieri possit, teste Plinio & Dio-
 11 scoride. Cæca plaga cum tumore.) Plagarum alia sunt aperta, & harum quædam recentes, ut uulnera recentia: quædam ueteres, ut ulcera putrida sanieque purulenta fluentia. Alia uero sunt clausa, quæ & cæca dicuntur, quarum etiam quædam sunt notæ, tantum collecti ex uerbera sanguinis & citra tumorem etiam, quæ liuores dicuntur: quædam uero cum tumore, ut tumentia ulcera & tumores qui ex uerbera collecto in unum sanguine fiunt, quamuis & citra uerbera in corpore tumores nascantur.
 12 Nardi.) Nardus frutex est odoratus in India nascens, cuius spica & folia in honore sunt & celebrantur, profuntque felle suffusis et ictericis. Estque nardi huius spica longe alia tum ab ea quam uulgius spicam nardi uocat, uirosi & hircini odoris herba, tum ab huic simili quam Ligures Gallicam siue Celticam spicam, uulgius lauendulam uocat, boni & iucundi odoris flore, & cui colos sit interpreturam & cæruleum. Oboli tres.) id est, drachma media. Obolus siquidem, quem aliqui perperam cum scrupulo confundunt, est scrupulus medius. Nam duo oboli scrupulum constituunt, sex uero drachmam. Laccæ.) Lacca, si Serapioni credimus, est quam Dioscorides lib. 2. cap. 23. canchamum uocat. Dioscoridis enim autoritate dicit esse gumi siue lachrymam in Arabia nascentis arboris, & habere similitudinem aliquam myrrhæ, quæ Dioscorides tradit de canchamo. Et autoritate Rasis idem Serapio dicit laccam cadere ex cælo super ramos arboris guberæ, id est mespili, in partibus Syriæ in insulis maris.
 Crudæ.)

DE SYMPHONICA CAP. III. 51

Crudæ.) id est, non ablutæ, sed talis qualis ex arbore defudat. Myrrhæ.) Myrrha lachrymum est arboris Arabicæ, Aegyptiæ spinæ similitudine nascentis: de qua plura Dioscorides lib. 1. cap. 75. & Plinius lib. 12. capite 16. & decimo septimo.

NOMINA ATQVE VIRTUTES
HERBÆ SYMPHONICAE
HYOSCYAMIVÆ.

CAPVT III.

GRÆCIS Hyoscyamos dicitur & dioscyamos, alij adamaten, alij pythonion, alij ^{aliàs an} adamēnon, alij hypnoticon, alij emmanes, alij ^{timca} auginon, alij dithyrambion appellāt, Pythagoras, Prophetæ, Osthanes ^{non.} xylechion, Zoroaster typhonion, Latini insanam uocāt, aliqui Apollinarem, alij alterculum, alij symphoniacam, alij calicularē, alij dentariam appellant, Punici gigan, Aegyptij saphtho, Phryges remenia, Thusci fabuloniā, Galli belinunciā, Daci dielian, Prophetæ Aegyptij ligeam. Thyso est fruticoso, multirami, folijs nigris, scissis, hirtis: balanos generans, ut est mali Punici ampullaceum appellatum, obstrusos quidem scutulīs & semine plenos, paulò longiori papauere. Sed sunt differentiae eius tres. Nam altera flore purpureo ac semine nigro. Altera flore nigro & semine fuluo: sed utraq; sumētes in furiam mittit, appellataq; inde est maniopœos. Tertia semine atq; flore albo. Nascitur locis incultis & sabulosis, uel hortis, & littoribus ruderibusq;. Eius succus similis est meconi herbæ. Medetur ergo hyoscyamos candidior, & has habet uirtutes.

h ij

1 Ad aurium dolorem.

Herbæ symphoniacę succus tepefactus cum oleo rosaceo & in aurem instillatus, aurium dolorem mirifice tollit: & si vermes fuerint, necat eos.

2 Ad omnem tumorem.

Herba symphoniaca cum stercore ouillo & modico aceto, factum quasi malagma, imposita tumorem tollit.

3 Ad dentium dolorem.

Herbæ symphoniacę radix cocta in uino austero, & data ex eadem coctione sorbitio, ita ut eam intradentes qui dolent, teneat, mox sanat dentium dolorem.

4 Ad inguinum dolorem.

Herbæ symphoniacę radix alligata femori, & dolorem & tumorem tollit.

5 Ad pedum dolorem.

Herba symphoniaca alligata pedum dolorem tollit, & tusa omnis cum sua radice & super pedes imposita mirifice tumorem tollit, & dolorem pedum aufert.

6 Ad iocinoris & pulmōis dolores.

Herbæ symphoniacę succum da bibere, cū summa admiratione sanabit.

7 Ad muliebris pectinis dolorem.

Herbæ symphoniacę succum mixtum cum croco dabis in potionem & miraberis effectum.

COMMENTARI.

ARIANT in capitis huius inscriptione exemplaria. Sunt enim quæ de Apollinari herba, quam hyoscyamon uocant, titulum illi præscribant, nec male etiam, quoniam proprie & simpliciter

pliciter Apollinaris à Romanis uocatur. Alia uero titulū
 illi præfigunt, quem nos reddimus : nec id quoq; per-
 peram, ni fallimur: fuitq; tituli nostri inscriptionis causa,
 tum aliorum exemplariorum inscriptio, tum quod in cu-
 rationibus semper symphoniacā nominat herbā hanc,
 tanquam temporis illius communi & uulgato nomine,
 tum demum & potissimum ne in Apollinaris nomine er-
 ror contingeret, præsertim quia infra cap. 22. alteri herbæ
 hoc nomine titulum præscribit, quum tamen illa nō sim-
 pliciter Apollinaris, sed cum adiuncto, minor à Roma-
 nis antiquioribus nominata sit. Cæterum quod ad no-
 minis Apollinaris rationem attinet, sciendum hoc nomi-
 ne insignitam esse hanc herbam, ab Apolline medicinæ
 deo facta nomenclatura, idq; eam ob causam, quod do-
 loribus mitigandis quasi diuino beneficio & ab Apolli-
 ne concessam uim habeat: quæ causa etiam fuit ut Pytho-
 nion à Pythio Apolline, & *Διοσκύαμ*, id est, dioscy-
 amos, hoc est, Iouis faba appellata sit. Hyoscyamos uero,
 id est faba porcina (nam *ὕψ* suem, *κύαμ* fabam signifi-
 cat) dicta est, ut Helianus refert, quod pastu eius conuel-
 lantur sues præsentis mortis periculo, nisi copiosa aqua sta-
 tim se foris & intus proluerint. Nunc deprauate iusquia-
 mus dicitur. Vulgo pilifam uocant, & inde Germani *Pil-
 senkrut*. Symphoniacæ.) Symphoniaca Græca dictio,
 à Latinis tamen usitata : sic dicta herba, ceu Dioscoridis
 interpres Marcellus Vergilius Florentinus suspicatur &
 credit, quod quemadmodum ad musicen quæ sympho-
 nia cōstat, & symphonia etiam dicitur in hydraulicis or-
 ganis, quæ à Vitruuio lib. 10. architecturæ descripta sunt,
 regulæ duæ scilicet formæ erectæ cymbala quædam dein-
 ceptis disposita sustinebāt, quibus deinde spiritus & aquæ
 impetu pulsus modulatio fiebat: sic in caulibus herbæ hu-
 ius cytini illi dispositi deinceps symphoniaci instrumen-
 ti illius imaginem aliquam ostenderent. Adamanten.)
 Adamas, ut remur, appellata est ab effectus sui fortitudi-

74 COMMENT. G. HVMBELBERGII

ne & efficacia, eo quod quemadmodū lapis adamas magneti suppositus ligat ipsum ut ferrum attrahere nō possit: sic etiam herba hęc soporando hominem ligat, quo sensibus & uitę munijis uti non ualeat. Adamenon.) Adamenon dictum uidetur quod insaniam faciat & furiam, nec paruam quidem, sed grādem ipsam & quasi infernalem, ab ἄδης quod infernum, & μῦθος quod iram, mentis commotionem, amentiam et insaniam significat. Porrò exemplaria nostra nō adamenon, sed antimenon scriptum habent, quasi contra insaniam faciens, ab ἄντι, quod est contra, & μῦθος infania: eritq; tūc nominis causa quod somnum & soporem gignēdo furere & insanire nō sinat, sed insanos mites reddat. Potuitq; ita ab utroq; effectu nomen indepta fuisse hęc herba: nam, ut Dioscorides tradit, infaniā gignit & soporem, præsertim prima & secunda species, ambę infelicis in usu euetus, maxime nigra, quę quod omnium pessima, ex omni usu abdicanda erit. Hypnoticon.) id est, somnificum & soporiferum, à somno quem inducit, & Græce ὑπνός dicitur.

Emmanes.) id est, ἐμμανής, hoc est, infana, à maleficio, quod ad insaniam & furorem agat, sic dicta: quę causa etiā fecit ut maniopeos uocata sit. Auginon.) Sic dictum est à floris splendore. Dithyrambion.) id est, bacchicam quasi ebriam, à Baccho qui dithyrambus dictus est, ἀπὸ τοῦ θύε ἐλε θυραμὰν αὐαίνου, id est, à bis inducēdo ad ianuam, quoniā uinum ad corporis ianuam, quod os est, frequenter secreta perducit. Appellata est autē hoc nomine herba, eo quod quemadmodum uinum copiosius sumptum ebrietatem facit, sic etiam hęc herba pota in ciboue sumpta ebrietati similem amentiam facit, & ceu uini natura mentem caputq; infestat. Pythagoras.) Pythagoras Samius philosophus clarus sapiētia, qui medicę artis peritus, primus, ut Plinius scribit, uolumen de herbarum effectu composuit, Apollini Aesculapioq; & in totum dijs immortalibus inuentione & origine assignata.

gnata. Is etiam quemadmodum Empedocles, Democritus & Plato ad magiam discendam nauigauit, & exilijs uerius quam peregrinationibus susceptis, Perfidis, Arabiæ, Aethiopiæ Aegyptiæq; magos peragrauit, & reuersus magiam ipsam prædicauit & in arcanis habuit. Meminit Pythagoricæ peregrinationis etiam Valerius Maximus memorabiliũ lib. 9. cap. 7. (Osthanes.) Osthanes hic magus fuit, de quo sic scribit Plinius. Primus quod extet, ut equidem inuenio commētatus de magia erat Osthanes, Xersen regem Persarum bello quod is Græciæ intulit, comitatus, ac uelut semina artis portentosæ aspersisse obiter interfecto quacunq; commeauerat mundo. Diligentiores paulò ante hunc ponunt Zoroastrem Proconnesium. Quod certum est, hic maxime Osthanes ad rabiem non aueritatem modo scientiæ eius Græcorum populos egit: quanquam animaduertam summam literarum claritatem gloriamq; ex ea scientia antiquitus & penè semper petita. Hæc ille lib. 30. Et paulò post eodem loco: Non leuem, inquit, & Alexandri magni temporibus auctoritatem addidit professione secūdus Osthanes comitatu eius exornatus: planeq; quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. (Xylechion.) Xylechion siue, ut exemplaria nostra habent, xyleon dicta uidetur hæc herba à ligno quod Græci ξύλον uocant, propterea quia frutex est caule crasso & lignea duritie quadã prædita. (Zoroaster.) Zoroaster hic magus fuit Persa, Oromazi, ut Plato scribit, filius, & magicæ artis ueluti parens celebratus, ut à quo primum ipsam repertam adfirmet. Iustinus & Orosius Bactrianorum regem faciunt, qui eodem die, ut Plinius, imò, ut Solinus refert, eadem hora qua genitus est, risit, manifesto futuræ scientiæ præfagio. (Typhonion.) Typhonion appellata est à Typhone uento, quod quemadmodum is uiolenter in orbem actus, ut Aristoteles in Meteoris scribit, deijcitur, & hinc circulo uertitur, ac cuiusq; rei incidit uim ualidissimam infert; sic etiam herba

hæc gustata, mentem caputq; in festando uim illis infert, & amentiam ebrietati similem & capitis uertigines facit, quibus homo concidit, & se & omnia quæ circa ipsum sunt, in gyrum uerti & circumagi putat. Infanam.) Quemadmodum apud Græcos à maleficio emmanes, sic eadem ratione ab eodem effectu quo insaniam facit, dicta est à Latinis infana. Alterculum.) Alterculum diminutiuum est ab alterco, sic dictum ab alterando quod hominis mētem alteret, & à rationis usu alienet. Scribonius Largus compositione medicinali ist. Altercum, inquit, quod Græci *ὑοσνύαμον* uocant, qui biberunt, caput graue uenisq; distentum habent, mente ab alienabūtur cum quadam uerborum altercatione, inde enim hoc nomen herba trahit altercum. Plinius altercū & altercangenum Arabica uocabula esse tradit. Calicularē.) Calicularis dicta est à filiquarum & uasculorum quibus semen continetur multitudine seu potius forma rotūda. Quemadmodum enim calix poculi genus & uas potorium est rotūda specie, sic & hyoscyami herbæ filiquæ & caliculi. Dentariam.) Dentaria nuncupata est eo quod radix eius dentium dolori medeatur. Phryges.) Phryges dicuntur qui Phrygiam incolūt, quæ minoris Asiæ prouincia est, & Troadi superiecta. De qua Plinius lib. 5. capite ultimo. Thusci.) Thusci populi sunt Italiæ Thusciam incolentes, quæ à sacifico ritu Græcorum lingua sic appellata est, ut refert Plinius, quum prius Tyrrenia diceretur. Vel, ut aliqui uolunt, à Thusco Herculis filio. Fabulonia.) Fabulonia dicta est, eo quod in caulibus non aliter quàm in fabalibus uascula & caliculi eius deinceps dispositi hærent. Hactenus de nomenclaturis. Thyrso fruticoso.) id est caule fruticē imitante. Nam, ut Dioscorides ait, frutex est crassis coliculis. Frutex autē dicitur, qui ad iustam magnitudinem arboris non ascendit, & statura similis est multis herbis, sed non demoritur neq; arefcit ut herba, sed perennis est. Folijs nigris.) id est,

id est, obscure uiridibus. Siquidē folia in herbis dicuntur alba aut nigra, nō quod uere albedo aut nigredo in ipsis dici possit: omnia enim, licet inæqualiter, uirent: sed quia alia alijs comparata, albescere aut nigrescere uidentur.

Scissis.) id est, quæ incisuris sunt diuisa. Hirtis.) id est, hirsutis & asperis. Balanos.) id est, caliculos & uascula ipsa quibus semen includitur, & glandibus, quas Græci βαλανους, id est balanos uocāt, quadam tenuis assimilantur. Ut.) id est, quemadmodum, sicut. Similitudinem em̄ importat. Mali Punici.) hoc est, mali granati: quod Punicum appellatum est à regione, granatum uero à granis, è quibus pressis uinum fit quod rhoiton uocatur. Sed de pomis his & eorum differētijs ac uiribus plura Dioscorides lib. 1. cap. 137. & Plinius lib. 13. cap. 19. ac lib. 23. cap. 6. Ampullaceum.) Ab ampulla quæ uasculi genus est, in Punico malo ampullaceū uocat, id quod Dioscorides & Græci cytinum nomināt: hoc est, florem & pomi principium, in cuius captu & ambitu futurum pomum iam tunc continetur, & quasi conceptus acinorum fœtus ad maturitatem clauditur. Dicitur quidem cytinus Græcis à tumore. κῦτ. enim illis est quod ambitu & tumore suo aliquid capit & complectitur & in se claudit. Obstrufos.) id est, tectos, uelatos & conclusos.

Scutulis.) id est, clypeolis & uelaminibus, membranulisq; quibusdam solidis, quibus uasculi in quo semen continetur, aperturæ superiores & oscula conteguntur: quibus à natura illis prouisum est, ne roris aut imbris humor aliquis ad semen illac transire ualeat, quem aliàs facile intra se recipere possent. Flore nigro.) Quod hic ait, flore nigro, id Dioscorides ἀνθη μωλοειδῆ, hoc est, ut Hermolaus Barbarus uertit, flore mali effigie: ut Marcellus autem, flore luteo. Qui qualis sit, docet nos Fronto apud Aul. Gellium Atticarum noctium lib. 1. dicens, Color rubidus autem & ruffus atrore & nigrore multo mixtus. Luteus cōtra ruffus color est dilucidior, unde ei q̄q;

βσιδ

i

58 COMMENT. G. HV MELBERGII

nomen esse factū uidetur. Semine fuluo.) Color fuf-
uus, ut dicto iam loco apud Gellium ab eodem Frontone
traditur, uidetur de ruffo atq; uiridi mixtus : in alijs plus
uiridis, in alijs plus ruffi habere. Flauus cōtra uidetur ex
uiridi & ruffo & albo concretus. Inde.) scilicet ab effe-
ctu quo infaniā facit. Maniopceos.) id est, insaniam
faciens: à uerbo *παίω* quod est facio, & *μανία* mania, in-
fania & furor. Sabulosus.) Locus dicitur fabulosus à
fabulo, quæ harena est grossior. Ruderibus.) scilicet
ueteribus, quæ sunt materia ueterum pauimentorum, &
diruptorum ædificiorum, quæ lapidibus & testis confra-
ctis, calceq; harena commixta constat. Inter antiquos co-
dices quidam huius loco habet, maceris. Est autem ma-
ceria siue maceries murus & paries ex solis lapidibus sine
calce factus. Similis.) scilicet quantum ad eius natu-
ram & uirtutem effectumq;. Meconi.) id est, papaueri,

C. 4. *μείων* mecon Græce dicitur. Inguinum.)
Inguina dicuntur pudendorum pars circa femora supra
forotū & infra peritoneon sita, alioq; nomine pubes &
7 pecten appellata. Muliebris pectinis dolorem.) Intel-
ligit dolores potissimum qui muliebrium locorum uitio
& exuperante sanguinis menstrui profluuiio contingunt
& in pectine sentiuntur. Est autem pecten pars ea quæ sub
umbilico pilis horret & hirsuta est, alio nomine pubes
aut inguen appellata. Iuuenalis,

Inguina traduntur medicis iam pectine nigro.

Croco.) Crocus notus est, & Arabice atq; Germani-
ce *Safran* dicitur. De cuius uirtute plura Dioscorides li-
bro 2, cap. 25, & Plinius lib. 21, cap. 20.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ VIPERINÆ,

CAPVT V.

Græci

GRÆCI Elenion, ijde echidnion, ijdem theriorhizon, Latini inulam, ijdem uiperinam & serpentariam, ijdem radicem Macedonicam nominant. Nascitur secus flumina uel fegetes, folijs mollibus, gustu aspero. Leges eam mense Aprilii.

Ad uiperarum morsus.

Herba uiperina trita cum uino potui data, mirifice morsus uiperæ sanat, & uenenum discutit.

COMMENTARI.

VIPERINA hæc est, quæ uulgo nunc serpentaria dicitur, & ab aliquibus quod tortuosam radicem habet, bistorta nominatur, folijs oxylathi similibus, flore rubro, & radice rubra simili galangæ. Dicta est autem uiperina & serpentaria ab effectu quo uiperarum & serpētium morsibus medetur: quæ ratio etiã eadem significatione fecit ut à Græcis echidnion diceretur: *Ἐχιδνα*, Græcis idem est quod uipera Latinis. Elenion.) Elenion & inula uocata uidetur hæc herba, quod quemadmodũ proprie hijs nominibus insignita herba, sic etiam præfens contra serpentes & uenena ipsorum uim habeat efficacem. Theriorhizon.) hoc est, radix serpentina siue uiperina. *ῥίζα*, enim radix est. *θίρα*, uero Græcorũ medicis sunt uenenatæ bestię, quæ morfu aut ictu uenenum relinquunt, & ueneni sui ui & maleficio nocent, maximeq; uiperæ & serpētes, quorum uenenis quia medetur hæc herba & eius radix, nomine hoc appellata est. Radicem Macedonicam.) Sic dicta est à regione in qua laudatior nasceretur. Gustu aspero.) id est, sapore qui gustu percipitur non admodum iucundo, sed asperitatis quid gustando reliquente.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ACORI.

CAPVT VI.

GRAECIS dicitur Acoros, choros, aphrodisias. Gallis piper apium, Italis uenerea, radix nautica, & singentiana & unguentiana. Nascitur locis cultis & hortis ac pratis.

Leges eam mense Augusto.

1 Ne apes examinent & effugiant.

Herbam acorum in uase apium suspensam habeto, apes nunquam effugient. Hæc sanè herba raro inuenitur, nec eam scire poteris, nisi cum flosculum emiserit.

2 Ad difficultatem urinæ, si quis facere non poterit, & stranguriam uesicæ habuerit.

Herbæ acori radicem cum aqua decoctam ad tertias, dabis bibere per triduum, urinam mirifice deducit, & stranguriam sanat.

COMMENTARIUM.

CORVS, si eruditioribus quibusdã credimus, radix est odora, quam nunc falsò calamum aromaticum appellamus, quum nihil minus sit quàm calamus: & non est radix illa uulgaris & inuicundi odoris, quam nos esse putamus, uidelicet gladioli quod luteo flore cõstat, & à Germanis *gelb lilgen oder schwer tel wurz* uocatur, quæ potius fœtida est quàm odora. Et ego pro acoro utendum suaderem calamo uocato aromatico. Habet autem iridis folia acorus, angustiora tantum, radices eidem non dissimiles, implicatas, nec recta descendentes,

dentis, uerū obliquas & in superficie terræ, geniculis interfectas, colore subalbidas, gustu acres, odore nō ingrato: ut illam describit Dioscorides. Choros.) Choros dicta uidetur quod in alueis, quos Græci χωρήματα à uerbo χωρέω quod est capio, uocant, suspenſa apes capiat & derineat ne diffugiāt. Aphrodisias.) Sic dicta est Græcis à Venere quam ἀφροδίτη uocāt. Et hos Latini etiam imitati Veneream appellauerunt, fortè quia quemadmodum Venus specie & pulchritudine sua amabilis est, sic etiam herba hæc aromaticitate & odoris suauitate hominibus & apibus etiam amabilis, grata & iucunda est.

Piper apium.) Sic dictam putamus quod aromatico odore suo apibus adeo grata sit, ut in aluearibus suspenſa ipsas contineat ne procul effugiant. Radicem nauticam.) A nautis qui secus aquas habitant dicta uidetur radix nautica, eo quod plurimū secus amnes & in aquosis natales suos habeat, licet etiam in alijs locis nascatur: sed primæ habentur, suntq; in prima bonitatis æſtimatione acori radices, quæ in aquosis nascuntur, autore Plinio lib. 25. Examinēt.) Examinare idem est quod congregari: & inde examen, id est cōgregatio, ceu apium, uesparum, locustarum & similiarum examen, id est cōſtipatio, congregatio & unitio, ita ut mutuo contactu hærentia & simul ligata uideantur. Scire.) id est cognoscere. Quod autem nūc tradit, falsum potius putamus quæ uerum. Ad difficultatē urinæ, &c.) Cōmemorat huius curationis inscriptione, tria difficilis urinæ genera, suis nominibus à Græcis etiam distincta & nuncupata. Primum quidē difficultatem ipsam, ubi scilicet ex uesica per colem multa difficultate & magno cum dolore atq; conatu fluit urina, & hæc Græce dysuria uocatur. Secundum quum quis urinam facere non poterit, & Græce ischuria dicitur, id est, integra urinæ suppressio seu uesicæ obstructio: ubi scilicet toto obstructo canali nihil urinæ omnino redditur fluitue, quod malum uitæ periculum ferre so

let, testante Galeno. Tertium quod Græce stranguria appellatur, id est urinæ aut uesicæ stillicidium, ubi exiguis per interualla stillis urina fluit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ LEONTOPODII.

CAPVT VII.

GRAECI Leontopodion dicunt, ijdem leontopetalon, prapedilon, theribethron, lychnida agrían, lathyron, leuceoron, orobethron, prapedion, leontospermon, Aëtopon, platyphyllon, Dardanus cacalian, Punici gudubbal, Latini flammulam uocant Veneris, ijdem brumariam, papauerulum & pedem leoninum. Nascitur sæpe cum tritico, thyrsis bipalmis, furcosis, in quibus ueluti cannae binæ uel trinæ semen continentes, folijs coliculi agrifitibus similibus, radice nigra, rapæ simili. Nascitur etiam in campis & circa fossas & harundineta.

Si quis deuotatus defixusq; fuerit in suis nuptijs, sic eum resoluas.

Herbæ pedisleonis frutices numero septem sine radicibus decoque cum aqua, Luna decrescente, lauato eum & teipsum qui facis, ante limen extra domum prima nocte, & herbam incende aristolochiã, & suffumigato eum, & redite ad domum, & ne post uos respiciatis, resoluisi eum.

COMMENTARIIL.

LEONTOPODION, de quo hic agit Apuleius, herba est, quam Dioscorides libro 3. cap. 102. & Plinius lib. 27. cap. 11. sub leontopetali nomine describunt: non autem ea de qua sub hoc ipso leonto-

leontopodij nomine lib. 4. cap. 122, Dioscorides, & lib. 16, cap. 8. & 15, agit Plinius, & amoribus accommodata aliorum autoritate fertur, licet hæc nostra etiam ad amatoria sit non inutilis, & hoc amplius quod contra incantamenta & fascinationes quibus quis ligatur & ad Venerem idoneus & inefficax redditur, amuletum est & alexipharmacum. Nam quemadmodum leonum feminae quibus magna coitus libido est, commissi cum pardo adulterij culpam flumine abluunt, & ita ad maritale torum & legitimam Venerem regressum sibi recuperant & impetrant sic etiam hac herba expiati & abluti qui fascinati sunt, & quibus Venereorum facultas incantamentis intercepta & adempta est, à fascino & maleficij noxa solvuntur & liberantur, atq; ad Venereorum usum idonei redduntur & ualidi. Habet autem appellationis suæ originem ab animali omnium generosissimo, cæterisque imperitante leone. Leontopodion enim nihil aliud est quam planta leonis, hoc est, pes leonis. λέων siquidem est leo, πῦς uero pes, & quibus leontopodij nomen compositum est. Et sic dicta uidetur herba quod folia habeat instar leonini pedis formæ lata. Demum quod historiae ipsius deest, sunt flores quos puniceos habet anemone similes, ut tradit Dioscorides. Leontopetalon.) Sub hoc nomine tractatur à Plinio & Dioscoride locis iam dictis. Estque nihil aliud leontopetalon, quam leonis folium. πέταλον enim Græce, folium est Latine. Prapedilon.) Prapedilon dicta est à pedum parte infima, quæ planta & solea dicitur, à Græcis autem πῆδιον, idque etiam forsitan ob latitudinis folij similitudinem quandam ad latitudinem soleæ pedum. Quæ latitudo etiã fecit ut platyphyllon, id est latifolium diceretur. πλατύς enim latus dicitur, φύλλον folium. Theribethron.) Theribethron dictum est, eo quod radice eius serpentium & uenenatorum, quæ Græci θύβια dicunt, moribus medetur. Lychnida agrian.) id est agrestem lychnin, Sicque dicta est à floris figura, quemad-

modum & papauerculum: hij enim flores magnitudine, colore & figura nonnihil similes inter se existunt. (Lathyrus.) id est cicerula: sicq; dicta est quod semen in filiquis ciceris modo gerat. (Orobethron.) Sic dicta est ab eruo, quod Græci ὀροβόρον dicunt, à feminis similitudine. (Prapedion.) Prapedion dictum uidetur, quod in campis, planitie, uiridarijs, hortis: quæ omnia Græci πρᾶσιον dicunt, imò ut hic etiam ait, quod ubiq; nascitur.

(Leontospermon.) hoc est, leonis semen. λέωνος enim semen est. Sic forsitan appellatum quod ficcatur ad unguium leonis speciem contrahatur & incuruetur semen.

(Aëtopon.) id est aquilæ pedem. Videtur autem sic dictum quod semen cum ficcatur ad speciem unguium exanimatæ auis aquilæ contrahatur. (Dardanus.) id est Troianus. Estq; gentis uocabulum, quo infra etiam nunc singulari nunc plurali numero utitur: nisi quis proprio nomine accipere maluerit. Fuit enim Dardanus magus sicut Hothanes & Zoroaster, sed posterior tēpore, cuius meminit Ioānes Picus in oratione de dignitate hominis, & Ioannes Reuchlin in libris de Verbo mirifico.

(Cacaliam.) Ita fortassis uocata est quod ad amatoria fit utilis, quemadmodū proprie sic uocata herba, de qua Dioscorides lib. 4. cap. 114. & Plinius lib. 27. cap. 9. & leonticen etiam uocari dicunt. (Flammulā Veneris.) Flammula Veneris appellata est à floris colore flammeo, puniceo, rubido ac roseo, qui Venerē maxime honestat & decorat. (Furcosis.) id est, ramosis & plurium ramusculorum. (Cannæ binæ &c.) Hunc Dioscorides numerum nō ad cannas, id est filiquas, sed ad semen in eis contentum refert iniquiens, In summo filiquæ cicerum sunt, & in hijs duo triaue semina. Plinius nullū numerum ponit, sed simpliciter ait, Semen in cacumine in filiquis ciceris modo. (Coliculi.) id est, brassicæ, quam diminutiua forma à caule coliculū uocat. Brassica enim caulis est, sic dicta ob thyrsi sui magnitudinem. (Harundineta.)
Harun-

Harundinetum dicitur locus harundinibus confitus.

Deuotatus defixusq;.) hoc est, incantamento & fascino, maleficioq; à Venere prohibitus, detentus, ligatus & interdictus. Resoluas.) id est, à meleficio ueneficioq; liberes & efascines. Frutices.) id est, thyrsiculos, coliculos & furculos. Eum.) scilicet qui fascinatus est & ligatus. Facis.) id est excantas, expias & iustras. Prima nocte.) scilicet Lunæ decrefcentis. Aristolochiã.) scilicet rotundam, quæ contra medicamentorum noxas omnes utilis est, teste Dioscoride. Post uos.) id est, à tergo & retro.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ SCCLERATÆ.

CAPVT VIII.

RÆCI Batrachion, aliqui gelotophyen, alij mileon, alij coriannon, alij corion, alij stactycen, alij causticen, alij clonon, alij rhuselinon alij catafacticen, alij hephæstion, alij lycopnon, alij selinon agrion, alij selinon hydation, Aegyptij synechon, ijdem carcadana, ijde nemecon, Latini apium rusticū, ijdem apium risus, ijdem herbam sccleratam, ijdem apiastellū, ijdem dentariam, ijde auricomum. Nascitur locis humidis & aquosis. Si quis homo eam gustauerit, ridendo exanimatur. Est enim caustica. Sunt eius species quatuor, quarum altera cum folijs pinguibus atq; crassis & latis, colore alia subalbido, alia uelut nigro, cum flore simili uel purpureo, thyrsocubitali, minime robusto: radice alba cū adnatis germinibus uel erumpentibus tanquā in helleboro. Nascitur autem in stagnosis uel umbrosis locis. Secunda

k

est longioris thyrſi & folijs hirtis cum incifuris, guſtu acerrimis. Nascitur ſæpe in Sardinia. Tertia eſt breuiſſima, tetri odoris, atq; incendiſa cum floribus aurolis. Quarta eſt cum floribus lacteis.

1 Ad ulcera chironia.

Herbam ſcleratam tuſam cum axungia ſine ſale impone uulneri, excomedet putredinem, & ſi qua fuerit ſordes, expurgat: ſed nō diutius patiaris quā necesse eſt, ne & corpus ſanum exedat. Si argumentum rei experiri uolueris, tūde eam & ſuper manum ſanam impone & alligato, ſtatim rodit corpus.

2 Ad ſtrumas & furunculos & apoſtemata, ut ſine ferro aperiantur.

Herbam ſcleratam tuſam & ſubactam cum ſimo porcino impone ſtrumis, furunculis & apoſtematibus, intra paucaſ horas diſcutit, & pus eiſcit. Lege eam omni tempore.

COMMENTARI.

ERBAE à Latinis ranunculus, à Græcis uero batrachion uocata, quatuor ab autoribus traduntur ſpecies, quarum omnium tamen una & eadem ſit uirtus, de iſtis tamen diuerſis agit capitibus, præſenti ſcilicet ſecundæ ſpeciei, quam ſpecialiter ſclerata nomine inſignit, curationes priuatim tradens, tertiæ uero ſub generali & communi omnibus batrachij nomine, priuatim etiam ſequenti. Qui mos, ut de diuerſis herbe alicuius generibus priuatim & ſeorſum diuerſis agit capitibus, illi per familiaris eſt. Porrò quod ad nominis ſcleratae rationem attinet, ſic dicta eſt herba à maleficio, eo quod comeſta maligni ſit effectus, noxia & mortifera. Nam, ut hic teſtatur, ſi quis hominū eam manduca-

ducaverit, ridendo moritur. Quæ maleficij noxa etiam fecit, ut à Græcis nileon, id est sæua, sit dicta, Græcis enim $\nu\lambda\epsilon\sigma$ sæuum significat. Batrachion.) id est ranunculus, à ranis, quas $\beta\alpha\tau\rho\acute{\alpha}\chi\eta\varsigma$ Græci dicunt, sic appellata herba, eo quod in aquis ubi ranæ degunt, nascitur, aut quia inter frutices ipsius ranæ frequenter inueniantur. Et hæc Græca appellatio communis est omnibus ipsius generibus, licet hic tertie speciei tantum appropriet capite sequenti. Gelotophyen.) hoc est herbam risus, cuius appellationis ratio & causa est, quod risus licet infelicis et lamentabilis commouendi uim & potestatem habeat, aut quod risus speciem comesta præbeat. $\gamma\acute{\epsilon}\lambda\omega\varsigma$ siquidè Græcis est risus, $\phi\upsilon\eta$ uero uis & natura, foetus itè atq; germen & planta siue herba. Coriannon & corion.) Hæ coriandri sunt appellationes huc translatae, eo quod, teste Plinio & Dioscoride, coriandro similia folia habet, præsertim prima ipsius species. Stacticen.) Stactice & castactice uocata est, quoniam humidis locis & prope aquas nascitur, $\sigma\alpha\kappa\tau\acute{o}\varsigma$ enim liquidum & humidum significat. $\kappa\alpha\tau\acute{\alpha}$ uero idem est quod iuxta & prope. Causticen.) id est, incēdiosam & adurentem: eo quod ui & natura sua acri & urente membra quibus imponitur, ignis modo cum dolore adurat & exulceret. $\kappa\alpha\upsilon\sigma\iota\kappa\acute{o}\varsigma$ enim adurens dicitur. Clonon.) id est, turbidā & perturbantem: eo quod mentem perturbādo alienationes faciat in cibo potūue sumpta, teste Dioscoride in $\sigma\kappa\lambda\acute{o}\nu$ enim turbationem significat. Rhuselinon.) hoc est, apium aquaticum, quod & paulò post felinon hydation eadem significatione à Græcis nominari dicit: quorum nominū ratio & causa est similitudo foliorū eius ad folia apij, inter cuius genera numeratur, & natales eius quia humidis & aquosis, ac, ut Plinius ait, humidis limitibus nascitur. Siquidem Græci $\sigma\acute{\epsilon}\lambda\iota\upsilon\omicron\mu$ apium, $\rho\acute{\epsilon}\delta\mu$ uero fluxum aquarum, & $\tau\acute{o}\upsilon\delta\alpha\varsigma$ aquam dicunt. Hephæstion.) id est Vulcaniam, à Vulcano, qui $\eta\phi\alpha\acute{\iota}\sigma$ dicitur, & pro

igne accipitur, circa quæ uersatur; nam deorum faber perhibetur. Sic autem dicta est herba, eo quod uis illi sit ignea, caustica & adurens. Lycopnon.) Lycopnos dicta est à maleficio, quod spiritum & uitam destruendo mortem acceleret & inferat, à uerbo λυκόω, quod est destruo & corrūpo. πνοή uero spiritus est quo uiuimus & anima. Selinon agrion.) id est apium agreste & rusticum, sic dictum quod apio simile sit, & ruri ac locis incultis nascatur. Apium risus.) Apium risus appellatum est ob similitudinem apiorum sæpius iam dictam, & in quorum genere connumeratur, & à noxa qua comedentes illud ridendo moriuntur. Apiastellum.) Nomen hoc habet etiam à sæpius iam dicta apiorum similitudine. Dentaria.) Dentaria uocata est eo quod risus ab ea factus dentes aperiat & renudet. Seu quia dentium dolores admota sedat, & diutius commanducata radix, ipsos etiam frangat dentes, teste Plinio & Dioscoride. Auricomum.) Sic dicta à colore aureo quo flores conspiciuntur, præsertim tertiæ speciei. Haftenus de nomenclaturis. Exanimatur.) id est, anima & uita priuatur, moriturque. Exanimari enim est animam exhalare & mori. Caustica.) id est incēdiosa & adurens. Et hæc uis omnibus generibus communis est. Quod uel Plinius lib. 25, circa finem testatur inquit, Omnibus uis caustica si cruda folia imponantur, pustulasque ut ignis faciūt: quare & caustice dicta est hæc herba. Velut nigro.) hoc est, ad nigredinem quandam uergentis, & ut Plinius ait, liuido. Flore simili.) scilicet liuido seu luteo. Thyrso cubitali.) id est caule altitudine cubitali. Est autem mensura cubitalis siue cubitus, mensura quanta patet à cubiti flexura usque ad summum medium digitum, quæ ex uigintiquatuor digitis seu palmis sex constat. Minime robusto.) hoc est, gracili & non adeo crasso. Germinibus.) id est paruis radiculis & capillamentis, quæ ex radice ipsa erumpunt & eisdem adnascuntur. Helleboro.) Elleborus est, qui

Latine

Latine ueratrū dicitur, cuius duo genera traduntur, album & nigrū, de quibus multa Dioscorides lib. 4. & Plinius lib. 25. cap. 5. Stagnosis.) hoc est, in paludibus & aquis stantibus, utq; Plinius ait, in limitibus humidis & opacis. Sardinia.) Sardinia mediterranei maris insula est, omnibus rebus & præcipue tritico fertilis & felix, sed æstiuo tēpore morbosa & pestilens: de qua plura Strabo lib. 5. Pomp. Mela lib. 2. Plin. li. 3. & Solin. ca. 11. In hac insula etiā herba hæc scelerata iusto largior prouenit, unde à poëtis Sardonia herba uocatur, & ab hac & eius tristi calamitosoq; affectu & maleficio, Sardonius risus, pro uerbo dicitur. Vnde Dioscorides lib. 6. ait, Hęc herba in cibo potūue sumpta mentis alienationem, & cum labrorum contractione eas cōuulsiones facit, ut risus speciem uidentibus præbeat: à quo euentu etiam Sardonius risus miserabili dicterio inter homines iactatur. C. 1. Ulcera chironia.) hoc est, ulcera antiqua & immedicabilia, quæ cicatricem difficilime contrahunt, nec facile sanescunt, sed si curari & sanari debent, medico peritissimo indigent, qualis fuit Chiron, qui primus talia mala ulcera sanauit, quam ob causam ab eo quoq; Chironia dicta sunt. Græci κακωνή ἔλκη uocant, id est ulcera maligna, contumacia & rebellia, quæ omnibus rite decēterq; factis, tamen non sanantur. Celsus aliquando mala ulcera nominat: & chironiū proprii generis ulcus facit, priuatimq; de illo agit lib. 5. Vulneri.) id est, ulceri. Vulnus proprie dicitur in carnosa parte extrinsecus cesim percussimue facta continuitatis solutio, & hians patensq; apertura recēs facta. Vlcus uero dicitur quod per se nascitur, & intra seipsum corrumpitur, aut etiam ex præcedente uulnere quoquo modo putrescente generatur. Sed proprietates hæc & differentia nō semper obseruatur, ut hoc loco & sæpius in sequentibus uidere licebit. Excomedet.) id est confusio. Qua sordes.) id est aliqua sordities & immunditia. Non diutius quàm necesse est.) id est, non ultra

shoqa

k ij

puris consumptionē & sordium detersionem. Nam q̄pr̄
 mum emūdatum est ulcus, amouendum est medicamen-
 tum, aliās enim & uiuā carnē corroderet exulceraretq̄.

Patiaris.) scilicet stare supra ulcus. Corpus.) id
 est carnem. Corpus nunc totam massam corpoream, nūc
 carnem ipsam & sanguinem significat. Martialis,

Viuebant laceri membris stillantibus artus,

Inq̄ omni nusquam corpore corpus erat.

Et Q. Serenus,

Noxia corporibus quædam de corpore nostro

Progenit natura.

Loquitur autem de pediculari morbo, qui phthiriasis di-
 citur. Argumentum.) Argumentum inter alias signi-
 ficationes suas, aliquādo idem est quod ratio, probatio,
 & ostensio quæ rei dubiæ facit fidem, ceu præsentis loco.

Sanam.) id est, integram & quæ cute integra adhuc
 tecta est. Strumas.) Strumæ sunt quæ alio nomine di-
 cuntur choerades & scrophulæ, de quibus dictum est in
 præcedentibus. Et quia strumis medetur hæc herba, hinc
 ab herbarijs strumea quoq̄ dicta est. Plinius, Nostri her-
 barij strumeam uocant, quoniam medetur strumis & pa-
 nis parte in fumo suspensa, creduntq̄ ea rursus sata rebel-
 lare quæ curauerit uitia, quo scelere & plantagine utun-
 tur. Furunculos.) Furunculus, uti Celsus medicinæ
 lib. 5. tradit, est tuberculum acutum cum inflammatione
 & dolore, maximeq̄ ubi iam in pus uertitur. Qui ubi ad
 apertus est & exit, superapparet pars carnis in pus uersa,
 pars corrupta subalbida subrubra, quem uentriculū qui-
 dam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, e-
 tiam si nulla curatio adhibeatur, maturescit enim per se
 atq̄ erumpit. Sed dolor efficit, ut potior medicina sit quæ
 maturius liberet. Porro Plinius lib. 26. cap. 13. de furuncu-
 lis sic scribere sibi permittit, Passim & in quacūq̄ parte ac
 maximo incommodo nascuntur qui furunculi uocantur,
 mortiferum aliquando malum confectis corporibus.

Aposte-

Apostemata.) *Απόστημα*, id est apostema Græce, Latine abscessus, suppuratio, collectio & tumor, à concursu malorum humorum in corporis partem aliquã facto generatus. Galenus in diffinitionibus suis mutationem seu transitum corporis ex inflammatione ad pus esse dicit.

DE BATRACHIO

HERBA.

CAPVT IX.

NASCITVR locis sabulosis & campestribus aquosisq;. Radix eius uerticillo est similis, radículas paruas & tenuíssimas habens, flore auroso. Punicí atzicurur appellant. Virtutes porrò has possidet.

1 Ad lunaticos, qui cursum Lunæ patiuntur.

Herba batrachion si lunatico in ceruice ligetur lino rubro luna decrescente, cum erit signum tauri uel scorpionis parte prima, mox sanabitur.

2 Ad nigras cicatrices.

Herbam batrachion tusam cum sua radice mixto aceto impones his qui habent cicatrices nigras, exedit eas, & similem corpori reliquo reddit colorem.

COMMENTARI.

BATRACHION hoc tertia ranūculi species est, quã Apuleius hoc nomine speciatim insignit, & ab alijs secernit, quum alijs generatim omnia ipsius genera eo comprehendat. Est autem batrachion hoc herba quam nostri temporis herbolarij pedem coruinum uocant, & cuius in uino maceratę radices

liquorem multi peste infectis ad sudorem eliciendum in potu exhibent, quod tamen faciendum ipse nequaquam consulo, imò summo opere dissuadeo & prohibeo. Est enim caustica, exulcerans & noxia intra corpus assumpta. Est etiam alia etiam ab ea quam ueteres pedem coruinum & Apuleius noster galli crus uocat. Verticillo, spondilo.)

Verticillum, siue uerticulum, est instrumentum illud rotundum perforatum, quod mulieres in ducendo ex colo in filum lino aut uellere aliquo adhibent fuso, & ipsum, quo facilius uertatur, librant. Germanice uocatur *ein wir*

C. 1. *tel.* Lunaticos.) Lunatici dicuntur in quos luna agit, & ut Apuleius ait, qui cursum Lunæ patiuntur, quales sunt potissimum qui comiciali morbo laborant, aut insania, alioue morbi genere quopiam certis Lunæ temporibus grauantur & agitantur. Sed de prioribus præcipue loquitur Apuleius. Ceruice.) id est collo. Est enim medicamen hoc ex amuletorum genere, quæ sic dicta sunt ab amoliendo. Sunt autem amuleta, omnia quæ superstitiose corpori adalligantur, aut e collo suspenduntur & expiandorum malorum gratia gestantur: ceu sunt herbarum radices & herbæ ipsæ, religione cõsecratæ preces, syderum obseruatione factæ imagines, & id genus alia quæ ad naturæ aut fortunæ iniurias arcendas portantur. Parte prima.) hoc est, in primo gradu quo Luna in horum signorum alterutro decrescit. Cicatrices.) Cicatrices uocat cutis corporis decolorationem & maculas, quas Græci stigmata uocant. Exedit.) id est exterit & delet atq; emendat.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ARTEMISIAE.

CAPVT X.

A Græcis

GRAECIS dicitur toxotis, alijs ephesias, alijs charistelechia, alijs lysas, alijs parthenion, alijs hypolyfos, alijs anactorion, alijs sozusa, alijs leucopis, Prophetæ hæma anthropu, alijs onicæthen, alijs chrysanthemon, alijs zathesien, alijs theonisin, alijs busbastheoscardian, alijs off' anthropu, alijs hæma cronu, alijs gonos hephæstu, alijs philacterion, alijs lachanō basilicō, Aegyptij anesen, alijs neiasar, Pythagoras pexasin, & toxobolon, Galli ponem, alijs titumen, Daci zyred, alijs zonuften, Itali Sirium, alijs serpillum maius, alijs ualentinam, alijs artemisiam, non pauci per se pollentem. Nascitur locis lapidosis & sabulosis. Hjs uirtutibus prædita est.

1 Ad iter faciendum.

Herbam artemisiam monoclonon, si quis iter faciens secum in manu portauerit, non sentiet itineris laborem. Fugat & daemona in domo posita, & prohibet mala medicamenta, & auertit oculos malorum hominum.

2 Ad pedum dolorem.

Herba artemisia monoclonos tusa cum axungia & imposita, pedum dolorem tollit.

3 Ad dolorem intestinorum.

Herba artemisia pisata & in puluerem redacta, cum aqua mulsa potui data, intestinorū dolorē sedat.

C O M M E N T A R I I.

ARTEMISIA qualis herba sit, non docet Apuleius, quare ex Plinio et Dioscoride illam describemus. Est autem fruticosa herba similis absinthio, maioribus tantum folijs et pinguioribus. Eius duo genera, Altera speciosior & pinguior, latiorib.

folijs & crassioribus ramulis, & de hac præsertim monoclonon præfenti agitur capite, uocaturq; à Germanis *Rotbughen*. Altera est tenera tenuioribus folijs, exiguo flore, tenui, candido et graue olenti: floret hæc æstate. Nascitur in maritimis plerunq;. Et huius curationes sequenti traduntur capite, nostroq; tempore *matricaria* dicitur: Teutonice *Matrenen*. Sunt etiam qui in mediterraneis herbulam exilem, simplici caule, minimis folijs, flore copioso, tenui & colore rutilo, monoclonon etiam à singulari ramulo *artemisia* dicunt, odore non iniucundo, & quæ odoris suauitate uincat antedictas. Et hanc Apulei *leptophyllon*, id est tenuifoliam credimus, nostroq; tempore *athanasia* & *tanacetū*, Teutonice *reinfar* appellatur. Nuncupata est autem *artemisia* herba, ut aliqui uolunt, ab *Artemisia* Mausoli regis coniuge, quæ ipsam adoptando cognominem sibi fecit, quo in herba & nominis & gloriæ suæ memoriam & monumentum naturæ æquæuum ad posterios transmitteret. Siue, ut alij uolunt, & è quorum numero est Apuleius, non ab hac, sed à Diana, quæ Græce *ἄρτεμις* dicebatur, nomen hoc adeptæ est, eo quod ipsa primo eam reperisse & uirtutes eius demonstrasse dicitur. Et quemadmodum prægnantibus & parturientibus, ut foetum sine aliqua interiorum locorum noxa facile in lucem ædere liceret, auxilio & adiumento esse credebatur dea illa uotis & precibus inuocata: sic etiam eiusdem deæ beneficio idem præstat hæc herba, & sceminarum malis, menses, secundas, foetusq; trahendo, & matricis præclusiones inflammationesq; sanando, priuatim medetur.

Toxotis.) Toxotis dici potuit, quod quæadmodum sagitta, quæ Græcis *τόξον* dicitur, ab arcu emissa, celerius euolat: sic etiam partus huius herbæ auxilio celeriter ex utero egreditur. Porro nos non toxotis, sed una mutata litera tocotis potius legendū putamus à partu, qui Græce *τόκος* & *τοκετός* dicitur, eo quod utilis & salutaris sit parturientibus. Ephesias.) Ephesias dicta est à regione &

ne & à Diana Ephesia, quæ templum dicatum habuit in Epheso urbe Lydiæ. Charistelochia.) Appellata est charistelochia, eo quod puerperis ad lochia pellēda fauorabilis & egregia sit opitulatrix. Sunt autem λοχία Græcis quæ sceminis à puerperio in muliebribus locis supersunt secundæ & menses, & qui tunc fiunt partus dolores & partus ipse. χάρις uero & χριστήριον Græcis gratiam significat & beneficium, fauorem & beneficentiam. Lysas.) Lysas siue lyas, utrunq; enim legitur, dicta est à soluendo scilicet partu & excludendo scetu & muliebribus malis liberando. λύω enim Græcis idem est quod soluo, & λύσις solutio. Et eadem est etiam ratio nominis, quod paulò post sequitur, scilicet hypolyfos. Parthenion.) Parthenion appellata est, quasi uirginea, eo quod uirgo dea scilicet Diana nomen illi fecerit. παρθένος enim uirgo est. Anactorion.) id est, herba regia. ἀναξ enim Græcis rex dicitur, & proprie dijs conuenit. Sicq; dicta est herba quod regina, dea scilicet Diana, nomē illi dederit, quæ ratio etiam fecit ut lachanon basilicon, id est olus regium uocata sit. λάχωνον enim olus, & βασιλικόν regiū dicitur. Sozufa.) hoc est, salutaris & saluatricis, à præsentis scilicet remedio & auxilio sic dicta. σωζερ enim Græcis saluare est. Leucopis.) id est λευκώπις, dicta est à floris cādore & colore albido. λευκός enim albus est. ὠψ uero uisus, aspectus & oculus: à quo & eius forma onicanthe quasi asininus flos dicta est, ut qui asininos oculos quodammodo repræsentet. ὄνος enim asinus est, & ἄνθος flos. Et hæc alteri speciei conueniunt nomina, quæ florem habet chamæmelo similem, in ambitu candidis foliolis, intus uero in medio aurosum, à quo auri colore & aliam habet appellationem, & chrysanthemum dicitur, siue quia chamæmelo, quæ etiam chrysanthemis dicitur, sit quadā tenus similis. Et hæc est quam nunc matricariā uocant, & Apuleius artemisiam traganthen, graueq; olet. Hæma anthropu.) id est, sanguinem hominis: sic forsitan appel-

solbon

l ij

lata à colore rubro quo tanquã sanguine conpersã conspicitur, præsertim circa caulem: quæ ratio etiam fecit ut hæma cronu, id est sanguis Saturni diceret, αἷμα enim sanguis est, ἀνθρώπος homo, κρόνον Saturnus. Zathesien.) Zathesie dicta est quasi diuina & admiranda ualde propter uirtutum efficaciam, & quoniã à dea inuenta sit herba. Ζάθεσι enim diuinus dicitur, Ζα particula augmentum dictionibus adferente, quũ per se nihil significet. Et sic etiam theonifis dicta est, id est diuina. Off' anthropu.) id est, os hominis: ὀστέον enim siue ὀσθον os significat. Sic dicta forsan à duritie quadam ossea, qua particeps est caulis. Gonos hephæstu.) id est, semen & proles Vulcani, γόνος enim idem est quod genitor, filius, proles & semen, Ἡφαίστος Vulcanus. Sic dicta propter uim suam igneam & calfactoriam. Vulcanus enim ignis procreator, parens & deus habetur. Phylacterion.) Nuncupata est hæc herba phylacterion quasi custos & tutrix, eo quod domos in quibus suspenditur tutas custodit à demonijs & malis medicamentis & incantamentis. Pexafis.) Sic appellata uideat à caulis firmitate & robore duritieque, πῆξις enim firmitas est. Toxobolon.) Quemadmodũ superius tocotis pro toxotis, sic etiã nunc tocobolon pro toxobolon legendũ putamus, sicque uocata est quod fœtũ & partum pellere & eicere fit potens & efficax. τόκος enim partus est, & βολέω iacio, βόλος iactus. Serpillum maius.) Dicitur sic potuit forsan à similitudine quadã cum serpillo. Valentina.) Valentina dicta est ab efficacia, C. 1. quod contra morbos fit efficax & ualens. Ad iter faciendum.) hoc est, ut iter aliquod quantumuis longum, & diurnum & asperum sine molestia, labore & dolore peragere & cõficere possis. Monoclonon.) id est, singularis ramuli ac simplicis uniusque caulis. μονος enim solus & singularis unicusque dicitur. κλων, ωνος uero ramũ significat. Porrò discernitur ab aliquibus in duo genera artemisia, utpote, in polyclonon, id est fruticosam, & monoclo-

noctilonon, id est unicaulem, quam tãquam efficaciorẽ præsentĩ capite commẽdat autor, licet utraq; eiusdem sit effectus. Dæmonia.) id est dæmones, quos prisca grãmatici ab sciẽtiã magnitudine quasi δαίμονας dæmones, id est peritos ac rerum scios dictos aiũt, teste Lactantio diuinarum Institutionum lib. 2. Quorum stulta gentilitas alios bonos ceu lares & eudæmonas, alios prauos ceu laruas, lemures & cacodæmonas arbitrabatur. Verũ sacra Christianã religionis scriptura dæmonum & dæmoniorum odioso, infesto & detestando Christianis nomine semper spiritus immundos et malignos, hominũq; inimicos, uexatores et seductores, & quicquid occurfaculorum terriculamentorumq; siue noctũ siue interdiu nobis aduersatur, obfistit, & perturbationi est, intelligit. In qua significatione dæmonia nũc etiam accipit Apuleius: licet contra in bonam partem & adiectiua forma dæmonium multi accipiant. Sic autor allegoriarũ Hesiodi Aristotelem, sic Plutarchus Platonẽ δαμόνιον dæmonium propter scribendi eminentiam cognominauit, licet diuersa ratione, quam refert in Antiquarum lectionum lib. 1. cap. 23. Ludouicus Cœlius. Et sic etiam in artibus Dionysius Homerum δαμονιότατον dæmoniotaton uocauit. Et Homerus reges δαμόνιους quasi εὐδαίμονας, id est felices & diuinos: contra & in malam partem plebeios & priuatos δαμόνιους, quasi δυσδαίμονας & infelices. Mala medicamenta.) Medicamenta dicuntur quæ Græci usitato etiam Latinis uocabulo pharmaca uocant. Vsus est autẽ mali adiectione Apuleius, ut excluderet medicinas & remedia quæ bona sunt. Nec de malis omnibus loquitur, quũ enim in duplici differentia sint mala medicamenta, utpote alia quæ in natura uenena aut quæ ueneni maleficio noxia eduntur bibuntũrue: alia uero quæ data iniectãue alicui, amare, furere aut tabescere cogunt hominem, & qualia sunt incantamenta, diræ & execrationes: hæc posteriora tantum per mala medicamenta intelligit

autor. Oculos malorum hominum.) hoc est, uifus effascinantium hominum, quales pluribus in locis esse non pauci memoriae prodiderunt autores, ceu naturalis historiae lib. 7. cap. 2. refert Plinius, quum ait, In Africa familias quasdam effascinantium Ifigonus & Memphodorus tradunt, quarum laudatione intereant prata, arescāt arbores, emoriātur infantes. Esse eiusdem generis in Triballis et Illyris adiicit Ifigonus, qui uifu quoq; effascinēt, interimantq; quos diutius intueantur, iratis praecipue oculis, quod eorum malum facilius sentire puberes. Notabiles esse, quod pupillas binas in oculis singulis habeant. Cuius generis & foeminas in Scythia, quae uocantur Vitiae, prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto Thibiorum genus, multosq; alios eiusdem naturae, quorum notas tradit in oculo altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: eosdem praeterea non posse mergi, ne ueste quidem degrauiatos. Haud dissimile huius genus pharmacum in Aethiopia prodidit Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus adferat. Foeminas quidem omnes ubiq; uifu nocere, quae duplices pupillas habeant, Cicero quoq; apud nos autor est. Adeo naturae quum ferarum more uescendi humanis uisceribus uim ingenuisset, genere etiam in toto corpore & quorundam oculis quoq; uenena placuit, ne quid usquam mali esset, quod in homine non esset. Haecenus Plinius.

DE ARTEMISIA

TRAGANTHI.

CAPVT XL.

Ad uellicae dolorē & stranguriam.

Herbae artemisiae traganthis succum ex uino uncijs duabus dato, febricitanti ex aqua calida cyathis duobus potui dabis.

Ad co-

2 Ad coxarum dolorem.

Herbam artemisiam traganthen tūdes cum axungia, & aceto bene subiges, & impones & alligabis, tertia die sanabit.

3 Ad neruorū dolorem et tumorem.

Herbā artemisiam traganthem tusam & oleo bene subactam impone, mirifice sanabit.

4 Hijs qui in pedibus grauiter dolēt.

Artemisiæ tragāthis radicem ex melle dabis manducare, & ita cito purgabitur, ut uix credi possit tantam uirtutem eam habere.

5 Si quis in febris laborat.

Artemisiæ tragāthis succus cum oleo rosaceo inunctus, febres tollit. Hanc herbam si confricaueris, laferis optimi odorem habet.

COMMENTARIUM.

TRAGANTHES appellata est artemisiæ species hæc altera, quam alio nomine matricariam uulgo appellitāt, Teutonice *Matrenen*, et aliquando communi etiam alijs herbis nomine *Müterkrut*, ob floris odorem graue olentem. *ῥάγῃ* enim ultra alia significata sua, insuauem etiam & uirosam graueque olentem qualis sentitur sub alis & hirci quoque olent odorem significat. Et hæc alterius ueterum exemplariorum nostrorum et Dioscoridis est scriptura. Ceteri omnes tagetes habent, quæ lectio si cui magis placebit, sciendū est sic dictam esse artemisiam, eo quod ipsa inter alias herbas tanquam dux & princeps, quem Græci *ταγῃ* dicunt, primo & præcipuo loco sit habenda, unde etiam à Latinis mater herbarum aliquando appellatur, præcipue prior species illa de qua præcedenti capite actum est, quod uel

- id cōfirmare potest, quod in fine post curationes subiungitur, uidelicet, Hanc herbam si cōfricaueris, laseris optimi odorem habet. Laser enim non iniucundi odoris est, aliās enim nō in ciborum usu fuisse. Verum utcunq; sit, nos totum caput hoc ad exemplaris nostri uetustissimi fidem reddidimus, nemini tamen præiudicantes, sed unicuiq; iudicij sui & meliora sentiētis arbitrium relinquentes. Stranguriā.) Stranguria dicitur quando per interualla temporis guttatim & stillatim urina redditur & fluit, ad quod uitium aliquando uesicæ dolor sequitur, et Cato libri de re Rustica cap. 156. lotium substillum uocat. Febricitanti ex aqua &c.) Hæc altera curationis huius pars, non contra febris iniuriam exhiberi præcipitur, sed contra uesicæ uitia quæ febris concomitatur, quibus quia uinū ratione febris non competit, ut quod febrilem calorem amplius accendat, ideo ex aqua febris qualitati contraria succum illum exhibere iubet. Quare perperam in prius impresso codice ex hac curatione pars hæc ablata, & ad solam febrem in alium locum translata est, cuius erroris causa etiam factum est, ut ultima contra febres curatio non bene in hunc locum transposita fuerit. Coxarum.) id est coxendicum, quas Græci ἰσχία uocant, & Galenus esse dicit ossa duo in posteriore hominis parte sacro ossi, in anteriore autem sibi inuicē in sitionis modo adiacentia, in quorū ossium iunctura & articulo malum & dolor fit longus nec facile solubilis, per interualla temporis repetens, à coxendice usq; ad genua, & aliquando usq; ad imos pedes pertingens, quem morbū Latini coxendicem, Græci ischiada uocant, & ætatis nostri medici corrupta Græca uoce sciaticam pro ischiada nominant. Subiges.) Subigere est attrectare & inuicē agitare commiscereq; in unum. Purgabitur.) hoc est, à malis humoribus qui dolorem faciunt euacuabitur & emundabitur, sicq; ablata causa à morbo & dolore liberabitur sanabiturq;. Laseris.) Laser, quod & laserpitium & silphion

& filphion et opos Cyrenaicus dicitur, quid sit, docet Plinius naturalis historiae lib. 19. cap. 3. Dioscorides medicinalis sylvae lib. 3. cap. 36. & Theophrastus in historia plantarum lib. 6. Hoc olim in multo ciborum & medicinae usu & magno honore dignitateque habitum, nunc quae res sit ignoratur, licet nomen omnibus notum, & quo in foetida afa utantur, quae tamen teterrimi odoris ab antiquo laerpitio tum odoris sensu tum usu ipso quam longissime distat.

DE ARTEMISIA LE

PTAPHYLLO.

CAPVT XII.

ASCITVR circa fossas et sepes uel aggeres, & in agris frumentarijs. Flosculum eius uel folia si contriueris sampsychi odorē habent.

1 Ad stomachi dolorem.

Herbam artemisiam leptaphyllon tufam & cum oleo amygdalino bene subactā more malagmatis induces panno mūdo & impones stomacho, quinta die sanabitur. Et si fuerit eiusdem artemisiae radix super limen aedificij suspensa, domui illi nemo nocebit.

2 Ad neruorum dolorem atque

tremorem.

Herbae artemisiae leptaphylli contritae succo expresso, & mixto cum oleo rosaceo si perunges eos, de sinet tremor, & omne uitium tolletur.

Has tres artemisias Diana dicitur inuenisse, & uirtutes earum & medicinam Chironi Centauro tradidisse, qui primus de hijs herbis medicinam instituit.

m

Has aut̄ herbas ex nomine Dianæ, quæ ἀρτεμις Græce dicitur, artemisias nuncupauit.

COMMENTARIIL.

LEPTOPHYLLOS, id est tenuifolia dicta est artemisia, à λεπτός quod est tenuis, gracilis & minutus, & φύλλον folium, & id propter foliorum exilitatem. Hanc nostro tempore athanasiam & tanacetū uocant, Germanice *reinsfar*. Aggeres.) Agger dicitur cuiuslibet rei coaceruatio: dicitur & medicæ uix eminentia ex terra & lapidibus effossis aggerata & coaceruata. Sampsychi.) Sampsychus herba est odora, quæ & amaracus & maiorana uocatur: de qua Dioscorides lib. 3. cap. 43. & Plinius lib. 21. cap. 11. Stomachi.) Stomachum uocat Apuleius uentriculum qui cibi receptaculum est, in quo prima concoctio peragitur, in qua si gnificatione & nunc uulgo accipitur, & aliquando à Plinio & Celso, licet hic lib. 4. cap. 1. & 5. pro gula, ille uero libro 11. cap. 37. pro postrema gulæ parte cui mox uenter annectitur accipiat, quemadmodum Galenus pro gula & ore uentriculi. Oleo amygdalino.) Quod quo pacto conficiatur, docet primi libri cap. 32. Dioscorides. Nemo.) nullum medicamentum, nullæ diræ, nulla execratio, nullum incantamentum, nec dæmonium, terriculentumue ullum. Diana.) Diana Iouis & Latonæ filia fuit, eodem cum Apolline partu ædita, perpetua uirginitate insignis, syluas colens, & uenationibus uacās, ob quod & sylvarum nemorumq; dea credita est & habita, Græcèq; Artemis dicta est. Chironi Centauro.) Chiron Centaurus Saturni & Phylliræ filius fuit, qui cū argonautis nauigauit, quorum medicus fuit: medicinam et herbarum uires inuenit, à quo medicinam didicit Aesculapius.

Nomina

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE LAPATHI.

CAPVT XIII.

LAPATHON, Romani dicunt rumicem. Nascitur locis fabulosis & aggeribus, uel aquis uel hortis & circa fossas.

1 Ad paniculam quæ in inguine nascitur.

Herbam lapathon contundes cum axungia uete re sine sale, sic ut axungia dupla sit ad herbam, & hijs bene commixtis facies exinde uelut rotundulam, & inuolues in folio coliculi, & mites eam sub cinerem calidum, & cum caluerit, tunc impones super paniculam, & panno ligabis lineo. Hoc enim eximium est et ualde optimum.

2 Ad apostema.

Herbam lapathon tusam cum axungia, et factam quasi malagma, induces in linteolo mundo & impones super apostema, mirifice aut spargit aut facit collectionem, & aperit ulcus.

COMMENTARI.

LAPATHI siue lapathi, utruq; enim dicitur, plura sunt genera. Vnum quod oxylapathon quasi acutum lapatium uocatur, palustribus locis nascens, folijs duris & in cacumine acutis. Secundum genus est hortense priori omnino dissimile, folia habens lata similia betæ. Tertiū est agreste, breue, plantagini simile, molle & in terra iacēs. Quartum postremo est quod quidam ab aciditate saporis oxalida appellant:

m ij

alij anaxyrida aut agreffe lapathon uocāt, cuius folia tertio generi familia sunt, & eius caulis nō adeo grandis est, semen acuminatum, colore rubro, sapore acri, quod in caule & adnatis nascitur. Est & quod hippolapathon, id est grāde lapathon à Græcis uocatur, grande olus, in palustribus nascens, & easdem antedictis uires habens, autor Dioscorides. Plinius hæc genera aliter tradere uidentur lib. 20. cap. 21. Cæterum quæ hoc capite traduntur curationes de omni lapatio intelligi possunt: licet primi generis quod oxylapathon dicitur, uirtutes seorsum tradat autor infra cap. 33. Præterea quartum genus nunc acetosam uocant, Cretes oxynidam uulgo dicunt, Germani

C. 1. *ampferen.* Paniculam quæ in inguine.) hoc est, bubona inguinum, ubi frequentius nascuntur. Panicula diminutiū est à pano. Panus autem nihil aliud est quàm abscessus & apostema quod in adenibus & glandosis partibus nascitur, & præsertim in alis & inguinibus. Græci φούδελλον uocant, & à Celso lib. 5. sic describit, Phygethlon est tumor non altus, latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Dolor distentioq̄ uehemēs est & maior quàm pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula, idq̄ tarde maturescit, neq̄ magnopere in pus cōuertitur. Fit maxime aut in uertice, aut in alis, aut inguinibus. Panem ad similitudinem figuræ nostri uocant. Exinde.) Exinde & exin idem significant quod deinde. Rotundulā.) id est trochiscum & pastillum, disci formam rotundā habentem. Coliculi.) id est brassicæ quæ caulis dicitur, & per diminutionem cauliculus & coliculus. Apostema.) Apostema est abscessus & tumor ex mali humoris in aliquā corporis partem deriuatione factus. Cuius duplex genus est, ut tradit Galenus Therapeutices libro 14. Vnū quum phlegmone in pus uersa, pus ipsum tāquam in sinu aliquo est collectum. Alterum quum nulla præcedente phlegmone, humor aliquis statim ab initio, isq̄ aliās specie alius, cæterum omnino acris, in parte aliqua
colli-

colligitur. Spargit.) id est dispergit, discutit, disijcit,
dissoluit & annihilat.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE DRACONTEAE.

CAPVT XIII.

GRAECIS dicitur Dracontea, alijs pythonia,
on, alijs asclepias, alijs anchomanes, alijs san-
chromaton, quibusdā † aphrissa, aliquibus *alijs de
risaron*
therion, nōnullis schœnos, item dorcadion;

Prophetæ typhonion uocant, alijs crocodillion, Osthane-
nes, Zoroaster theriophonō, Aegyptij eminion, Ro-
mani draconteam dicūt & colubrinam. De draconis
fanguinē nata esse fertur, unde dracontea uocatur.

Nascitur in montibus summis ubi sunt luci, maxime
locis sanctis; terra Apulia super saxis, tactu molli, gu-
stu † mordaci; radix eius ima, similitudinē capitis *alijs dul-
ci, tan-
quā ca-
stanea
uiridis
saporē
habet.*
draconis habet.

1 Ad omnium serpentium morsus
& aspidum.

Herbæ draconteæ radix ex uino trita tepēfacta
potui data, uenenum omne discutit. *saporē
habet.*

2 Ad ossa fracta in corpore.

Herbæ draconteæ radix cum axungia facta quasi
malagma & imposita, mox ossa fracta de corpore edu-
cit, & lapides extrahit. Leges eā mēse Iunio uel Iulio.

COMMENTARI.

DRACONTEA, quæ & dracontion, dracuncu-
lus, serpentaria & colubrina dicitur: caulem ha-
bet rectum, bicubitalem, baculi crassitudine, &
uerficolorem innato leuore, purpureisq; ma-
m *ij*

culis abundantem ut angui similis uideatur. Folia fert ruminicis sibi nuicem implicata. Semen in summo caule racemosum, colore primum cinereo, deinde quum maturuit rutilo capillamentorum croci puniceoq̄, gustū erodens. Radix est illi rotunda, bulbosa, tenui libro uestita, autor Dioscorides. Dicta est autem dracontea, non quia de draconis sanguine nata sit, ut fabulose narrat Apuleius, sed si Plinio lib. 24. cap. 16. credimus, quia radicem habet sub rutilam & draconis conuoluti modo intortam: aut potius quia caulem habet anguium modo maculosum & uersicolore cum leuore: quæ causa etiam fecit ut colubrinæ, serpentariæ & alijs aliorum serpentium nominibus indicata & appellata fuerit. Pythonion.) Pythonion dicta est à Pythone dracone, qui ab Apolline sagittis confectus narratur. Asclepias.) Sic appellata est ab Aesculapio medicinæ antiquo autore deo, in cuius tutela fertur draco illi dicatus, sub cuius specie ipse quoq̄ à gentilibus fuit cultus, & Romam ab Epidauro uectus. Anchomanes.) Anchomanes dicta est ab ἄγκυρα, id est anchora, quod est hasta, eo quod foliorum forma quam in summitate habet acutam similis sit summitati hastæ acutæ. Sanchromaton.) Sanchromaton uocata uidetur à caulis colore & leuore nitoreq̄, tanquam nitens tabula. Græcis enim tabula est ἄσπερ, ἄσπερ, uero color & nitor. Quod si quis saurionem legere maluerit, quæ forte uerior lectio fuit & Dioscoridis saurariæ cōfinis, nihil prohibemus. Sciendum tamen tunc à lacertarum oculis sic dictam. Græcis enim ἄσπερ & ἄσπερ lacerta est serpentium genere est, coloris uarij ceu fului aut punicei aut cerulei, teste Plinio lib. 8. cap. 39. ὄμμα, uero oculus est. Afrissa.) Vide num potius, ut putamus, legendum sit hoc loco arisarion, quæ huic congener planta est & bulbosa radice similis, quæ ob causam hoc nomine etiam uocari potuit, aut si maui aris agrion, id est aron agreste. Therion.) id est, serpentaria uel uiperina colubrinæ, à serpētibus, quos

quos Græci *θηρία*, id est theria dicunt. Schœnos.) id est iūcus, qui cyperus dicitur & radix cyperis. Sic autem appellata est quod illi folijs aut bulbosa radice nō nihil similis sit. Dorcadion.) Dorcadion dicta est à caprea, quæ dorcas dicitur, eo quod folia habeat albescētibus maculis uariiegata, quales & caprearum pelles habere uidentur, præfertim quæ aron dicitur. Typhonion.) Typhonion appellata est à Typhone gigāte, eo quod quem admodū filia ipsius Chimera inferioribus membris scilicet cruribus serpentinis & draconis specie fingitur, sic etiam planta hæc inferiore sui parte, scilicet radice intorta draconis conuoluti similitudinem refert. Crocodilion.) Crocodilion dicta est à crocodilo serpente, quod animal est quadrupes in Aegypto iuxta Nilum habitās, & terra pariter ac flumine infestum; unum terrestriū linguæ usu carens, & superiore maxilla mobili, de quo plura Herodotus lib. 2. Strabo libro ultimo. Plinius lib. 3. capite 25. & Solinus cap. 41. Theriophonon.) Theriophonon dicta est, quasi uiperarum cædes & pernities. *θηρίον* enim uipera est & serpens. *φόνος* uero cædes & mors. Sic autem appellata est, eo quod à noxa & morfu eorum tueatur, si quis herbæ folijs aut radice manus confricauerit, aut radicem effossam manibus gestet, ut scribit Dioscorides. Quin omnino habentem serpentes fugiūt, ideo percussis prodesse in potu aiunt, ut tradit Plinius lib. 24.

Luci.) id est syluæ. Lucus à sylua differt, quod hæc cædua sit, ille uero nequaquam, sed manu potius constitus & religiosus, à sacrificiorum luce sic dictus. Est enim sanctus & deo alicui aut hominis alicuius cineribus cōsecratus, quā ob causam & circa delubra deūm aut sepulchra positus. Vnde subdit Apuleius, maxime locis sanctis. Apulia.) Apulia, quam Græci Dauniam uocant, teste Strabone, Italiæ regio est post Calabriam. Gustu mordaci.) Alterum exemplariorum scriptum habet, gustu dulci tanquā castanea uiridis saporem habet. Quæ lectio

aro potissimum conuenit, quod cum dracontea confundere uidetur, congeneres enim plantæ sunt, sibi inuicem nomina etiam communicantes, & sæpe una pro altera accipitur, suntque easdem habentes uirtutes. (Aspidum.) C. 1. Aspis serpens est omnium perniciosissima, & cuius morsus omnium maxime insanabilis habetur. Porro de aspidem plura Lucanus lib. 9. Solinus cap. 36. Plinius lib. 8. cap. 23. & lib. 29. cap. 4. Aelianus de naturis animantium lib. 1. Dioscorides lib. 6. & Nicæder in Theriacis, necnon Galenus alicubi & Aristoteles atque Theophrastus. Mense Iunio uel Iulio.) hoc est, ut Dioscorides tradit per messem. Et, ut Plinius scribit, Dracunculus ordeo maturescente effoditur Luna crescente.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ SATYRII.

CAPVT XV.

GRÆCIS dicitur Satyrion, alijs cynosorchis, alijs entaticos, erythron, panion, serapion, alijs orchis, Aegyptij menem, Galli urā, Itali priapifcon, alij orminalem, alij testiculū leporinum nominant. Nascitur in montibus locis solidis & cultis, in pratis item & locis maritimis. Lege eam mense Iunio uel Iulio.

1. Ad ulcera difficilia & cicatrices
nigras.

Herbæ priapifci radix tusa & imposita, ulcera expurgat, & cicatrices curat.

2. Ad lippitudinem oculorum.

Herbæ priapifci succo cum melle optimo oculos inunges, & lippitudines & dolores tollet sine mora.

Si

3 Si quis ad mulierem non poterit
affectari, obligatus.

Herbæ priapisci radicem, id est testiculū dextrū,
qui maior est, teres cū piperis albi granis quadragin-
ta septem, ut in se habeat semūciam cum herba supra
scripta, & mellis uncias + quatuor, & in uino optimo
medicamentum solues, & pondo scrupulorū nouem
per tridū sumes, ad mulierem affectaberis cōtinuo.

alijs
tres.

COMMENTARI.

APULEIUS præsentī capite diuersarum herba-
rum, utpote utriusq; satyrii, utriusq; orcheos,
& ormini siue geminalis herbæ nomina & uir-
tutes, sub una satyrii appellatione confundit.
Quod non ob aliud factum putamus quàm quia omnes
ad Venerem stimulant, & Veneræ libidinis coitusq; con-
citatricem uim habent, teste Dioscoride. Vnde fortassis
quia in hoc pares sunt, in alijs etiam nō impares uult esse
Apuleius, ideoq; siue unicam herbam, quæ proprie saty-
rion dicitur, siue omnes iam dictas intelligat, curationes
has sub uno satyrii nomine nobis proponit. Cæterū qua-
lis sit & quo facilius inueniri possit harū unaquæq; haud
abs re fuerit singularum historiam subiungere, interim
non obliuiscetes, cui magis propie unaquæq; ab Apu-
leio propōsita curatio, iuxta aliorum traditionem, cōue-
niat. Itaq; satyrion duūm generum est. Vnum quod à so-
liorū numero triphyllon, id est trifoliū uocāt, quoniā tri-
bus plerunq; folijs fractis uiret, rumici, lilioue similibus,
minoribus tantum & rubentibus: caulem habet glabrū,
cubitalem: florem liliij figura & candidum: radicem bul-
bosam pomo similem, foris ruffo, intus candido oui co-
lore, gustu suauem & in cibo ori gratam. Alterum uero,
quod erythron dicitur, lini semini æquale semen habet,

11

maius tamen firmitusq; & cum leuore splendens: radicis cortex exterior tenuis & ruffus, interiora uero candida sunt, grata in cibo & dulcia uescentibus. Nascitur apricis montanis locis. Et utriq; horum generi sunt radices geminae, sed priori inaequales, nam maior semper altera: posteriori uero aequales & sibi inuicem pares. Et priori maxime propria est curatio hęc tertia ab Apuleio tradita. Orchis item duorum generum est. Vnus qui cynosorchis dicitur, qui folia habet circa caulem, & in ima eius parte per terram strata, molli oleae similia, angustiora tantum longioraq; siue, ut Theophrastus tradit, folia habet scyllacea, minora tamen, & minore leuore nitetia: caulem dodrantalem, in quo purpureus flos panditur: radicem bulbosam, oblongam, duplicem, mutuo contactu coherentem oliuae figura, superiorem alteram quae maior, uegeta & distenta est, alteram uero inferiorem quae minor, languida & rugosa est. Nascitur planta haec petrosi & fabulosi locis. Alter autem quem serapiadem uocant, & triorchin, folia habet porro similia, oblonga, latiora tantum pinguiq;, ex alarum cauis emicantia & inflexa: coliculos dodrantes & purpurascens flores: radix est illi minimis testiculis similis. Et huic maxime proprius est primae curationis ab Apuleio positae effectus. Demum est orminon siue geminalis herba folijs marrubio similibus, caulem habens quadrangulum dimidij cubiti altitudine, circa quem exerunt se ueluti siliquae in terra decliues, in quibus diuersum semen est: in syluestri enim rotundum inuenitur, & medio inter nigrum & candidum colore: in satiuo autem oblongum & nigrum, cuius tantum usus est. Et huic proprie secunda appropriatur curatio. Postremo quod ad nominis satyrii rationem attinet, dictum est satyriion a Satyris dijs syluestribus in Venerem propensis, eo quod primi ad libidinem concitadam eam inuenerint & ostederint. Siue quod quemadmodum ipsi natura sua in eam uoluptatem sunt potentiores, sic herba haec homines

nes etiam ad eandē duret, & cōcitatiores firmioresq; red dat. Cynosorchis.) id est canis testiculus. κύων enim canis, ὄρχης testiculus. Appellata est autem hoc nomine herba à canum testibus quibus similis est radix: quę testiculorum & radicum sibi inuicem cohærentium similitudo fecit, ut etiam testiculus leporinus diceretur ab aliquibus.

Entaticos.) id est arrectorium, eo quod arrigendo ad Venerem stimulet & concitet membrum uirile: facta nominis deriuatione à uerbo ἔντείνω, quod Græcis intendi & arrigere significat. Erythron.) id est rubrum, à radice colore, qui foris & in exteriori cortice rufus est, facta appellatione. Panion.) Panion dicta est à Panis agrorum dijs, & hoc eadem ratione qua satyrion à Satyris. Sarapion.) Sarapion alterius orcheos proprie est appellatio. Est autem sic appellata herba à Sarapi Aegyptiorum deo, propter lasciuiam impudētē qua is deus Canopi ubi templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur, uti Strabo tradit, qui geographiæ lib. 17. post alia sic ait, Sed ante omnia ingens est eorum turba, qui ad solennia per fossam ex Alexādria descendūt. Nam die ac nocte nauiculis plena est uirorum ac mulierum impudenter canentium ac saltantium cum omni dissolutione, & ijs præterea qui diuersoria habēt fossæ imposita ad huiusmodi relaxationē & celebritatem idonea. Hæc ille.

Orchis.) id est testiculus. Sic dicta herba, quod radices sibi inuicem cohærent quemadmodum duo testiculi.

Priapifcon.) Priapifcos appellata est à Priapi ad Venerem semper parati lasciuia. Fuit autē Priapus Lampfacenus, de ciuitate Helleponti Lampfaco, qui quū ob uirilis membri magnitudinem mulieribus solatio esset, Lampfaceni ipsum ciuitate expulere: sed post externis etiā mulieribus gratus, tandem in deorum numerum receptus, & hortorum deus creditus est. Cuius simulachrum porrecto uirili membro fingebant & nudo, Vergilius,

Sed ruber hortorum custos membrofior æquo,

Enid

n ij

- Qui tectum nullis uestibus inguen habet. Orminalem.) Orminalis dicta est ab ormino propter effectus similitudinem & uim ad Venerem æqualem.
- 2 Lippitudinem.) Lippitudo est oculorum morbus, ubi cum inflammatione tumor hoc occupat & in his dolor est, sequiturque pituitæ cursus, nonnunquam copiosior uel acrior, nonnunquam utraq; parte moderatior: qui lachrymis miscetur, ob quod palpebra interdum cum oculo quasi glutinatur. Est etiã aliud lippitudinis genus, aridæ scilicet, quod *ξηροφθαλμία* Græci appellant: in qua neque tument neque fluunt oculi, sed rubet tantum, & cum dolore quodam grauescunt, & noctu præ graui pituita inhaerescunt, autor Celsus medicinæ lib. 6. Affectari.) Vitur dictione affectari pro affici, commoueri, stimulari & accendi ad cupiditates & libidinem Veneris. Obligatus.) id est maleficio & ueneficio incantamentoque alligatus, detentus, deuinctus & impeditus, hoc est incantatus & fascinatus. Piperis albi.) Piperis triplex est differentia. Vnum enim est longum uocatum piper, quod arbor ipsius à principio siliquarum modo profert, quod priusquam dehiscat decerpitur, soleque torretur. Per maturitatem uero dehiscens ostendit alterum, quod candidum appellatur piper. Quod deinde tostum solibus colore rugisque mutatur in tertium, nigrum uocatum piper, autor Plinius lib. 12. & Dioscorides lib. 2. Semuncia.) id est unciam mediam, quæ stater dicitur, Teutonice *ein lot*, & continet drachmas quatuor. Vncia autem est duodecima pars libræ, drachmas continens octo. Scrupulos nouem.) id est, drachmas tres. Drachma enim scrupulos continet tres. Scrupulus autem grana triticea, hordeaceæue, quibus pondera nunc metimur, pendet uiginti.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ GENTIANÆ.

Græci

GRÆCI Gentianam dicunt, ijdem aloën gallicam, alij narcen, alij chironion, alij basilicam, Dardanus aloiten, Itali gentianā, alij cyminalem. Nascitur gemellis montibus et locis umbrosis. Hæc herba ad omnia antidota facit, tactu molli, gustu amaro, scapofolido. Virtutes habet, *alias caput solidum.*

1 Ad serpentium morsus.

Herbæ gentianæ radicem siccam & in puluerem redactā pondo drachmæ unius dabis in uini cyathis tribus potui, ualidissime proderit.

2 Ad aures malas.

Herbæ gentianæ si dederis ut supra potum, miraberis uirtutem eius.

COMMENTARIIL.

QVALIS planta sit gentiana, & à quo inuēta, docet nos Dioscorides lib. 3. cap. 4. inquiens, A Gentide Illyriorum rege inuenta primum gentiana esse creditur, à quo etiam factum illi nomen est. Folia quæ à radice statim se proferunt iuglādi nuci aut plantagini similia habet colore rubescente, à medio uero caule præsertimq; in summo cacumine breuibus incisuris diuisa sunt. Caulis illi est grandis, cōcauus, leuore nitēs, digitali crassitudine, duūm cubitorum altitudine, geniculis intersectus, maioribus interuallis folia proferens. Semen habet in florū doliolis latum, leue, glumosum, figura ad spondilij semen accedens. Radicē longam longæ aristolochiæ radici similem, crassam, amaramq;. Nascitur in altissimis montium uerticibus, ijdemq; umbrosis & aquosis. Vfus, ut Plinius ait, in radice & succo.

(Aloën gallicam.) Aloë gallica dicta est ob radicis similitudinem aliquam, quam utrumq; genus rectā sub ter

ram agit, seu ab amaritudinis similitudine quā cum aloë gerit, & qua utraq; non parum participat. (Narcen, chironion.) Narce & chironion dicta est, eo quod radicē habeat figura quadam tenus similem radici centaurij maioris, quod etiam narce & chironion uocatur, quorū nōminum hoc à Chirone Centauro, illud uero à torpore illi inditum est. *νάρκη* enim Græcis torpor est. Basilicā.) id est regiam, quoniam à rege sit inuenta. *Βασιλευς* enim Græce rex dicitur, *βασιλικός* uero regius. Dardanus.) id est Troianus, à Dardania quæ prouincia est Asiæ minoris & Phrygiæ. Aloiten.) Aloitis dicta est à Dardanis, eo quod aloë etiam diceretur, aut eadem ratione qua aloë quoq; appellata est. Cyminalem.) Sic legitur etiam apud Dioscoridem, non autem comicialis, fuitq; facilis lapsus de una in aliam, mutata scilicet litera y in o, & litera n diuisa mutataq; in duas scilicet c & i, ut ita ex dictione cyminalis facta sit comicialis. Gemellis montibus.) Per montes gemellos intelligo alpes, & qui hijs subiacent subalpinos à Plinio uocatos, in quorum summis & altissimis uerticibus cacuminibusq; nascitur, uti testatur Dioscorides. In Illyrico tamen præstātissima prouenit, testante Plinio lib. 25. cap. 7. licet ubiq; nascatur.

Antidota.) Antidotum dicitur quasi contra datum, ab *ἀντι*, quod est contra, & *δοσις* datio. Dicitur autem maxime de medicamētis quæ aduersus uenena dātur: quamuis etiam quia grauissimis casibus opitulant, in alijs morbis aliquando, licet raro, præcipue tamen necessaria sunt, uti tradit medicinq; lib. 5. Celsus. Facit.) Facere hoc loco pro conducere, prodesse, & utile esse accipitur. Scapo solido.) id est uasculo integro. Scapus dicitur filiqua & uasculum in quo semen continetur, ut fabæ, papaueris & similia. Sciendum tamen in altero exemplariorū nostrorum hic non legi scapo solido, sed caput solidum, id est radix crassa & compacta. Vocat autem radicem caput, quia quemadmodum à capite in totum corpus nerui &

per

per hos motus & sensus deriuantur, sic à radice tota planta exoritur & progreditur incrementumq; accipit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE CYCLAMINIS.

CAPVT XVII.

RAECIS quibusdã dicitur cyclaminos, alijs cissarõ, alijs cissanthemõ, alijs cissophyllon, alijs chelonion, Zoroaster chelona symplates, Osthanes aspho, Prophetæ miaspho, Aegyptij tiotthos, Itali orbicularem, alij palaliam, alij rapum terræ, alij rapum porcinum, alij terræ malum uocant siue panem porcinum, Syri elardia. Nascitur locis incultis aut montuosis.

1 Ad caput deplendum.

Herbæ orbicularis succũ cum uino aut aceto optimo naribus infundes, mirabiliter sanabit.

2 Ad aluum concitandam.

Herba orbicularis in collyriũ facta & iniecta, catharticum est.

3 Ad splenis dolorem.

Herbæ orbicularis succi cyathum unum, & acetũ optimi cochlearia quinq; diebus cõtinuis nouem potui dabis, miraberis effectum bonum. Item radix eius in collo suspensa, ita ut contra splenem pendeat, efficaciter medetur. Nã & cyclaminis succo si quis antetigerit, mira celeritate alui solutionem experietur. Lege eam omni tempore.

COMMENTARI.

CYCLAMINOS qualis herba sit, nō docet Apuleius, quare ex Dioscoride illam describemus, qui ait hederæ folia habere, purpurea, uaria, supra infraque albicantibus maculis. Caulem longitudine quatuor digitorum, glabrum, carentemque folijs, in quo flores rosarū figura sunt colore ad purpuram inclinato. Radix illi est nigra, rapo similis in latitudine se pandens. Nascitur umbrosis locis, præsertimque sub arboribus. Dicta est autem hæc planta cyclamen siue cyclaminos, utrunque enim dicitur: ab orbe qui κύκλος Græce dicitur, eo quod in orbem circumacta, & quasi rotunda sit radix eius. Quæ ratio etiam fecit ut orbicularis dicta sit à Latinis. Plinius lib. 27. tuber terræ etiam uocari dicit, & in omnibus serendam domibus: si uerum est, ubi fata fit, nihil nocere mala medicamenta. Amuletum uocant, narrantque ea ebrietatem repræsentari. Hæc ille. Cissaron.) Cissaron dicta est quasi hederæ, eo quod folio sit hederaceo, id est hederæ figuram referente, à qua hederæ, quæ Græcis κίον & κίον βορ dicitur, appellata est etiam cissanthemon & cissophyllon, quorū hoc nihil aliud est quam hederæ folium, illud uero flos hederæ. Chelonion.) Chelonion uocata est à testudine, quæ Græce χελώνη chelone dicitur, eo quod testudinis forma sit radix, siue quod ea testudo uescatur, ut aliqui uolunt. Palalia.) Palalia dicta est à forma palæ quæ rusticum instrumentum est quo fruges & frumenta uentilantur purganturque, & alio nomine uannus dicitur & uallum, uelabrum, uetilabrumque. Rapum terræ.) Sic appellata est eo quod radix rapo fit similis & sub terra latens. Et quia porcis ac suibus gratus est cibus & pabulū, dicta est etiam rapum porcinum. Malum terræ.) Malum terræ dicta est à mali & pomī figura, & quia sub terra latet radix.

Panem porcinū.) Panis porcīnus est appellata, quia radix suibus, ut iam dictū est, gratus est cibus, & à panis figura quæ in orbem acta est, nō tamen in globum assurgens,

gens, sed ueluti in medio pressa pondere in latitudinem se explicat. Et ab hac Latina appellatione Germani eam *Schw oder Schwynbrot* nominant. Ad caput deplendum.) C. 1. hoc est, ad capitis humores superfluentes minuendos & euacuandos, caputq; ab iisdem purgandum & alleuiandum, idq; sternutamenta ciendo & excitando. Aluū.) 2 Ventrem scilicet astrictum. Aluus dicitur in quā cibi postquam in uentriculo sunt confecti dilabuntur, & medio umbilico adnexa est. In collyrium.) Collyriū est medicina, quam Græci à forma *βαλανου*, id est balanum, Latini glandem, & nostra ætate uulgo à supponendo anui suppositorium dicūt, quod uentris laxandi & emolliendi concitandiq; gratia in anum immittitur. Est etiam collyrium medicina ocularis, quæ in oblongā & balani glandisq; formam redigitur, & sic donec usui sit seruatur. Catharticum.) id est purgatiuum & excrementorum atque humorum malignorum eductiuum. Cyathum 3 unum.) id est unciam unam cum dimidia. Cochlearia quinq;.) id est drachmas septē cum dimidia. Contra splenem.) id est è regione splenis & iuxta, atq; ut alia litera habet, circa splenem, qui Latine lien dicitur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PROSERPINACÆ
POLYGONIUE.

CAPVT XVIII.

POLYGONON, alij cynochalen, alij polygonaton, alij asphaltion, alij chiliophyllon, alij polycarpon, alij carcinethron, alij clinopodiontes, alij myrtopetalon, alij heraclian, alijqui pedalion uocant, Ægyptij thephin, alij stemphin, Prophetæ gonon heroos, alijqui onycha myos,

Itali sanguinariã, alij proserpinacam, alij scorpionacã, alij statumariã, & quidã misere uiuiũ. Nascitur ubiq; locis cultis & aggeribus. Legito eam æstiuo tempore.

1 Ad eos qui sanguinem reiiciunt.

Herbæ proserpinacæ succum cum uino optimo austero sine fumo tepefactum ieiuno dabis bibere per dies nouem, miram rem experieris.

2 Ad lateris dolorem.

Herbæ proserpinacæ succo cum oleo rosaceo sæpius perunges, dolorem tollit.

3 Ad mamillarum dolorem quæ lacte habent & tumorem.

Herba proserpinaca tusa cum butyro subacta, & mamillis imposita quæ dolorem & tumorem habent, dolorem et tumorem perfectissime tollit, ita tamen ut usq; in tertium diem medicamentum ponas.

4 Ad oculorum dolorem.

Herba proserpinaca, si uadis ad eam ante Solis ortum, & circumscribis eam cum annulo aureo, & dicis: Tollo te cum annulo aureo remedium oculis, deinde post triduum ante Solis ortum sublatam, circum dabis collo, diligenter proficiet.

5 Ad aurium dolorem.

Herbæ proserpinacæ succus tepefactus & in aurem stillatus, mirifice dolorem tollit. Nos ipsi experti sumus. Tamq; potenter proficit, ut & ulcera quoque aurium sanet.

6 Ad dysentericos.

Herbæ proserpinacæ succum cum aqua calida potui dabis quantum tibi uidebitur, sanabitur.

Ad

7 Ad quartanas.

Herbæ proserpinacæ succum cum piperis granis septem aut nouem sub accessione dabis bibere. Lege eam die Iouis, Luna decrefcente.

COMMENTARIIL.

PROSERPINACA siue polygonos, herba est uulgaris, numerosos, graciles & teneros ramulos habens geniculis intersectos, graminis modo per terram serpentes, folia rutæ, longiora tamen & molliora, & singulis folijs adnatum semen, quam ob causam mascula appellatur, flores candidos aut puniceos. Est & alterum proserpinacæ genus, minoris tamen efficaciam, & foemina appellatur. Sed de priore mascula potissimum presenti agitur capite, & Teutonice wäggrasß siue wägdrift uocatur. Porrò proserpinaca dicta est, quod per terram serpat, & nõ in altum tollatur. Polygonos autem à Græcis appellata est, ut aliqui uolunt, à seminis copia & multitudine, quoniam πλὴν illis multum, γόνυ uero semen significet: quæ ratio etiam fuit ut polycarpus ñsdem diceretur, siquidem Græcorũ medicis κάρπες semen significat. Aut, ut alij uolunt, dicta est polygonos à geniculorum frequentia & multitudine, à γόνυ quod genu significat, & per diminutionem geniculum: quæ ratio etiam fecit ut polygonatos quasi geniculata, & ut nunc uocant, centinodia sit dicta, à dictione γόνος, quod etiam genu significat. Scribonius tamen Largus polygonon dictum ait, quia multum fit, & ubiq; nascatur. Asphaltion.) Asphaltion appellata est, ut uolunt, aut à bituminis odore, aut à bituminosi trifolij similitudine. Chiliophyllon.) id est millefoliũ, à foliorũ numero & multitudine sic dictum. Clinopodiontes.) Sic dictũ uidetur quod in terram inclinetur, & non in altum surgat: quæ ratio & pedalio nomen fecisse potuit. Myrtopetalon.) id est

myrteum foliū, à similitudine sic dictum. Heraclian.) id est herculeam dictam uolunt aliqui à lentoris sui firmitate, qua herois illius in laboribus & periculis patiētiam æquaret. Quæ causa etiam fuisse potuit ut gonos heroos, id est semen herois dicta sit, à γόνος, quod genituram & semen significat. ἥρωος uero heros est. Onycha myos.) id est unguem muris. ὄνυξ enim unguis est, μύς uero mus. Sic dictum forsitan à similitudine quadā folij ad unguem muris. Sanguinariam.) Sanguinaria, siue, ut Celsus uocat, sanguinalis appellata est à ni & potestate, qua sanguinis eruptiones & profluvia omnia è quacunq; parte is fluxerit, inhibet, supprimit & sistit. Scorpionacam.) Nomen hoc habet à scorpionibus quibus egregie aduerfatur. Misere uiuium.) Sic uocata est quod miseram uitam agat. Nam in uijs nascēs pedibus semper calcatur, & in sublime erigi non finitur, sed depressum humi serpe
C. 1. recogitur. Reijciunt.) id est per os expuunt, excreant & eijciunt, expelluntq; siue ex uentriculo, siue ex spiritalibus partibus aut alijs id fiat. Lacte.) id est lac. Vtitur dictione eo modo non semel Plautus, ut in Bacchidibus cum ait, Haud scio quid eo opus sit, Quæ nec lacte, nec ladanam ullam habēt. Et in Menæchmis, Nec aqua aquæ, nec lacte lacti, crede mihi, usquam similius. Item in Milite glorioso, Tam similem, quàm lacte lacti est. Sub accessione.) hoc est, ante paroxysmum & tempus exacerbationis afflictionisq; morbi.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ARISTOLOCHIAE.

CAPVT XIX.

GRAECIS dicitur aristolochia, alijs adrarhyza, alijs melocarpon, alijs ephesia, alijs clematidis, alijs pyxionos, alijs dardanos, alijs iontitis,

fontitis, alijs tocites, alijs teuxinos, alijs chamæmelō,
 alijs opetis, Aegyptij † fopoëp, Itali terræ malum, Da ^{alijs fo}
 ci absinthium rusticum, † alijs scardian. Nascitur locis ^{phosph}
 montuosis, solidis, calidis & cultis. ^{alijs si}
^{culi.}

1 Ad uim ueneni.

Herbam aristolochiam pisatam cum mero potui
 dabis, uim ueneni uincit.

2 Ad febres acerrimas.

Herba aristolochia sicca suffumigabis febricitan-
 tem & hilariorem eum facies, Fugat & daemonia.

3 Ad fistulas.

Herbæ aristolochiæ radix fistulis inserta celeriter
 expurgat et ad sanitatem perducit, Medici quoq; sine
 ea nihil feliciter curare possunt.

4 Frigore exustis.

Herba aristolochia ex oleo usq; ad calefactionem
 uim habet cum axungia porcina.

5 Contra serpentium morsus &
 hominum.

Aristolochiæ radicem pondere denarij unius in
 uini hemina sæpius bibat, discutit uenena.

6 Si infans contristatus fuerit.

Herba aristolochia suffumigabis infantē, hilarem
 facit, & conualescit infans, fugato daemónio.

7 Ad canceromata quæ in naribus
 nascuntur.

Herba aristolochia cum cypero & dracontæ se-
 mine trita & cum melle imposta, emendat.

ARISTOLOCHIAE genera præcipua sunt duo, unum rotundum, & ut Plinius ait, tuberibus radicum rotundis, folijs inter maluam & hederam nigrioribus pinguioribusq; & cū acrimonia odoratis, modice rotundis, teneris, pluribus ab una radice erūpentibus germinibus: uiticulæ illi longæ sunt, flores candidi, pileolis similes, in quibus quod rubet graui odore sentitur, & radix in globum rapi modo rotundatur. Et hanc fœminam uocant, ut tradit Dioscorides. Alterum genus est quod uocatur mascula aristolochia, et est longa, & longiora quàm rotūda habet folia, ramulos tenues, longitudine ferè dodrantali: florem purpureum grauissime odoratum, qui cum dehiscere cœperit, piro similis fit. Radix illi est crassitudine digitali, & ut Plinius ait, baculi crassitudine, longitudine dodrāntali quatuorue digitorū longa. Vtriq; buxeus intus color, gustu amaræ sunt & odore uiroso. Est & tertia quædā aristolochia longa, quæ clematidis uocat, ramulos habēs tenues, folijs modice rotundis minori sedo similibus plenos, habetq; rutæ flores, radices longissimas, tenues, crasso & odorato cortice uestitas, unguentarijs ad unguenta expetitas. Cæterum dicta est aristolochia, quod puerperis egregie opituletur, & ut Dioscorides ait, quoniam esset ἀρίστη λοχέυσα, id est optima, non grauidis, ut interpretatus est Plinius, sed puerperis. ἀρίστη enim idem est quod optima, λοχέυσαι uero sunt quæ iam pariunt, aut paulò ante pepererunt, & non grauidæ quæ uterum gerunt. λοχία uero sunt partus dolores, partus ipse, & post partum secundæ, purgationesq; aliæ omnes quæ tunc fiunt. (Adrarhiza.) Sic dicta est à radicis crassitudine quasi crassi radix. ἀρά enim crassum, robustū & magnum significat, ῥίξα, uero radix est. Melocarpon.) Aristolochia rotunda melocarpon appellata est à mali seu pomi, quod Græcis μῆλον dicitur, forma globosa. Et quia sub ter-

ra

ra latet, Latini etiam terræ malum, & Græci chamæmelon uocant, Et opetin, quod in terræ cauerna sublateat, quæ Græce ὄπτιν dicitur. Ephesia.) Dicta est ephesia à Diana quæ Ephesi colebatur, eo quod quemadmodum dea illa puerperis & parturiētibus opitulari credebatur, sic etiam herba hæc ipsdem adiumento & auxilio esse solet. Clematitis.) id est sarmentaria dicta est proprie tertia species à fermentis eius quibus unguentarij uti solent. Pyxionos.) id est buxea, à colore buxæ quem utriusq; radix intus habet. πύξιν enim buxus est. Dardanos.) Hæc dictio si herbæ appellatio est, ut omnia quæ uidere licuit, exemplaria præterdunt, tunc à loco sic dicta erit, eo quod illic forsitan copiosior, speciosior ac melior nasceretur. Sed uide num potius legenda sit ut aliàs etiam sæpius in prioribus, uidelicet ut sit gentis uocabulum, quæ illam eo nomine appellet quod mox sequitur in impresso codice iontitis, siue ut alterū exemplariorum nostrorum habet, tocites. Quorum hoc à partu habet, quemadmodū & alterum teuxinos, seu potius una dempta litera texinos, idq; eadem ratione & causa quæ dicta est ab initio in dictione aristolochia quoniam parturientibus utilis sit. Illud uero alterum iontites habet à uiola, quæ ἰὸν dicitur, cui flos purpureo colore simulatur. Et hæc secundo generi conuenit appellatio. Ad uim ueni.) id est contra uiolentiā, malignitatem & maleficium ueneni. Est autem uenenum quicquid assumptum aut at tactum nocet, & naturam eius cui approximat immutat. Quod in corpore operatur, testante Auerroë, aut qualitatibus primis, aut à tota substantia, aut fortitudine attractionis, aut uitæ calorem remouendo. Frigore ex- 4
stis.) Vrit tū calor tum frigus, licet aliàs diuersæ & contrariæ sint naturæ: & similes in quibusdā locis esse æstus immodici & frigorum effectus, testatur etiam Plinius, Et utriusq; meminit etiam Vergilius inquiens,
Rapidæue potentia Solis

Acrior, aut boreæ penetrabile frigus adurat.

Item Q. Serenus libri medicinalis cap. 60. utriq; uestioni mederi docens, ait,

Sunt diuersa quidem mala frigoris atq; caloris,

Sed tamen amborum simili nocet ulcere uirus.

Illa quoq; uesta putes quæ sunt niue læsa rigenti.

- 5 Morfus hominum.) Hominis morsum esse uenensum, ut hic præterdit Apuleius, testatur etiam Q. Serenus medicinalis libri cap. 47. ubi illi mederi docet. Et Plinius naturalis historię lib. 23. cap. 4. inter asperrimos uel hominis morsum numerari tradit. Qui etiam perniciosior est, si à ieiuno inferatur, teste Auicenna, qui sexta quarti tractatu 4. ca. 2. ait, Deterior morsus est ille qui est à ieiuno siue fit homo aut non homo, & maxime etiam si ieiuno inferatur. Nocet autem hominis morsus saluæ morso uulneri illatæ causa, non obstate quod natiui caloris uestigium quo cibi coctionem adiuuat, obtineat salua. Verum quia alter alteri temperiem habet haud conformem, hinc fit, ut aiunt, quod salua unius scilicet mordentis alteri morso fit noxia & uenenosa. Denarij.) Denarius drachmę pondus est. Plinius lib. 21. circa finem, Drachma Attica, ferè enim Attica obseruatione medici utuntur, denarij argentei habet pondus. Et Africanus medicus in tractatu de ponderibus & mensuris, post uariarum drachmarum enumerationem ait, Attica ergo utendū est quo ad pondus & numismata, siquidem pondere & facultate, siue ualore Italicæ par est, quæ denarius uocatur: plurimi enim nunc ferè in omnibus Italica utuntur. Hemina.) Hemina mensuræ genus est, & sextarij medietas: cōtinet autem in se cyathos sex. Pondere uero pēdet, uini quidem, ut Africanus tradit, uncias quatuordecim: olei uero, quo pondere in liquidis nunc cōmuniter utimur, uncias nouem: mellis autem uncias quindecim. Contristatus.) id est perturbatus, inquietatus & perterritus ceu plurimum illis accidit à strigibus & mulieribus ueneficis, & dæmo-

dæmonijs, nocturnisq̄ terriculamētis, quare in fine sub
iungit, Fugato dæmonio. (Canceromata.) Per cance
romata cancrum intelligit & carcinoma, uitiū quod non
solum eam partem corrumpit quam occupauit, sed etiam
serpit. Estq̄ nunc cum ulcere, & cancer uocatur: nūc ue
ro sine ulcere, & carcinoma dicitur: fitq̄ maxime circa fa
ciem, nares, aures, labra, & in scēminarum locis ac mam
mis sæpius, ut quæ raræ, fungosæ humorem eius crassum
facile excipiant, Celsus libro 5. Cypero.) Cyperus in
iuncorū genere est, caule anguloso & radice odorata. Cu
ius historiā & medicinam tradit Dioscorides lib. 1. cap. 4.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ NASTURCII,

CAPVT XX.

GRÆCI Cardamon, alij cynocardamon, alij
iberin, alij cardaminam, Ægyptij semeth,
Itali nasturcium. Lege eam mense Martio.

1 Ad caput deplendum.

Herbæ nasturcij succum naribus iniicies, caput
deplet & de phlegmate purgat. Hoc nasturcium non
seritur, sed per se nascitur circa ima parietum.

2 Ad capitis uitia, porrigines &
furfures.

Herbæ nasturcij semen tritum & cum adipe anse
rino mixtum, albitionem furfuris de capite eijciat.

3 Ad cruditatem.

Herbam nasturcium & pulegium ex aqua deco
ctum bibere dato, emēdabit & discutiet cruditatem.

4 Ad strumas.

P

Herbam nasturcium cum lomento tritam super
strumas impones, superposito folio oleris.

Ad furunculos sanandos.

Herbam nasturcium cum fermēto imposito, con-
coquit & sanat.

COMMENTARIUM.

NASTURCIUM duorum generum est, unum sa-
tium, quo nunc communiter æstiuo tempo-
re cū lactuca, oleo, aceto & sale cœnas inchoa-
mus. Alterū est agreste, de quo maxime intelli-
git hoc capite Apuleius, quod uel hinc colligimus, quod
post primam curationem subiungit, Hoc nasturciū non
feritur, &c. Nomen autem accepit nasturciū, uti Plinius
lib. 19. ait, à narium tormento. Et inde uigoris significatio
pro uerbo id uocabulum usurpauit, ueluti torporem ex-
citantis. Cardamon.) Cardamon dictum uidetur à
corde, quod à Græcis καρδία nominatur, & in quo animi
sedes est. Siquidem cordi utile & accommodatum est, &
animi torporem exacuit. Et eadem est ratio aliarum ap-
pellationum, quæ sunt cynocardamon & cardamina.

Hiberis.) Hæc proprie agrestis nasturcij appellatio
C. 2 est. Porrigines & furfures.) Porriquo quid sit, docet
Serenus dum ait,

Est insensibilis morbus & noxia forma;

Cum caput immensa pexum porrigine ningit,

Copia farris uti frendentibus ædita saxis.

Et Corn. Celsus lib. 6. Porriquo, inquit, est ubi inter pilos
quædam quasi squamulæ surgunt, ex quibus à cute resoluuntur,
& interdū madent, multo sæpius ficcæ sunt. Id quod eue-
nit modo sine ulcere, modo exulcerato loco: huic quoque
modo malo odore, modo nullo accedente; fere quod id in ca-
pillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio. Vi-
detur quod Celsus hac descriptione duo porriginis genera
facere,

facere, unam humidam & cum exulceratione, alterã ficcam & sine exulceratione, quam à furfurum, quæ farinae purgamenta sunt, similitudine furfures etiam uocant: nec Græcis alia ratio est idem malum *πίτυρα* & *πίτυρλασιμ* uocantibus. Sunt enim furfures malum, ubi sponte sua ex capitis superficie tenues & furfuraceæ squamulæ citra exulcerationem decidunt: quod malum fit subeuntibus in caput malo corporis humore, falsæue pituita, aut bilioso & melancholico sanguine, uti tradit Paulus Aegineta. Plinius Græcorum *πίτυρα* nunc porriginem, nunc furfures interpretatur. (Albitionem furfuris.) hoc est, furfures ipsos & squamulas furfuraceas albicantes. Et hæc antiquissimi exemplaris nostri scriptura est, licet in alijs aliter legatur, utpote, ablutione furfures: quæ lectionem etiam non improbamus, sed prior magis nobis arridet. Cru- 3
ditatem.) Cruditas dicitur cum cibus in stomacho uentriculouæ, aut ægre aut nullo modo concoquitur: Græci hanc *ἀπεψίαμ*, illam *δυσπεψίαμ* uocāt, fiuntq; ambæ communiter ex frigiditate aut superfluente ingurgitatione.

Lomento.) Lomentum appellatur farina fabarum, 4
ut scribit Plinius lib. 13. cap. 12. Oleris.) id est brassicæ potissimum, quæ, ut inquit Cato, omnibus oleribus antistat. Olus enim generaliter dicitur omnis herba folijs intubo similis, cuius folijs & caule in cibo utimur. Theophrastus, Olera enim uocamus quæ in usu cibario sunt, ut intubum, aphaca, porcellia, senecio, atq; in totū quæcunq; intubacea sunt propter foliorum similitudinem.

Fermento.) Fermentum quo pacto fieret antiquitus 5
& uarios eius modos tradit Plinius nat. hist. lib. 13. cap. 11. Nunc autem quemadmodū & Plinij tempore fit ex ipsa farina quæ subigitur priusquam addatur sal ad pultis modum decocta, & relicta donec acefcat. Vulgo autem nec sufferuere faciunt, sed tantū pridie asseruata materia utuntur, palamq; natura est acore fermentari.

DE HIEROVBULO.

CAPVT XXI.

ASCITVR ubiq; circa sepes, & locis quibuslibet sordidis. Et has habet uirtutes.

1 Ad articulorum dolorem.

Herbæ hieribulbî accipito uncias sex, seui caprini tantundem, olei cyprini libram & uncias duas, in se pisatis & commixtis uteris, dolorem articulorum tollit.

2 Si mulier habuerit lentiginem in facie.

Herbæ hieribulbî radice cum lomento lupinaceo commixta, mulier si faciem lauerit, lentigines statim purgat.

COMMENTARI.

HIERON bulbon interpretantur bulbum agrestem, qui Græce colchicon & aliquando ephemeron appellatur. Nostro tempore hermodactylos uocât. Bulbus est, ut Dioscorides lib. 4. scribit, qui autumnu exitu florem profert albicantem, similem crocino, & post floré folia bulbo similia, pinguiora tantum, Caulem dodrantalem, ruffo semine. Radicem cortice subnigro, quo nudata, candida, tenera, dulcis & succo plena inuenitur. Habet bulbus ipse in medio diuisionem ex qua flos erumpit. Nascitur in Messania plurimum & Colchis. In cibo sumpta radix fungorum modo enecat. Ne fallat pro bulbo sumptum, descriptum à nobis id est. Ignari enim suauitate eius magnopere trahuntur. Hactenus ille. Dicitur autem hierobulbus, id est sacer, quasi grandis bulbus & magnus, qui ad medicinam est accommodatior, solentq; agrestia domesticis communiter

niter maiora nasci, Græcos autē antiquitus quæ grandia erāt, ἱερά, i. sacra uocasse, haud in ambiguo est. Nā sic Homerus ἱερόν ἰχθῶν, i. piscem sacrum dixit, grandē et magnum intelligens. Sic medici os sacrum, & morbum sacrum, & Vergilius auri sacram famem, eo quod grandia essent, uocauerunt. Sic etiam nūc Apuleius hieronbulbon uocat agrestem, qui hīs qui edendo sunt, sit maior. Differunt enim non solum colore, figura & sapore, sed & magnitudine quoq; bulbi, autore Theophrasto lib. de plantis 8.

Locis sordidis.) id est locis nō cultis, per quod agrestem intelligimus. Ad articulorū dolorem.) Articuli C.1. sunt corporum nodi, ut Plinius uocat, qui neruorum alibi interuentu, aliubi ambitu, aliubi transitu ligantur. Græci ἄρθρα uocant, & inde morbum ἄρθριον, id est articulem, qui articulos aut omnes aut plurimos infestat. Vnde Q. Serenus medicinalis libri cap. 37. ait, Si uero articulos tabes inimica per omnes hæserit. Quo morbo Ennius laborasse idem Serenus testatur dicens,

Ennius ipse pater dum pocula ficcat iniqua,

Hoc uitio tales fertur meruisse dolores.

Est autem morbus hic, ut scribit Galenus, inflammatio quæ circa articulos coit permanens, maleq; affectis neruis uehementissimos dolores adferēs. Cuius species sunt ischias, podagra, chiragra, & id genus morborum aliq, loco tantum differentes, nam ab eadem causa proueniunt, utpote ex humore crasso & pituitoso, cui aliquid bilis admixtum est, & neruos quibus nectuntur, & motum habent articuli, dolore afficiunt. Olei cyprini.) Oleum cyprinum est quod ex cypri flore conficitur. Cyprus autem arbor est, quam Romani ligustrum dicunt, cuius historia habetur apud Dioscoridem lib. 1. cap. 115. Lenti- 2 gines.) Lentigo quæ & lenticula dicitur, corporis macula est rubicunda & liuida, lenti non multum absimilis, unde & nomen habet: in fceminis præcipue se depromens, potissimumq; in facie, licet alibi etiam aliquando

fiat. Cui non multum dissimiles sunt uari & ephelides, quas curare penè ineptiæ sunt, sed eripi tamen foeminis cura cultus sui non potest. Porro de his latius Cornelius Celsus lib. 6. Lomento lupinaceo, id est farina lupinorum. Lupinus autè leguminis genus est, de quo Dioscorides lib. 2. & Plinius lib. 13.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE APOLLINARIS.

CAPVT XXII.

GRÆCI Dercean, alij strychnon manicon, alij dorycnion, alij cacabon, Itali apollinarè, alij baccinam, Daci colida. Apollo hanc herbam fertur inuenisse, & Asclepio dedisse, & apollinaris nomen imposuisse.

Ad uulnera, chironia & araneorum morsum.

Herbam apollinarem cum axungia uetere sine sale libra una teres, & uinum uetus cyatho uno, sine fumo simul commisces, & facies quasi malagma, & uulneri impones, sanabitur mirifice.

COMMENTARIIL.

APOLLINARIS hæc est, non ea quæ alio nomine hyoscyamos dicitur, et tractata est superius cap. 4. sed solani species, quam Dioscorides libro 4. à Romanis apollinarem minorem uocari dicit, cuius historia habetur etiam inferius cap. 74. ubi strychni siue solatæ genera describit, è quorum numero hæc apollinaris existit, cuius appellationes & curationes nunc separatim ab alijs tractat, quemadmodum etiam in alijs

alijs quibusdam herbis quæ plures habet species aliquando facere consuevit. Cur autem dicta sit apollinaris, refert autor mox post nomenclaturas. Dercea.) Dercea dicta uidetur à uerbo Græco δέρω, quod est uideo, eo quod contra hebetes oculos radicis succus cum melle utiliter inungitur, autore Dioscoride. Siue quod folia habet similia herbæ circeæ, quæ etiam dercea uocatur, & folia fatiua uessicaria, quam strychnon uocant, similia habere scribit Dioscorides lib. 3. cap. 126. & Plinius lib. 27. cap. 9.

Strychnon manicon.) i. solanum furiosum. Mutauit hoc nomen ex altera solani specie quæ proprie hoc nomine appellatur, dictumque sic est, eo quod ἔκστασις ecstasin facit, ut tradit Dioscorides, quam Galenus in Diffinitionibus suis ἀλιγοροῖον μανίαν diffinit, hoc est pauci temporis insaniam. Cui & illud Plinij lib. 21. cap. 31. in strychni huius descriptione ad stipulat, uidelicet, Halicaccabi radicem bibunt qui sunt uaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt. Cuius generis sunt quos phanaticos antiqui uocarunt, qui audito tympanorum aut cymbalorum aut aliorum lusoriorum instrumentorum sonitu circa templa discurrentes uaticinantur.

Dorycnyon.) Dorycnyon appellata est hæc herba ab infectione, quæ Græcis κνύος dicitur, & à ferratis lancearum cuspidibus, quas idem dorata δόρατα uocant, eo quod succo ipsius etiam cuspides in prælijs tingerentur & inficerentur, non minus quam alterius, quod furiosum proprie dicitur, & insaniam facit solanum: de quo sic scribit Plinius, Hoc est uenenum quod innocentissimi autores simpliciter dorycnyon appellauere, ab eo quod cuspides in prælijs tingerentur illo passim nascente. Dioscorides & alij proprii generis plantam describunt, ex quibus uagum ad uarias herbas nomen dorycnyon fuisse apparet.

Baccina.) Baccina uocata est à baccis, hoc est, à semine baccineo.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE CHAMAEMELI.

CAPVT XXIII.

CHAEMELI quidam chamæmelon, alij parthenion, alij diacolean, alij chryfocalin, alij trochiscion heliacon, alij aperiton, alij nymphæon, alij hieranthemin uocant, Itali bene olentem, alij superbam, alij auliticam, Aegyptij thaborin, Galli ourasidiam, Campani amalociam, Thusci apianam, Daci amalustam, Has uero habet uirtutes.

Ad oculorum uitia atq; dolores.

Herbã chamæmelon si quis ante Solis ortum carpsit, & dicat, Ad albuginem oculorum te carpo ut subuenias, et eam alligatam secum gestet, iuuat. Lege eam mense Aprili.

COMMENTARIJ.

CHAMAEMELON herba est odora, quam nunc uulgo camomillam uocant, sic dicta quod in ali odorem habeat: *μύλον* enim Græcis malum est. Porro genera eius tria sunt, flore tantum inter se distantia, ut tradit Dioscorides, Ramuli omnibus drantales, fruticosi, multis alarum caulibus: foliis paruis, tenuibus & numerosis. Capitulis in orbem circumactis, in quibus flores sunt colore intus ad aurum inclinato, & qui tumentes in altum eriguntur: foris per ambitum circumposita folia quæ ad terram inflexa descendunt, habentes in triplici differentia, candida, aut melina & lutea, aut purpurea rutæ foliorum magnitudine. Nascitur in aridis asperisq; locis & secus uias & itinera. Colligitur per uer-

Parthenion.) hoc est uirgineam: sic dicta, eo quod alteri herbæ, quæ proprie parthenion dicitur, sit similis. Parthenion

thenion autē intelligo non illam quam Celsus lib. 3. per-
dicion, sed quam Dioscorides à Romanis Solis oculum
uocari tradit, & herbolarij nostri cotulam nunc dicunt.

(Diacolean.) Quod in impresso codice erat drycola-
phon, nos ex ueteri exēplari nostro diximus diacolean,
quasi Iouiam Venerem, sicq; dictam putamus ab odoris
florum gratia & amabilitate: κώλια enim Venus est. Διὸς
genitiuus idē quod Iouis, cuius filia ex Dione fertur Ve-
nus, uoluptatum omniū dea. Possset & diocallia legi, qua
si Iouis uenustas: κάλλις enim pulchritudo est. Et callia
simpliciter à Dioscoride traditur dici. (Chryfocalin.)

A flauo auri colore sic appellata est, χρυσός enim aurū est.
Et hæc appellatio in exemplaribus nostris nulla est. Dio-
scorides chryfocomen et callian quoq; dici ait, et quæ par-
thenion dicitur chryfocalida. (Trochiscon heliacon.)

id est discū solarem. Sic dicta herba eo quod in floris me-
dio luteus orbis Solis disci figuram ostēdat, folijs per am-
bitum radiatis: τροχίσκος enim rotula est & discus, ἥλιος
sol. (Apæriton.)

Apæritos dicta uidetur quod ad eius
usum omnis dolor mitigetur & discedat, à uerbo Græco
ἐπαίρω, quod est discedo. (Nympheon.) Nympheos
nobis dicta uidetur à Musis, quæ Nymphæ dicuntur, pro-
pter floris uenustatem & eiusdem odoris gratiā & iucun-
ditatem: unde à Latinis etiam herba bene olens & super-
ba nominat. (Hieranthemon.)

.i. sacer flos: seu potius
eranthemon, eo quod Vere floret, sic dictū. Et ita apud
Dioscoridē etiā legitur. (Cāpani.) Campani dicuntur
qui Campaniam Italiæ regionem incolunt, in qua Nea-
polis regni caput est, Parthenope prius dicta. (Albugi-

nem.) Albugo est cicatrix oculorum altiuscula, sicuti in
summo nubecula. Sed pro maiore albuginis notitia Gale-
ni descriptionem ex Isagoge subiiciā, quæ talis est. Cum
nigra oculi parte ex profundo ulcere crassior & colore cā-
dido superincurrit membrana, cicatrix est, quæ etiam fit
in ea oculi membrana, quæ candida dicitur. Albugo autē

enonst

cicatrici eadem est: differt tantū quod in ea ex maiore exulceratione maior & crassior superuenit cicatrix, & in iri de oculi circulo fit albugo. Paulus Aegineta simpliciter ficrem tradidit, Quæ in summa oculorum superficie cicatrices fiunt, aliqui eodem hoc nomine cicatrices dicunt, alij uero nubeculas, profundiores uero albugines.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE CHAMAEDRYOS.

CAPVT XXIII.

GRAECIS chamædrys, alijs drys, alijs drystes, alijs teucrion, alijs chamærops, Itali trixaginem appellauere. Nascitur locis montuosis, petrosis & solidis. Lege eam mense Augusto.

1 Ad ruptos.

Herba chamædrys contusa de ligno in lignū, adfecto uino & potui data, cum mira celeritate sanat.

2 Ad ischiam.

Herba trixago seruefacta, ac triduo potui data, ischiaticum mirifice sanat.

3 Ad serpentium morsus.

Herba chamædrys in puluerē mollissimū radacta, in uino ueteri potui data, uenena uehemēter discutit.

4 Ad podagram.

Herba chamædrys si in puluerem mollissimū radacta est, cum aqua calida potui data, mirifice paragonian præstat.

COMMENTARIIL

CHAMAEDRYOS herba est quæ Latine trixago dicitur, Teutonice *gamander*, altitudine spithames, id est dodrantali, quæ mensura est quantum à summo

summo pollice ad extremum minimū digitum patet explicita hominis manus: folia habet parua magnitudine mentæ, colore & figura quernis similia, gustu amara: flore pene purpureo & ipso etiam exiguo. Aliqui ferratā uocant, & ab ea ferram inuentam esse dixerunt, Carpitur semine & succo prægnans, Nascitur asperis & petrosis locis. Dicta est autem Græcis chamædrys, quasi coactæ breuitatis quercus quædam. χαμαι enim humile, terrestre & humi depressum quid significat, δρυς uero quercus est: quo nomine simpliciter hic eā quoq; uocari tradit, à quo etiam illi alia accessit appellatio dryfites, quasi quercula.

Teucrion.) Teucrion appellata est, eo quod teucrion similis sit, autore Dioscoride. Chamærops.) Chamærops uocata est à uirgultorū breuitate, & quod humi serpat: ῥώπει εἰς enim uirgulta sunt Græcis. Ad ruptos.) Ru C. 1, ptos uocat, qui alio nomine herniosi & ramicofi, & Græce κελύται dicuntur. Quorum plures sunt differentia, de quibus copiose Celsus lib. 7. cap. 18. Ischiam.) id est, 2 coxendicis dolorem et morbum, de quo dictum est supra cap. 11. curatione 2. Paregoriam.) πῆχυροσία, id est pare 4 goria Græce est consolatio, hoc est, lenitio & mitigatio.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CHAMAELEONIS.

CAPVT XXV.

CHAMAELEONEM quidā Græcorū nomināt, alij crocodilion, alij dipsacon, alij onocardion, alij cneoron, alij meletam, Prophetæ aphrodites lutron, alij calycē cardiacon, Aegyptij semmeor, Itali labrum Veneris, alij cinaram rusticam, alij statoron, alij morariā, Hispani analentidium, Daci sciaren, Aegyptij gerbaste, alij sapho.

q ij

1 Ad hepaticos.

Herbæ chamæleonis succus potui datus cum uino, febricitanti cum aqua calida, mire proficit.

2 Si quis uenenum sumpserit.

Herba chamæleon in puluerem redacta & in uino data, discutit uenenum.

3 Ad hydropicos.

Herba chamæleon & chamædaphne & chamædrydys & chamæpitys æquali pōdere tusa & q̄ mollissime cribrata, si in potione uini mixti, iuuenib, cochlearia quinq̄, uiris cochlearia nouem, item minoribus, puellis & mulierib, cochlearia tria, puerulis cochlearium unum dederis, mirifice aquam omnem de corpore per urinam digerit.

COMMENTARI.

ABENT omnes quos uidere licuit codices caput hoc sub chamæleæ nomine inscriptū, sed falso: nam de chamælea proprio capite agit infra sub nomine lacteridis, quare titulū nos mutates, pro chamælea reddidimus chamæleonem, qui longe alia & à chamælea multum differens est planta, & plurimum etiam generum. Vnus, cuius historia & appellationes habentur inferius cap. 109. sub nomine cardui syluatici: & is etiam duplex est, unus niger cognominatus, alter uero albus, et hic proprie chamæleon dicitur, & à Latinis carduus minor, ipsiq̄ ab alijs autoribus quæ præsentia capite ponuntur curationes & uirtutes attribuuntur. Est deinde alius chamæleon, à similitudine quadā sic dictus, qui Latine labrum Veneris & carduus magnus appellatur, cuius nomenclaturæ quoniam hic ponuntur, haud abs re fore duximus, historiam quoq̄ ipsius ex Plinio & Dioscoride subnectere, ne quis ipsam desideret. Est autē herba è genere aculeatarum, caule excelso, duorum cubitorum,

torum, spinis horrido: genicula eius binis oblōgis, lactu
cæ similibus, & albis maculis aspersis, et quæ ueluti bullas
spinofas in dorfi medio habent, folijs amplectentibus:
concauo alarum qua se in geniculis folia coniungūt, ceu
pelue, sinu, in quo rores falsi & pluuiæ aquæ subsistunt,
unde & nomen inuenit (scilicet ut dipsacos nominaret)
In cacumine caulium capitula sunt in oblongo rotunda,
echinata spinis, quæ cum aruerunt, cādido colore fiunt.
Florem fert qui purpuream lanuginem referat. Habēt &
capitula illa per longum diuisa uermiculos in media me-
dulla quosdam. Nascitur in aquosis. (Crocodilion.)
Appellationis huius eadem est ratio quæ chamæleonis,
qui labrū Veneris dicitur, scilicet similitudo ad herbam,
quæ inter aculeatas proprie sic uocatur. (Dipsacon.)
Dipsacos appellata est à fiti, quam Græci δῖψαρον dicūt, uel
quia humorem illum cōtra eam paratum semper habet,
aut quia iuxta fontes & locis humidis nascit. (Onocar-
dion.) id est asininus carduus, facto illi ex Græca & La-
tina uoce nomine, ὄνυχον enim asinus est. (Meletam.)
Meleta dicta uidetur à capitulorum figura oblongiori in-
star pomi, quod Græci μήλον dicunt. (Aphrodites lu-
tron.) hoc est, ut inter Latinas appellationes habetur,
labrū Veneris: ἀφροδίτη enim Græcis Venus est, λουτρόν
uero uas aquariū quo in balneis ad lauanda corpora ute-
bantur, & quod labrum Latine dicitur: sunt tamen non
solum aquaria sic dicta uasa, sed olearia quoq; & uinaria,
in quæ oleum ē cortina, & uinū ē lacu transfertur. (Ca-
lycem cardiacon.) Calyx cardiacus appellata est à figu-
ra capitulorū, quæ oblonga instar cordis existunt, & bac-
cæ rosacæ antequam tota aperiatur: καρδία, enim Græ-
cis cor est, κάλυξ uero rosæ baccam dum adhuc clausa est
rosa, & omne putamen in quo aliquid includitur, signifi-
cat. (Cinaram rusticam.) Quemadmodū pro chamæ-
lea chamæleonem, sic etiam pro cicere rustico cinaram ru-
sticam, id est syluestrem, reponēdum censuimus, eo quod

C.1. spinæ albæ, quæ cinara syluestris etiã dicitur, sit quodam modo similis. Ad hepaticos.) id est iocinorosos. Hepatici sunt, ut Galenus in Diffinitionibus ait, quos diutius iecoris dolor comitatur cum tumore soliditateq; & corporis malo colore, in quibus & æstuosa accenditur febris cum ariditate linguę: alij tamen priuatim hepaticos dicunt, quibus ἀσθενία, id est debile infirmumq; iecur est, quodq; amissa aut languente vi sua irritas functiones & operationes suas habet. Digerit.) id est dispensat, deportat & educit cum urina per uesicam & uias urinales.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CHAMAEPITYOS.

CAPVT XXVI.

GRAECI chamæpityn, alij orozelon, alij holo-cyrton, alij brion agrion, alij sideritin uocāt, Prophetæ hæma athenas, Itali abigā, alij cypressum nigram, alij rapam, alij spiculam, alij māmalem, Aegyptij nemenespa, Daci dochela. Et habet quidem uires.

1 Ad uulnera.

Si recens fuerit uulnus, herbam chamæpityn contusam uulneri impones: si autē uetus & altius est uulnus, succum eius uel puluerem in uulnus mittes, miraberis bonum effectum.

2 Ad strophii dolorem.

Herba chamæpitys contrita et potui data, strophii dolorem tollit.

COMMENTARI.

CHAMAEPITYOS tria genera faciunt autores, quæ Plinius lib. 24. cap. 6. breuissime his uerbis describit, Chamæpitys Latine aiuga appellat, diciturq;

diciturq; propter abortus ab alijs thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera leuior & incuruæ simi-
lis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoq; paruula,
colliculo crassitudine digitali, folijs scabris, exilibus, al-
bis, in petris nascēs. Quæ tamen genera ut clarius perno-
scantur, nam satis succincte à Plinio descripta sunt, Dio-
scoridis quoq; historiam, quæ apertior est, de hijs subiun-
gam, quæ talis est. Serpit per terram herba incuruæ simi-
lis, folia habet minori sedo similia, multo tamen tenuio-
ra, hirsuta, & circa ramulos frequētia, odore pityos (hoc
est pinus aut piceæ, utroq; enim nomine interpretatā re-
perio Græcorū illam *πίτυμ*) flores paruos, colore luteo,
radicē cichoriij. Altera est ramis cubitalibus ancorarum
modo inflexis, fruticosa. Similem prædictæ comā habet,
florem tamen candidum. Semen nigrū, odore pinus aut
piceæ. Est & tertia quæ mascula appellatur, herbula folio-
lis tenuibus, candidis & hirsutis. Caule aspero, candido.
Flosculis luteis. Seminibus secus alarum caua. Piceā siue
pinum & hæc olens. Vires habet priori similes, sed non
adeo efficaces. Dicta est autē chamæpitys, quasi humilis
& breuis, humiq; depressā pinus seu picea: nominisq; ra-
tio fuit quod folia ipsius pinū piceamue olēt. Estq; longe
alia chamæpitys hæc ab ea quā nostri tēporis herbarij sub
eo nomine uendunt, odore nullo, flosculis subglaucis.
(Orizelon.) Orizelos dicta est, qd in montibus lubēs na-
scatur & locis mōtuosis; *ὄρε* mons est, *ἄλος* uero amor,
amat enī montuosa loca. Holocyrtion.) Sic appellata
est quod tota humilis sit & incurua, præsertim altera spe-
cies, quæ, ut Dioscorides & Plinius tradūt, incuruæ simi-
lis est: *ὄλε* totus est, *κυρτῆ* uero gibbosus & curuus.
(Bryon agrion.) hoc est, bryoniā syluestrem, ob simi-
litudinem quādam ramulorum adinuicem inflexorum.
(Sideritin.) Sideritis nuncupata est, eo quod uulnera
ferro facta conglutinet, à ferro, quod Græcis *σίδηρος* di-
citur. Hæma athenas.) hoc est, sanguinem Mineræ

uel Palladis: *ἄμια*, enim sanguis est, & *ἄλωα* uel *ἄλωα* Minē
 ua & Pallas. Abiga.) Abiga uocata est, eo quod aluū
 purget, & in sceminis muliebres locos, autore Dioscori-
 de. Cupressus nigra.) Sic dicta est à similitudine odo-
 ris & foliorum, quæ tamen nigriora sunt folijs cupressi.
 Spiculam.) Spiculam appellauit à similitudine folio-
 rum quæ habet tenuia instar spicæ. Mammalē.) Mam-
 malis est uocata, eo quod mammaram duritiēs discutit,
 2 ut ait Dioscorides. Strophī.) Strophī dicuntur do-
 lores graues, qui ægrotum circumagi & flecti cogunt, La-
 tini tormina dicunt à torquendo. Sunt t̄q̄ non certum ali-
 quod morbi genus constituentes, sed alterius comites, &
 quæ morbis alijs superaccedunt symperomata.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CHAMÆDAPHNÆ.

CAPVT XXVII.

CHAMÆDAPHNE à Græcis quibusdam da-
 phnites, aliquibus uero daphne, alijs hydra-
 gogos seu caragogos dicitur, Itali mustella-
 ginem dicunt, alijs lactilaginem & lauragi-
 nem, Galli eugubim, usiben.

Ad aluum concitandam.

Herba chamædaphne in puluerem redacta mol-
 lissimum, & in aqua calida potui data, aluū concitat.

COMMENTARI.

VALIS herba sit chamædaphne, docet nos Dio-
 scorides lib. 4. cap. 140. & Plinius lib. 24. cap. 15.
 Herba scilicet singulari & unico ramulo & cu-
 bitali ferè, recto & cum leuore gracili: folio te-
 nuī, lauri similitudine, sed maiore leuore & uiriditate: se-
 mine seu fructu rotundo, rubente, folijs adnato. Ex qua
 descri

descriptione facile intelligere est chamædaphnen nõ esse fruticem, quẽ nunc uulgo laureolã, & Germani *zyländ* dicunt. Nam hæc est quam Dioscorides daphnoiden uocat, & de qua infra agit Apuleius cap. 58. sub nomine uictoriale. Neq; est herba illa quam nunc uulgo uincam peruin- cam nuncupant: licet Plinius lib. 21. cap. 11. & 27. chamædaphnen sic etiam nominari dicat, quam enim nostri temporis herbarij uincam prouincam appellãt, ea est quam Dioscorides lib. 4. cap. 7. clematida uocat, & à Germanis *ingrüne* siue *wintergrüne* dicitur. Cæterum dicta est chamædaphne quasi humilis & terrestris laurus: *δάφνη* enim laurus est: idq; quoniam laurinis folijs similia folia habeat: quæ causa etiam fuit, ut daphnitis quoq; & simpliciter daphne, & Latine laurago diceretur. Hydragogos.) Hydragogos dicta est quasi aquæ & humorum subductiua, eo quod aquam è corpore expellat: *ὕδωρ* enim aqua est, & *γωγός* ductor. Poirò in uetustis exemplaribus non hydragogos sed caragogos scriptum est, sicq; dici potuit qd caput, quod Græce *κάρσα* dicitur, à noxijs humoribus expurget. Mustellaginem.) Mustellaginis nomen à lauro sortita est, quã Pompeius Leneus, eo quod mustaceis subijceretur, mustacem appellauit, ut autor est Plinius.

Lactilaginem.) Lactilago dici potuit quod iucundo sapore, ceu lac, in cibi usu aliquando fuerit, quod & Paulus Aegineta testatur lib. 6. de ea sic inquit, *αὐτὴ καὶ ἐδίετορ*, quod est, hæc etiã comeditur. Et lib. 1. cap. de olerum asparagis ait, *πρὸς ἀπλοσίωσιν ἢ ἢ ὅθεν χαμαὶ δάφνης ἀσπάραγος*, hoc est, nutrit similiter etiã & chamædaphnes asparagus.

DE OSTRIAGINE.

CAPVT XXVIII.

Ascitur ostriago circa monumenta, aut in monumentis, aut parietibus qui sunt circa montium radices,

Ad ea quæ in homine nascuntur.

Herba ostrïago tusa & imposita omnes res quæ in corpore nascuntur, persanat. Hanc herbam si uolueris euellere, mundus ante Solis ortum facies. Leges eam mense Iulio.

COMMENTARI.

OSTRÏAGINEM hanc esse herbam quæ Dioscorides lib. 4. cap. 12. & Plinius lib. 27. cap. 10. sub holostei nomine tractant, ex natalibus eius colligere licet. Nam quod Dioscorides in tumulis & Plinius in collibus terrenis nasci tradit, idem est illi quod hic in monumentis aut parietibus qui sunt circa montium radices nasci dicit. Est autem, ut illi tradunt, herba breuis tribus quatuorue digitis supra terram se extollens, sine duritia, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel dulce: tenui radice usque ad capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen aut cornicis pes herba folijs & uiticulis angustis: astringens gustu. Cæterum dicta est ostrïago à testarum ostreorum duritie, ex aduerso, quum testæ duræ sint, herba uero hæc tenera, fragilis, longeque à testacea duritie aliena. Holosteon uero eadem ratione est dicta, quasi tota ossea, quum nihil minus sit: ὄστρεον enim Græce idem est quod totus: ὄστρον uero ἴσδὲμ os significat.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ BRITANNICÆ.

CAPVT XXIX.

GRÆCIS dicitur britanica & damasos, Itali britannicam, alij betam plantaginis, alij bibonem uocant.

alijs in
modum
lactuca

Ad uitia quæ in ore nascuntur.
Herba britanica sumpta uiridis sicut lactuca sanat.
Et per

Et per se trita & expressa succus in ore si cōtineatur,
nec aliquid ex eo deglutiatur, æque proficit.

2 Ad oscedinem.

Herba britānica sumpta uiridis oscedinem tollit,
uel si uiridera non habueris, etiam arida cōtusa cum
uino ad mellis crassitudinem, eodem modo sumpta,
eundem effectum habet.

3 Ad dentium dolorem, & si laxi fue-
rint dentes.

Herba britannica mira quadam potentia succur-
rit. Reponendus autem est in hyemem succus uel pul-
uis eius; non enim semper apparet; succum uero eius
seruabis in uase argenteo & calefacito, & puluerem
quoq; reponito; nam ad eosdem usus cum uino sum-
ptus æque efficaciter prodest.

4 Ad paralytim.

Herbam britānicam uiridem cum sua radice con-
tusam ex uini meri optimi cyathis duobus uel tribus
potui sumptam, mirifice proficere dicimus.

5 Ad aluum concitandam.

Herbæ britānicæ succum pro uiribus cuiusq; po-
tui dabis, per se purgat uentrem sine periculo.

6 Ad splenem.

Herba britannica uiridis cum radicibus contusa
in uini meri optimi cyathis duobus uel tribus, mire
proficere creditur.

7 Ad anginam, quam Græci synan-
chen uocant.

Herbæ britannicæ flos antequam tonitruum au-
diatur collectus, qui eo usus fuerit, per totum annum

anginam non experietur.

COMMENTARIUM.

ERBA britannica, cuius florem, ut Plinius refert, uibones uocant, folia habet oblonga syluestri lapato similia, nigriora tantum, hirsutiora, sapore adstringente. Caulis non adeo grandem. Radicem tenuem, breuem & nigram. Quæ nominis ratio & causa sit, non adeo manifestum est: nisi quod Plinius lib. 25. cap. 3. sic scribit, Frisij quæ castra erant nostris demonstrauere illam. Miror quidem quæ nominis esset causa, nisi fortè confini Oceano Britannia ueluti propinquæ dicauerit. Nō enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est. (Damasonios.) Sic dicta est à similitudine foliorum alismatis, quod etiam damasonium dicitur, & plantagini similia folia habet, quem admodum britannica, quæ agrestis lapati folio, quod plantaginem refert, similis est. (Betam plantaginis.) Sic etiam dicta propter foliorum similitudinem. (Bibonem.) Est & hæc demum appellatio à foliorum similitudine facta. Nam, ut in historia britannica nunc dictum est, herba hæc agresti rumici siue lapatho similia folia habet. Bibone autem agreste lapatum dicitur, autore Pædectario. Nisi uibones legere malueris, quo nomine florem uocari ab aliquibus refert Plinius, uti ab initio dictum est. Ad uitia quæ in ore nascuntur, hoc est, ad oris ulcera quæ ex intrinseco ipsius uitio fiunt & generantur, licet etiam aliunde ceu ex quorundam fontium aqua pota contractis oris malis utilis sit eadem reperta herba. Nam, ut Plinius tradit, In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cæsare promotis maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, cõpagescerent in genibus soluerentur. Stomacacem medici uocabant & scelotyrbem. Ei malo reperta auxilio est herba, quæ uocatur britannica, non neruis modo & oris malis salutaris,

C. 1.

salutaris, sed cōtra anginas quoq; & serpentes. Hactenus
 ille. Ad oscedinem.) Oscedo est oris uitium, ubi quis 2
 frequenti oscitatione & oris extēfione tenetur, quod Ger
 mani *gynen* dicant, ab oscitādo sic uocatum. Oscitare ue
 ro est os committere & aperire totum, ceu fit præ somno
 aut tædio. Etsq; oscedo siue oscitatio proprie halicū spe
 cies. Halicū uero, quam multi halen, Latī anxitudinem si
 ue pandi. Oscitationem nominant, est affectio tum in sanis,
 tum maxime in affectis & iam decumbentibus, cum scili
 cet toto corpore quis extenditur. Auicēna oscitationem
 siue oscedinem dicit esse motum halicum, quæ accidit in
 musculis mandibularum atq; thoracis. Quæ autem hu
 iusmodi affectionum causa fit, docet idem fen tertia pri
 mi, doct. 2. cap. 13. Argenteo.) Sic exēplaria nostra ha
 bent, & non abietino, ut impressus codex: & melius qui
 dem. Nam in ligno seruati succi aut pulueres, uim suam
 amitterent. Calefacito.) Vidē num potius legendum
 fit, ut putamus, arefacito. Vtcunq; tamen intelligit succū
 eius, & præsertim foliorum, in Sole aut ad ignem cale
 faciendo densandum, sic enim diutius integer & incorru
 ptus seruetur. Ad anginam.) Angina, quæ Græce *fy* 7
nanche dicitur, quatuor generibus dispartitur. Primum
 ubi fauces inflammantur, id est, interior oris locus ubi fi
 mul conueniunt & gulæ & gutturis partes extremæ. Al
 terū cum neq; fauces, neq; reliquæ oris partes, neq; etiam
 externarum partium ulla inflammata uidetur, laborans
 tamen suffocationis periculū in gutture sentit. Tertium,
 ubi extrinsecus circa fauces inflammatio apparet. Quar
 tum, ubi gutturis partes, tum externæ, tum interiores si
 militer affectæ sunt. Sed de hijs plura in præfagijs Hippo
 crates & eius interpres Galenus.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ LACTVCAE

SYLVATICAE.

r iij

HIERACIS thrifax agraria dicitur, alijs hieracion, alijs † aspidelon, aliquibus picris, Aegyptijs iobonfos, Italicis lactuca syluatica. Nas-
*alijs At-
spideio.* scitur locis cultis & sabulosis.

Ad oculorum caliginem.

Dicunt aquilam quum in altum uolar^e uoluerit, prospicere rerum naturas, lactucæ syluaticæ folium euellere, & succo eius sibi oculos tingere, & maximã inde claritudinem accipere. Herbae igitur lactucæ syl-
*alijs At-
tico.* uaticæ succũ cum uino optimo uetere & melle † acapno, quod sine fumo collectum est, mixtum in ampullam uitream condito, & eo utaris, summã medicinam experieris.

COMMENTARI.

LACTUCA syluatica hæc est, quam Plinius libro 20. cap. 7. inter lactucas sponte nascetes ultimã describit folijs rotundis & breuibus, quã Dioscorides & Græci hieraciam uocant. In lactucarũ censum & nomen ascita, quod lato & amplo quali lactuca folio sit, & incisa candidum succum, lactis liquorem aliquem reddat. Nam ut Palladius in mense Ianuario inquit, lactuca dicta est quod abundantia lactis exuberet. Est autem lactuca syluatica, ut lib. 3. cap. 66. illam describit Dioscorides, herba caule aspero, rubente, spinoso & concauo: folia habet per interualla, raris diuisuris per ambitũ scissa, betæ similia, & in oblongis capitulis flores luteos. (Thridax agraria.) id est lactuca agrestis. Hieracion.) Sic appellata est ab accipitribus, quos Græci hieracas uocant, quoniam accipitres scalpendo eam, succo oculos tingendo obscuritatem cum sensere discutiant, ut refert Plinius. (Aspideion.) Aspideion seu maui aspidelon, idem enim erit, dictum uidetur quod aspidis & re-
liquorum

liquorum serpentium icibus medetur. Picris.) id est amara, sic dicta propter foliorum succum qui gustu amarus sentitur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ARGEMONIAE,

CAPVT XXXI.

GRAECIS dicitur arfella, itē sarcocolla, Romani argemoniam dicūt. Quæ has uirtutes habere memoratur.

1 Ad oculorum uitia siue dolores.

Herba argemonia uiridis per se trita, & si arida fuerit in aqua calida intincta ut facillime teri possit, illita suggillationes et liuores oculorū mature discutit.

2 Ad uentris dolorem.

Herbam argemoniā uiridem cum sua radice tritam & potui datam prodesse dicimus & in omni loco iuuare. Si autē arida fuerit aqua tepida infusa, idem proficere creditur.

3 Ad uulnera, ulcera & canceromata.

Herba argemonia uiridis trita & apposita, omnia uulnera, ulcera & canceromata facile + sanare apta ^{aliis est} est. Si autē arida fuerit, aqua tepida infusa, idem pro- ^{rat.} ficere creditur.

4 Ad luxum.

Herba argemonia contrita & apposita mire doloribus uel tumoribus ex luxu concitatis succurrit.

5 Ad morsum serpentis & scorpionis percussum.

Herba argemonia drachmis duabus in uini cyathis

his duobus potui data, mirifice discutit uenenum.

6 Ad percussurā ferro uel sude factā.

Herba argemonia contusa & imposita mirifice sanat.

7 Ad uerrucas tollendas.

Herba argemonia in aceto tusa & imposita, mirifice tollit.

8 Ad splenis dolorem.

Herba argemonia in cibo sumpta, splenem consumit.

9 Ad ea quæ secanda sunt.

Herba argemonia contrita & imposita, aperit & perfanat.

COMMENTARI.

ARGEMONIA hæc herba est agresti papaueri similis, folia habens anemones incisuris diuisa, florem in cauliculo purpureum, & caput papaueris syluestris, oblongiustamen & in superiore sui parte latius, radicem rotundam, succo croci colore, uiacri et acuta. Nascitur in aruis. Et hæc autoribus Plinio lib. 25, & Dioscoride lib. 2, argemoniæ historia, ex qua liquido & luce clarius constat herbam illam, quæ nunc uulgo sub argemoniæ, siue ut uulgus loquitur, agrimoniæ nomine circumfertur & in usu est, atq; sub eupatorii nomine à Dioscoride describitur, non ueram, sed longe aliam esse à uera hac argemonia: nihil enim commune habent in quo conueniant: quemadmodum nec ea quæ nunc falso sub eupatorii nomine se uendit, commune quid habet cum uera eupatorio, quæ nunc sub argemoniæ siue agrimoniæ nomine perperam in medicinæ usum uenit. Cæterum argemonia nostra de qua hic agitur, sic appellata est, quoniam oculorum ac uisus malo, quod Græci argema

gema dicunt, illita medetur. Arfella.) Arfella dicta uide-
 detur à uerbo *ἄρσενος*, quod est conglutino, eo quod uulne-
 ra cōglutinet. *ἄρσενος* uero, quemadmodum etiam sarcocolla dicta est,
 quoniam carnes cōglutinet: *σάρξ, κρέας* enim caro est, *κόλλα*
 uero glutinum. Suggillationes.) id est percussiones, C. I.
 & ex percussu liuores & maculas liuidas. Mature.) id
 est celeriter. Ad luxum.) id est luxatū & solutum, cui 4
 membra suis locis mota sunt. Luxata enim mēbra dicun-
 tur, quæ cum suo loco mota ossa legitimos naturæ in ea
 parte motus cum dolore impediunt: Græci à torquendo
στρέμματα dicunt. Mouentur autem sedibus suis ossa duo-
 bus modis. Nā modo quæ iuncta sunt inter se dehiscunt,
 modo articuli suis sedibus excidūt. Sed de his copiosius
 Celsus medicinæ lib. 3. cap. 11. Aduerrucas.) Verruca 7
 cutis malum est, quod Græci *πύρον* dicunt, estq; supere-
 minens in corpore ceu globulus durior, & rotunda emi-
 nentia callosa, tuberculumq; in summa cute ex atra bile
 proueniens, cuius sanguis suo contactu alias quoq; facit.
 Sunt eius genera uaria proprijs distincta nominibus ceu
 acrochordones, thymion, myrmecia, & clauus: de qui-
 bus plura Celsus lib. 3.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ASPHODELI.

CAPVT XXXII.

GRAECIS dicitur asphodelos, Latinis hastu-
 la regia, aliquibus albuscus. Has uirtutes
 possidet.

Ad dolorem tibiaram uel pedum.

Herbæ asphodeli radicū succo & oleo amygda-
 lino unges quod dolet, mirifice sanabitur: etiam si tu-
 mores fuerint, ipsam tusam & subactam impones.

2 Ad hepatis dolorem.

Herbæ asphodeli radicē decoqu^o uel^l aqua mul-
fa potui dato, hepatis dolorem mirifice sollet.

COMMENTARIIL.

SPHODELVS plāta est nota, folia habens gran-
di siue agresti porro similia, oblonga & angu-
sta: caulem cubitalem, leuem, in cuius summo
flos est purpurascens odoratus, qui, teste Diosco-
ride, anthericos dicitur: licet Pythagora & Theophrasto
autoribus, caulis ipse anthericos dicatur, & radix, id est
bulbi asphodelos. Sed Romani, testante Plinio, caulem al-
bucum, asphodelon uero hastulam regiam uocauerunt.
Semen fert lignosum, figura triquetrum, colore nigrum.
Radices illi sunt plures, oblongæ, teretes, glandibus seu
napis modicis similes. Germani à colore auroso *goldwurcz*
dicunt. Fuitq; olim quod nunc uix credat aliquis, in cibi
usu radix, testantibus id Hesiodo in lib. qui Opera & dies
inscribitur, & Theophrasto lib. 8. de historia plantarum,
item Plinio in historia naturæ lib. 21. cap. 17. Hastula re-
gia.) id est, uirga & sceptrū regum ob caulis florescenti-
tis excellentiam, & quia herbarum clarissima, quam ob
causam & heroion aliqui appellauerunt, uti testatur Pli-
nius libro & cap. 22.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ OXYLAPATHI.

CAPVT XXXIII.

GRÆCIS oxylapathon uocatur, Itali lapa-
thon acutū pro uocabuli ethymo nomināt.

Si qua durtia in corpore or-
ta fuerit,

Herba

DE OXYLAPATHO. CAP. XXXIII. 131

Herba oxylapathon cum axungia uetere ⁊ suilla *alids ou*
 pisata, & et mane domestico facta ut malagma, & im. *uilla.*
 posita, mirabiliter sanat.

COMMENTARII.

XYLAPATHVS dicta est quasi acuta rumex
 lapathon enim rumex est, *ὄξυ* uero acutum di-
 citur. Nascitur autem palustribus locis, duris
 & in cacumine acutis folijs, ut tradit Dioscori-
 des. Porro de oxylapatho & alijs lapathi generibus dictū
 est etiam supra cap. 13. Pro uocabuli ethymo. id est,
 pro interpretationis & significationis nominis more &
 consuetudine atq; ratione. Cæterū hoc in exemplaribus
 nostris non habetur.

NOMINA ET VIRTUTES

CENTAVRIÆ MAIORIS.

CAPVT XXXIIII.

GRAECIS dicitur maronion, alijs nesson,
 alijs pelethronia, quibusdam limnites, Pro-
 pheta hæma heracleos, alijs chironiam, alijs
 limnestin, alijs apogorifapon, alijs polyhydri-
 on, alijs hemeroton, Aegyptij antiamas, Itali fel terræ,
 siue unferam.

1 Ad hepatis dolorem.

Herba centauria maior in uino decocta ac potui
 data, mirifice auxiliatur.

2 Ad spleneticos.

Herba centauria maior in uino decocta & potui
 data, splenem persanat. Nos ipsi experti sumus.

3 Ad ulcera & canceromata.

Herba centauria maior cōtrita & imposita tumo-
 rem fieri non patitur.

s ij

4 Ad fuggillationes & dolores.

Herbæ centauriæ maioris succus mixtus ex aqua, summe facit.

5 Ad uulnera recentia.

Herba centauria maior tam efficax est ad plagas glutinandas, ut etiam carnes cohærescant, quæ ex aqua eius coquuntur.

COMMENTARIUM.

MIRVM est tamdiu latuisse medicos & herbolarios, & adhuc etiam multos ignorare quænam planta sit centauria maior, ipsosq; longe alia & diuersa herba usos pro centauria hac fuisse, quum tamen in multo usu et honore atq; pretio eam semper habuerint, & adhuc nostro tempore etiam habeant: sed ignorâtes ipsam esse centauriã, alienoq; hoc est rheupontici nomine, cuius radici assimilatur, appellantes. Nã quam uulgo nunc omnes rheuponticum uocant, ea uere est centauria maior, multi usus cõtra iecoris atq; lienis mala. Estq; alia ab ea quã Dioscorides lib. 3. cap. 3. rha simpliciter uocat, & à Romanis rha Ponticum appellari tradit, & nunc etiam rheubarbarum dicitur, longo tempore ignota radix, & centaurio huic maiori similis, nisi quod cõmanducata pallefcit, & luteum croci colorem aliquem refert, quum centaurij radix succo rubescat. Estq; alia etiã à rheubarbaro, quo nunc diu ex India allato usi sumus: licet effectu sint non dissimiles, uti experiẽtia quoq; in nobis ipsi & uenerabili domino Christanno Rastio monasterij Isinensis Priore benemerito, qui ipsam plantãdo in honore habet, compertũ habemus. Sed ne longius à centauria discedamus, quali effigie sit plãta, ex Plinio & Dioscoride ipsam describemus. Habet autem folia iuglandis nucis folijs similia, lata & oblonga, ferrata ambitu, densa ab radice: caules duũm aut trium aliquando cubitorum, geniculatos, in quibus capita ceu papauerum in rotũdo oblonga.

oblonga. Florem ad cæruleum inclinatum, cnicoq; simili semen uel lanis in flore inuolutum. Radix illi est uasta, ponderosa, calida, rubescens, tenera, fragilisq; ad bina cubita longitudine, madida & succosa, succo rubescete, amara cum quadam dulcedine. Nascitur in collibus pingui solo. Laudatissima in Arcadia, Helide, Messenia, Pholoë & Lyceo, atq; in alpibus, pluribusq; locis in Lycia, item Peloponneso & Smyrna. Cæterum dicta est centauria à Chirone Centauro, qui ea curatus dicitur cum Herculis exceptus hospitio pertractati arma, sagitta excidisset in pedem: quare aliqui etiam chironion uocauerunt, uti tradit Plinius lib. 27. cap. 6. siue ut sequenti capite uult Apuleius, quod eas Chiron inuenerit. Maronion.) Maronion appellatū est à Thraciæ monte Maronio & ciuitate Maronia, quoniam plurima aut probata illic nascitur. Nesson.) Quemadmodum à Chirone Centauro chironia, sic etiam à Nesso siue Nesso, qui Centauri fuerunt, nesson appellata est centauria. Pelethronia.) Sic dicta est à monte Thessaliæ, ubi Lapithæ quondam equitandi artem, cuius ipsi periti, alios docuerunt, inter quos & Chiron Centaurus censebatur. Limnitis.) id est paludalis & stagnalis: sic dicta quod secus aquarum scatebras & paludes, quas Græci λίμνας dicunt, nascit. Et eadem est ratio cur aliqui eandem limnestin uocauerunt & limnesion. Hæma heracleos.) id est sanguinè Herculis. Quo nomine appellata est, eo quod, quemadmodum Hercules immania monstra illa edomuit: sic etiam herbæ huius radix à quacūq; humani corporis parte fluentis sanguinis impetus domat & consistere facit: seu quod radix ipsa & succus eius sanguinis modo rubescat. Polyhydion.) id est multiaqueam & succosam: succo enim plena est illi radix, & locis succosis ac pinguibus lubens etiam nascitur. Hemeroton.) Sic dici potuit à mansuetudine & dulcedine quadam saporis quæ in radice sentitur: licet enim sapore sit acri & stipticante, nihilo-

minus tamen dulcedine aliqua participat, & autem Græcis māsuetus dicitur. Fel terræ.) Appellatio hæc ex minore cētauria maiori adiecta est consensu. Cōstat enim re ipsa maioris radicem dulci quādam modo sapore dotatam, minoris uero amaro: quare fel quod amarum est, minori & non maiori conuenit, quod Plinius etiam testatur ubi de minore agens dicit, Hoc centaurion nostri fel terræ uocant, propter amaritudinem summam.

NOMINA ET VIRTUTES

CENTAVRIÆ MINORIS.

CAPVT XXXV.

St & centauria minor, à Græcis elleborites uocata, Prophetæ hæma heracleos, Aegyptij amaranthum, Daci stirfozila, Itali febrifugiam, alij multiradicem, Chiron Centaurus has herbas duas inuenisse, & eas Asclepio dedisse fertur, unde & nomen centauriæ tenent. Nascuntur locis solidis & fortibus.

1 Ad uiperæ morsum.

Herbæ centauriæ minoris puluer in uino exhibitus, aut ipsa pisata in uino ueteri & potui data, ualidissime proficit.

2 Ad oculorum uitia.

Herbæ centauriæ minoris succo oculos inunges, aciem oculorum extenuatam sanat, adiecto etiā melle mirifice idem proficit: caligantibus quoque oculis & claritas restituitur recte facile. Ne quis in hoc periculum incidat, centauriæ minoris manipulum in uini congio coquito, ac triduum maceratum eximito, inde cottidie ad heminam mellis Attici mixtum, ieiunus bibat.

Ad

3 Ad auriginem.

Herbam centauriam minorem decoque in aqua ad tertias, & ex ea dabis bibere quantum poterit, sanabitur.

4 Ad lumbricos & tineas.

Herbæ centauriæ minoris succum dabis ut supra, miraberis bonum effectum.

5 Qui uenenum sumpserit.

Herbam centauriam minorem ex aceto tritam dabit, mox discutit uenenum, Item centauriæ radices pondere denarij unius in tribus cyathis uini bibantur.

COMMENTARI.

CENTAVRIA minor herba est minutis folijs, hyperico aut origano similis, angustioribus et longioribus folijs: caule anguloso, paululum alto fruticante: flore in puniceo lychnidis colore purpurascēte: semine tritico simili: radice parua, tenui & superuacua, nulliusq; usus: succo efficax & gustu amara, autor Plin. & Dioscorides. (Elleborites.) Elleborites ab elleboro dicta uidetur, id tamen qua ratione, haud satis compertum est, nisi quis saporis quandam similitudinem in causa esse uoluerit, qui tamen in centauria haec amarus, in elleboro acer & feruidus est, siue quod flore purpurascēte sit utrunq;. Ab elleboro item huc irrepisse uidetur & altera appellatio quæ est multiradix, licet centauriæ minus bene cōueniat: una enim tantum radice nititur centauria, non pluribus uti elleborus. (Febrifugiam.) Febrifugia dicta est, eo quod febres fugat & procul à corpore pellit, estq; nunc multo in usu contra febres.

(Chiron Centaurus.) Hic Saturni & Phylliræ fuit filius, qui & Centauros & omnes ætatis suæ homines bonitate & iustitia antecelluit. Nauigauit cum argonautis, quorum medicus fuit. Medicinam & herbarum uires im-

uenit, & ab eo medicinam didicit Aesculapius, quod hic innuit Apuleius, cum Chironem herbas has Asclepio, qui Aesculapius est, tradidisse refert. Qui Aesculapius Apollinis filius, quoniam adhuc rudem & uulgarem medicinam paulò subtilius excoluit, in deorum numerum receptus est, ut refert Celsus. Manipulum.) Manipulus dicitur à manu, manualis herbæ fasciculus. Congio.) Congius, qui Latine chus dicitur, mēsuræ genus est, continēs sextarios sex: sextarius uero lances siue cotylas, quæ & heminæ dicuntur, duas. Cotyla uero diuiditur in duo acetabula, acetabulum in tres cyathos, cyathus uero in quatuor mystra, cochlearium autem mystri dimidiū est. Amplius chus pondere uini quatuor & decem librarum est, olei nouē, mellis quinque & decem. Sunt enim cuiusque materiæ mensurarum pondere plurimæ differentiæ, autor Africanus. Sed alij, ceu Vegetius & Priscianus in ultimis mensuris nonnihil uariant, dicentes mystri tertiam partem esse cyamen, quæ duo cochlearia capit. Ad auriginem.) id est ictericam. Dicta est autem aurigo à pallore auri, quem bilis per uniuersum corpus fusa representat. Ad lumbricos & tineas.) id est contra uentris animalia & uermes, qui à lubricitate lūbrici dicti sunt, & aliquando tineæ appellātur, ceu apud Q. Serenum, & non raro apud Plin. Et per has duas appellationes omnia uermium genera quæ in corpore humano generant, intelligit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PERSONACIÆ,

CAPVT XXXVI.

RAECE profopites aut profopes uocata est, alijs bacchion, alijs elephātos, alijs elephas, alijs nephelion, Itali personaciā, alij dardanā, alij manifoldium, Galli betilolen, Daci riborasta.
Ad

1 Ad morsus serpentium.

Herbæ personaciæ succum cum uino uetere dato in potionem, omnium serpentium uel colubri morsus mirifice sanat.

2 Ad febres acerrimas.

Herbæ personaciæ folijs cinges febricitantem, statim mirifice sanat & effugat febres.

3 Ad uulnera, etiam si cæcrauerint.

Herbæ personaciæ aqua foueto, deinde ipsam cum nitro & axungia & picula ex aceto tere, & in panno inducito & imposito.

4 Ad intestinorum dolorem.

Herbæ personaciæ succi cyathum unum ex mellis Attici cyathis duobus ieiunus bibat, liberabitur.

5 Ad canis rabiosi morsum.

Herbæ personaciæ radices cum sale marino tritas morsui imposito, mirabiliter sanat.

6 Ad uulnera uetera quæ humorem præstant.

Herbæ personaciæ radicem & spinam quæ in locis siccis nascitur æquali pondere conteres, & impones puluere mollissimo, perfectissime sanat.

7 Ad ambustum.

Personaciæ succi cyathum unum ex mellis cyathis duobus bibat.

COMMENTARI.

PERSONACIA hæc est, quam nunc unguam caballinam uocant, & duas species habet, ut Simon Ianuensis scribit, Vna maior, quæ in marginibus aquarum semper inuenitur, maiore folio, nec angulis sic manifestis, & parua radix eius, odorise

t

ra, quam quidam cassulam cordis uocant, Altera minor, quæ campis & locis ficcis nascitur, & in uineis. Græci arcion nuncupant, & à Dioscoride lib. 4. cap. 98. cucurbitæ folia habere traditur, minora tamen, duriora, nigriora & hirsuta. Caulem albicantem, & si aliquando caulem non proferat. Radicem grandem, intus candidam, foris nigram. Plinius lib. 25. cap. 9. persolatam uocat inquit, Persolatam, quam nemo ignorat, Græci arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis, & hirsutiora, nigriora & crassiora, radicem albam & grandem. Germani ex unguis caballinæ interpretatione *Rossbüß* uocant. Cur autem personacia sit dicta hæc herba, causa est quod ea propter foliorum amplitudinem uterentur ad personatos faciendos, quæ causa etiã fuit ut à Græcis profopites & profopes, quod personatam in Latino sonat, fuerit appellata: licet sub personatæ nomine Plinius libro & capite iam dictis, aliam ab hac personacia, quam una mutata litera persolatam uocat, herbam intelligat, utpote quæ à Græcis aut arction aut petasites appellatur. Et Galenus arctii nomine & personaciam hanc & petasiten aliquando comprehendat. Bacchion.) Bacchion dicta est quasi furens & infana, eo quod in ludis ad personas usum præberet bacchantibus. Elephantos.) Elephantos appellata est & elephas à magnitudine & forma foliorum ad pedes elephantis. Quæ foliorum magnitudo & forma fecit etiam ut à Latinis manifolium dictum sit à manu. Nephelion.) Nephelion dictum est quasi nebula, eo quod personatis usu suo tanquam nebulam obducatur, quo minus agnosci possint. Dardana.) Dardana aut una mutata litera bardana est appellata, quoniam lappæ, quam bardanam etiam dicunt, sit congener. Colubri.) Coluber serpens est in aquis degens, cuius etiam plures sunt differentie & species. Cancerauerint.) id est in canceri naturam transferint. Qualis uero sit morbus cancer, dictum est supra cap. 2. Nitro.) Nitrum simile est sali & à

& à falis natura non multū distans, unde aliquando cum adiuncto sal nitrum etiam appellatur, Arabice baurach: aliud ab eo quod nunc sal nitrū & sal petrae uocant, cuius in bōbardis & tormētis illis tonitruarijs usus est. Suntq̄ uaria nitri genera, de quibus plura Plinius lib. 31. cap. 10.

(Picula.) Picula diminutiua forma dicta est à pice, quæ duūm generum est, liquida & spissa: de quibus Dioscorides lib. 1. cap. 37. & 38. Plinius lib. 24. cap. 7. Ad ulcera quæ humorem præstant.) id est, ad ulcera humida & fanie purulenta fluentia. Nam uti Galenus Therapeuticæ lib. 3. tradit, In ulceribus tenuius excrementum, fanies & ichor dicitur, crassum, fordes: ex hoc sordidū, ex illo humidum redditur ulcus. Et ut humidum siccantibus eget, ut sordidum, quæ expurgent.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE FRAGI.

CAPVT XXXVII.

OMARON Græci, Romani fragum nuncupant. Nascitur locis opacis et mundis & colibus. His est prædita uirtutibus.

1 Ad splenis dolorem.

Herbæ fragi succum ex mellis uncia potui datum mirifice proficere certum est.

2 Ad suspiriosos & colicos.

Herbæ fragi succus cū pipere albo & melle mixtus potui datus, mirificū est remediū. Legito eā mundus.

COMMENTARI.

ERBA fragi, quam fragariam nō male dixeris, omnibus nota est, quum etiam, ut Plinij uerbis utar, fraga gignendo commendetur. Folijs constat trinīs, à quorum numero triphyllon,

t ij

id est trifolium haud perperam quis nūcupauerit, & non pentaphyllon, id est quinq;folium, ceu Plinius facit, qui lib. 25. cap. 9. fragariam herbam cum quinq;folio confundit. Cæterum fragariæ herbæ fructus sunt fraga & terrestria humiq; in herbis nascentia mora, quū maturuerunt colore rufescente & odoris optimi, à quo & uerbo frago quod odorem reddo significat, nomen habēt. A Germanis *erdber* uocantur. Græci comaros appellant, ob similitudinē fructus arboris unedonis & arbuti uocati, cuius fructus similis & cōgener est hijs terrestribus fragis, teste C. 2. Plinio lib. 25. cap. 24. Suspiriosos.) id est difficulter spirantes & asthmaticos, de quibus copiosius dictum est in Antonio Musa. Colicos.) id est, eos qui colicum dolorem patiūtur. Est autem colicus dolor, qui in intestino pleniore crassioreue fit, quod colon uocatur: licet plurimi uehemētissimos quosq; dolores in quacunq; parte intestinorum fiant, ad eum referant. Mundus.) id est purus à re Venerea & omni inquinamēto die & nocte illa.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ IBISCI.

CAPVT XXXVIII.

GRAECIS appellatur althæa, alij althæan rhi zan, alij elæomolochen, alij molochen agrian aut creticen, alij anadendromalachen, alij sycophyllon, Itali ibiscum uocāt, alij maluaiscum. Nascitur locis humidis & campis.

1 Ad podagram.

Herba ibiscus pisata cum axungia uetere & imposita, tertia die sanat. Huius herbæ experimentum plures autores affirmant.

2 Ad collectiones quæ in corpore nascuntur.

Herba

Herba ibiscus decocta cum fœnogræci & lini seminis polline & imposita, duritias omnes discutit.

3 Ad omnia encatasmata in corpore.

Herbam ibiscum cum malua erratica & fœnograeco decoques, & eadem aqua fouebis, & hæc omnia teres & encatasmatis impones.

4 Ad intestinorum dolorem.

Herbam ibiscum perinde ut supra decoques cum singulis, postea ut encatesma ex aqua calida intestinũ fouebis, tertio die sanabitur. Experti sumus.

COMMENTARIIL.

IBISCVS, aut si mauis Græca uoce dicere althæa (quæ Latinis quoq; in usu est, & utraq; etiam eandem herbam uocari Palladius lib. 11. cap. 14. in mense Octobri autor est dicēs, Althæa, hoc est ibiscus folia &c.) quæ & qualis planta sit, & quæ Græci nominis appellationis q̄ ratio & causa, docet nos Dioscorides libro 3. cap. 155. inquiens: Althæa syluestris maluæ genus est. Circinata folia cyclaminis modo & lanuginosa habet. Florē rosæ figura & specie. Caulem bicubitalem. Radicem glutinoso lentore mollem, intus candidā. Nomen illi à multiplici remediorum potestate & usu factum est. Siquidem althæa idem est ac si dixeris herba medica, à dictione ἄλθεις, quod in medicina pharmacum est & remedium, & ἄλθαίνω uerbum mederi. A quibusdam uero non simpliciter althæa, sed cum adiuncto althæa rhyza, id est medica radix appellata est. Syluestrem autē esse maluam Plinius quoq; testatur lib. 20. cap. 21. Qui post maluæ diuisionem, E syluestribus, inquit, cui grande folium & radices albæ althæa uocatur, ab excellentia effectus à quibusdam aristalthæa. Et Theophrastus lib. 9. de plātarum historia idem confirmat dicens, Et quam hij althæam, illi uero syluestrem maluam appellant, Germani ab ibisco fa

t ij

ta deriuatione *ibſchen* uocāt. Et hæc althæa eſt ſylueſtris, quæ ſponte ſua in campis & locis incultis naſcitur. Nam de fatiua & horteni quæ in hortis cõſita arboreſcit, ſeorſum agit cap. 52. ſub nomine haſtulæ regiæ. Elæomolochen.) Elæomolochē dicta eſt quaſi oleagiноſa malua: *ἔλαον* enim Græcis oleum eſt, moloche uero communitè malua uocatur, licet etiã aliquando malache, ſed ut in ſecũdo dypnoſophiſte Athenæus teſtatur, à ſolis Atheniẽſibus dicatur. Appellata eſt autem hoc nomine ob ſucci radicis uiſcidũ & glutinoſum lentorem. Molochen agrian.) id eſt maluam agreſtem. Creticen.) Cretice dicta eſt aut à Creta inſula, in qua plurima & procerior naſceretur, aut forſan cretice, id eſt regia, à uerbo *κρέω*, quod eſt impero & regno. Quæ tamẽ appellatio tunc illi potius competet, quam poſtea cap. 52. ſub haſtulæ regiæ nomine nobis proponet. Anadẽdromalachen.) Anadẽdro malache potiffimum uocatur à Galeno, quaſi arborea ſiue arboreſcens malua: *ἀνὰ δρόμον* enim Græcis arbor eſt.

Sycophyllon.) Sycophyllon idẽ eſt quod ficulneum folium, à *συκῆ*, quod eſt ficus arbor, & *φύλλον* folium. Sic forte dictum à magnitudine & ſimilitudine quadã for-
C. 2. mæ foliorum. Fœnogræci.) Fœnogræcum herba eſt, cuius ſemen apud medicos in uſu eſt, molliendi, diſcutiendiq; uiribus præditum: de quo Plinius lib. 24. ad finem, & Dioſcorides lib. 2. cap. 92. Lini ſeminis.) Linũ omnibus notum, cuius ſemine in medicina utimur, eiufdem cum fœnogræco uirtutis, ſed de hoc plura Dioſcorides libro 2. cap. 93. & Plinius lib. 19. cap. 2. & lib. 20. cap. 22. Pol-
 line.) Pollin pro tenuiſſima farina & puluere accipitur, qualis circa molas plerunq; & loca in quibus panis pinſitur parietibus hærens inuenitur. Et proprie in tritico appellant pollinem, quod florem in ſiligine, autore Plinio
 3 lib. 28. cap. 10. Encatheſmata.) Encatheſmata pandectarum autor eſſe dicit ſeſſiones in aqua uel balneo parti-
 culari uſq; ad umbilicum uel ſuffumigium, à uerbo *καθάρ-
 μαι*

ad, quod est fedeo. Nos tamen hic per encathemata intelligimus corporis abscessus, tumores et reliqua quæ corpori ex crescentia insident, ac balneis eiusmodi fomentisq; indigent.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ HIPPURIS.

CAPVT XXXIX.

GRÆCIS dicitur hippuris, Itali uero equisetam uocant.

1 Ad dysentericos.

Herbæ equisetæ succus ex uino dulci cyathis duobus potui datus, dysenteriam sanare creditur.

2 Adeos qui sanguinem per os reijciunt.

Herbæ equisetæ succum ex uino austerissimo sine fumo ieiuni bibant, mox sanguinem restringet.

COMMENTARI.

HIPPURIS Græce idem est quod caudâ equina Latine, ex Græci nominis interpretatione facta appellatio: hippos enim equus est, ura uero cauda. Dicta est autem hippuris, quod arborescens ex illis dependeat comis nigris ut est equorum cauda. Aliqui equisetam uocant, similiter ab equinæ setæ similitudine. Nã ut Plinius lib. 26, cap. 14, ait, Pullulus est terræ, equinæ setæ similis. Nascitur in pratis, aquosis locis & fossis, Coliculos habet inanes, modice rubetes, duros, leniter asperos, geniculis inuicem insertis dissectos, & circa coliculos illos folia iuncorum figura densa graciliaq; augetur in altitudinem propinquas stirpes ascendens, pendetq; ex illis circumplexa multis nigrisq; comis ceu

cauda equina. Radix illi lignosa est & dura. Est & altera hippuris recto caule, cubito maiore, concauo, comas per interualla habens breuiores quàm superior, cãdidiore, mollioresq̃, ut autor est Dioscorides lib. 4.

NOMINA ET VIRTUTES

MALVAE ERRATICAE.

CAPVT XL.

ALACHIN agrian Græci uocant, alij elæo malachen, alij acopon, alij collyrin, alij malachen, alij heliostrophon, alij osyriacam, Itali maluam rusticam, alij maluã erraticam. Nasctur ubiq̃ locis cultis.

1. Ad uesicæ dolorem & eos qui sanguinem per naturam faciunt.

Herbæ maluæ erraticæ cum totis radicibus suis libram pisatam & in congio aquæ coctã ad dimidium, per triduum ieiuno dato bibere, dolorem mitigat, & sanguinem abstinet.

2. Ad neruorum dolorem.

Herbæ maluæ erraticæ radices cõtritę cum axungia uetere & impositæ, neruorũ dolorem mirifice sanãt. Facit & ad omnia encathesmata decocta cum ibisco & fœnogræco.

3. Ad lateris dolorem.

Herbam maluam erraticam decoques cum oleo, & postea distringes, & folia in mortario teres, & in pannum induces & impones, & triduo non solues, emendasti dolorem.

4. Ad recentia uulnera.

Herbæ

Herbæ malvæ erraticæ radicem in cinere coctam
contere & impone, sanabitur.

COMMENTARIUM.

QVAMVIS malvæ duo genera faciât Plinius & Dioscorides, quæ & Apuleius hic agnoscere videtur, de malva erratica huic capiti titulû præfigens, quasi sit & alia ab hac diuersa, re ipsa tamen non nisi unum malvæ genus est. Discrimen enim illud satiuvæ siue hortensis & sylvestris, non genere sed cultura tantum & natali loco illas inuicem secernit & separat. Hortensisq; & satiua uocatur quæ in hortis ad cibos quondã melioris iucundiorisq; saporis causa serebatur. Fuisse autem in cibi usu olim maluam, testis est Dioscorides, qui hortensem magis quàm sylvestrem edendo esse dicit. Nec minus idem ex Hesiodo in libro ἠὲ ἔργων καὶ ἡμέρων, id est operum & dierum inscripto colligitur, ubi ait, Νῆπιον, ὅνδ' ἰσθίου ὄσω πλέον ἡμισυ πάντες, οὐδ' ὄσωρ ἢ μάλαχ' ἢ τε κολάσφορ' ἔλω μέγ' ὄνησας, hoc est, Fatui, neq; sciunt quanto plus dimidium toto, neq; quantum in malva & asphodelo magna utilitas. Sylvestris autem uocatur malua non quæ in syluis aut asperis locis nascitur, sed in incultis tantû, quales sunt semitæ, prata, & alia id genus ruris & agri loca, quæ quoniam cultura uacât, sylvestribus assimilantur: & hoc uel ex Dioscoride patet, qui χερσαίαν chersæam uocat maluã: quæ uox Græcis non simpliciter terram, sed πλὴν ἐνέργασον γῆν, id est incultam & inelaboratam terram significat. Et hinc Apuleius erraticam appellauit maluam, non quæ genere sed loco tantum & cultura ab hortensi & satiua esset diuersa. Germani hanc herbam *bappelen* uocant, omnibus notam, quare historiam ipsius subscribere superuacaneum esset. Malachen agrian.) id est maluam agrestem, & ut in nomenclaturis habetur, erraticam & rusticam. Acopon.) Acopos dicta est quasi doloris lenitiua & mitigatiua, indolētiamq;

faciēs, ab α particula priuatiua, & κόπῳ, quod laborem & dolorem significat. Collyrin.) Collyris appellata est quod aluo ciendæ & emolliendæ collyrii, quod uulgo nunc suppositorium, Græci balanon uocant, uicem præstet radix, quæ sæpius in balani forma eius causa uentri submittitur, à κόλον quod membrum significat, uel κώλα quod est podex & anus. Malachen.) id est maluam: sicq; dicta est ab emolliendo uentre, μαλάω enim unde malache dicta est, Græcis subigere est & mollire, & μαλακός mollis. Vnde Martialis maluæ uim hanc indicans ait,

Vtere lactucis, & mollibus utere maluis,

Nam faciem durum phœbe cacantis habes.

Heliostrophon.) id est solsequium, ab helios qui Sol est, & uerbo στροφάω, quod est uerto, eo quod folia ipsius ad Solem circumaguntur & uertuntur. Cuius rei testis est Columella in carmine dicens,

Et moloche prono sequitur quæ uertice Solem.

Dicitur aut & moloche & malache, ut habitum est prius in ibisco. Testatur etiam hanc uim & naturam eius Theophrastus item, qui causam quoq; subiungit hīs uerbis,

Ενίωμ δὲ καὶ τὰ φύλλα, συμπάσχα τ' αὐτὸ κανάπῳ ὄρη μαλάχης, αἰτιομὲν τὸ ὑγρὸν ἢ ἀφαιρέσει, ἢ γὰρ ἀρδύαγα δὲ μαλάνωμ ὁ ἥλιος ἐν τῷ τῶν ἠγκλισθε, hoc est, Aliquorum uero & folia compatiuntur hoc, ceu maluæ. Causa uero, humidi exuctio, quâ enim elicit & exugit calefaciens Sol, in hoc est & folij inclinatio. Ofiriacam.) Ofiriaca dicta uidetur quasi boni & diuini effectus in medicina: idq; ab Ofiride, quo nomine apud gentiles deus quatenus effector est bonorum, appellabatur antiquitus, ut tradit Iamblichus in libro de mysterijs. Ad lateris dolorem.) Delaterum doloribus Celsus lib. 4, cap. 6, sic tradit, In his uehementes dolores esse consueuerunt, & initium uel ex frigore, uel ex ictu, uel ex nimio cursu, uel ex morbo est. Sed interdum malum infra dolorem est, isq; modo tarde, modo ce-

riter

riter soluitur: interdum ad perniciem quoque procedit, ori-
turque acutus morbus, qui pleureticus à Græcis nomina-
tur. Mortario.) Mortariū uas est lapideum siue æreū,
in quo tundunt terunturue pistillo que resoluenda sunt,
autore Nonio. Plautus in Aulularia, Cultrum, securim,
pistillum, mortarium, quæ utenda uasa semper uicini ro-
gant, fures uenisse atque abstulisse dicit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ BUGLOSSÆ.

CAPVT XLII.

BUGLOSSON Græci, Prophetæ gonon ælu-
ru, Osthanes tzanuchi, Aegyptij antueo-
rinbesor, Romani linguam bubulam, Luca-
ni coraginem dicunt. Nascitur locis cultis
& sabulosis. Buglossa dicta est eo quod folia aspera in
modū linguæ bubulæ habeat. Folia habet aspera, ob-
scura, terrestria. Hæc in uino mixta hilaritatem con-
uiujs facit: in cibū etiam cocta pro olera sumitur, uel
trita pro condimento.

1 Ad tertianas siue quartanas.

Herbæ buglossæ quæ treis thyrsos seminis mittit
radicem totam cum aqua decoque, ipsam aquam de-
coctam potui dato, remediabis tertianas: quæ autem
quatuor thyrsos habet, faciet ad quartanas, dabis au-
tem ut supra. Alia item herba similis est ei, quæ folia
lapathi fert minuta, eius radix potata ex aqua, ranis
& serpentibus aduersatur.

2 Ad suspirium.

Herbæ buglossæ succum cum melle dabis bibe-
re, mirabiliter suspirium tollit.

u ij

3 Ad apostema siue suppurationem
in corpore.

Herbam buglossam cum melle & pane cōtritā
uice malagmatis impones, mirifice rumpit apostema.
Leges eam mense Iulio.

COMMENTARIU.

VGLOSSA proprie dicta, ea herba est de qua
præsenti capite agit Apuleius, & quam nostro
tempore communiter omnes relicto buglossæ
nomine, boraginem uocant, uerso, una mutata
litera, coraginis nomine in boraginem, nisi fortè uitiose
corago scriptū fuerit. Est & alia herba, quæ nostro etiam
æuo buglossa uocatur, sed de hac plura inferius capite 63.
de cirsiō inscripto. Gonon æluru.) id est genituram
felis, γόνι enim genitura dicitur, ἀλξυς uero feles.

Folia obscura.) id est nigricantia. Dioscorides uerba-
sco similia folia habere dicit, sed nigriora, quæ in uinum
deiecta, uoluptates animi augent & lætitiā faciunt, un-
de & euphrosynon uocatur autore Plinio. Terrestria.)
Terrestria uocat quæ Græci χαμαίπετα, id est humi & in
terram decidua dicunt. Condimento.) Condimen-
tum est quod ad condiēda fit obsonia, & alio nomine in-
tinctus & embamma dicitur. Virtutem hanc buglossæ
testatur etiā Dioscorides, licet Plinius lib. 25. cap. 8. illam
non buglossæ sed cynoglossæ adscribat, quum post bu-
glossæ tractationem ait, lungitur & cynoglossos caninas
imitans linguas, aiuntq; quæ tres thyrsos seminis emit-
tat, eius radicem potā ex aqua ad tertianas prodesse: quæ
quatuor ad quartanas. Quæ deinde hic de alterius herbe
similitudine sequuntur, utpote, Alia item herba similis
est ei, &c. ex Plinio etiam huc temere ab alio quopiā tran-
scripta uidētur, non enim in omnibus Apuleianis exem-
plaribus habētur: & apud Pliniū post cynoglosson etiam
ita

ita leguntur, Est alia similis ei, & quæ ferat lappas minutas &c. Vbi etiam Plinium emendandum esse putamus, ut pro eo quod est, ferat lappas minutas, legatur, folia lappathi fert minuta. Suspirium.) id est spiritus & anhelitus difficultatem & suspirationem angustā difficilem q̄. Quod malum apud Græcos aliud atq; aliud nomen habet prout se intendit. Omne enim in difficultate spirandi consistit. Sed hæc dum modica est, neq; ex toto strangulat, dyspnœa appellatur. cum uehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, asthma. Cum accessit id quoq; ne nisi recta ceruice spiritus trahatur, orthopnœa: autor Celsus medicinæ lib. 4. cap. 4.

NOMINA ET VIRTUTES

BVLBI SCYLLITICI.

CAPVT XLII.

A GRÆCIS dicitur scylla, alijs stœchas, alijs pācratōn, alijs typhonos, Ægyptij sylitho, Prophetæ ophthalmon typhonos, Itali scyllam rubram, masculam, alijs bulbum scylliten siue scylliticum appellant.

1 Ad hydropisim.

Herbæ scyllæ bulbus torretur, deinde circumpurgatur, & medium eius in aqua decoquitur, cum bene coctum fuerit eximitur, & ex eo tres oboli potui dantur cum melle & aceto hydropico, & euacuatur per urinam.

2 Ad perniones.

Scyllæ quod est in medio eius cum oleo commode feruefacto, atq; ea quæ dolorem exhibent perungito, sanabuntur.

u iij

3 Ad panaricium.

Herbæ scyllæ radix pisata cum aceto & pane, imposita panaricium mirifice sanat.

4 Ad extinguendam sitim hydro-
picorum.

Herbæ scyllæ folium subiectū linguæ, sitim com-
pescit. Leges eam omni tempore.

COMMENTARI.

SCYLLA quæ bulbus scyllites, scylliticusq; dicitur, è bulborum genere est, de qua sic scribit Plinius lib. 19. cap. 5. Bulborum nobilissima est scylla, quanquã medicamini nata, acetoq; exacuen-
do. Nec ulli amplitudo maior, sicut nec uis asperior. Duo genera medicæ. Masculus albis folijs, scemina nigris. Et tertium genus est cibus gratum, epimenidũ uocatur. Sed uide num potius edodimon sit legendũ, id est quod edendo est. (Stæchas.) Quæ sequenti capite in prius impresso codice habetur appellatio stæchas, ea in exemplaribus nostris præfenti capite scribitur, hucq; irrepfit ex alia herba quæ proprie sic appellatur, & minoris scyllæ nomine etiã nominatur, quod est pancratios, quasi tota uictrix.

(Typhonos.) Typhonos dicta est à Typhone gigante, quod quemadmodum amplissimis corporibus homines fuerunt gigãtes, sic etiam scylla inter bulbos maxima. Et quia maximis oculis fuerunt etiam gigãtes, è quorum numero & Typhon fuit, hinc à prophetis & magis ipsis ophthalmos typhonos, id est, oculus Typhonis etiã est appellata, ab oculi forma & similitudine. Scyllam rubram, masculam.) Rubra & mascula, non scyllæ appellationes, sed generum discrimina sunt, quæ nobis per eas uoces dat intelligere: nam uti ex Plinio iam patuit, scyllæ medicæ duo genera sunt, masculum albis folijs, & scemina nigris siue rubris. Et idem Plinius lib. 20. cap. 9. de ins-
dem

dem ait, Scyllarū in medicina alba est quæ masculus, foemina nigra. Scylla quæ cādidissima fuerit, utilissima erit.

Quoniam cruda) ob acrem feruidamq; (nam in tertio gradu, ut uocāt, ualidissime calet, teste Galeno) & maximam incidendi uim, noxia est intus sumpta scylla, testimonio omnium, ideo quo innocentior in medicū usum ueniat & sine periculo intus assumatur, coquendā ipsam & præparandam prius præcipiunt autores, quo sic maiorem uirium suarum acrimoniā & uim noxiam igne amittat. Cuius rei non inscius Apuleius, coquendi modū nobis, licet quemadmodum Plinius etiam, succincte nimis, præscribit, quare ex Dioscoride lib. 2. ca. de scylla, coquendæ scyllæ modum altius & fufius, quoniam rei necessitas id exigit, subiungam. Inquit autem, Acri feruidoq; temperamento scylla est. Plurimos habet cremata usus, ideoq; pasta siue crusta ex panificio & opere pistorio aut luto inuoluitur, sicq; in clibanum aut furnum cōñcitur, aut carbonibus obruitur, donec circumlita crusta illa abūde tosta sit. Quod si amota crusta illa nondum cocta penitus scylla tenerior facta flaccescet: denuo ut prius noua pasta aut luto inuoluetur & cremabitur. Quæ enim sic cremata non fuerit, graui periculo præsertimq; interaneis dabitur. Torretur hæc ipsa etiā in operculato fictili in furnum coniecta. Tosta deinde purgatur abiectis extimis cunctis partibus, & medium eius quod maxime intimum est, iterum in aqua coquitur, usq; dū neq; amaritudo neq; acrimonia in aqua sentiatur. Et sic cocta scylla usui est. Quo pacto autem ex scylla uinum aut acetum scylliticum scyllinumue appellatum, nam & horum olim usus erat, conficeretur, docet Dioscorides lib. 5. Columella rei rusticæ lib. 12. Palladius in mense Iulio, & Plinius lib. 20. Non omissis siccandæ & in usum seruandæ scyllæ ratione & modo, quæ etiam 2. lib. docet Dioscorides. Perniones.)

Pernio morbus & malum est ubi in pedum manuumq; digitis, & aliquando in posteriore calcaneo, quod Græci

3 *πῆγνυ*, & inde Latini una dempta litera pernam uocant,
 ex nimio frigore tumet primum & liuet caro, & nisi suc-
 curratur, locus facile exulceratur. Ad panaricium.)
 Panaricium uocat, quod Græci paronychion dicunt. Vi-
 deturq; panaricij uocabulum à Græcorum paronychio,
 permutatis & transpositis literis quibusdam, deluxatum
 atq; formatum. Sunt autem tum panaricia, ut recentiores
 medici uocant, tum paronychia, ut Græci nominant, idē
 malum & eodem modo ab omnibus descriptum, dicun-
 turq; esse abscessus qui circa unguis et ad radices illorum
 nascuntur, non sine doloris pungētis uehementia & in-
 quietudine, adeo ut somnum aliquādo auferens, uigilias
 & infomnietatem inducat.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ COTYLEDONIS.

CAPVT XLIII.

RÆCI cotyledon, alij cepon aphrodites, alij
 ges omphalon, alij stergethron, Itali umbilic-
 cum Veneris, alij cimbalem appellāt. Nas-
 citur in tectis aut in monumentis.

Ad strumas discutiendas.

Herba cotyledon pisata cum axungia suilla foemi-
 nea sine sale æquis pōderibus & calida imposta, stru-
 mas discutit. Leges eam hyemali tempore.

COMMENTARI.

COTYLEDON, ut illam Plinius lib. 25. cap. ulti-
 mo describit, est paruula herba, cauliculo tene-
 ro, pusillo, pingui: folio concauo ut coxendi-
 ces. Nascitur in maritimis petrosisq; uiridis,
 radice oliuæ modo rotunda. Dioscorides folia habere dī-
 cit acetabuli figura, in orbem circumacta: sensim, leni ut
 sensum

fensum fallant in concauitatem descēsu: coliculum in me-
 dio itidem breuem, in quo semen est: radicem oliuæ mo-
 do rotūdā. Porro quia in descriptionibus hijs circa di-
 ctiones coxendices & acetabulum, non nihil obscuritatis
 subesse uidetur, haud abs re fuerit, quo clarius hæc pate-
 ant, subiungere quæ & quot cotyledonis significaciones
 & unde originem habeat: quid item acetabulum, & quot
 significet. In primis itaq; cotyledon appellatum est à co-
 tyla. Cotyle uero primo & principaliter & proprie pocu-
 li genus & liquidorum mensurā significat Græcis, quam
 Plinius nunc heminam nunc sextarium ex Græcis uertit.
 Quoties autē seruata eiusdem uasculi forma in aliū transi-
 bat usum, & in cœna aceto plenum ad intinctus poneba-
 tur, ab aceto Græcis oxybaphon, Latinis acetabulum di-
 cebat: cuius forma orbicularis erat, profunda & sine mar-
 ginis latitudine. Et hæc prima nominum illorum ratio &
 usus fuit, à quibus deinde ob similitudinē ad alia quoq;
 translata sunt nomina illa: utpote ad animalium ossa &
 ossium artus, quales in coxendicibus sunt, in quibus con-
 cauum os à crure progrediens in superiorē partem, aliud
 os excipit & simul iungit, sic appellatur. Quam coxendi-
 cum cauitatem aliqui solam coxendicem dici uolūt, sicq;
 Plinius aliquando accipit. Item ad concauas in poly-
 porum flagellis & cirris quibus nitit & forbet partes, quas
 Græci cotyledonas, Plinius acetabula uocat. Postea etiā
 ad matricē medici uocem transtulerunt, cotyledones uo-
 cantes in ea parte quibus ea nititur et hæret ligamenta. Et
 demum inter alia cotyledonis nomen ad herbam hanc
 translatum est, quod rotunda concauitate folia uasculis
 illis similia habet. (Cepon aphrodites.) id est hortum
 Veneris: sic dicta herba quod utentibus ad Veneris amo-
 res conciliandos accōmoda fit, & uoluptatis desiderium
 adferat, ceu horti deambulantes in illis oblectant, & sui
 aspectus desiderium incutiendo alliciūt, & uberrima o-
 culos pascunt uoluptate, præsertim qui elegantiores & ur-

bani sunt, *Ἐρωδίοι* à Græcis uocati. Venus autē amoris dea est. (Ges omphalon.) id est terræ umbilicum, eo quod quemadmodum hominis umbilicus in orbem circumagitur & in concauitatem descendit, sic etiam in terræ plantis herba hæc folio est in orbem circumacta & leni in concauitatē descensu. Et ut rei maiestas aliqua etiam denotaretur, hinc à Latinis Veneris umbilicus est appellata. (Stergethron.) Stergethron dicta est quasi amorifica, à uerbo *σέρω*, quod est amo. Nam, ut Dioscorides testatur, ad conciliandos amores herba hac utuntur.

DE HERBA GALLICRVRE.

CAPVT XLIII.

ASCI amat herba gallicrus locis solidis et circa uías. Eius cacumē instar pedis galli. Virtutes habere dicitur.

1 Ad canis morsum.

Herbā gallicrus tritam cum axungia & pane domestico imponas, mox sanabit.

2 Ad duritias.

Eadem sic ut diximus parata, duritias discutit.

COMMENTARI.

GALLICRVS ab Apuleio uocata herba est quā Dioscorides lib. 2. coronopoda, id est cornicis pedem appellat, herba parua, & ut ait, oblonga quæ per terram sternitur, & folia cum fissuris & incisuris diuisa habet, & olerum modo cocta estur, radicem habens gracilem in cibo astringentem, ideoque cœliacis utilem. Nascitur locis incultis, aggeribus & semitis. Germani hanc *hanensiß* uocāt, & apud aliquos adhuc in esculento usu est, multumque estur apud Iſnam Algoiæ.

Porro

Porrò sunt inter Latinos qui hanc non cornicis sed coruinum pedem nomināt, aliam tamen ab ea quæ à nostræ ætatis herbolarijs coruinus pes dicitur, & batrachij species est, intelligentes. Sunt etiam qui hanc eandem esse uelint quam Columella rei rusticæ lib. 13. in aliarum herbarum conditura miluinum pedem uocat, nec fortè male. Vt cunq; sit, omnes iam dictæ appellationes originis suæ rationem habēt, quod dictorum animalium pedum effigiem repræsentant folia, & in summo cacumine diuisionem habent eadem forma, qua in auibus illis digiti & ungues sunt. Præterea Leonicenus uir nunquam satis laudatus hanc à Plinio lib. 24. gramen aculeatū appellari dicit, fortè quia idem Plinius lib. 21. & Theophrastus lib. 8. eam inter aculeatas & sponte nascentes enumerāt. Et Plinius etiam lib. 24. aculeati graminis aculeos, quos in cacumine plurimos habet, conuolutos naribus inferere & extrahere sanguinis ciendi gratia dicit: quemadmodū hic Apuleius quoque de gallicrura, quod naribus imposita sanguinem fluere faciat, & ab eo effectu sanguinariam dictam testatur, referente Leoniceno, qui etiā multos nunc capriolam uulgo appellare dicit. Ex quo facile colligitur Apuleio in hoc capite & herbæ nomēclaturas & alia quædam deesse.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ MARRUBII.

CAPVT XLV.

GRÆCORVM quidam prasion, alij eupatorion, alij phyllophares, alij melittænam, alij camelopodion, alij cynosprasion, Aegyptij asterion asteropénue, Prophetæ hæma tauaru, alij aphedron, alij gonon horu, Itali marrubiū, alij ulceratiam dicunt.

x ij

1 Ad tussim grauem.

Herbam marrubium decoques cum aqua & dabis bibere eis qui grauiter tussiūt, sanabunt mirifice.

2 Ad stomachi dolorem.

Herbæ marrubij succus potus, stomachi dolorem tollit; si febricitat ex aqua potus, statimq; eleuat se.

3 Ad lumbricos.

Herbæ marrubij, absinthij, & lupinorū paria pondera in aqua mulsa cocta, cum uino dabis, aut super umbilicum pones, necat lumbricos.

4 Ad condylomata.

Herbam marrubium combure, eiusq; cinerem in frica, sanabit.

5 Contra uenenum si quis sumpsit.

Herbæ marrubij succum dabis ex uino uetere, discutit uenenum.

6 Ad scabiem uel impetiginem.

Herbæ marrubij decocti aqua corpus lauato, scabiem & impetiginem statim curat.

7 Ad pulmonis extensionem.

Herbam marrubium cum melle coctā sumat, mirifice curat.

8 Ad omnem duritiam.

Herba marrubium tusa cum axungia & imposita, mire sanat.

9 Si quis ab opere lassus incidit in languorem, & neruorum habuerit dolorem & spasmus.

Herbæ marrubij succo cum oleo rosaceo permixto perunges eum, sine mora sanabitur.

Marrubij

MARRUBII duo genera faciunt autores, unum candidum & proprie marrubium dictum, alterum nigrum, quod ballote & ab aliquibus alterum, id est secundum Marrubium uocatur. Germani *andorn* & *marobel* nominant. De utroque seorsum agunt autores, & cuique suas seiunctim tribuunt uires. Plinius siquidem lib. 20. cap. 22. licet duo genera ex Castoris autoritate indicet, agit tamen eò loci precipue non nisi de candido & proprie dicto marrubio: de ballote uero seorsum lib. 27. cap. 8. Dioscorides etiam licet eodem libro scilicet tertio utrunque genus tractet, agit tamen id diuersis & separatis quibus aliud interpositum sit capitibus. Porro Apuleius utrunque genus sub uno marrubij nomine hoc presentis capite comprehendit, quod uel hinc manifesto patet, quoniam quas alij seorsum cuique generi suas adscribunt nomenclaturas & uires medicas, eas hic Apuleius uni tantum marrubio tribuit. Vnde haud abs re fuerit utriusque historiam, quo facilius dignoscantur, subscribere, presertim marrubij proprie uocati, eo quod plerique, teste Plinio, inter primas herbas illud commendauere, licet idem etiam notius esse dicat quam ut indicandum sit. Itaque marrubium, Dioscoridis iuxta descriptionem, frutex est ab una radice ramosus, hirsutus, albescens, quadrangulis caulibus, folijs humano pollicis similibus, paulò minus quam rotundis, hirsutis, rugosis, sapore amaro: semen per interualla in caulibus illi est: flores asperi uerticillorum figura. Nascitur circa areas domorum & inter ruderata. Ballote uero siue marrubium nigrum ob foliorum similitudinem & coloris caulium diuersitatem, qui in prioris caule candidus, in ballote niger est, sic uocatum, herba est priori similis, fruticosa, angulosis caulibus, nigris, hirsutis, folijs uestientibus, maioribus quam marrubij, & nigrioribus, graue olentibus, ut illam breuiter descripsit Plinius lib. 27. cap. 8. Prasion.) Sic dictum est quasi

uiride à colore herbaceo & uiridi: unde & prasiæ dicuntur
 hortorū ad confectionem olerum dispositæ areolæ. Eupatorion.) Eupatorium dictum est à similitudine quadam foliorum ueri eupatorii, quod nūc uulgo perperam agrimoniam uocant. Phyllophares.) Phyllophares dictum putamus, quod caules foliorum copia uestiuntur, à φῶφ, quod Græcis uestimentum significat. Nam uti Plinius, sed de nigro quidē scribit, caules habet folijs uestientibus. Melittenā.) Melitena est appellata quod apiastro, quod proprie sic nuncupatur, etiam similia habeat folia. Nā ut Dioscorides tradit, folia habet apiastro similia, ex quo apiastrum pleriq; id dixerunt. Et hæc de marrubio nigro intelliguntur. Camelopodion.) id est cameli pedem. Cynosprasion.) id est marrubium caninum, conuenitq; nigro marrubio potissimum appellatio ista. Sicq; dictum est quod folia ipsius cum sale emplastrī modo imposita, rabidi canis moribus mendentur, teste Dioscoride & Plinio. Hæma tauri.) id est sanguinem tauri. Gonon horu.) id est genituram hori.

Ulcerariam.) Ulceraria uocata est ex usu & uiribus, C. 1. quod ulceribus adhibita purget illa & perfanet. Ad grauem tussim.) id est tussim molestantem, qualis est ut plurimum uetus & arida in qua nihil pituitæ eijcitur, quæ uix curatur: & si curationem admittit, difficulter admodum id facit. Est autem tussis motus naturæ expellere conantis nocuum à pulmone & membris illi continuis atq; pro-

4 pinquis. Condylomata.) Condylomata Galenus tubercula & excrescentias esse dicit, quæ in sede & extrema ani corona qua parte se comprimit, cum inflammatione protuberant & insurgunt: nec solum in ano, sed & in fœminarum naturalibus eadem figura post diutinas & inueteratas rimas in callū transeuntes fiunt, teste Paulo Aegineta. Dicta sunt autem condylomata Græcis à condylis, hoc est, digitorum articulis & in digitorum commissura prominentijs, eo quod quemadmodum contracta
 in

in pugnū manu digitorū articuli condylīue insurgunt & eminet, sic etiam duratæ in callum dictorum locorum rimæ à reliqua superficie insurgunt. Scabiem.) Scabies est cutis infectio, de qua Celsus medicinæ lib. 5. post pustularum genera sic scribit, Scabies uero est durior cutis rubicundior ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciore: exit ex quibusdam sanies, fitq; ex hijs continuate exulceratio pruriens, serpitq; in quibusdā cito, atq; in alijs quidem ex toto desinit, in alijs uero certo tempore anni reuertit. Quo asperior est, quoq; prurit magis, eo difficilius tollitur: itaq; eam que talis est, ἀγρία, id est feram Græci appellant. Hactenus Celsus.

Impetiginem.) Impetigo cutis etiam infectio est cum aspredine, pruritu, in qua decidunt squamulæ, & plures corporis partes depascuntur. Cuius medicinæ lib. 5. Celsus quatuor species facit. Græci λέπρα, id est lepram dicunt: aliud tamen malum ab eo quod Arabes & illos sequentes medici recētiore nostra ætate leprā nominant.

Ad pulmonis extensionem.) Siue ut alia litera habet, uexationem, Vt cūq; scribatur, intelligit autor pulmonis affectiones & mala ipsius affligentia & molestia, qualia sunt tabes, tussis, suspiria difficultatesq; anhelitus, & malum in quo aliquādo id accidit ut infirmus pulmonis ad superiora & in collū ascensionē sentire se putet, quod tamen non ob pulmonis ascēsum, sed pituitosi excrementi pulmonem extendētis, & animæ spiritusq; canales oplentis abundantia contingit, quæ talem anhelitus difficultatem & angustiam inducit. Languorem.) Languor dicitur corporis defectio & dissolutio. Spasmū.) id est conuulsionem neruorum. Quod malum Galenus in Diffinitionibus esse dicit neruorum & musculorū affectionem, trahiq; in ea sine electione, id est inuitis aliquādo totum corpus, aliquando corporis aliquas partes.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ XIPHII.

CAPVT XLVI.

Græcorum quidā xiphion, alij phasganon uocant, Itali gladiolum dicunt.

1 Ad fistulas quæ in corpore nascuntur.

alias de
nomi.

Herbæ xiphij radicis uncias sex, † amyli uncias sex, aceti cyathos duos, adipis uulpini uncias treis ex uino pisabis, in panno lines & impones, miraberis effectum.

2 Ad capitis fracturam.

Herbæ xiphij radicis superior pars sicca trita & æquis ponderibus mixto uino, capitis ossa fracta extrahit: aut si quid in corpore suppuratum fuerit, uel si pedibus calcata sint ossa serpentis, contra ea uenena efficax est.

COMMENTARIJ.

VAE Græcorum nomina enssem, cultellum & gladium significantia, ξίφιον & φάσγανον, id est xiphion & phasganon hic enumerat Apuleius, ea Latinorum refert gladiolus. Sic dicta herba à foliorum figura cultellata. Nam ut Dioscorides tradit lib. 4. cap. 21. iridi simile folium habet, uerūtamen breuius angustiusq; & cultelli modo in mucronem definens, uenolumq;. Caulem ex se mittit cubitalem, in quo purpurei flores sunt deinceps dispositi & à se inuicem distantes. Semen habet rotundum. Radices duas, & alteram alteri infidètem exiguorum bulborum figura: earum inferior gracilis est, superior uero crassior. Nascitur maxime in aruis: licet Plinius lib. 27, cap. 9, in humidis nasci tradat, & cum

cum primum exit gladij præbere speciem, caule duum cubitorum: radice ad nucis auellanæ figurâ fimbriata: quâ effodi ante messes oportet, ficcari in umbra. Et hæc princeps in hoc foliorum genere habetur herba à qua cæteræ huiuscemodi similitudinis notâ acceperunt. Et Apuleius infra cap. 77. de gladiolo inscripto, præsentis herbe nomina & historiam nobis proponit: licet alterius, quam Græci xyrin & syluestrem irim, & Latini gladiolum etiam ob similitudinem uocant, uirtutes & curationes subiungat, uti ex Dioscoride manifesto deprehenditur: quare non immerito sed iusto iure ex capite illo huc ad præsens reuocanda & transcribenda nomina illa & historiam ipsam censemus. Verum nos nihil mutare sed rem ipsam tantum indicare uoluimus, ne alijs calumniandi ansam daremus.

Amyli.) Amylum, ut Plinius lib. 13. cap. 7. tradit, ex C. 1. omni tritico & filigine fit, sed optimū ex trimestri. Sic appellatum quod sine mola fiat. Quomodo autem conficetur, docet ibidem, et Dioscorides lib. 2. cap. 91. Germani *krassimel* uocant. Cæterum exemplar nostrum hic non amyli sed amomi scriptum habet. Estq; amomum frutex odoratus transmarinus, cuius semen nunc in usu est: de quo Dioscorides lib. 1. cap. 14. & Plinius lib. 12. cap. 13.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CALLITRICHÆ

CAPVT XLVII.

ARÆCI callitrichon, ijdem adianton, ijdem polytrichon, ijdem trichomanes, ijdem trichophyes, alij selinophyllon, alij dyphyes, alij heracleos pogon, alij hippomanes, item scolopendrion, asplenon, scolibrochon, alij amianton, Latini capillum Veneris, ijdem herbâ capillarem, crinitam, saxifragâ, Punici nessoessade. Nascitur locis aquo-

y

sis, uirgultis nigris, lenibus, cum splēdore, bipalmis; folijs ut coriandrum, scissis in summitate.

1 Ad strumas uirginum.

Herba callitrichon pisata per se & imposita, uirginibus strumas sanat.

2 Ad capillos tingendos.

Herba callitricho in oleo trita capilli uncti inficiuntur.

COMMENTARIJ.

ALLITRICHON species est adianti, cuius plura feruntur genera. Nam uti Theophrastus de plantarum historia libro 8. tradit, Genera eius duo, alterum quidem candidum, alterum uero nigrum: ambo ad defluuia capillorū utilia ex oleo inuncta. Nascuntur aquosis locis, & ut opinantur aliqui, facit ad stranguriam, quod trichomanes uocatur, habetq; caulem nigro adiatō similem, folia parua ualde & densa, contrarijs inter se pediculis pendētia. Radix illi nulla, amatq; umbrosa loca. Plinius item nat. hist. lib. 22. cap. 21. adiatōn quosdam callitrichon, alios polytrichon uocare dicit, & mox in species diuidens ait, Duo genera eius, candidius, & nigrū breuiusq;. Id quod breuius est polytrichon, aliqui trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent, folijs filicis, ex quibus inferiora aspera & fusca sunt, omnia autem contrarijs pediculis densa inter se ex aduerso. Radix nulla, umbrosas petras, parietumq; aspergines ac fontium maxime specus sequitur, & saxa manantia, qd miremur cum aquas non sentiat. Et lib. 25. cap. 9. idem Plinius polytrichon à callitricho distinguēs ait, Polytricha distat à callitricha, quod iuncos albos habet & folia plura maioraq;, frutice quoq; maior est. Et hęc Plinij de adianto & speciebus eius sententia, cui tamen in herbarum cōparatione cæteri autores & res ipsa quoq; aduersatur. Dioscorides enim non filici sed coriandro similia folia habere

bere scribit, et licet apud eundem etiā legatur folia habere filici similia, id nos tanquam superfluens expungendum censemus. Quis em̄ tantū in re herbaria autorem unam & eandem herbā alijs diuersis & dissimilibus simul comparasse crederet? Neq; apud Serapionē tale quid legitur, neq; apud Apuleiū nostrum qui Dioscoridi subscribit & folia ut coriandrum habere dicit. Habet præterea & ueritatis rei testimoniū Dioscorides, cuius uel nos ipsi oculati testes sumus. Vidimus em̄ tale, sed ex peregrinis regionibus allatum, sub capilli Veneris nomine quo tantum nunc uocatur, adianton, quale à Dioscoride lib. 4. describitur, quem nunc audiamus dicētem, Adianton folia habet coriandro similia, exigua, & in extremitatibus incisuris diuisa: coliculos ex quibus ea exeunt nigros, graciles, dodrantes, nitentesq;. Radix illi superuacua & inutilis. Neq; caulem, neq; florem, neq; semen fert. Nascitur umbrosis palustribusq; locis, humentibus muris & prope fontes. Ex qua descriptione facile constat herbam eam, quam nos ex muris & parietinis erutam Teutonice *mauruten* seu *stainruten* uocamus, nō esse capillū Veneris hunc, quum & florem ferat & semen ea herba. Cæterū de Dioscoridis adianto & capillo Venereo præsentis capite agit Apuleius sub nomine callitrichi, id est pulchricomi: *καλλιτριχης* enim Græce, Latine capilli dicuntur, *καλλος* uero pulchritudo, appellatiōisq; ratio & causa fuit ipsius effectus, quo capillos tingit, pulchrioresq; reddit & splendidiōres.

Adianton.) Sic dictum est à Græcis quod *ου διαίβεται*, id est non madescit. Nam ut in Theriacis Nicæder tradit, Purumq; adianton in quo nec descendente imbre minimum è cælo cadens stillicidium folijs infidet. Et Theophrastus ait, Et quod in adiāto accidit. Neq; enim madet folium eius aqua cōspersum, neq; humoris aliquid in eo uestigium remanet. Vnde & nomen illi factū est. Plinius item, Aliud, inquit, adianto miraculum, æstate uiret, bruma non marcescit, aquas respuit, perfusum, mersumq; sic

silium

y ij

co simile est, tanta dissociatio deprehenditur. Vnde & nomen à Græcis. Polytrichon.) Polytrichon appellatum est quasi multicomū ab effectu, eo quod capillos multos & densos nasci faciat & defluere prohibeat. Nam ut Plinius lib. 25. ait, defluentem capillum confirmat & densat. Trichomanes.) Trichomanes dictum est à vi sua, quod rara cute fluentem capillū explet & subnasci facit, Græci enim *μοιόν* rarum uocāt. Trichophyes.) Trichophyes nuncupatū est, quasi capillaris herba, eo quod capillos nasci faciat, à uerbo *φύω*, quod est produco & nasci facio. Selinophyllon.) id est apij foliū. Sic dictum fortè à similitudine quadam foliorum. Diphyes.) Diphyes uocatum est quasi geminum & duplicis sed diuersæ naturæ, eo quod humentia loca sequatur, & tamen aquas respuat nec sentiat. Heracleos pogon.) id est Herculis barbam, quod barbæ formam præ se ferat. Sic enim confertim simul nascuntur coliculi. Hippomanes.) Hippomanes appellatum est quod amoribus conciliandis accommodum fit, quemadmodum equi caruncula, quæ hippomanes uocatur. Nam uti Plinius & Dioscorides tradunt, perdices & gallinaceos pugnaciores reddit cibarijs eorū admixtum. Scolopendrion.) Scolopendrion & asplenon est appellatum à similitudine quadam foliorum. Nam quemadmodum scolopēdrion, quod & asplenon dicit, folia habet incisuris diuisa, ut tradit Dioscorides, sic etiam callitrichon hoc. Scolibrochon.) Quod si Græce *σκολίβροχ* scriptum est, tūc dictum sic esse putari potest quasi uermium & serpentium uenentorumq; laqueus & strangulator, eo quod uenenis illorum resistit autore Plinio & Dioscoride: idēq; facto nomine à *σκόλις*, quod est uermis, & *βρόχ* laqueus. Sin autem *σκολίβροχ* scriptum est, tunc appellationis suæ rationem habet quod malignæ naturæ sit erga aquam, ut quam semper sequatur, & tamen respuat nec sentiat, ceu iam dictum est in dictione diphyes, *σκολιός* enim Græcis mali-

malignus, & βρόχη aqua pluuia est. Amiaton.) Amiaton est nūcupatum, quasi purum & illibatum: nam ut in adianto dictum iam est, nulla aquæ asperione polluitur. Estq; Græcis ἀμιατὸν purus, mundus & impollutus. Capillum Veneris.) Capillus Veneris, herba capillaris & crinita, omnes hæ appellaciones à capillis originem habent, & nominis rationem quæ in callitricho & polytricho Græcis uocabulis iam supra dicta est. Et quomaiestas aliqua illi accederet, adiecta est illi uox Veneris, quæ & pulchricoma depingit & amatoribus accepta est. Saxifragã.) Cur hoc nomine appellata sit, docet nos Plinius lib. 22. cap. 21. dicens, Calculos è corpore mire pel lit frãgitq; utiq; nigrum. Qua de causa potius q̄ quod in saxis nasceretur, à nostris saxifragū appellatū crediderim.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ MOLY,

CAPVT XLVIII.

MOLY clarissima herbarū est, Homero testante, & inuentionem eius Mercurio assignante, qui naturā eius & succi beneficia demonstrauit, Radice rotunda nigraq; magnitudi-
dine cepæ.

Ad matricis dolorem.

Herba moly contusa & imposita, dolorem matricis aufert potenter.

COMMENTARIJ.

MOLY, ut tradit Dioscorides lib. 3. cap. 50. herba est quā aliqui leucoion agrion, id est syluestrem uiolam uocant, graminis folia habens, latiora tantum, per terram sparsa: flores uiolæ similes colore lacteo, minores tamen & ad purpureæ uiolæ ma-

y ij

gnitudinem accedentes : caulem candidum longitudine quatuor cubitorum, in cuius summo allij quiddam simile est: radix illi parua bulbosaque. Porro Plinius lib. 25. cap. 4. de hac sic tradit, Laudatissima herbarum est, Homero teste, quam uocari ab dijs putant moly. Ast inuentionem eius Mercurio assignat, contraque summa ueneficia demonstrat. Nasci eam hodie circa Phœneum & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homericæ, radice rotunda nigraque, magnitudine cepæ, folio scyllæ, effodi autem difficulter. Græci auctores florem eius luteum pinxere, quum Homerus candidum scripserit. Inueni eperitis herbarum medicis qui in Italia nasci eam diceret, afferrique Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxearum radices triginta pedes longæ: ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. Hactenus Plinius. Verum quia Homeri testimonio utitur Apuleius, subscribamus uersus eius quibus moly herbam describit Odysseæ rapsodia decima, sunt autem hæc,

Ὡς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον Ἀργεφόντης

Ἐκ γαίης ἐρύσας, καὶ μοι φύσιν αὐτῷ δῆξεν.

Ῥίζη μὲν μέλαινα ἔσκε, γάλακτι δὲ ἔικελον ἄνθος.

Μῶλυ δ' ἐμυκαλέεσσι θεοί, καλεῖται δὲ τ' ὀρύσθηρ,

Ἄνδράσι γε θνητοῖσι, θεοὶ δ' ἐτε πάντα δῶσανταί.

Quod est, Sic utique dicens dedit pharmacum Mercurius, ex terra eruens, & mihi naturam ipsius demonstrauit. Radix quidem nigra erat, lacti uero similis flos. Moly uocant dei: difficile uero fodere uiris mortalibus, dei uero omnia possunt. Cæterum quod in omnibus exemplaribus uarie & citra ueri sensum legebatur, Contraque eius succu beneficia demonstrat, & Contraque ius suum cum beneficio demonstratur: nos ex Homero reddidimus, Qui naturam eius & succi beneficia demonstrauit. Quod si cui potius ex Plinio sic restituendum uidebitur, Contraque summa ueneficia demonstrante: sit & suus illi sensus.

Nomina

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE HELIOTROPIL,

CAPVT XLIX.

GRAECIS dicitur heliotropion & heliostron-
 phion, quibusdam heliopon, aliquibus † dia-
 lion, alijs sesamon agrion, item scorpiocto-
 non, item heraclea, alijs sideritesis, alijs ura-
 scorpiu, siue scorpiuros, Prophetæ gonon chronu,
 Galli hæmatiten, Pythagoras † pareoron, Osthanes
 putagonon, Aegyptij nisine, Latini uertumnum, alijs
 mulcetram, alijs intybum syluaticum, alijs solsequium.
 Nomen accepit primo quod aestiuo solstitio floreat,
 uel quod Solis motibus folia cõuertat. Sed est specie
 duplex, quarum altera maior appellata est scorpiuros
 à similitudine caudæ scorpionis. Alia minor. Maior
 igitur nascitur in asperis locis tenui radice ex qua ra-
 mulos quatuor aut quinque, atque ab ipsis plurimas fur-
 cas emittit, folijs ocimo similibus, paulò maiorib, atque
 succulentis, & nigrioribus & asperis, cū flore in sum-
 mitate tenui & ueluti purpureo atque uncato in simili-
 tudinem caudæ scorpionum. Minor item herbæ spe-
 cies similis est supradictæ. Nascitur locis concauis, fo-
 lijs rotundis, semine pendentem in acrochordonum si-
 militudinem. Eius herbæ diuinæ ad Solis cursum flo-
 scelli se uertunt, & cum Sol occidit, flores se claudunt.
 rursum cum oritur, floscelli se aperiunt. Nasci amat
 ubique locis cultis, mundis & pratis. Facit ad reme-
 dia ista.

Ad omne uenenum.

Herbæ heliotropij puluerem mollissimū aut suc-

cum eius cum uino uetere optimo potui dato, mire uenenum discutit.

2 Ad luxum.

Herbæ heliotropij folia contusa & apposita efficaciter sanare creduntur.

3 Ad serpentium morsus & scorpionum ictus.

Herba solago maior desiccata et in puluerem molliissimum redacta, in uino potui data, & ipsa contusa plagæ superimposita perfecte serpentium morsus ad sanitatem perducit, & scorpionis ictus dolorē aufert.

COMMENTARI.

ELIOTROPION nunc cicoreā, Germani *waga-wart* & *Sonnenwirbel* uocant, ab aliquibus intybum syluaticum dictū, ut tradit Apuleius, qui illud in species diuidēs, de maiore præsentī agit capite, de minore uero seorsum infra sub nomine solaginis minoris. Dictum est autem heliotropion, similiter & heliostrophion à Sole qui helios, & ipsorū ad hunc conuersione & reuolutiōe, quæ τροπή & στροφή, id est trope & strophe Græcis dicitur, eo quod ad Solem se uertat, & ad motum ipsius circumagatur herba: quod & Plinius testatur lib. 22. cap. 21. dicēs, Heliotropij miraculum sæpius diximus cum Sole se circumagentis, etiam nubilo die, tantus syderis amor est: nocte uelut desiderio contrahit cæruleum florem. Et lib. 2. cap. 42. Miretur, inquit, hoc qui non obseruet quotidiano experimento herbam unam, quæ uocatur heliotropion, abeuntem solem intueri semper, omnibusq; horis cum eo uerti, uel nubilo obūbrante. In quibus uerbis & alterius uocabuli, quod est heliopon, ratio redditur, uidelicet quod Solē intueatur & aspiciat, quam & Varro libro de re rustica primo, cap. 49. tanquam

quam potiore refert cum ait, Nec minus admirandum quod fit in floribus quos uocāt heliotropia, ab eo quod Solis ortum mane spectant, & eius iter ita sequuntur ad occasum ut ad eum semper spectent. Quę causa etiam fuit ut à Latinis uertumnum, solsequium, solago, & quo Celsus utitur nomine, solaris herba fit dicta. Dialion.) Quod hic est dialion, id in exemplaribus nostris habetur dianthos, quasi Iouis flos. Sefamon agrion.) id est agreste sesamum. Sic dictum forte quod semen in folliculo ut illud ferat. Nam ut Plinius ait, semen in folliculo messibus colligitur. Scorpioctonon.) Scorpioctonon dictum est à uerbo κτείνω quod est occido, id est ob effectum quo scorpiones enecat, & aduersus ictus illorum præsentaneas uires habet: quam appellationem Plinius quoque lib. 22. cap. 21. innuere uidetur cum de minoris specie ait, Verrucas cum sale tollit succus e folio: unde nostri uerrucariam herbam appellauere, alijs cognominari effectibus digniorem. Nanq; & serpentibus & scorpionibus resistit ex uino & aqua mulsa, ut Apollophanes & Apollodoros tradunt. Verum à scorpionibus & alia nomina habet, ceu ura scorpiu, & quod idē est scorpiuros, id est cauda scorpionis, id est à floris siue feminis figura & inflexione, quod scorpionum caudæ formam seu figuram representet, ut tradit Apuleius. Dioscorides id ad florem refert dicens, A floris figura dicta scorpiuros herba est: & mox post, In ramulorū summo cādidum florem purpurascens scorpionum caudæ modo inflexum profert. Sed Plinius de minore agens à feminis inflexione ita dictum testatur dicens, Semen ei est effigie scorpionis caudæ, quare nomen scilicet scorpiuros. Heraclea.) Heraclea & fideritesis appellata uidetur à similitudine quadam herbæ quæ hijs proprie nominibus appellatur. Mulcetra.) Sic dicta uidetur quod constipatum uentrem deliniet & molliat superfluentiaq; per aluum deducat. Locis concauis.) Intelligit loca palustria & paludes iuxta quas na

scitur. Acrochordonum.) id est uerrucarum: ἀκροχόρον
 ἄωρον enim uerruca est.

DE VIRTVTIBVS GRIAE

DIS HERBAE.

CAPVT L.

ASCITVR in Lucania, marmoris albi colo-
 rem habens, quatuor rubicūdis ornata cau-
 liculis. Has potentias habet.

1 Ad ischiadicos.

Herba grías cum adipe ursino cōtusa & quasi ma-
 lagmatis genus imposita, ischiadicos tertia die sanat.

2 Ad omnes corporis dolores.

Herbæ gríadis radix pisata & imposita, omnes do-
 lores mirabiliter sedat.

COMMENTARIJ.

RIAS quæ herba sit, apud autores alios non re-
 perimus, diuq̄ dubitauimus & adhuc dubita-
 mus an Dioscoridis sit gnaphaliō, sed nihil cer-
 to de hoc statuere audemus, cēsemusq̄ Germa-
 nis peregrinā, ut quæ natales suos in Lucania inter Cam-
 paniam & Brutium habeat, aut saltem incognitam nunc
 esse herbam.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE POLYTRICHI.

CAPVT LI.

RAECI polytrichon, alij adianton, alij tricho-
 manes, alij ebenotrichon, alij eupteron, Ae-
 gyptij ethui, Romani cincinnatiem, alij terræ
 capil-

capillum, alijs supercilium terræ uocant. Nascitur in parietibus & humorosis locis. Hæc etiam herba callitrichon appellatur, de qua superius loquuti sumus & quam antea posuimus.

1 Ad colî dolorem.

Herbæ polytrichî, quæ habet ramusculos quasi seta porcina, folia cum piperis granis nouem et seminis coriandri granis nouē, simul contrita cum uino optimo dabis bibere intrantî in balneum. Facit & ad capillos mulierum nutriendos si in oleo decoquatur.

COMMENTARIIL

POLYTRICHON hoc est quod Dioscorides libro 4. sub trichomanis nomine describens, iisdem quibus adianton locis nasci tradit, filici simile, multo breuius : & ex utraq; parte folia deinceps habere tenuia, lenti similia, contrarijs inuicem pediculis in gracilibus, nitentibus & nigrescentibus ramulis, quos Apuleius setæ porcinae comparat. Item Plinius lib. 27. cap. 13. Trichomanes adianto similis est, exilius modo, nigriusq; folijs lenticulae densis, amaris, aduersis in se. Germani hanc herbam *widertodt* appellant, quasi contra mortem sit efficax. Ebenotrichon.) Ebenotrichon dictum est ebeni capillus, id est niger, & quali colore ebenus est, idcirco quod folia habeat & coliculos nigrescentes. Eupteron.) Sic appellatum est quasi pinnula, eo quod pennatum eius folium sit, & ceu in alis auium pennæ folia deinceps disposita. Cincinalem.) id est capillarem. Cincinni enim crines sunt intorti, à quorum forma nomen habet, quæ causa etiam est ut terræ capillus & supercilium terræ sit dictum.

NOMINA ET VIRTUTES

HASTVLAE REGIAE.

z ij

ASTVLA regia Græce moloche agria dicitur.

1 Ad dysentericos.

Herbæ hastulæ regiæ radix cum uino trita potui detur dysentericis, statim sentient beneficium.

2 Ad uentris fluxum restringendum.

Herbæ hastulæ regiæ semen mixtum cum aceto acerrimo potui datum, uentrem constringit.

COMMENTARI.

ASTVLA regia hæc est nõ ea quæ asphodelos Græce dicitur, & de qua habitum est supra capite. Sed moloche agria, id est malua agrestis, altheæ species flore insigni roseo, quem Germani *Herbstrosen*, id est autumnalẽ rosam uocant. Nominisq; hastulæ regiæ rationem eandem putamus, quæ & prioris fuit.

NOMINA ET VIRTUTES

PAPAVERIS SYLVATICI.

CAPVT LIII.

RÆCI mecona ceratitin, alij aphroden, alij heraclion, alij mecona agrion, alij mecona rhœada, alij anemonen & enemion, alij oxytonon, alij profopõ, alij lethen, alij lethusan, alij oniron, Prophetæ basilicon persephonion appellant, Itali papauer album, papauer nigrum, papauer agreste, papauer sylvaticũ, folliculosum. Mecona Latini papauer dicunt. Eius alia est usualis, quæ etiã folliculosa uocatur. Alia agrestis, & aliter rhœas appellata,

lata, siquidem ex ipsa fluit succus, quem appellant opium: uel quod facile florem dimittat. Alia ceratitis siue aphrodes. Est igitur usualis longioris capitū atq; semine albo. Agrestis uero, quæ rhœas appellatur, est capite sessili, semine nigriore. Alia aridior atq; agrestior, cuius caput longius, atq; flores rubri uel albi, semen fuluum, radix subalbida, longa, minimi digiti robore, & colligitur uerno tempore. Ceratitis uero nascitur in littoribus erecto thyrso atq; hirtis, folijs infestis, hirtis, albis, flore pallido, fructu paruo uncatō ut cornu, semine nigro, paruo, radice ualida, nigra atq; in superficie terræ. Item aphrodes, quæ appellatur heraclios, ex omni parte alba est, eius semen colligitur æstiuo tempore aridum.

1 Ad epiphoras oculorum.

Herbæ papaueris syluatici fructum, id est, caliculos cum suo semine pisatum cum aceto oculis impones, sedabit dolorem.

2 Ad hemicraniū & capitis dolorē.

Herbam papauer syluaticum pisatam cum aceto fronti impones, sedabit dolorem.

3 Ad eos qui non dormiunt.

Herbæ papaueris syluatici succo si quem perunges, somnum ei cum sopore obijciet.

COMMENTARI.

DESCRIBIT hoc capite Apuleius papauerū genera, omniumq; nomina permiscet: sed quod ad curationes attinet, unius tantum, agrestis scilicet, quod syluaticum uocat: nec omnis quidem, sed eius tantum quod inter satiuā agrestis nomine censetur, & ipse rhœada uocari dicit, medicas uires et naturam prosequitur. Sed quo clarius horum generum discrimen.

habeatur, sciendum est papauer prima sui diuisione secerni in fatium & agrestia. Et fatii iterum tria genera esse, unum proprie, per se & uere fatium appellatum, quod Dioscorides ab utris forma thylacite, id est utricularium, Plinius cādidum, Apuleius usuale & folliculosum uocat, cuius semen in sanitatis usu pani inspersum compinsebatur, & cum melle in secunda mensa apud antiquos edebatur, teste Dioscoride & Plinio: quæ causa etiā est, ut usuale sit uocatum ab Apuleio, quemadmodū à uasculi ipsius in follis siue utris modum formati effigie folliculosum. Alterum genus est quod Dioscorides syluestre & à doli forma pithite, id est doliare & rhœada, Plinius nigrum, Apuleius agreste, syluaticum & rhœada uocat: & ex hoc opion fiebat & meconium. Tertium genus est hijs syluestrius & medicamentosus, quod Plinius contra quā Dioscorides & Apuleius tradiderunt, rhœada à Græcis, à nostris erraticum uocari dicit. Et hæc duo posteriora genera, natura quidem agrestia sunt, humano tamen opere, studio & usu tantum fatiua, non natura. Sed sunt & alia agrestia quæ nunquam fatiua fiunt, quale est ceratites, id est corniculare, & aphrodes, id est spumeum heracleumq; uocatum. Inter quæ tamen omnia fatiua & agrestia mediū genus est, ut tradit lib. 20. Plinius, quod nisi in aruis esset, sponte nasceretur. Rhœan uocauimus & erraticum, quod quidam decerptum protinus cum toto calice mandunt. Et hoc est quod inter fatiua tertio loco numeratum est, ceu ex descriptione & historia ipsius apud auctores manifesto patet, omnibus in hac concordantibus, & de ipsa consimiliter tradētibus, Theophrasto quidem lib. 9. de plātarum historia, Dioscoride lib. 4. cap. proprio antequam de fatiuo ageret, quare inter fatiua non opus erat ei descriptionem ipsius repeteret: item Plinio nat. historię lib. 20. cap. 8. & hic Apuleio. Qui uolet, habet loca unde illa requirat. Sed de hijs nunc satis. Mecona ceratitin.) id est, papauer cornutum siue corniculare: sic dictum

Etum à cornu, ut Plinius, Dioscorides & Apuleius tradunt, eo quod fructum habeat & caliculum uncatum & cornu modo inflexum. Seu ut Theophrastus tradit à ceratijs, id est filiquis, quod fructus eius inflexus filiquis illis sit similis. Et hæc proprium sylvestrium genus constituit appellatio. Aphroden.) id est, spumeum: aphros enim spuma est: sicq; dictum est à candore & raritate spumæ. Estq; & hæc proprii sylvestris generis appellatio, & alio nomine etiam heraclion uocatur, idq; aut ab Hercule aut à ciuitate Heraclea, ad quam frequens & speciosum nascebatur. Rhœada.) Rhœas dictum est ἀρ το ῖόν, quod est fluere, cuius appellationis ratio et causa refertur ab Apuleio in historia. Anemonen.) Anemone & enemion nuncupatum est à similitudine herbæ, quæ proprie hijs nominibus appellatur. Oxytonon.) Oxytonon dictum est quasi stridulum, eo quod motis caliculis semen quod in illis cõtinetur strideat & sonitum reddat.

Profopon.) id est personã, eo quod uiuis mortis personã induat succus in maiore copia potus. Nam ut Dioscorides tradit, Inexpugnabilem somni necessitatẽ quam lethargum dicunt, usq; ad mortem facit. Lethen.) Lethæ & lethusa dictum est ab obliuione, quæ Græcis lethæ dicitur, eo quod obliuiosum somnũ inducat. Oniron.) Oniros appellatum est quasi somnium, quod Græce ὄνειρον uocatur, eo quod somnum adferat & soporem. Bafilicon persephonion.) id est regium proserpineum, eo quod copiosior haustus succus non modo soporem, sed & mortem per somnũ adferat, & ad inferos Proserpinæ regiam bibentes transmittat. Quæ deinde sequuntur appellationes album & nigrum, specierum differentiæ sunt.

Capitis.) Caput uocat calicem, & per diminutionem caliculum & uasculum ipsius in quos semen continetur.

Fructu paruo.) id est capite & uasculo in quo semen continetur breui. Ex omni parte.) scilicet fructu, radice & tota herba. Ad epiphoras oculorũ.) Epipho- C.1.

ra in oculis dicitur, autore Galeno, ubi copiosa eò conflu-
 xerit destillatio, accedente inflammatione cum tumore et
 oculi motu difficili. Dicitur etiam cōmunius in reliquis
 cōporis partibus uehemens & magna inflammatio con-
 fluentibus etiam abūde in ipsam humoribus, epiphora.
 Quare cuius partis epiphoras intelligeret, oculorum no-
 2 men adiecit. Ad hemicranium.) Hemicranium siue he-
 micrania morbus est capitis acutus & uehemens, dimidi-
 am eius partem occupans & infestans. Plinius heterocra-
 nion uocat, sub quo nomine ipsum Galenus sic describit,
 Heterocrania est cum in sinistra dextrāue capitis parte do-
 lor fit, isq; aliquando augetur & acuitur, aliquando re-
 missus languet & minuitur. Qui sic laborāt, hemicranici
 uocantur, ἀπὸ τοῦ κρῶνός, id est à cranio, quod supernum ca-
 pitis os est & hemisphærium summum, Latini caluam &
 caluariam uocant: ἡμι uero Græcis idem est quod semis
 3 & dimidium Latinis. Ad eos qui non dormiūt.) Seu
 ut prius impressus codex habet, Ad somnum prouocan-
 dum scilicet hijs qui uigilijs, quæ plerisq; inter mala uni-
 uersi corporis sunt, ut Plinius ait, infestantur & dormire
 non possunt. Somnū cum sopore.) hoc est somnum
 profundū, & si immoderatus adhibitus fuerit, noxium
 quoq; quare caute agendum ne sopor & inexpugnabilis
 dormiendi necessitas, quam lethargum Græci nomināt,
 sequatur: sepius enim celeriter iugulare is solet. Quare ha-
 bēnda est moderatio, quæ necessaria est, ne quem, ut Cel-
 sus lib. 3, ait, obdormire uolumus, excitare postea nō pos-
 simus. Plusq; est dicere sopor quàm somnus: hicq; salu-
 bris est, ille uero malus & noxius: quod & Plinius nobis
 innuit dicens, Curandum ne somnus sopor fiat.

DE HERBA OENANTHE.

CAPVT LIII.

1 Ad stranguriam.

Herbæ

Herbæ oenanthæ radicem in puluerem redactâ da
to ad stranguriâ in uini cyathis duobus, summe facit.

2 Aduersus tussim.

Oenanthes herbæ radicem dabís potui ut supra,
tussim sedat.

COMMENTARI.

ENANTHE idē est dicere quod uiniflora. Estq̄
duūm generum, una quæ in uitium genere la-
brusca flos est, & primo & per se nomine ipso
uinum & florem indicat: œnos enim uinum,
& anthos flos est. Altera de qua hic agitur herba est, & in
ter coronarias & flores qui secūdi per Ver florēt à Theo-
phrasto numeratur. Sic dicta à floris & odoris sui cum a-
lia similitudine, eo quod candidus & racemosus ut in la-
brusca illi flos sit, & odor qualis in uitis flore sentitur. Na-
scitur autem in petris, folio pastinacæ, flore candido, cau-
le crasso & dodrantali, semine ut atriplicis, radice magna,
numerosa seu in qua numerosa sint rotunda capita & tu-
bera, autor Plin. lib. 21. & Dioscorides lib. 3.

NOMINA ET VIRTUTES

NARCISSI.

CAPVT LV.

NARCISSVS à Græcis dicitur anhydros, au-
togenes, bolbos emeticos, Aegyptij empto-
nem, Prophetæ cynoglossan, Latini bulbū
uomitorium uocauerunt. Nascitur thyrso
bipalmi, folijs porri similibus, sed paulò breuioribus,
flore albo, interius croceo, uel in aliquibus purpu-
reo, fructu siue semine ut in membranula nigro, t̄ima *aliàs in*
gine bulbi. *magni-*

A tudine.

Ad uulnera quæ ex se nascuntur.

Herbæ narcissi radix contusa cum oleo & farina uice cataplasmatibus imponit uulneri, & sanat mirifice.

Ad phthificos uel colicos.

Herbam narcissum tusam & potui datam colicis uel tussientibus prodesse dicimus. Si autem uolueris oleum facere, herbæ narcissi florem in oleum mittes, & perunges infirmum, miraberis rem certam.

COMMENTARI.

PLINIVS lib. 21. cap. 5. & 19. item Dioscorides libro 4. cap. 151. narcissi duo genera faciunt, licet à Theophrasto & Apuleio non nisi unum genus constituatur; nisi ex floris diuersitate duplex eius genus facere uoluerint. Est autem planta narcissus congener aut saltem similis lilio, quare quidam ipsum non minus quam liliolum uocant, ut tradit Dioscorides: estque illi radix, quam plantæ partem inde scriptam reliquit Apuleius, intus candida, rotunda & bulbosa. Sunt qui hermodactylum esse uelint narcissum, quorum opinioni & nos subscriberemus, nisi certius sciremus hermodactylum esse hieronbulbum, qui & colchicon dicitur, de quo habitum est supra cap. 21. Non tamen omnino negamus ex hermodactylorum genere esse posse narcissum, cum & ipsorum plura genera faciant aliqui. Cæterum dictus est narcissus, autore Plinio, non à fabuloso puero, ut fingunt poëtæ, sed à narce quod torpor est, quoniam dolores & torpidas capitis grauitates facit: idemque testatur Symposii lib. 3. cap. 1. Plutarchus dicens, Et narcissum appellauerunt quasi neruos hebetantem & torpidas facientem grauitates, quapropter & Sophocles ipsum antiquum magnorum deorum, id est subterraneorum coronamentum uocauit. Anydros.) Sic appellatum est, eo quod longe ab aquis in montanis floret. Autogenes.) id est à seipso

à seipso genitum uel per se nascens, quod sponte sua germinet & nascatur, ut tradit Theophrastus de plantarum historia lib. 6, licet ut ibidem etiam testatur idem, semen etiam collectum in terra feratur, & radix ut in cæteris bulbis non minus plâtetur. Bolbos emeticos.) id est bulbus uomitorius: sic dictus quod bulbosæ radice fit & ad ciendas uomitiones. Alius tamen est à bulbo uomitorio, de quo lib. 2, agit Dioscorides. Cynoglossan.) id est linguam caninam propter similitudinem foliorum ad folia herbæ canina lingua proprie uocatæ. Imagine bulbi.) Siue ut prius impressus codex habet, in magnitudine bulbi: & hoc ad membranulã ipsam in qua semen continetur, referendum est. Vulnera quæ ex se nascuntur.) C. r. id est ulcera quæ per se nascuntur & intra seipsa corrumpuntur, temporisq; mora contabescunt putrescuntq;. Farina.) maxime scilicet erui, ut ex Dioscoride colligitur. Phthificos.) id est eos qui phthisi laborât: quæ, ut Galenus tradit, pulmonis exulceratio est, quam febricula & frequens tussis & macies corporis sequitur.

NOMINA ET VIRTUTES SPLENII ET LONCHITIDIS.

CAPVT LVI.

AGRÆCIS dicitur lonchitis, alijs hemionion, alijs scolopendrion, alijs phrygia, alijs phrygitis, alijs philtrodotes, alijs teucrion, Propheta hama gales. Lonchitis folia habet rubra, flores nigros, comicorum uultibus hiscentibus similes, semen albũ, simile lanceæ latum, radicem similem dauici. Alijs uirtutibus traditur etiam alia lonchitis similis scolopendriæ, cum aceto spleneticos medens in potu data.

A ij

Ad splenis dolorem.

Herbæ splenij radicem pisatam & in puluerē mol-
lissimum redactam uino leniore potui dato, summam
rem experieris. Cōstatq; eam sic esse inuentā. Quum
exta in sacrificio super eam essent proiecta, ferunt ad-
hæsisse lieni, eumq; exinanisse: propter hoc à quibus-
dam splenion uocatur. Item narrāt quidam sues, qui
radicem eius ederint, sine splene inueniri. Quidā ra-
mis hyssopi furculosam, folio fabæ eodem nomine ap-
pellant. Legunt autem eam dum floret, maximeq; ex
Ciliciæ & Pysidiæ montibus laudant.

COMMENTARI.

MISCET cōfunditq; hoc capite diuersas herbas
Apuleius, ceu splenion, quod & teucrion dici-
tur, & lonchitin, quam lanceolam Latine dix-
eris: idq; ea ratione & causa factum censemus,
quoniam eiusdem sunt potestatis & naturæ, qua lieni me-
dentur. Estq; maior nominum pars ex aspleno Dioscori-
dis huc translata ceu scolopendrion, phrygia, phrygitis,
philtrodotes, hæma gales & hemionion. Porro post no-
menclaturas statim lonchitin describit, quæ quo facilius
agnoscatur historiā ipsius ex Plinio & Dioscoride etiam
subnectemus. Siquidem Plinius lib. 27. cap. 9. sic eam de-
pingit. Lonchitis cuspidi similis semine, habet folia porri
rubentia ad radicem & plura, in caule capitula personis
comicis similia paruam exerentibus linguam, radicibus
prælongis. Nascitur in sitientibus. At Dioscorides lib. 3.
Lonchitis, inquit, folia habet porro quod platycarpon
uocāt similia, latiora tamen, numerosa & rubentia, ad ra-
dicem plurima & in terram refracta, habet et pauciora cir-
ca caulem, in quo flores sunt, pileolorum forma comicis
personis hiantibus similes, ipsi quidem nigri, candidum
quiddam tamen ab hiatu oris ueluti lingula ad inferius
labrum

labrum exeritur. Semen cuspidi lanceæ simile habet, triquetrum in pericarpio clausum, unde & nomen lonchitis inuenit. Radicem syluestri pastinacæ, quam daucum dicunt, similem habet. Nascitur locis asperis & siccis. Sed de lonchitide satis superque. Quæ demum post curationem sequitur splenij inuentio & historia, teucrio conuenit, atque ex Plinio lib. 25. cap. 5. totum id huc transcriptum uidetur. Sic enim ibidem legitur, Inuenit & Teucer teucrion, quam quidam hemionion uocant, spargentem iuncos tenues, folia curua, asperis locis nascentem, austero sapore, nunquam florentem, neque semen gignit. Medetur lienibus: constatque sic inueniam. Quum exta super eam proiecta essent, fertur adhæsisse lieni, eumque exinanisse, ob id à quibusdam splenion uocatur. Narrant sues qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. Quidam ramis hyssopi furculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc iubent, adeo florere non dubitant, maximeque ex Cilicijs & Pyfidie montibus laudant. Hæc ille, cuius auctoritate & exemplariorum nostrorum fide nixi, quod in prius impresso codice erat Perfidis, nos reddidimus Pyfidie, sunt autem omnes Asiae regiones. Sed quo melius teucrion agnoscat & facilius fit inuentu, Dioscoridē ipsum describentem audiamus etiā, qui sic ait lib. 3. Virgata herba est teucrion, trixagini similis, tenui folio ciceris figura. Nascitur plurima in Cilicia, eiusque partibus quas Gētiaden & Cissaden uocant. Hæc hæcenus.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE POLII.

CAPVT LVII.

RAECI polion, alij pheuxaspidion, alij achemenin, alij libanitin, alij melosmon, alij belion, alij leontocaron uocant, Aegyptij catho

A iij

tis, Latini conulam, Martialis neptuniam. Dura eius sunt species, alia est fruticosa atq; inutilis, altera sylvestris frutice bipalmi, albo, folijs tenuibus, semine pleno, cum capitello in summitate paruulo, comoso, ueluti cana capillatura, frangenti odoris grauissimi cum quadam iucunditate. Nascitur locis asperis.

Ad lunaticos.

Herbam polion conteres, & succum eius commisces cum aceto scyllitico & perunges eos, curabuntur. Item pilulam eius & radicem in linteolo mundo circa collum eius qui patitur, ligabis. Experimentum est ualde optimum. Nos ipsi experti sumus.

COMMENTARIUM.

OLIVUM qualis planta sit, ab autore satis describitur: dictumque sic est quasi canum à canicie, quoniam in summitate corymbi figura capitulum habet paruum comosum, ueluti canam capillaturam & cano hominis capillo simile, ut Dioscorides libro 3. & hic Apuleius tradunt, seu ut Plinius lib. 21. cap. 7. ait, folia canis hominis similia. Pheuxaspidion.) Sic appellatum est, quoniam aspida et omnia uenenata in stratum pariter & incensum fugat, ut tradit Dioscorides.

Achemenin.) Achemenis dicta uidetur à magica illa achemenide, eo quod quemadmodum illa (ut Plinius libro 25. cap. 4. refert) coniecta in aciem hostium trepidare omnia ac terga uertere dicebatur: ita polium hoc iniectum & in stratum omnia fugat uenenata. Libanitin.) Quod in alijs legebatur ebenitis, id nos exemplariorum nostrorum autoritate reddidimus libanitis: sicque appellatum est ab odoris grauitate & iucunditate. Est enim grauius cum suauitate aliqua odoratum ceu thus, quod libanos dicitur.

Melosmon.) Sic dictum est à grato & iucundo mali seu pomi odore quodam. Græcis enim melon idem est quod pomum,

pomum, osmos uero odor. Leontocaron.) Leontocaron appellatur quasi leoninum caput, eo quod comosum capitulum habeat, quemadmodum & leonis caput comosum est. Conula.) Sic appellata est à similitudine quadam origani, quæ proprie conyla dicitur. Cæteræ duæ appellationes, utpote belion, quæ in exemplaribus nostris non habetur, & neptunia huic adcreuerunt ex tripolio cui potius conueniunt, cuius flores ter die mutari conspiciuntur, ut aliqui uolunt, & circa maritima nascitur, Neptuno mari dominâte. Plinius item polium cum tripolio perperam confundit. Pilulam.) Per pilulam C. I. intelligit capitulum ipsum, quod in corymbi & pilæ figuram habet.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ VICTORIALÆ,

CAPVT LVIII.

HVPEPLIOS Græce, daphnoides, hypoglossion, eupetalon, diglossos, nycephyllon, pelleon, idæa daphne, samothracia daphne, alexandrina daphne, mitrion, danaë, stephane alexandru, chamædaphne, carpophyllon, daphnitis, Latine peruinca, uictoriæ folium, laurus alexandrina, macedonica, laurago, mustellago terrestris uocatur. Frutex est sepius cubitalis, folijs ut myrtus, paulò maioribus atq; tenerioribus & nõ infractis, gustu remordentibus & incendiosis. Hijs prædita est uirtutibus.

Ad phlegmata incidenda.

Herbæ uictorialæ folia pisabis, & succū eius cyathis duobus dabis cum melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercidet.

COMMENTARIUM

ICTORIALA hæc est, nõ, ut falsò quidam uolunt, herba illa per terram serpens, & quã nunc temporis herbarij uincam peruincam, Germani *yngrine* uel *wintergrüne* uocant, & à Dioscoride lib. 4. cap. 7. sub clematidis nomine tractatur: sed frutex, quem idem Dioscorides eiusdem lib. cap. 139. & Plin. lib. 23. daphnoiden, & nostræ ætatis herbarij laureolam, Germani *gyland* dicunt: & talis quidem qualis ab Apuleio describitur. Dicta est autem uictoriala, similitè & nycephyllon, hoc est, ut Latine reddidit Apuleius, uictoriæ folium, à uictoria quod uictores ea pro lauro in triumphis & uictoriæ signum uterentur. Laurus enim erat quæ proprie triumphis dicabatur, uel gratissima domibus, Cæsarium pontificumq; ianitrix: quæ sola domos exornabat, & ante limina excubabat, ut inquit Plinius lib. 15. cap. 30.

Eupeplios.) Sic dicta est à bona & speciosa foliorum pulchritudine, sicut quæ non longe sequitur appellatio, eupetalon: & quod semen sub folijs nascens feruido sapore, gustuq; incendiioso habet ceu peplis, quam peplion etiam uocat Hippocrates. Daphnoides.) Hæc propria ipsius est appellatio apud Græcos. Sic dicta à lauri forma & specie quã in folijs & fructu refert. Hypoglossion.) id est sublingium, quæ appellatio propter foliorum similitudinem ex lauro alexandrina huc trãslata est, quemadmodum & aliarum aliquot, ceu diglossos, id est bilinguis & duarum linguarum: pelleon ab Alexandro Pelleo uocato: idea daphne, id est idea laurus, nam daphne est laurus: Samothracia daphne, alexandrina daphne, mitrion quasi diademalis, danaë, stephane alexandru, id est corona Alexandri: laurus macedonica, ab eodem Alexandro Macedonũ rege. Chamædaphne.) id est humilis laurus: alia tamen ab ea de qua habitũ est supra cap. 27. Carpophyllon.) Dicta est carpophyllon, quoniã folijs adnatum fert semen & fructum, quem Græci *κάρπυ* dicunt. Daphnitis.) Daphnitis uocatur quasi laureola siue laurago,

laurago, à foliorum lauri similitudine. Peruinca.) Peruinca dicta est à uinciendo, quoniam ramulos habet iuncto lentore flexiles, & in his corticē quoq; egregij lentoris & folia non facile fragilia. Mustillago terrestris.) Mustillago dicta est à lauro mustace, quā quod mustaceis subijceretur sic appellauit Pompeius Leneus, teste Plinio lib. 15. cap. 30. Cubitalis.) Cubitus est mensura quanta patet à cubiti flexura usq; ad summum mediū digitum, quæ ex 24. digitis seu palmis 6. constat. Folijs ut myrtus.) Quod in omnibus exemplaribus sine intellectu legebatur, muria, nos reddidimus myrtus, cui similia folia habet, & de qua Dioscorides lib. 1. cap. 139. Non infractis.) id est non facile fragilibus, sed lentis. Ad phlegmata incidenda.) hoc est, ad pituitas attenuandas, dissipandas, dissipandas & deducendas purgandasq;. Nā maximam uim habet purgandi pituitam, tum per inferna & aluum ipsam ducēdo, tum uomitiones, menses & sternutamenta ciendo, ac commanducatione oris pituitas purgando & extrahendo. C.1.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CONSOLIDÆ.

CAPVT LIX.

RAECI xylophyton, symphyton, anachylin, anazetefin, Democritus hæmostasin, Latini conferbam, consolidam, inulam rusticam, Galli alum. Alia est petrosa, lignosa omnis, iucundi odoris, atq; saliuam prouocans, ramis origano & capitellis thymi similibus, radice longa, fulua, in robore digitali. Est & altera quæ appellatur etiam pectis, habens thyrsus bicubitalem, geniculatum, inanem, in quo folia hirta, angusta & ueluti longa cum adnatio-

B

nibus secundum genicula, flore nigro, fructu siue semine floccorum corticis simili, pruritus mouēte, radices exterius nigras, interius argillofas, uirtutis densabilis.

1 Ad profluuium mulierum.

Herbæ consolidæ puluerem mollissime cōtritum potui dabis in uino, mox restringet.

2 Ad conuulsos uel intus ruptos.

Herbæ consolidæ radicem in cinere tepido coquito & ex melle ieiuno dabis ut edat, sanabitur: & thoracem totum purgabit.

3 Ad stomachi dolorem.

Herbam cōsolidā si cum oxygaro edat, magnum beneficium sentiet.

4 Ad tuffim.

Herbæ symphyti radices in caldaria decoques cum melle & pipere & castoreo ad quartas, & in uino uetere ieiuno dato in potu. Hæc herba hoc argumētum habet, ut carne bubula cōcisa & in caccabum missa, eius radices si miseris drachmas duas, cocta caro in unum cohærebit.

COMMENTARI.

APVLEIUS quemadmodū & Dioscorides consolidæ duo tantū facit genera, cum recentiores plura etiam his constituent, ceu consolidā mediam, Teutonice *guntzelen*, tormentillam, consolidam regalem, Teutonice *ritterspörlin*, & quam Teutonice *maßlieben* uel *zeytlßlin* uocant: item diapensiam siue faniculam & alias quasdam, omnes quidem à consolidando & constipando, qua ui egregie pollent, dictæ consolidæ, præsertim hæc de quibus hic agit Apuleius, nam de alijs nihil ad præsens. Græci eadem ratione quod consolidæ

συμφύτου

συμφύτον, id est symphyton uocant, Germani *walwurtz* dicunt. (Xylophyton.) Sic dicta est quasi lignosa planta à duritie lignea: nam ut Dioscorides & Apuleius testatur, tota lignosa est, maxime prima species quę minor est, & petrea, eo quod in petris nascitur, cognominat. Anachylin.) Anachylis dicta est ab humorositate saliuosa & saliuua humorosa succosae, quam prouocat petrosa uocata consolida. (Anazetefin.) Vide num potius duabus in unam mutatis literis legendum sit anazeufis: ut cunq; tamen, habet id nominis à coniugatione, constipatione & consolidatione. (Hæmostafin.) Hæmostasis appellata est quod sanguinis fluores sistat. (Conferbā.) Conferba seu mauiis conferua dicta est à ferruminando, hoc est conglutinādo. Ferruminare enim est metalla coniungere & conglutinare. Et ferruminatio est conglutinatio & iunctura, sed proprie metallorum: item ferrumen, quod est gluten. Omnia à ferro sic uocata, transferuntur tamen & ad alia. Est etiam alia herba seu spongia potius aquarū dicta conferua ratione eadem, de qua Plinius agit lib. 27. cap. 8. Sed de hac nihil ad præfens. (Inulam rusticam.) Symphyton à quibusdam inulam rusticam uocari testis est etiam Scribonius Largus compositione medicinali s3. Sed si Plinium imitari uoluerimus, pro inula reponemus potius conylam: nam lib. 26. cap. 27. simile esse dicit cunylæ bubulæ, habet enim petreum scilicet, ramulos origano quod conyla dicitur similes, ut Apuleius & Dioscorides tradunt. (Galli alum.) Quod erat allium Gallicū, id nos reddidimus, Galli alum: idēq; Plinij etiam autoritate, qui lib. 26. cap. 7. ait, Halus autem quam Galli sic uocant, Veneti cotoneam. Et lib. 27. cap. 6. dicit, Alum nos uocamus, Græci symphyton petreum. (Pectis.) Pectis appellata est quasi solidās & in duritiem densans, à uerbo πηγνυδι, quod densari, concerni & in glaciem gelari significat: & hæc secūdo generi quod maius est, & magnum symphyton uocatur à Galeno, conuenit appella-

201002

B ij

- rio. Adnationibus.) id est eminentibus productionibus & eminentiis quibusdam productis. Secundum.) id est fecus & iuxta. Flore nigro.) id est luteo, qui ab albo uersus nigritiem tendit. Floccorum corticis.) id est lanuginis asperæ, quæ foliorum & totius caulis corticem & superficiem supercurrit, & manibus tractata pruritus excitat. Argillosas.) hoc est, candidas & albas, ab argilla quæ creta est albi coloris. Conuulsos.) Conuulsi dicuntur quibus in neruosa parte quapiam facta est citra uulnerationem unitatis solutio, quam spasmodum Græci uocant. Rupti uero sunt quibus in carnosâ parte citra uulnerationem facta est diuisio, quam rhegma nominant Græci: sicut fracturam quæ in osse fit diuisio catagma, autore Galeno. Thoracem totum purgabit.) hoc est, pectus & pulmonem à malis & purulentis humoribus emundabit. Nec id mirum, quum ex contrariis constet uirtutibus, autore Galeno & Paulo Aegineta, habet namque uim incidendi, qua purgat ea quæ in thorace uel pectore & pulmone purulenta concreuerunt: habet item humiditatem quam mansum fitim arceat: habet etiam solidandi, condensandi & constipandi uim, qua sanguinis excreationibus & fluoribus reliquis medetur, sicque ex contrariis constat uirtutibus symphyton siue consolidata. Oxygaro.) Oxygarum liquamen est ex aceto & garo compositum. Garum autem exquisiti liquoris genus est, quod ex piscium carniū uel falsura exudat, & ut Columellæ uerbo utar, exaniat, non quidem feculentum illud & carnosum quod in eo subsedit, sed quod liquidum & aquæ modo fluens supernatat. De piscium garo plura Plinius lib. 31. cap. 7. & 8. Caldaria.) Caldaria uas est in quo aqua calefieri solebat, athenum. Sicut cacabus est olla siue lebes et uas coquinarium in quo pulmentaria coquuntur: sic dictum à sono quem facit dum feruet. Castoreo.) Castoreum dicuntur castorum, id est fibrorum testiculi. Castor autem animal est *καριβιον*, id est ambigua uitæ, quod in terra & aquis uitam agit, Teu-
tonice

tonice ein biber. Argumentum.) hoc est, uirtutis & naturæ suæ rationem & probationem.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ASTERII.

CAPVT LX.

GRÆCORVM aliqui asterion, alij asteriscon, alij assera atticon, quidā bubonion, alij hypthalmon uocarunt, Latini inguinalem, Punici derdum. Herba est lignosus habens uirgas, & florem in summitate nigrum tanquam anthemidis herbæ capitellum ambitum foliolis stellæ similibus, sed in thyrso folia longiora atq; hirta, uel crassiora, & est laxatiuæ uirtutis. Nascitur ubiq; inter petras & loca aspera. Hæc herba noctu tanquam stella in cœlo sic lucet, ut qui uiderit ignorans dicat phantasma se uidere, & metu plenus irridetur. Maxime autem à pastoribus pecorum inuenitur. Adhibetur deniq; inguinum tumoribus.

Ad caducos.

Herbæ asterij baccas si dederis manducare caduco luna decrescente quum erit signum Virginis, & ipsam herbam laborans habeat in collo suspensam, remediabitur.

COMMENTARIUM.

ASTER, asterion & asteriscos, omnibus his nominibus, in quibus una stellæ uis & significatio est quam Græci ἀστέρα uocant, quasi stellaris appellata est hæc herba, idq; à foliorum in floribus numero, positu & figura, quibus stellæ modo radiatur: nō autem quod noctu ceu stella fulgeat & luceat, fabulosum enim id est. Astera atticon.) Atticos dicta

B ij

est ab Atheniensium agro, quod illic ob soli tenuitatem frequentior aut melior forte nasceretur. (Bubonion.) hoc est, ut Latini appellant, inguinalē: sic dicta, quoniam inguinibus, quæ Græci bubonas dicunt, tam præsentaneum remedium est, ut ad alligata solum ad inguinū medicinam faciat, autore Dioscoride, Galeno, Paulo Aegineta & Plinio. (Hyophthalmon.) id est suis oculum, eo quod totus eius flos animalis illius oculum repræsentare uideatur. (Florem nigrum.) hoc est, ad nigritiam inclinātem. Dioscorides florem habere dicit purpureum & luteum, quod tamen ad diuersas ipsius partes referendum est, Sunt enim in eo purpurei coloris folia, quod uero medium inter ea foliola capitulum est chamæmali modo luteo colore existit. (Anthemidis.) id est chamæmali, quam camomillā uulgo dicunt. (Capitellum.) Hæc floris pars est media lutea quæ intra folia eleuatur & eminet. (Ambitum.) id est circumdatum. (Phantasma.) id est, ut Cicero & Plinius uocant, spectrū: quod modo imaginationis obiectum est plerumque non subsistēs, nempe rei sensibilis forma quædam & effigies in interno sensorio ut in interno cerebri uentriculo: qui & animalis spiritus in illo existens, imaginatricis uirtutis organū est, creata & condita, nunc uigilia, nunc somno imaginationi obuersans. Modo uero quod nostris oculis parumper & obscure sese ingerit, quemadmodum genij & lemures faciunt, & quicquid nocturnorum est terriculamentorum. Et tale quiddam uidetur herba hæc noctu ipsam ignoranter aspicientibus, ut Apuleius refert. (Irridetur.) .i. deluditur & decipitur falliturque. (Caducos.) .i. epilepticos, comiciales. Dicitur est autem morbus caducus, quoniā illo affecti, tempore paroxifmi & afflictionis in terram subito concidunt. (Baccas.) .i. capitulū illud intra folia floris siue totū florem cum foliolis & capitellis. Aliqui, ut Dioscorides refert, quod in flore purpurefcit tantū prodesse comicialibus infantibus tradunt.

Nomina

DE PEDE LEPORIS, CAP. LXI. 191

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE LAGOPV, hoc est

PEDIS LEPORIS.

CAPVT LXI.

GRÆCI lagopun, Romani uocant eam herbam benedictam, leporinum pedem. Lagopus Græci à similitudine pedis leporini dicta. Nascitur in pratis.

Ad uentrem stringendum.

Herbam leporis pedem siccata & in puluerem redactam dabis potionem in uino non febricitanti, febricitanti uero in aqua calida, & mox uentrē stringet.

COMMENTARIIL

VR SIC, hoc est, leporis pes, dicta sit hæc herba, docet Apuleius ipse post nominum appellationes. Habet enim leporino pedi similem paniculum, respondetq; Latina appellatio Græcæ.

Nam λεγωε lepus, πους uero pes est. Benedicta uero nominata est, quod inter alias herbas benedicti et diuini sit effectus. Cuius radix nunc uulgo in usu est contra morbos pestiles & pectoris mala. Germani ipsam *Benedicten wurte* nūcupant. Multi ab odoris suauitate & aromaticitate chariophyllatam appellant.

NOMINA ET VIRTUTES

DICTAMNI.

CAPVT LXII.

AGRÆCIS artemedion appellatur, alijs cretice, alijs ephemeron, alijs † eldia, alijs belo- *al, idæ* eos, alijs belotocos, alijs dorcadion, alijs eu-

aliastus filago. bolion, alijs dípfacos, Italis † ustilago rustica, alijs labrum Veneris, Aegyptijs emenypse. Nascitur in insula Creta monte Ida, folijs similibus pulegio, sed paulò maioribus, atq; floccosis uel lanugineis adnationibus, et neq; florem generat neq; fructū. Item alia huic similis, quæ appellata est pseudodictamnos; nascit plurimis in terris, similis acrimoniæ dictamni. Memoratur etiam tertia species apud Cretā dictamni cum folijs similibus sisymbrij, maiorib. ramis & flore nigro, molli, similis uirtute pseudodictamni. Harum deniq; multo efficacior est prima.

1 Ad mulierem si in utero mortuum foetum habuerit.

Herbæ dictamni succum si absq; febricula fuerit, cum uino dabis bibere: si autem febricitat, dabis cum aqua calida, mox eijciet foetum sine periculo.

2 Ad plagas siue ferro siue à sude uel à serpentibus factas.

Herbæ dictamni succum in plagam infundat, & aliquid bibat, mox sanabitur. Ad serpentium autem morsum succum eius in uino bibat, & mox discutit uenenum.

3 Si quis uenenum sumpserit.

Herbæ dictamni succum cum uini hemina in potu sumat, mirifice facit. Tanta autem uirtus est dictamni ut non solum interficiat ubicunq; fuerint serpentes præsentia sui, sed & si odor eius à uento sublatus fuerit, ubicunq; eos tetigerit, mox occidet. Fertur & hoc exemplum, Si caprea uel ceruus in uenatione telo percussus fuerit, quum peruenit ad herbam dictamnum & ea pascitur, mox telum excutitur è plaga, & fa-

& sanatur pascendo dictamnum.

4 Ad uulnera recentia.

Herbas dictamnum & argemoniā & ambrosiam contritas cum butyro plagæ imposito, miraberis in omnibus dictamni effectum.

5 Ad ulcera & nomas.

Herba dictamnus imposita, ulcera & putres nomas, & purgare & explere dicitur.

COMMENTARIIL.

DICTAMNVS qualis herba sit, satis ab Apuleio descripta est, sine flore, sine semine; licet Theophrastus & Vergilius semen & florem tribuere uideatur, hic quidem Aeneidos lib. 12, cum ait,

Tum Venus indigno nati concussa dolore
 Dictamnum genitrix Cretea carpit ab Ida,
 Puberibus caulem folijs & flore comantem
 Purpureo: non illa feris incognita capris
 Gramina: cum tergo uolucres hæfere sagittæ.

Ille uero de plantarum historia lib. 9, cum ait, Folijs non ramulis aut semine utuntur incolæ. Sed his refragantur Dioscorides, Plinius, Apuleius & cæteri omnes, contrariumq; docet. Vnde quia sine flore & sine semine, Creteaq; propria est herba, certum est, radicem illam candidam quam multi uulgo pro dictamno uendunt, alterius à uera dictamno herbæ esse radicem, cum ubiq; nascens & florem & semen quoq; habeat, nec illā pro dictamno in medicina esse admittendam. Artemedion.) Artemedion dictum est à Diana uenationis dea, quam Græci artemida uocant, eo quod uulneratæ ab ea in uenatione capræ & ceruæ eius herbæ pastu sanitatem consequerentur.

Crete.) Cretica herba dicta est quia in Creta insula nascitur, estq; propria illi insulæ herba, & non alibi nascens, autore Theophrasto & Plinio. Ephemeron.)

C

id est diarium, hoc est, unius diei. Eldia.) Exemplaria nostra non eldia, sed ælæa scriptum habet, unde suspicio nobis obrepfit, aliquibus immutatis literis legendum potius esse Idæa, quoniam in Ida monte Cretæ plurimum nascitur: licet apud Dioscoridem etiã eldia legatur, quomam id intellectu, nescimus, nobis huc inclinatur.

Beloacos.) id est telorum remedium. βέλϞ enim telum est, ϞκϞ uero medela. Sic dicta herba, quoniam, ut Dioscorides & Theophrastus aiunt, uulneratis telo capris medetur, à pastu eius statim decidētibus telis. Et hæc eadē est causa cur dicta sit belotocos, & eo amplius etiam quod partus adiuuet, τόκϞ enim partus est. Dorcadion.) Sic appellata est quasi cerualis. Dorcades enim Grecis inuli sunt & in ceruorū genere minores, ut aliqui uolūt, à quibus & nomen habet hæc herba, eo quod, ut Plinius lib. 8. cap. 27. ait, hoc animal & cerui hanc extrahendis sagittis monstrauere percussi eo telo pastuq; eius herbae eiecto. Eubolion.) Sic dictum est quod extrahendis telis fit conueniens & bonum medicamentum. Dipfacos.) Appellatio hæc importune huç translata est ex ea de qua superius habitū est sub nomine chamæleonis. Similiter & ea quæ inter Latinas refertur, labrum Veneris. Nisi corona et herba Veneris legere malueris, ut sic dicta sit, præsertim tertia species, ob similitudinem folij cum fisymbrio, quod hoc nomine appellatur. Ustilago rustica.) Ustilago dicta est, eo quod feruens & acris gustu minima portione accendit os, uti Plinius tradit. Verum exemplaria nostra non ustilago, sed tussilago scriptū habent. Floccosis uel lanugineis adnationibus.) hoc est, ut Dioscorides ait, folijs comentosis lanosaq; pube obductis. Et Vergilius, puberibus caulem folijs comantem dicit. C. 4. cit. Pseudodictamnus.) id est falsa dictamnus. Ambrosia.) Ambrosia qualis herba sit docet Dioscorides libro 3. & Plinius lib. 27. cap. 4. item lib. 25. cap. 7. Nomas.) Nomæ corporis mala sunt serpentia & depascētia, autore Plinio

DE SOLAGINE MINORE, CAP. LXIII. 195

Plinio, qui lib. 20. cap. 9. de brassica erratica aliorum auctoritate refert illam compescere mala corporis quæ serpūt, nomas uocant.

NOMINA ET VIRTUTES

SOLAGINIS MINORIS.

CAPVT LXIII.

HERBAM solaginem minorem, alij heliotropion appellitant. Nascitur locis concauis & cætera, ut supra cap. 49.

Ad lumbricos necandos & excludendos.

Herba solago minor siccata & in puluerem redacta & in aqua calida potui data, lumbricos occidet.

COMMENTARI.

APVT de solagine maiore quod in exemplaribus quibusdam hic repetitur, quia superius capite 49. de heliotropio habitum est, omisimus: alterum uero de solagine minore adposuimus: ubi etiam alteram curationem omisimus, tum quia in exemplaribus nostris non habetur, tum quia ex Dioscoride quem autorem agnoscit, uerbatim huc transcripta est.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE PAEONIAE.

CAPVT LXIII.

PAEONIA à Græcis appellatur pentorobon, alijs glycyfis, alijs aglaophotis, alijs pæoniō, alijs selenion, alijs menion, alijs panacos ce-

C ij

ras, alijs selenogonō, alijs dichomenion, alijs gludim, alijs menogenion, alijs theodonion, Itali pæoniam, alijs rosam fatuinam uocāt. Pæonia nomen inuentoris retinet. Nascitur Cretæ & Sicilia montibus, quā Homerus sacer autor libris suis inseruit. Hęc herba in extremis bacculas habet amygdalinis similes, in quibus sunt grana cocco similia ad acinorū mali granati magnitudinem, quæ noctu lucent tanquā lucerna. Plurimum noctu à pastoribus inuenitur & colligitur.

1 Ad lunaticos.

Herba pæonia si lunatico iacenti ligetur in collo, statim se leuat sanus. Et si eam secum portauerit, nunquam ei hoc malum accidet.

2 Ad ischiaticos.

Herbæ pæonię radicis partē alligabis lino, eumque qui patitur circūcinges, res est saluberrima. Et si eam in nauī habueris, tempestatem compescit, si mundus ea utaris, est enim mirabilis.

COMMENTARI.

AEONIA dicta est, autore Plinio et Apuleio nostro, à Pæone medicæ artis autore peritissimo, qui illam inuenit. Teutonice *beningen rosen* uocatur. Pentorobon.) Sic appellata est quasi quinquereum, ab eruo, quod Græci orobon uocant, notissima fruge, eo quod cōmuniter quinque grana fert erui magnitudine. Glycysis.) Sic dicta est à dulcedine, quā solo nomine indicat, siue quod in sapore parua quædam dulcedo illi inest, testate Galeno. Aglaophotis.) Aglaophotis appellatur quasi lucide splendēs. φῶς enim lux est, & γλαφός splēdidus. Idque nominis sortita est à granis ipsius quæ in folliculis continentur, & quasi lucis splendor lucent. Selenion.) Selenion & menion uocatur, quasi lunaris,

lunaris, & dichomenion quasi semiplene lunaris herba. Selenogonon aut & menogonon, id est lunæ semen. Selenene enim & mene Græcis luna est, & gonos semen. Dichomenis uero semiplena luna appellatur. Quorum omnium ratio & causa est, quod intra plantæ folliculos mediæ lunæ formam repræsentantes, contineatur semen. Siue quia comicialibus & lunaticis, qui lunæ cursum patiuntur, medeatur. Panacosceras.) Sic dictionem hanc exemplaria nostra scriptam habent: ita dicta quasi omnifariam morbis medēs cornu, à πᾶν, quod omne, & ἄκρ medelam, & κέρασ cornu significat. Cuius nominis causa est figura bacularum siue folliculorum in quibus continetur semen, qui folliculi incurui cornus speciem repræsentāt. Theodonion.) Theodonion appellatur, quasi diuinum donum & auxilium propter effectum & uirtutem suam admirandam & quasi diuinam, deorumque munere illi concessam. Rosam fatuinam.) Sic dicta est quia florem habet roseum, sed inodorum iniucūdumque.

Inuentoris.) scilicet Pæonis, qui medicus fuit peritissimus. Sacer.) id est diuinus, imò ut Dionysius in artibus ipsum uocat, δαμνιότατος, id est diuinissimus.

In extremis.) id est in summitate & cacumine caulium.

Cocco.) Coccus est granum, nō omne, sed quod rotundum est. Lunaticos.) Lunatici dicuntur comiciales, qui certis Lunæ temporibus affliguntur. Iacenti.) id est cum iam paroxismo correptus in terra iacet. Solent enim tales afflictionis tempore in terrā cadere & iacere, unde & caducus morbus etiam uocatur. C. i.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PERISTEREI.

CAPVT LXV.

C iiij

RAECI peristereon orthion, alij trigonion, alij bunion, alij hieran botanen, alij philtrodoten, Aegyptij thiophenges, Prophetæ herasdacryon, alij hæmagales, alij hæma hermu, Punicij zimicum, alij azirgozol, Itali cristam gallinaceam, alij columbinam, alij ferrariam, alij exuperam matricalem, alij herculaniã uocarunt. Vtiq; peristereon herba siue supina siue recta, nascitur ubiq; in planis & aquosis locis, radice simplici atq; thyrso. Sũt autem eæ columbis esca admodum iucunda & familiaris, unde & hoc nomen habent, & columbinæ dicuntur.

I Ad omnia uenena.

Herbæ peristereï tritum puluerem si quis potum in uino acceperit, omnia uenena discutit. Quidam dicunt, quod & magi ea in arte sua utuntur, primũ Homerus, deinde Mithridates, & cum centauria potus data, omnia mala medicamenta expellit, per aluum deducens.

COMMENTARIUM.

PERISTEREONIS Latina interpretatio est columbina, à columbis factio nomine tam apud Græcos quàm apud Latinos. Cuius duplex genus est, unum quod supinum cognominatur, de quo dictum est supra cap. 3. sub nomine uerbenacæ: alterum eo quod recto caule riget, appellatum est rectum, de quo præsentis agit capite, & à Græcis inter alia eius nomina peristereon orthion, id est colubina recta, & trigonion, quasi turturina nũcupatur, quorum nominum & aliorum aliquot ratio reddita est supra in uerbenacæ.

Bunion.) Vide num potius legendum sit bomion, à dictione *βωμός*, quæ aram significat, cuius nominis ratio fuisse potuit, quod herba hæc Iouis mensa & ara ad sacrificium uerberatur. Philtrodoten.) Philtrodotes appellata

appellata est, quoniã lustrationibus adhibebatur feliciter & philtris amolendis erat accommoda. Hæma gales.) id est sanguinem mustelæ. Hæma hermu.) id est sanguinem Mercurij. Exuperam matricalem.) Exupera dicitur, quod omnes alias dignitate antecellat. Nulla enim quæ Romanæ nobilitatis plus habeat quàm ista. Matricalis autem quod muliebriũ locorum & matricis indolentiam faciat apposita: siue ad discrimen heracleæ fideritidisue, quæ exupera etiam dicitur, sed cum adiuncto patricalis, ut Apuleius tradit infra cap. 72. cui hæc etiam nonnihil folio assimilatur: quæ ratio & causa etiam fuit, ut herculanea sit dicta. Magi.) Magos uocat sapiètes & philosophos, quos in nomenclaturis prophetas appellat, de quibus dictum est in Antonio Musa. Mithridates.) Mithridates rex Ponti fuit, à quo et nobilis illa antidotus mithridatica & herba mithridanion nomen habet. Plura de mithridate Plin. nat. hist. lib. 25. cap. 2. Mala medicamenta.) id est medicinas uenenosas & philtra, & quicquid mali est in corpore.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ BRIONIÆ.

CAPVT LXVI.

GRÆCI brioniã chelidonium, & melothron, & archezostin siue apiastellum, Itali uam taminiam, uitem albam, agrifolium, dentariam, Aegyptij thodona, dardiadana, Syri hugadess, dinuprila, Daci dochlea appellauere. Herba bryonia uirgultis atq; folijs & corimbis ut uinifera uitis, sed omnibus hirtis, quæ se colligat uicinis fruticibus, fructu siue semine botruoso, lōgo, raro, fuluo, quo etiam tergora depilantur, thyrsos emittens prima informa-

tione è radice qui sunt asparagis similes.

Ad splenem.

Herba brionia in cibo data lienosis, per urinam lienem digerit & emendat. Hæc herba tam laudabilis est, ut in theriacas etiam potiones mittatur. Item si in capite uel in cinctu eam tecum portaueris, nulla mala te contingent.

COMMENTARI I.

BRIONIA hæc est quæ alio nomine ampeloleuce, id est uitis alba uocat, Teutonice *Schmerwurz*, Cuius farmeta, ut Plin. lib. 23. scribit, longis & exilibus internodijs geniculata scandunt, folia pampinosa ad magnitudinẽ hederæ diuiduntur ut uitiũ, Radix alba, grandis, raphano similis initio, ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Semen in uua raris acinis dependet succo rubente, postea croci. Est aut Græca appellatio brionia, sic dicta à uerbo *βριάζω*, quod est extollo & exalto, eo quod in propinquis frutices scandens se exaltet. (Chelidonium.) Sic dictum uidetur à similitudine quadam foliorum, quæ similiter quadamtenus incisuris diuiduntur.

(Melothron.) Melothron appellatum uidetur à coriorum concinnatione. Nam Græci *μύλοθρα* uocant *βάμματα* & *καλλωπίσματα*, id est colorum infectiones & concinnationes: quod corijs forte ex brionie albæ fructu accedebat. (Archezostin.) Archezostis dicitur quasi princeps cingulum, *ῥώστηρ* enim Græce, Latine cingulum est, *ἀρχὴ* princeps. Sic appellatũ quod inter alia principaliter propinquos frutices cingat, & implicando comprehendat.

(Apiastellum.) Apiastellum inter Græcas appellationes ab Apuleio enumeratum, nominis sui (modo non fit corrupta dictio, quod ambigimus, nam Latinam potius quàm Græcam formam habere uidetur) rationem & causam habere uidetur ab herba, quæ Græcis *apios* & montana aut agrestis raphanus dicitur, de qua Dioscorides agit

agit lib. 4. cap. 106. idē quoniam radix raphano similis est initio, alba & grandis, ut ait Plinius. Sed nos longe aliud censemus, utpote, dictionem esse corruptā ex ea quæ est ophiostaphyle, quod Latine interpretatur uua anguina, cuius nominis ratio & causa est, quod in sepibus, ubi & angues plerunq; latent, uirgineo folio & acinoso fructu nascitur. Vuam taminiā.) Vuæ taminiæ appellatio brioniæ accessit ex pediculari pituitariaq; uocata herba, quam Græci staphida agrian uocant, & proprie à Romanis uua taminiæ appellatur, licet Plinius cōtra Celsum uuam taminiā aliam dicat esse à staphide agria. Cæterum suspicamur nos hoc loco non uuam taminiā, sed anguinam potius esse legendum, ut respondeat Græcæ appellationi, quæ est ophiostaphyle, & uua anguina Latine interpretatur, de qua dictum iam est in dictione priore apia stellum. Vitem albā.) à radice colore candido, & quia uiticulas, folia, clauiculasq; uiniferæ uiti similia habet, & fructum fert racemosum, dicta est uitis alba. Dentariā.) Dentaria dicta uidetur, quod quemadmodū reliqua ossa fracta, sic etiam dentes imposita extrahat. Asparagis.) id est coliculis, qui prima informatione & germinatione prodeunt. Siquidem antiquiores Græci omnem earum plantarum quæ nullis discretis folijs sed solido & tereti adhuc germine è terra prodeunt, primā germinationem asparagum uocabant: cuius rei uel Paulus Aegineta medicinæ lib. 1. cap. de asparagis inscripto testis est, ubi brioniæ asparagos etiam uocat. Quos coliculos, quia præcipuos habet spinosa planta, quæ nunc asparagus dicitur, ideo nomen id priuatim sibi adsciuit & obtinuit. Dige C. 1. rit.) id est deducit. Lienem enim minuit, & cum urina educit. Est enim diuretica & urinam ciens herba. Aliàs digerere nostri temporis medicis est cibum in uentriculo & stomacho concoquere.

D

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE NYMPHEAE.

CAPVT LXVII.

RAECI nymphæam, proteam, caccabon, lotometram, rhopalon, androgynon, hydragon, heracleon, Andreas nerion, Latini matrem herculaniam, algam palustrem, papauer palustre, clauum Veneris, digitum Veneris, aquæ ductam dixerunt. Nascitur in aquis stagnantibus, itaque inde nomen sumpsit, thyrso nigro, leni, folijs similibus herbæ ciboriæ, aquam ex parte superantibus, flore pallido, fructu siue semine lato, denso, atque gustu argilloso, radice stipidosa, nigra, acerrima. Est præterea alia nascens in Peneo Thessaliæ flumine, cuius flos niger est; radix alba & aspera.

aliis
stantibus.

Ad dysentericos.

Herbæ nymphææ semen cum uino tritum in potu detur dysenterico, sanabitur mirifice. Item radices eius rades & dabis manducare dysenterico diebus decem, curabitur. Item si succus cum uino austero datus fuerit, uentris fluxum restringet.

COMMENTARIUM.

NYMPHAEA herba est, quam nunc communiter Arabico uocabulo nenufar uocant, Teutonice *Wyerrosen* siue *seeblumen*. Dicta est autem nymphæa, ut Apuleius & Dioscorides tradunt, eo quod aquosa amet loca, & in aquis nascitur. Nymphæ enim aqua est, seu, ut aliqui uolunt, à Nymphæ quæ claua ab Hercule interfecta, uel ipsa zelotypia erga eum mortua in plantam hanc mutata sit, ut refert Plinius, cuius in naturalis historiæ lib. 25, cap. 7, hæc sunt uerba, Nymphæa
nata

nata traditur à Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon uocant aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ simili, ideoq; eos qui bibāt eam 12. diebus coitu genituraq; priuari. Proteam.) Protea uocata est à Proteo Oceani filio & maris deo, cuius nominis ratio & causa etiam est natalis locus, quia in aquis, quibus Proteus præesse dicitur, nascitur. Caccabon.) Habet id nominis à secunda specie solani, quæ proprie sic appellatur idq; eo quod florem postquā defloruit aut antequā aperitur, similem habet forma & rotunditate folliculo solani.

Lotometrā.) Lotometra uocatur à similitudine herbe lotus ægyptia dictæ & fabæ ægyptiæ, quam ciboriam herbam uocat Apuleius; de quarum priore agit Dioscorides lib. 4. cap. 105. de posteriore lib. 2. capite 96. de utrisq; Plinius lib. 13. cap. 17. & 18. Aliās lotometra proprie dicitur quæ fit ex loto fata, ut idem Plinius lib. 22. cap. 21. testatur.

Androgynon.) Androgynos appellatur quasi semiuir, & ex uiro non uirum sed effœminatum reddens. Solet siquidem hæc herba effœminatos & ad Venerem impotentes reddere utentes ea uiros. Nam, ut Dioscorides testatur, paucis diebus genitalis languorem & infirmitatem facit, si continuo eius potu quis utatur. Et ut Plinius tradit lib. 25. cap. 7. Qui bibunt eam duodecim diebus coitu genituraq; priuantur. Et, ut idem lib. 26. cap. 10. ait, Venerem in totū adimit nymphæa heraclia, & eadem semel pota, in 40. dies; infomnia quoq; Veneris à ieiuno pota & in cibo sumpta. Illita quoq; radix genitalibus inhihet nō solum Venerem, sed affluentiam genituræ, ob id corpus alere uocemq; dicitur. Hæc ille. Hydragogon.) Hydragogos nominatur quasi aquatrix uel aquatica herba, quoniam in aquis nascitur. Andreas.) Andreas medicus fuit insignis, qui de herbarū natura etiam scripsit, autore Dioscoride. Meminit eius etiā non semel Plinius, Celsus, hic Apuleius, & alij. Nerion.) Nerios appellata est quod in aquis nascatur, à Nereo maris deo seu fi-

104 COMMENT. G. HV MELBERGII

liabus eius & maris nymphis nereidibus. Matrem herculaniam.) Mater herculania dicta est à Latinis, sicut à Græcis heraclion ab Hercule, erga quem Zelotypia mortua nympa in hanc herbam mutata est. Algam palustrem.) Alga palustris appellatur, quod in paludibus nascitur, sicut alga marina in mari, cui fortè folio nonnihil similis est, ei scilicet quæ lato folio lactuce similatur. Papauer palustre.) Dicta sic est, quod flos eius postquam defloruit rotundus & rotunditate papaveris capiti similis colore nigro fiat. Clauum Veneris.) Clauus Veneris appellatur, eo quod radix eius clauæ alicuius modo nodosa sit, atq; ad Veneris appetitum & impetum compescendum potens sit & efficax. Digitum Veneris.) Digitus Veneris etiã dicta est, quod in potestate sua fit compescere Venerem & libidinem. Digitus enim ceu manus cuius pars est, pro vi & potestate accipitur. Hactenus de nomenclaturis. Herba ciboria.) Herba ciboria est, quam fabam Aegyptiam uocant, de qua Dioscorides libro 2. cap. 96. cui grãde folium est galeri modo. Ex parte.) Quia quadamtenus super aquam emergunt, licet aliqua ex eis sub aqua sint, ut ait Dioscorides. Flore pallido.) id est candido & albo pallecente & lilio simili, & in medio quod croceum sit habente, ut Dioscorides tradit & Plinius. Semine denso & argilloso.) id est solido & glutinoso ceu argilla, quæ creta est qua figuli utuntur.

Radice stipidosa.) id est grandi & magna ceu stipes.

Acerrima.) scilicet quo ad habitum, hoc est, aspera & clauæ alicuius modo nodosa. Peneo Thessaliæ flumine.) Peneus fluuius est clarus Thessaliæ, quam Macedonia tribuit Mela inquit, In Macedonia prima est Thessalia. At Strabo lib. 8. extra Macedoniam esse tradit cum ait, Post Macedoniam uero Thessala natio est, cui & Plinius lib. 4. & Herodotus lib. 7. astipulantur. Sed utcunq; res se habeat, Thessalia Græciæ prouincia est, à rege Thessalio ibi regnante sic appellata. In qua urbs est insignis Thessalonica,

Ionica, à qua Theſſalonicenſes dicuntur, ad quos fidei noſtræ lumen præclarum deiloquentiſſimus Paulus duas ſcripſit epistoſas. Flos niger.) id eſt ad nigredinem quamdam & obſcuritatem inclinans, hoc eſt, ut Plinius & Dioſcorides aiunt, luteus, ſplendens & roſæ ſimilis magnitudine.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CIRSII.

CAPVT LXVIII.

CRÆCI cirkſion, alij acanthion, Latini ſpinam mollem appellant. Herba cirkſion thyrſo eſt bicubitali, trigono inferius, ſummitate rotundo, cum thyrſiculis purpureis atq; caneſcētibus, folijs hirtis, radice, ut Andreas memorat, uaricum dolores medente.

1 Ad faucium dolorem.

Herbā cirkſion cum ſua radice ſi quis in collo portauerit ſuſpenſam, fauces ei nunquam dolebunt.

2 Ad interaneorum dolorem.

Herbæ cirkſij tuſæ ſuccus expreſſus et potui datus, interaneorū dolorem mirifice ſanat. Lege eam meſe Maio.

COMMENTARI.

CIRSION hoc eſt quam nunc uulgo bugloſſam dicunt, alia à uera bugloſſa, quæ borago uocatur, & de qua actum eſt ſupra cap. 41. Eſtq; duplex bugloſſa, una domeſtica hæc, altera ſylueſtris, quæ cardiaca uocatur, Teutonice *herzgeſſan*. Cæterum cirkſij hiftoriam quia ſatis obſcure traditur ab Apuleio, clarius ex Dioſcoride illam ſubiungamus, qui lib. 4. cap. 110. ſic eam tradit, Caulis tener eſt, bicubitalis fere tri-

D ij

quetrusq̄, habet ab inferiore parte foliola rosaceorum figura, aculeatis per interualla augnls, sed mollibus aculeis. Folia buglossi similia habet leniter hirsuta, longiora tamen, albicantiaq̄ & in extremitatibus aculeata. Quod uero in caule summum est circinatum hirsutumq̄ capitula habet in summo purpurea, quæ postremo in pappos euanescent. Et Plinius lib. 27. cap. 8. Cirfion, inquit, cauliculus est tener duum cubitorum, triangulo similis, folijs spinosis circumdatus. Spinæ molles sunt. Folia bouis lingue similia, minora, subcãdida, & in cacumine capitula, purpureas quæ soluuntur in lanugines. Cui similis est quæ hircina lingua uulgo dicitur, sed caule tamen rotundo non anguloso ut cirfion. Dicta est autem cirfion à uaricibus, quos Græci cirfos uocant, quoniam doloribus illorum medetur adalligata. Sunt autem uarices uenarum dilatationes, quæ ex atræ bilis materia fiunt, aliquando in temporibus, aliquando sub umbilico & imo uentre, nonnunquam circa testes, sæpissime autem in cruribus, fiuntq̄ plurimum in hijs qui diutius stare aut iter facere consueverunt. Acãthion.) id est spinulam, uel spinã molliusculam, à folijs molliter spinosis, quibus caulis circumdatus est. Sunt enim spinæ molles, unde à Latinis etiam spinam mollem appellari dicit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ISATIDIS.

CAPVT LXIX.

GRÆCI isatim, Prophetæ apison, Latini alutam appellauere.

Ad morsum serpentis.

Herbæ isatidis folium contritum in aqua & in plaga positum, adiuuat & dolorem tollit.

Ifatis

COMMENTARIIL.

ISATIS qualis herba sit, non docet Apuleius, quare historiam illius ex Dioscoride subiungemus, qui libro medicinalis syluæ secundo sic illam describit, Isatis herba est qua tingendis lanis infectores utuntur, Plantaginis folia habet pinguiora tantum & nigriora. Caulem duobus cubitis altio-rem. Plinius lib. 20, cap. 7, eam inter syluestres lactucas enumerat. Hanc nunc quadum appellant, Vitruuius luteam herbam, Barbari glastū, Arabes nil & nileg. Alutam.) Aluta dici potuit isatis, modo integra dictio hæc fit, quod coria etiam illa inficerentur & tingerentur, Nam aluta corium dicitur postquam ad usum & opus calceorū & aliarum rerum concinnatum est. Sed dubitatur de uocis huius integritate, & num pro aluta legendū sit lutea, quam Romani aliquot scriptores inter colores retulerunt, Vitruuiusq; præsertim ad extremum septimum librum dicens, Qui non possint propter caritatem chryfocolla uti, herba quam luteam appellāt ceruleum inficere, Erat enim in tingendo præcipuus eius usus.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE SCORDII.

CAPVT LXX.

GRÆCI scordion, pleuritin, scordilon, dysosmon, calaminthen agrīa, mithridation, Prophetæ hæma podontos, hæma ictrinos, Latini trixaginē palustrem. Scordion habet thyrsos quadrangulos: folia sapore redarguentia, quæ Græci stiptica uocauerūt, amara, & odorem aliquem allij redentia: flore rubro, & est uirtutis mictualis.

Ad neruorum dolorem.

Herba scordion trita & cum oleo laurino subacta
dolorem tollit inuncta.

2 Ad serpentium morsus.

Herba scordion coquatur & detur ius eius cū uino
potui: ipsa autem contusa in plagam imponatur,
dolorem tollit.

3 Ad cottidianas uel tertianas.

Herba scordion alligata circa corpus hominis, tol-
lit cottidianas uel tertianas.

COMMENTARIIL

CORDION dictū est ab allio, quod Græci sco-
rodon uocāt, cuius odore aliquo sentitur, quæ
ratio etiam fecit ut scordilon sit uocatum, & ut
Plinius nominat scordotis. Pleuritū.) Pleu-
ritis appellata est quasi lateralis siue costalis, quoniam in
foliorum lateribus & extremitatibus perq̄ ambitum inci-
suris diuisa est ad ferræ formā. Dysosmon.) id est ma-
li & ingrati odoris, ut qui allium referat. Calaminthen
agrian.) id est nepetam agrestem, Plinius mentastrū no-
minat, estq̄ diuersi generis nota magis quàm appellatio
alia, iuxta illud Plinij lib. 25. cap. 6. Est & alterius generis
latioribus folijs mentastro similis. Mithridation.) Mi-
thridatios, siue ut apud Plinium & Dioscoridem legitur,
mithridanion appellata est ab inuentore Mithridate Pon-
ti rege, uti Crateias herbarius tradidit referente Plinio.

Hæma podontos.) id est sanguinem podotis. Hæ-
ma ictinos.) id est sanguinem milui, forte propter colo-
rem rubescētem floris, uel quod sanguinem sistat. Tri-
xaginem palustrem.) Sic dicta est quod trixagini similis
sit, & humentibus locis nascitur, tradente Plinio & Dio-
scoride. Cottidianas.) scilicet febres: sic dictæ quod
singulis diebus accedentes desinūt ad integritatē: fiuntq̄
ex pituita putri, Tertianæ uero qualis sit, dictum est supra
capite

DE VERBASCO. CAP. LXXI. 109
capite primo. Corpus.) maxime circa cor, in quo se-
dem habent ipsæ febres,

NOMINA ET VIRTUTES HERBÆ VERBASCI,

CAPVT LXXI.

RÆCI phlomon, pycnitin, lichnitin, Latini
uerbascum uocāt. Sunt eius species primæ
duæ. Harum est altera nigra, altera alba: cu-
ius altera masculus, altera foemina. Foemi-
na igitur est radicis contortæ, longitudinis cubitalis:
thyrso tenero, leniter hirtio: folijs coliculi similibus,
sed hirtioribus atq; albidis: flore uiridi, & semine ni-
gro. Masculus uero albidioribus folijs atq; angustio-
ribus, & fructu siue semine tenuiori. Item nigra folijs
est latioribus atq; nigris. Item agrestis flore nigro, fo-
lijs herbæ saluïæ similibus, uirgis cellis. Item phlomi-
des appellatæ sunt duplices, hirtæ, terræ inhærentes,
rotundifoliæ. Item quæ appellatur lychnitis siue thrya-
lis, quæ nocturnis luminibus aptat, folijs pinguibus.
Sed omnium radices sunt uirtutis redarguentis, hoc
est stipticæ. Nascit̃ locis sabulosis & aggeribus. Hanc
herbam dicimus Mercurium inuenisse & Vlixidē-
disse, cū deuenisset ad Circen, ut nulla maleficia eius
timeret.

1 Aduersus occurfus malos.

Herbæ uerbasci uirgulam qui secum portauerit,
nullo metu terrebitur, neq; bestia, neq; occurfus ma-
li molestabunt hunc.

2 Ad podagram.

Herba uerbascum cōtusa atq; imposita, infra pau-
E

cas horas dolorem efficaciter sedabit, ita ut etiam ambulare queat. Hanc impositionem autores præcipui proficere affirmant.

COMMENTARI.

DE VARIIS uerbasci generibus dicit Plinius, quod distingui hæc penè superuacuum est, quum sint omnia eiusdem effectus. Inter quæ lychnitis appellata, nunc uulgo tafsus barbatus uocatur, & Teutonice *wullen krut*, quasi lanaria, eo quod folia habeat ad tactum mollia ceu lana. Lychnitis autem, id est lucernaris dicta est, eo quod pro ellychnio in lucernis uterentur: quæ ratio etiam fuit ut à quibusdam thryallis, id est ellychnium diceretur. Lychnos enim lucerna est, ellychnion uero dicit stuppa, palea, funiculus, aut aliud quid simile quod oleo, seuo, cæra aut alio huiusmodi liquore obductum & tectum ad lucem reddendam lucernis adhibetur, & aliàs etiam cõburitur accensum. Phlomon.) Phlomos dicta est à dictione φλόξ, quæ ignem, flammam & lucem significat, eo quod ad lucernarum lumina conficienda esset apta & idonea. Pycnitis.) Pycnitis appellata est ab effectu & uirtute densante & adstringente, à uerbo πυκνός, id est denso. Densando enim & adstringendo alui fluoribus medetur. Coliculis.) id est cauli & brassicæ quæ caulis dicitur, & omnibus oleribus, ut Cato ait, antistat. Flore uiridi.) id est uiuido, & ut Dioscorides tradit, candido pallecenti. Flore nigro.) hoc est, ut Dioscorides dicit, luteo fulgore auri. Maleficia.) Maleficia uocat quæ malis artibus fiunt, ut ueneno aut incantamentis. Vnde malefici dicuntur, qui magicis & improbatis artibus utuntur. Circen.) Circe uenefica mulier fuit. Aduersus occursum malos.) hoc est, contra terriculamenta & occurfacula dæmonum terrorem incutientium, quæ Græci phantasmata uocant, & Attica lingua, ut Magister scribit, φάσματᾶ, appellantur. Quæ qualia

qualia & quid sint, docet idem his uerbis, φάσματα λέγε-
ται τὰ ἐν ὕπνῳ φαινόμενα. καὶ ὅσα φαντάσονται τὰ δαίμονια, νύ-
κτωρ ἢ μετ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἐρημίαις, ἀπὸ τοῦ αἵρος λαμβάνοντα
μορφὰς ὅσας αὐτὸ ἐθέλωσι. Quorum uerborum sensus est,
Phasmata dicuntur quæ in somno apparent, & occurra-
cula illa atq; dæmonia, quæ noctu uel interdiu in desertis
locis, ab aëre qualibuscunq; uoluerint formis susceptis
conspicui nostro apparent.

NOMINA ET VIRTUTES

HERACLEAE siue SIDERITIDIS.

CAPVT LXXII.

GRÆCI heracleon, ἴδὲμ sideritín, ἴδὲμ bu-
phthalmon, ἴδὲμ scoriúron, ἴδὲμ curitín,
ἴδὲμ arísterion, Latíni ferrariã, alij cristam
gallinaceam, alij herculaniam, alij exuperam patrica-
lem uocant. Habet species tres, quarum altera thyrsis
quadrangulis, redarguentis uirtutis, nodis per inter-
ualla uariëatis, semine nigro, folijs asperis, & uoca-
tur speciali nomine heraclea. Alia ramulis tenuibus,
bicubitis, folijs ex utroq; alternatis, atq; in summitate
sui scissis, cum capitellis in summitate ramorum semi-
ne plentis. Tertia mollib. thyrsis, subalbidis, leuibus:
flore phoeniceo, paruo atq; argilloso: folijs coriandri
similibus. Sed omnium supradictarum herbarum fo-
lia sunt uirtutis glutinatiuæ recentium uulnerum,

Si quis in uia tute uult deambulare.

Herbam heracleam si tecum in uia portaueris, la-
trones non timebis.

COMMENTARII.

E ij

LVRA fideritidis esse genera, non modo Apuleius, sed & Dioscorides & Plinius quoque testantur, inter quæ tamen primum proprie heraclea, id est herculania appellatur ab inuente re Hercule, qui eam reperisse traditur. Sideritis uero, id est ferraria, dicta est à ferro, quod Græci σιδηρόν uocant, quod quod glutinandis uulneribus ferro factis fit idonea.

Buphthalmon.) id est bouis oculum: sicque ab Osthane nuncupari tradit Dioscorides, sicut scorpiuron, id est scorpionis caudam à magis. Curitin.) Curitis appellatur quasi hastaria, ab hasta quæ Sabinorū lingua curis nominatur. Sic dicta quod uulneribus hastæ ferro factis medetur, siue quod uerbenacæ, quæ hoc nomine etiã insignitur, fit quadamtenus similis folio: quæ causa etiam forte fuit ut sicut illa, aristereon uocaretur, uel à solidando & conglutinando uulnera. ^{ἀρι} enim in compositione intendens particula est, ^σσιώω uero firmo & solido: unde & dictio facta est aristereon. Cristam gallinacæ.) Crista gallinacea dicta est sicuti peristereon, propter incisuras foliorū instar apicis illius auis. Exupera patricalis.) Patricalis dicta est quasi mascula: additum est autem id nominis ad differentiam peristereonis & uerbenacæ rectæ, quam exuperam matricalem quasi fœminã uocari dixit.

Nodis.) id est sphondilis & uerticillis in orbem circumactis. Variiegatis.) id est alternatis. Argilloso.) id est glutinoso, ceu argilla & creta.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CHELIDONIAE.

CAPVT LXXIII.

RÆCE chelidoniõn appellatur, Latine hirundinina. Eius species duæ. Alia maior, alia minor, quæ etiã appellatur pyron agrion. Sed

Sed maior est tenuissimo thyrso tanquam scenigræci, cum folijs impactis suis uirgultis mollibus atq; subalbidis, circa quæ flores nigri, succum facit croceum atq; acriorem & mordacem sensim & amarum, fructum tanquam ceratiam, porrectiora atq; tenuia, in quibus semina papauere maiora; item radicem ex una in pluri mas euntem atq; in inferiores partes. Siquidem nomen chelidoniæ sumpsit ex hoc quod eo tempore semper florescit quo hirundines præsto sunt, quas Græci chelidonas uocant: uel ut quidam memorant, quod nidis suis eandem hirundines ferant ob acuedos succedentium uisus.

1 Ad caliginem oculorum & scabredinem, & qui uulnera habent in oculis, & albuginem oculorum.

Herbæ chelidoniæ radicem pistabis cum uino uetere & melle Attico & pipere albo, & cum inuicem bene cõtritum fuerit, inunges deintus, caliginem discutit: ipsi experti sumus. Quidam de succo eius oculos sibi inungunt. Item caligantibus oculis succos eius uel flores expressos & mixtos cum melle Attico in uase æreo leniter cineri feruenti commixtos decoctosq; singulare remedium ad caliginem oculorum facere certum est. Quidam succo tantum utuntur.

2 Ad parotidas.

Chelidonia cum axungia trita imponatur, sed ante aqua foueto.

3 Ad auriginem.

Herbam chelidoniam tritam cum aqua bibat, miraberis effectum.

4 Ad ambustum.

E iij

Herbam chelidoniam cum sepo caprino conteres
& impones.

5 Ad capitis dolorem.

Herbam chelidoniam ex aceto contritam illinito
fronti & capiti.

6 Ad dentium dolorem.

Herbæ chelidoniae radicem & cupressi folia trita
& tedam masculam aceto decoques, & tepesfactum
gargarizet.

COMMENTARI.

HELIDONIA dicta est quasi hirundinaria siue
hirundinina herba, ab hirudinibus, quas Græ-
ci χελιδονας dicunt, idque nominis habet, ut Apu-
leius tradit, eo quod tempore illo semper floret
quo præsto sunt hirudines, seu, ut Dioscorides refert, cre-
ditur nomen sibi inuenisse quod hirundinum aduentu ex
terra prodit, discedentibus uero ipsæ marcescit. Refe-
runt aliqui aliam etiã causam, cuius Apuleius quoque me-
minit, & Dioscorides etiam recenset inquit, Tradide-
runt præterea aliqui si quis ex hirundinis pullis in nido
lucem amiserit, matrem hanc herbam oculis admouen-
tem cecitati eius mederi. Item Plinius lib. 25. cap. 8. Anima-
lia quoque inuenere herbas, inquit, in primisque chelidoni-
am, hac enim hirudines oculis pullorum in nido restitu-
unt uisum, ut quidam uolunt, etiam erutis oculis. Et li-
bro 8. cap. 27. idem ait, Chelidoniam uisui saluberrimam
hirundines monstrauere uexatis pullorum oculis illa me-
dentes. Quod tamen Celsus tanquam fabulosum reiicit
& damnat libro medicinae 6. cap. 6. ad finem ubi de oculo-
rum imbecillitate agens inquit, Nihil commodius est quam
sanguine uel columbæ uel palumbi uel hirundinis inun-
gere. Neque id sine causa fit cum horum acies extrinsecus
læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, ce-
lerimeque

Terrimeq; hirundinis. Vnde & locus fabulæ factus est per
 parentes id herba restitui quod per se sanescit. Pyron
 agrion.) *πυρόν ἀγρίον*, id est triticum agreste: sic appella-
 tum quod habeat radices multas tritici modo coacerua-
 tas, ut tradit Dioscorides. Flores nigri.) id est lutei ob-
 scuri. Ceratia.) id est filiquæ, quales sunt papaueris cor-
 nuti. Succedentium.) id est pullorum qui parentibus
 succedunt. Parotidas.) Parotides sunt apostemata & C. 2.
 abscessus iuxta aures nascētes. Auriginē.) id est suffu 3
 fronem fellis, & morbum qui ictericia dicitur. Sic dicta à
 calore & pallore auri. Tedā masculam.) Teda sextum 6
 genus est arborum resinam fundentium, diuiditurq; in
 marem & foeminam. Sed de teda Plinius lib. 16. cap. 11. de
 resinis agens sic tradit, Sextū genus è teda proprie dicta,
 abundantior succo quàm reliqua, parcior liquidiorq; q̄
 picea. Flammis ac lumini sacrorum etiam grata. Hæc ma-
 res duntaxat ferunt, & eam Græci stacten uocant odoris
 grauissimi. Laricis morbus est ut teda fiat, &c.

NOMINA ET VIRTUTES

STRYCHNI siue SOLATAE.

CAPVT LXXIII.

SRAECI strychnon hemeron, agrion staphy-
 len thalian, manicon, periffon, anhydron,
 manten, dorycnion, moly uocāt, Latini bel-
 lonariam, uaticam, apollinariam, somnife-
 ram, strumum, cucullum. Strychni species sunt qua-
 tuor, quarum uocatur prima hortualis, quæ est odo-
 ris iucundi cum frutice crebro, fruticoso, & folijs ni-
 gris, maioribus ac latioribus ocimo, cū semine rotun-
 do uiridi aut nigro. Alia caccabum appellata, quam
 Latini strumum appellauerūt siue soporiferam, & est.

folijs latioribus à præscripta cum thyrsis post augmentum ultra terræ uicinitatē inanibus, & fructu siue semine in folliculis rotundis uesicæ similibus incluso, fuluo, rotundo, leni, simili uuarum acinis, quo etiam coronarum uenditores utuntur. Tertia est quæ uocatur hypnotice, siue ut alij strychnon melanon, uel thalia uel anhydron, agria staphyle, manicon, perisson, Latine bellonaria, somnifica. Frutex est, nascit̃ in petrosiss locis, ramos plurimos pandēs stipidosos & difficile fragiles, folijs plenos ut mala cydonia, floribus rubris & non minimis, semine in cannis, quas Græci lobas appellāt, croceo; radice cum rubra cortice. Quarta est quæ appellatur manice, sed Latine furialis, eo quod furorem excitat. Nascitur in collibus uel montuosiss locis, thyrsos emittens decem uel duodecim uellarum, siue, ut Græci, orgyorum, cum folijs erucae similibus, sed paulò latioribus, superposito capite hirsuto uelut platani sphaeræ, sed maiore ac latiore, & flore nigro, cum quo semen siue fructū botruosum, rotundum, nigrum, habentem acinos decem.

Fortè
ye len-
ger ye
lieber.

1 Ad ignem sacrum.

Herbæ strychni succus expressus cum aceto & super illinitus, ignem sacrum mirifice curat.

2 Ad tumorem corporis.

Herbam solatam tusam & cum oleo subactam impone, prodest.

3 Si mulier laborat inferius.

Herbæ solatæ succo se sublauet.

4 Ad aurium dolorem.

Herbæ solatæ succū cum oleo † cymínio misce, & tepefactum stilla in aures.

aliàs
crinino

Ad

5 Ad dentium dolorem.

Herbæ solatæ baccas commanducet.

6 Ad sanguinē de naribus fluentem.

Herbæ strychni succo lana intincta nares obtura,
sanguinem mirifice stringit.

7 Ad alopecias.

Herbæ strychni succus expressus cum aceto et su
perillinitus, alopecias mirifice curat.

8 Ad capitis dolorem.

Herba strychnon cum oleo rosaceo calefacta &
stillata, mirifice capitis dolorem tollit.

COMMENTARI.

VAE Græcis strychnos siue strychnæ, utroq; e-
nim modo dicitur, autore Plinio, uocatur her-
ba, hanc Celsus & ueteres solanum, Apuleius
solatam, recentiores solatrum appellât, & Teu-
tonice *nachtschatten* nominatur. Eius plura genera, quorū
duorum priorum potissimum medicinam præsentī capi-
te, posteriorum uero prius cap. 22. sub titulo apollinaris
herbæ tradidit Apuleius. Strychnon hemeron.) id
est solanum domesticum siue satium, & ut Apuleius uo-
cat hortuale, qualis prima species est quæ olim in cibi usu
& in cibo innocēs fuit teste Dioscoride. Agrian staphy-
len.) id est uuam agrestem, quam appellationem tertix
speciei tribuit Apuleius, quum potius primæ tribuenda
esset, quæ racemosum fructum habet: & de syluestri uite
lib. 4. cap. 171. Dioscorides sic scribit, Syluestris uitis folia
hortensi solano similia habet, latiora tamen longioraq;
fructum exiguis uuis similem cum maturescit rubentem,
rotūda & in orbem circūacta acinis eius figura est, Posset
etiam quarto generi quod similiter racemoso fructu est,
conuenire appellatio ista. Thalian.) Thalia dicta est

F

quasi coronaria, quoniam in coronis textentes coronarij uterentur ea. *δαλία* enim Græcis fertum est & corona.

Manicon.) Manicon & manice uocatum est quasi furiosum siue furiale, eo quod, ut Apuleius tradit, furorem excitet & insaniam faciat, paruo etiam succo: quanquam & Græci autores in iocum uertere, ut scribit Plinius. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginesq; cōspicuas obseruari demonstrantes. Duplicatum hunc modum legitimam insaniam facere. Quicquid uero adijciatur ponderi, repræsentari mortem. Et hoc de radice testatur Dioscorides & Theophrastus. Quorum hic ait, Datur bibenda drachmæ pondere si quis per iocum efficere uoluerit ut pulcherrimus sibi uideatur qui biberit. Si uero furere adhuc magis hominem uisaq; aliqua animo eius obuersari, duarū drachmarum. Et si ne furor desinat, trium: & ut aiūt, centauium admiscere. Postremo si hominem perimere, quatuor. Ille uero clarius idē tradit dicens, Potest radix eius drachmæ pondere in uino pota nō illepidas rerum species & imagines uanas animo & menti repræsentare. Duplicatum id pondus in triduum ecstasin facit, perimunt autē quatuor drachmæ. Aduersatur autem huic maleficio, remedioq; est maiore copia pota mulsa aqua mox uomitionibus reddita. Et hæc de quarta specie tradita sunt, quæ proprie manice dicitur: licet & tertium genus hoc nomine etiam appelletur. Vagis enim cōmunibusq; nominibus quatuor & congeneres hæc plantæ indicabantur. Perisson.) Perisson appellatum est à uerbo *περισσῶ*, quod est circūquatio. Conuenit autē duabus posterioribus speciebus, quæ furiosos faciunt utentes: qui furore correpti nullo loco quieti, sed hinc inde commoti quatiuntur, ut phanatici qui circa templa discurrunt. Anydron.) Anydros uocatum est quasi inaquosum, quod locis nascatur ficcis, petrosis & montuosis. Mantē.) *μάντις*, id est, ut inter Latinas appellationes uocat, uatica. Sic dicta quod uaticinantes.

nantes faciat, præsertim tertia species, quæ, ut Dioscorides tradit, ecstasin facit, hoc est, ut Galenus diffinit, ad breue tempus insaniam, quæ uatum & poetarum entusiasmo similis est, & qualis phanaticorum est, qui circa templa discurrentes uaticinantur, & quale furoris genus huius radice pota fieri Plinius etiam testatur dicens, Halicacabi radicem bibunt qui sunt uaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt.

Dorycnion.) De hac & apollinariæ dictione dictum est supra cap. 22. Moly.) Moly nuncupatum est quod semen in folliculis habeat ceu ruta syluestris, quæ ab aliquibus moly etiam uocatur. A quibus folliculis et uescicis uescariam etiam dictam uolunt, licet Plinius uescariæ nomen illi factum testetur, quoniam uescicæ & calculis proficit. Bellonariã.) Bellonaria dicta est quod in bello ad cuspides tingendas & inficiendas illa uterentur. Strumum.) Strumum uocata est autore Plinio lib. 27. cap. 8. quod strumis illita sanandis peculiaris est, alpinis maxime fluminibus. Cucullum.) Cucullum appellatur, eo quod secundæ speciei semen in folliculo tanquam in cucullo contineatur. Cucullus enim capitis tegumentum est, quale religiosi uestimentis suis appensum gestare solent, ad cuius similitudinem herba hæc propter folliculum sic etiam uocata est. Semine uiridi aut nigro.) uiridi scilicet ante maturitatem, nigro uero cum maturuit, ut tradit Dioscorides. Caccabum.) Sic nominata est à forma caccabi quam folliculus repræsentat. Hypnotice.) id est somnifica & soporifera. Strychnon melanon.) id est solanum nigrum, quam appellationem primo generi tribuit Dioscorides. Stipidosos.) id est densos & furculosos. Platani spheræ.) Platani fructus spheria siue spheræ dicuntur, & à Plinio Latine pilulæ uocantur.

Ad ignem sacrum.) Ignis sacer, qui Græce *ἑρισπέλας* C. 1. erysipelas dicitur, est tumor cum dolore & inflammatione, ex tenui sanguine, interim & cum bilis parte, incenso

& feruente generatus, circa cutim maxime nūc cum exulceratione, nunc sine ea consistens, coloris pallidi aut flauī aut ex utroq; mixti. Sūtq; plura eius genera. Vnde Celsus lib. 5. separatim de igne sacro & erysipelate agit. Inferius.) hoc est, in imo uentre & circa pudenda. Alopecias.) Alopecia à uulpibus, quas Græci ελοπέκας uocant, nomen habet, quasi uulpina passio, quoniam uulpibus sæpe accidit. Est autem, uti Galenus ait, natiui coloris in capillo mutatio, qua ad aurum inclinato colore capillus à radicibus fluit. Cui non dissimilis est altera affectio, quæ ophiasis dicitur: de quibus copiose Celsus lib. sexto, ubi utrunq; genus communi nomine areas uocat.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE SENEACIONIS.

CAPVT LXXV.

GRAECIS erigeron, gerontea, hydrogeron uocatur, Latinis senecion. Thyrsum habet cubitalem, rubrum, cum tenuibus folijs leuiter in summitate scissis, & floribus nigellis, primo tempore celeriter scissis ac florentibus summotenus uelut in canis, quos Græci pappus appellant, nos auos uocare possumus. Deniq; erigeron Græce nominatur, quod uerno tempore canescat eius flos, ac tenuetur tanquā capillatura. Habet radicem tenuem atq; inutilem. Nascitur in tectis & circa parietes.

1 Ad uulnera quamuis uetustissima.

Herba senecion tusa & subacta cum axungia uetere & imposita, mirifice sanat uulnera.

2 Item ad uulnera.

Herba senecion si mane eam adorans ex terra colligas

ligas & tundas cum axungia uetere; in plagam imposita, plagam aperit & expurgat, Item si eam simili more post meridiem colligas & cum axungia uetere misceas, imposita plagæ, aperit & perfanat.

3 Ad pedum tumorem & dolorem neruorum.

Herba senecion pistata cum axungia uetere, pedum dolorem tollit, & neruorum potentissime sanat.

4 Ad stomachi dolorem.

Herbæ senecionis flosculi cocti bene & subacti, imponantur ut malagma stomacho, summe dolorem sanant.

5 Ad lumborū & coxarū dolorem.

Herba senecion per se trita & ieiuno in potu data, ualidissime prodesse fertur.

6 Ad podagram.

Herba senecion trita cum sale, & ut malagmatis genus apposita pedibus, æque proficere certum est.

7 Si quis ferro percussus fuerit.

Herba senecion tusa cum axungia uetere sine sale, & facta quasi cerotū & in plaga imposita, facillime uulnus ad sanitatem perducit.

COMMENTARI.

ASENECTVTE Latinis senecio, Græcis erigeron, gerōtea & hydrogeron uocata est hæc herba. Senecio quidem, cui Græcorum gerontea respondet, simpliciter propter canescentes capillorū modo post florem eius pappos & lanugines. Erigeron uero quasi uere senescens, à tēpore scilicet quo floret, & euentu floris cito deflorescentis & canescentis: unde Plinius lib. 25, ait, Nomen hoc Græci dederūt, quia ue

F iij

re canescit. Hydrogeron autem quasi senecionem aquatū cum, fortē quod humidis locis etiam nascatur. Et hinc factum esse putamus, ut aliqui herbam illam, quam uulgo criffones uocāt, & à Dioscoride alterum *syfimbrij* genus cōstituitur, & à Plinio lauer, ab alijs cardamine, & à non nullis sium nominatur, senecionē esse crediderint, & adhuc uulgo etiam sic uocent, sed falso. Et maxime fortassis id etiā factum est, quia utramq; erucæ assimilat folio Dioscorides. Nam de senecione lib. 4. dicit ipsum esse exiguis folijs erucæ modo in extremitatibus incisuris diuisis, sed longe minoribus. Et lib. 2. de altero *syfimbrij* genere, quod *fion* & lauer etiam uocatur, ait, Circinatū habet à primo ortu folium, cum creuit deinde in incisuras quales in erucæ folijs sunt, diuiditur. Præterea quia Plinius lib. 21. ait, Caput eius numerosa diuiditur lanugine, qualis est spinæ, inter diuisuras exeūte, quare eam Callimachus *acanthida* appellat, alij pappum. Hinc multi etiam carduum benedictum esse putauerunt, licet falso: hic enim non senecio est, sed ea quam Dioscorides *eryngion* uocat: quæ dictio etiam fortē huic errori ansam præbuit. (Floribus nigellis.) hoc est, luteis, ut tradit Dioscorides. (Primo tempore.) hoc est Vere, quod primum anni tempus est, & ut Naso ait, anni nouitas: quemadmodum & iuuetus uitæ. (Celeriter scissis.) id est cito dehiscētibus. (Pappos.) πάππι, id est pappi, proprie carduorum flores dicuntur. Et quia pappus etiā auus dicitur, hinc dicit, Nos auos uocare possumus, propter senum canescentes capillos & ad eos florum lanuginis similitudinem. (Lumborum.) Lumbi quorum uitium & debilitas lumbago uocatur, dicti sunt, ut quidam uolunt, à lubidine, id est libidine, antiquis lubido & libido, sicut lubet & libet dicentibus. Sunt autē lumbi pars illa ab cinctura usq; ad nates, ubi & renes situantur: unde & renum dolor, qui nephritis dicitur, ad lumbos in quibus sentitur, etiam refertur.

7 Cerotum.) Cerotum à Græco κηρώτομ, uel ceratum à cera,

à cera, quæ ferè omnibus ceratis adhibetur, dictū est em-
plastri genus, quod plerunq; fit ex pastillis, & constat ex
rebus ficcioribus, & igni appositum mollescit, postea ap-
plicatū corpori durefcit, ac pertinacius hæret. Hic tamen
communius accipitur pro malagmatis genere, etiā si ce-
ra non addatur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ FILICIS.

CAPVT LXXVI.

GRÆCI pterin, Latini filicem nominant.

1 Ad uulnera.

Herbæ filicis radicem pistatam in uul-
nus pones, & argemoniæ drachmas duas cū uino po-
tui dato, mirifice curat.

2 Ad ramicem puerorum.

Herbam filicem quam in radice esculi arboris in-
ueneris, tunde eam cum axungia, et panno inducens
imponere, & fasciam sursum uersus ligabis, quinta die
sanabitur.

3 Ad dolorē femorū uel suræ.

Herba filice fumigabis loca. Item infantem lan-
guidū si ex ea fumigabis, facillime cōualefcet infans.

4 Ad splenem.

Herba filix cū radice sua decocta usq; ad tertias,
& potui data, splenem consumit.

COMMENTARI.

DE FILICE, quæ & qualis herba sit, & quot eius
genera, quia Apuleius nihil tradit, ideo quæ Pli-
nius de ea scribit, subiungemus, qui lib. 27. ca-
pite 9, sic ait, Filicis duo genera nec florem ha-

114 COMMENT. G. HVMBELBERGII

bent, nec semen. Pterin Græci uocant, alij blachnon, cuius ex una radice quàm plures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore, hanc marem existimant. Alterum genus thelipterin Græci uocant, alij nympheam pterin. Est autē non singularis atq; fruticosa, breuior, molliorq; & densior folijs ad radicem caniculata. Vtriusq; radice sues pinguescūt. Folia utrisq; lateribus pinnata, unde nomen Græci imposuere. Radices utriq; longæ in obliquum, nigrae, præcipue cum inaruerent. Siccari autem eas Sole oportet. Nascūtur ubiq; sed maxime frigido solo. Effodi debent uergilijs occidentibus. Vfus radice in trimatu tantum, neq; ante, neq; postea. Hactenus Plinius. Germani *farn* nominant. Esculi.) Esculus arbor est Ioui sacra & glâdifera: sic dicta qd antiquitus fructus eius in esca fumeretur. Femorum.) Femora dicuntur pars à coxa usq; ad genu deducta. Sura uero pars illa carnosâ cruris. Crus autem quod est à genu usq; ad imum pedem.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE GRAMINIS.

CAPVT LXXVII.

GRÆCI agrostin, alij hæmaticon, alij amaxintin, alij ægichon appellant, Latini gramen, alij affefolium, alij uniolam. Agrostis folijs parui calami similibus, atq; uirgultis per terram serpētibus geniculosis: radicibus geniculatis, dulcibus, atq; uulnerum uirtutis glutinatiua. Harum decoctio potui data, urinam mouet. Est & alia quæ calam' agrostis appellatur maior supra dicta, hoc est agrosti: sed est melior in Parnasso nata, cuius flos urinam cōmouet, & eius radice succus acuit uisum.

Ad sple-

1 Ad splenis dolorem.

Herbam gramen decoques & cum ea florem teres, & in panno linies & pones super splenē, mox sentiet beneficium.

2 Ad epiphoras oculorum.

Herba gramen, quæ in se trifurcium habet, nam & in plura diuiditur, decrefcente Luna sublata plurimum ualet. Repositam habeto diligenter, exinde lippire incipiētibus ad collum ligato, celeriter imminentem epiphoram discutere & sanare dicimus.

COMMENTARIIL.

GRAMEN herbarum uulgatissima & omnibus notissima, Græce agrostis appellat quod ubiq; in agris & ruri nascitur. Hæmaticon autem, id est sanguinalis, eo quod humano sanguine procreari falso crediderint antiquiores. Hamaxitis deinde à iumentis quæ plaustris seruiencia illo passim uescuntur, Græcis ἀμαξία plaustrum uocantibus. Demum ægichon à capris quas Græci ἀγας uocant, eo quod passim illo etiam uescatur. Vniola.) Sic appellata est ab uniendis & glutinandis uulneribus quod radix imposita facit.

Calam' agrostis.) id est harundinaceum gramen.

Parnaso.) Parnassus mons est Phocidis, quem Musæ etiam habitare dicuntur, & inde parnasides uocantur.

Trifurcium.) hoc est, tria genicula internodia : aliud C. 1. enim alio pluribus serpit, ceu septem, tribus & pluribus.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ GLADIOLI.

CAPVT LXXVIII.

G

RAECI xiphion, alij phasganion, alij limnicen, alij machærophyllon, alij anactorion, alij arion, Latini gladiolum fegetalem, & linguam ceruinā uocant, Est folijs gladio similibus, thyrsocubitali, floribus purpureis, radicibus duabus, paruis, rotundis, altera in altera nata, quarum superior maior est & acrioris uirtutis.

1. Ad uesicæ dolorem, & ad eos qui urinam non faciunt.

Herbam gladiolū effodies, siccatum corticem radicis eius conterito, & cum uini cyathis duobus & aquæ calidæ cyathis quatuor immisces, & sic potui dabis, miram rem experieris.

2. Ad splenis dolorem.

Herbam gladiolum maturissimam lectam & siccata & in puluerem mollissimum redactam, et in uino leuissimo mixtam potui datam, mirifice dicimus splenem desiccare.

3. Ad colii uel præcordiorū dolorem.

Herbæ gladioli baccas tritas ex caprino lacte, melius si asinino, tepefactas dato bibere, desinet dolor.

COMMENTARIIL.

HAEC hic describitur gladiolus, ea est cuius medicas uires supra cap. 46. posuit, & quæ hic ponuntur curationes illi priori conueniunt, quæ xyris & syluestris iris dicitur, quare haud perperam unius curationes cum alterius transmutarit quis, & ad alteram transposuerit, nos ut reperimus, ita reliquimus. Vocata est autem gladiolus & Græce gladiorum nominibus xiphion, phasganion & machærophyllon à foliorum figura, quæ cultelli modo in mucronem desinentia habet. Limnicen.) Limnicæ dicta est à λίμνη, quod est

est stagnum, eo quod in humidis, ut Plinius tradit, nascitur, licet Dioscorides maxime in aruis nasci dicat. Sed nihil hoc refert, possunt enim & arua humida esse, neque Dioscorides penitus negat posse in aquosis etiam nasci. Anatorion.) id est regiam herbam. *ἀναξ* enim rex est, & dijs proprie conuenit. Arion.) Arion appellata est quasi martia herba, eo quod ferro & telis, quorum in bello cui Mars præest deus, usus est, extrahendis accommodata est.

Gladiolum segetalem.) Gladiolus segetalis appellata est, quoniam in aruis & iuxta segetes nascitur. Linguam ceruinam.) Lingua ceruina nominata est à similitudine quadam foliorum, eo quod folia habeat similia folijs lingua ceruina uocatae herbae. Præcordiorum.) id est uiscerum & extorum. Plinius lib. 30. cap. 3. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine. Baccas.) Per baccas intelligit folliculos & semen in hijs contentum. Nam ut Dioscorides tradit, in caule eius triquetra sunt ueluti siliquæ, & in illis purpureus flos: semen in folliculis fabarum modo rotundum, rubens &c. C. 3.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE ROSMARINI.

CAPVT LXXIX.

IBANOTIS alia est coronalis à Forano appellata: item ab alijs icteritis, quã Latini rosmarinum appellant, tenues nutriens uirgas, in quibus folia longa, tenuia, uiridia. Alia est fructifera, quam etiam zeam † Foranus appellat, siue *Sordid chamedyosmon, canchryn oxean, campfanema, macarínthen Prophetæ, Daci dracontos, Aegyptij semen, Zoroaster † theopnoën, Latini salutare.* Folia *Theom feniculi similia, sed aspera & rotatum terræ prostrata, pnuen.*

G ij

& boni odoris, thyrso cubitali, furcoso, cū umbraculis in summitate, in quibus fructum siue semen plurimum, album, angulosum ac resinam resapiēs, & cum fuerit massicatum, feruorem commouens; uocatur etiam canchrys semen supradictum; radicem uero tenuem formatam, thuris odorem simulantem. Alia in fructuosa, quæ in cæteris supradictæ similis, sed neque thyrsum emittit, neque florem, neque semen; uocatur etiam ab alijs pforanthesis, taurophthalmon, parthenion, uel, ut Ægyptij, sacatos, item propheta apoplenos, hydrofelinos, Latini malum lentum, Tusci susinum. Alia numero quarta, quæ similis est supradictis duabus, uocatur à quibusdam malobathron, ebæfalitis, Latini ros terræ, Ægyptij nacosthon, Propheta diospneuma; semen nutriēs circulatum, nigrum, odoratum, non incendiosum, radicem interius habens albam, exterius nigram. Sunt autem communiter omnes uirtutis feruentis acerrimæ magis in radicibus. Nascitur locis maritimis & hortis. Antequam thus sciretur hac herba homines deos placabant.

1 Ad dentium dolorem.

Herbæ rosmarini radix commāducata, dentium dolorem tollit; uel si succū eius in dente tenuerit, mox sanabitur.

2 Ad languentes.

Herba rosmarino trita cum oleo languidum perunges, mox sanabitur.

3 Ad pruriginem in corpore.

Herbam rosmarinum terito & succum eius cum uino uetere & aqua calida per triduum dabis bibere, sanabitur.

Ad

4 Ad hepatis uel interiorū dolorem.

Herbę rosmarini fasciculum concoques ex aqua, adijcies illi amomum pusillum aut spicę nardi & palmas duas, rutę coliculum, in se coque, & aquam earum dabis bibere, sanus fiet.

5 Ad tussim.

Herbam rosmarinū cum piperis granis centum, mellis uncijs duabus teres, & facies pastillos & dabis unum mane & unum sero cum dormitum uadit, tussim sedat.

6 Ad interiorum dolorem.

Herbam rosmarinū uiridem, aut aridę puluerem dabis ut supra, mirifice facit.

7 Ad albuginem in oculis.

Herbę rosmarini succum commisches cum melle ^{alijs} Attico, & inunges, liberaberis. ^{puluerem.}

8 Ad uulnera recentia.

Herba rosmarinum contusa cum axungia, imposita optime facit.

9 Ad tertianas.

Herbam rosmarinū contusam in calida aqua sub accessione dabis.

COMMENTARI.

ROSMARINVS quod maritimis locis nascitur appellata herba terris nostris incognita est, excepta ea quam quia coronarij quondā ramulis eius ad coronas nectēdas utebant, coronalem nominant, frutex uerius q̄ herba, unde Græci etiam *δενδρολίβανον*, quasi arborem libanum uocāt, in libanotidum censum ascita, quia folia habet illis similia. Libanotis autem dicta est, eo quod thus olet, quod Græci liba

non dicunt, aut, ut Apuleius sentit, quia suffitu & uapore eius pro thure ad deos placandos in sacrificiis uterentur ueteres. Forano.) Foranus quis sit, ignoro, nihil enim de eo me legisse scio: quare prima mutata litera pro Forano potius Soranum legendum censuerim. Fuit autem Soranus Ephesus, medicus insignis, Traiani & Hadriani temporibus, qui uiguit, Romaeque medicam artem exercuit, ac libros plures optimosque composuit, e quibus Isagoge adhuc superest. In cuius tempora etiam Apuleius, licet aliquanto posterior, incidit. Ictericis.) Habet hoc nominis, eo quod ictericis & felle suffusis medetur: quam uim potenter praeter aliis haec coronaria habet. Zeam.) id est semen, quod frugis genus est tritico aut hordeo simile, quod nunc speltam uocant, sic forte dicta ob similitudinem quandam ad inuicem seminum. Chamedyosmon.) Chamedyosmos appellata est ab odoris suauitate & odore iucundo ac quia per terram folia spargit. Canchryn oxean.) Canchrys oxea nominata est a fructu quem profert & canchrys uocat, & acutus oblongaque formae existit. Campsanema.) Sic uocata est ob foliorum in rotam modum circumactionem & curuaturam, & ut hic ait, folia rotatum terrae prostrata. κάμψις enim curuatura est, & rotam modo in orbem circumactio. Macærinthen.) id est beatam, & ut Latine reddidit Apuleius salutarem, tum quia in medicina, tum quia in sacrificiorum usu effectus esset prosperi & salutaris, morbos curans & deos propitios reddens.

Theopnoen.) id est diuini spiritus & afflatus herba, eo quod in sacrificiis illius suffitionibus deorum fauorem sibi conciliabant. Canchrys.) id est pilula, uti Plinius uocat. Quae qualis sit formae & figurae, docet Theophrastus de plantarum historia lib. 3. ubi de arborum cachry ait, Harum unaquaque ex paruis particulis squamarum modo per ordinem constat eadem qua pineae nuces forma, eousque ut non dissimilis nouae & uiridi pineae nuci figura sit, oblongior tamen forma & aequaliter per totum crassa.

Auge

Augetur hoc hyeme, Vere aperit, flauescuntq; tunc squamae illae, & in trium digitorum longitudinem extenduntur, & cum Vere folium prodierit, decidunt, &c. Quae uero arborum cachryn hanc ferant, docet Plinius lib. 16, capite 9. inquit, Ferunt robora & cachryn: ita uocatur pilula in medicina urendi uim habens. Gignitur & in abiete, larice, picea, tilia, nuce, platano, postquam folia cecidere hyeme durans. Continet nucleum pineis similem. Is crescit hyeme, aperitur Vere pilula tota. Cadit cum folia coeperint crescere. Ad quorum arborum cachry similitudinem cāchry hoc est quod in summo caule simile illi surgit, in quo semen concipitur & maturatur. Cæterum ut tota canchryos significatio habeatur, sciendum Græcos canchryn & cāchrydia etiam uocare molita primū mox frixa hordea. (Pforanthemis.) Sic appellata uidetur à similitudine tenuitatis foliorum quam cum anthemide, quae & chamomila dicitur, gerit, licet, quod & nomen etiam indicare uidetur, asperiora sint libanotidis quam alterius. Quae foliorum tenuitas item causa fuit ut parthenion uocaretur, ab eadem anthemide mutuato sibi nomine.

Taurophthalmos.) .i. tauri oculus, quasi bupthalmos, id est bouis oculus quod idem est; sic dicta est autem à similitudine foliorum herbae, quae bupthalmos uocatur: utraq; enim foeniculacea & foeniculo similia folia habet, igitur & inter se. (Aposplenos.) Sic dicta est quod splenē deficcet & cōsumat, & quasi sine splene faciat esse; ut quae cum urina deriuando dissipet. (Hydrofelinos.) Vocata sic est à foliorum similitudine, quae palustri apio similia habet, autore Theophrasto. (Sufinū.) Sic uocatum uidetur ab odoris iucunditate quam praestat ceu sufinum uocatum unguentum quod ex lilijs cōficiebatur.

Malobathron.) appellatum sic est etiā ab odoris suauitate. (Ebæophalitis.) Ebæophalitis appellata est à paruitate umbellae, quam in summo instar conii galeae habet. ἔβαιο enim Græcis paruus est, γέλας uero galeae co-

C. 4. nus. Diospneuma.) id est Iouis spiritus & adflatus, eo quod in sacrificijs illius suffitionibus Iouis & diuini numinis spiritum, fauorem & auxilium sibi conciliabant & impetrabant, deosq̄ propitios sibi reddebant. Fasciculum.) Fasciculus est quem alio nomine manipulum dicunt, Græci δράγμα uocant, hoc est, uti Scribonius Largus ait, quantum manu comprehendi potest, de quo dictum est supra cap. 3. curatione 12. ubi etiã de nardo & spica eius est dictum. Anomum autē exiguus frutex est, de quo Dioscorides lib. 1. cap. 14. Palmulas.) Palmulæ, quas nūc dactylos uocamus, sunt palmę arboris fructus, Græci & arborem & fructum φοίνικα dicunt, à colore pomi facti utriq̄ nomine: & à palmulis his medicamē illud catharticum quod in communi usu est, nomen sumpsit διὰ φοινικῶν diaphœnicon. Coliculum.) id est ramusculum.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PASTINACÆ.

CAPVT LXXX.

GRÆCIS dicitur agrios staphylinos, alijs ceras, alijs daucion, Itali pastinacam rusticam, erraticam, et syluaticam. Nascitur in locis saxosis & aggeribus. Alia est hortualis siue seminalis & uiribus imbecilla. Alia agrestis, quæ appellatur etiam à quibusdam ceras, eo quod cornu fingat, habet comam ut fœniculus, thyrsus tenuem, asperū, in quo umbraculum, & flores paruos tenues, quorum in medio croceū germen, purpurei coloris, radicem bipallem, robore digitali, odore iucundam.

Ad mulieres quæ partu laborant & non purgantur.

Herbam

Herbam pastinacam syluaticam decoquāt, & de aqua eius se fomentent, sanabuntur.

2 Ad purgationem mulieris.

Herbam pastinacam syluaticā decoques, & cum eadē aqua ubi cocta est, grana piperis trigintaquinque commisces & dabis bibere, mox purgabitur. Facit autem ut supra scriptum est & ad dentium dolorem.

COMMENTARIUM.

PASTINACAE duo genera ceteri quoque testantur. Columella rei rusticae lib. 9. cap. 4. Tum agrestis pastinaca, & eiusdem nominis edomita, quam Graeci σαφυλίνον uocant. Idem etiam tradit Dioscorides. Quarum agrestem Galenus daucum etiam uocari testatur inquiring, Satiua quidem pastinaca ignauior: agrestis uero quam daucum uocant, &c. Quam ob causam quod male udonaulion legi nobis uisum est, daucion emendauimus. Germani *morchen* dicunt.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE PERDICALIS.

CAPVT LXXXI.

HERBAM perdicalem Graeci lysimachion, sideritin, alfinen, helxinen, parthenion dicunt, Latini muralem & parietariam, alij herculanam, alij urceolariam, alij uitriariam appellant. Sed nomen sumpsit a perdicibus, siquidem ipsae ea aluntur. Vocatur etiam heraclia, & ixinos agrion, & alytis, & clybatis, & polyonymos. Nascitur in turribus uel parietibus, habet thyrsos tenues, fruticosos, rubros, in quibus semina aspera, & folia linozosti herbae similia, rotundiora tamen atque hirsuta & aspera,

H

qualitate remordentia atq; coherentia : est enim , ut Græci aiunt, uirtutis stipticæ. Deniq; ad similes causas ac similiter ut arnoglossos herba adhibetur.

Ad podagrani.

Herba perdicalis coquatur in aqua , & ex eadem aqua fouebis pedes uel genua , deinde ipsam herbam tufam cum axungia impones pedibus panno indutam, uel super genua, sanabit mire. Nascitur parietibus aut maceris aut aggeribus.

COMMENTARIUM.

VALIS herba fit perdicalis, siue, ut alij uocant, perdicion, satis ab hoc descriptum est, sic autem appellata est à notissima aue perdice, eo quod illa semine eius præcipue uescatur, & herbam eruens in illa uoluetur. Germani herbam hanc *Sant Peters krut*, alij *tag vnd nacht*, alij *glaskrut* nominant. Lyfimachion, Lyfimachion appellata est, eo quod lanas, ut Plinius lib. 22. cap. 17. testat, inficiat, ceu illa quæ proprie lyfimachion dicitur. Sideritis, heraclea & herculana dicta est, quia folia habet similia folijs herbæ quæ proprie hijs nominibus nuncupatur. Alfinen, Alfine dicta est à similitudine quadam foliorum herbæ alfinis, quæ alio nomine myosotis, id est auricula muris appellatur, de qua Dioscorides lib. 2. cap. 172. Et helxinæ herbæ similem dicit, humiliorem tantum & breuioribus folijs. Helxinen, Helxine dicta est à uerbo Græco ἔλω quod est traho, eo quod asperitate sua tenaci nexu uestes quibus adhæserit ad se trahat: habet enim & caules & lappas, in quibus semen continetur & folia aspera. Parthenion, Sic dictam esse à dea Minerua, quæ parthenos, id est uirgo, dicebatur, testis est Plinius lib. 22. cap. 17. ubi ait, Vernula Carus Pericli Atheniensium principi cum is in arce templum ædificaret, repissetq; super altitudinem fastigij, & inde cecidisset,

cidisset, hac herba dicitur sanatus, monstrata Pericli somno à Minerua. Quare parthenion uocari cœpta est, affignaturq̄ ei deæ. Hæcille. Muralem.) Muralis & parietaria est appellata à natalibus, eo quod in muris & parietibus nascitur frequēs. Vrceolariam.) Vrceolaria & uitriaria est nuncupata, quoniam urceolos & uita cæteraq̄ uasa pulchre mūdāt & purificat adfricata. Et Germani hanc ob causam à uitris ipsam *glasstrut* uocant. Ixi nos agrion.) id est uiscum agreste, à uisco quod *ἴξον*, id est *ixon* uocatur, eo quod quemadmodum uiscum ad se trahit quæ id contigerint, sic etiam herba hæc uestes quibus adhæserit, ad se trahit. Alytis.) Alytis dicta est quasi insolubilis, eo quod difficulter soluatur et auellatur à uestibus quæ contigerit. Clybatis.) Clybatin uocari Nicæder etiam testatur, Dioscorides clybodion uocat, uideturq̄ nobis ab insigni forma & specie sic dicta. Polyonymos.) id est multinomia, eo quod multis nominibus indicetur. Linozosti.) id est Mercuriali. Arno lossos.) id est plantago.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ MERCVRIALIS,

CAPVT LXXXII.

MERCVRIALIS à Græcorum alijs linozostis arrhen, alijs hermubotane, alijs argyros, alijs argyritis, alijs arithryllis, aliquibus parthenion, quibusdā thelicon, alijs orchion, et chrysitis, arguminosq̄ appellata est, Aegyptij aphlopho, Prophetæ hermu basilion, Itali mercurialem & testiculatā. Frutex est bipalmis, folijs ocimi similibus, atq̄ ramis inanibus cum furcis plurimis atq̄ densis. Et est fœmina maior, quæ appellatur etiam theligonon, Latine mercurialis fœmina, Masculus uero uo-

H ij

catur mercurialis masculata, id est testiculata, & est minor atq; rotūda, & ueluti testiculis binis paruis circa exordium ornata.

1 Ad uentris duritiam.

Herbam mercurialem coques, & tritam ex passo dabis, statim detrahet & stomachum purgabit. Aut semen eius tritum ex passo dato, idem detrahet & purgabit.

2 Ad menstrua cienda.

Herba mercurialis cum oleo irino uel rosaceo admota, mox prouocat sanguinem menstruum.

3 Ad epiphoras oculorum.

Herbæ mercurialis folia cum uino albo uetere impone.

4 Si aqua in aures introierit.

Herbæ mercurialis succum tepesactum in aurem stillabis, mox liberabis eum.

COMMENTARIUM

VALIS herba sit mercurialis, quia succincte satis et subobscurè illam describit Apuleius, ideo ex Dioscoride historiã eius subscribemus, quæ talis est, Duplex eius genus est, sexu discernuntur. Habet ocimo similia folia ad helxines foliorum figuram accedētia, minora tamen. Ramusculos geminatis geniculis, & alarum cauis multis. Semen fert scemina racemosum & multum. Mascula uero iuxta folia exiguum, rotundum, binum testiculorum specie pendēs. Et Plinius, Duo eius genera, inquit, masculus & scemina quæ efficacior. Caule cubitali interdū ramoso in cacumine, ocimo angustioribus folijs, geniculis densis, alarum cauis multis: femine in geniculis dependente, sceminæ copioso, mari iuxta genicula statim rariore ac breui contortoq; sceminæ

minæ soluto & cãdido. Folia maribus nigriora, sceminis candidiora. Radix superuacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Dicta est autem à Latinis mercurialis, & à Græcis hermubotane siue hermupoa, id est Mercurij herba, eo quod Mercurij inuentū sit. Plinius lib. 25. cap. 7. Linozotis siue parthenion à Mercurio inuentus est, ideo apud Græcos hermu poan multi uocant, eam apud nos omnes mercurialem. Arrhen.) id est mascula sicut thelicon scemina. Sunt autem solum generū differentia. Orchion.) id est testiculata, eo quod masculus quæ minor est, semen fert duūm testiculorum specie iuxta folia pendens. Hermu basilion.) id est Mercurij regia & signū regale. Theligonon.) Theligonon dicta est, quasi sceminigena à sceminini sexus conceptu quem facit maior, & scemina uocata mercurialis. Nam, ut Dioscorides tradit, Credūtur sceminæ mercurialis herbæ folia trita tum pota, aut post purgationes sceminarū genitalibus apposita ut sceminæ concipiantur facere: masculæ uero contra mares. Et Plinius, Mirum est, ait, quod de utroque eorum genere proditur, ut mares gignatur hunc facere, ut sceminæ illam.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ RADIOLI.

CAPVT LXXXIII.

ERBA radiolum, quam alij filicinam uocāt, similis est filici quæ in lapideis nascitur, uel in parietibus, habens in folijs singulis binos ordines punctorum aureorum.

Ad capitis dolorem.

Herba radiolo contusa atq; ante curiose depurgata, cū aceto scyllitico usq; adeo cocta donec appareat,

H iij

perungito, capitis dolorem tollit.

2 Ad aluum concitandam.

Herbæ radioli radicē euulsam & cultro corticem purgatam cum malua coquito, & ius earum bibatur, sine labore uel aliquo tedio uentrē deducit & omnes æstus.

COMMENTARIIL.

RADIOLVS herba est, quam Græci usitato à Latinis uocabulo polypodion, Germani *engelsfuß* nominant. Nasciturq; in muscosis petris & in uetustis arboribus, earumq; truncis, præsertimq; quercuum dodrantali altitudine, quadamtenus pilosum, incisuris diuisum, non tamen adeo minutis ut filix. Radix illi in usu pilosa, derafa intus coloris herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis cauernosa, ceu polyporum cirri, sapore subdulcis: autor Dioscorides lib. 4. & Plinius lib. 25. cap. 8. Videtur autem radiolum diminuta forma uocasse Apuleius à forma paruorum foliorum, quæ incisuris diuisa ueluti radiolos paruos habet. Filicina.) Filicina, siue, ut alij, filicula uocata est, quoniam folio similis est filici. Plinius, Polypodion, quam nostri filiculam uocāt, similis enim filici est. (Donec appareat.) id est, tamdiu donec acetum tantum consumptum sit, ut herba iam supra liquorem ascendens, ipso amplius non contegatur: accipitur enim à principio tantū aceti, ut herbam superet & bene contegat. Omnes æstus.) id est omnem feruorem & anxietatē laboremq; & adfectionem, quæ ex adstricta aluo contingit.

NOMINA ET VIRTUTES

ASPARAGI AGRESTIS.

CAPVT LXXXIII.

Græci

GRÆCI myacantha, alij acanthillida appella-
uere, alij aspharagon, alij asparagō agrion,
Latini corrudam, alij asparagum agrestem,
alij asparagum rusticum, alij asparagum nostrum.

1 Ad uesicę dolorem siue tumorem.

Herbæ asparagi agrestis radicem coque in aqua
sextario in pultario nouo ad quartas, & ieiunus die-
bus septem laborans sumat in potu: plurimis diebus
balneo utatur, in frigidam non descendat, neq; frigi-
dam bibat, mirifice sanitatem experietur.

2 Ad dentium dolorem.

Herbæ asparagi succum in ore oportet cōtinere.

3 Ad elephantiosos.

Herbæ asparagi radix cōcta contrita imponatur
elephantiaeo, liberabitur.

4 Ad renum dolorem.

Herbæ asparagi radix trita cum uino & potata
proficit.

5 Si quis maleuolus deuotauerit ho-
minem.

Herbæ asparagi agrestis radice sicca cū aqua fon-
tana delustrabis eum, & resolutus erit.

COMMENTARI II.

ASPHARAGVS siue asparagus generaliter dici-
tur primum germen & coliculus olerū & plan-
tarū qui ex terra prodit, & uidetur antequam
in folia explicetur. Qua significatione Paulus
Aegineta usus libro primo caput de asparagit inscripsit,
bliti scilicet, lactuca, attriplici, malua & beta, quarū plan-
tam humidam, asparagum uero ficcum esse dicit. Contra
uero rapa, sinapi, radiculum, nasturciū, pyretron, brassi-

camq̄, plātam habere fīccam, asparagū uero humidum. Priuatim tamen quia coliculos hos qui prima germinatione prodeunt ē terra præcipuos habet spinosa planta hæc de qua nunc agitur, ideo nomen id asparagi peculiariter sibi adsciuit & obtinuit. Est autem exiguus & ramosus frutex, folijs numerosis longis sceniculo similibus: radix est ei longa, rotunda, grandis, tuberculum habens.

(Myacanthan.) id est murinam spinam: mutuauit autem hoc nomen ex rusci appellationibus. Acanthyllida.) Acanthyllis dicta est quasi spinula: spinosa enim planta est, sed teneriuscula. Corrudam.) Corrudam quidam à corruo dictam uolunt, quemadmodum apud Atticos horminion ἄν τὸ ὄρμῶν, hoc est à ruo, eo quod adolescens hæc planta corruat & decidat. Asparagū nostrum.) hoc est Libycum. Apuleius enim ex Libya fuit ciuitate Madaura. Et Plin. lib. 20. cap. 10. syluestrem asparagum, ait, aliqui corrudam, aliqui libycum uocant, Attici horminion. Elephantiosos.) Elephantiosi siue elephantiaci dicuntur qui elephantiasi laborant. Sed quia apud diuersos diuersi morbi genus est elephātiāsis, ideo longius & prolixius de hoc agendum. Siquidem Rasis, Auicenna & Arabes, hosq̄ sequuti medici iuniores, elephantiasin uocant malum in quo pedes & crura plurimum & ultra modum intumescūt. Galenus uero & Paulus Aegineta cæteri q̄ Græci & Latini ueteres Celsus, Plinius, Serenus & alij, eum morbum sic uocant quem Arabes & medici recentiores lepram, ex crassa pituita & atrabile proficiscētem. Nomen q̄ traxit à similitudine animalis. Nam uti Galenus lib. 6. de causis accidentium scribit, hoc morbo laborantes carnem habent nigram & tuberculis plenam, qualis est cutis elephātum. Aliqui tamen sic dictum putāt, quod sicut elephas præ cæteris animalibus diutissime uiuit: ita hic humor longissimus est. Seu, ut alij uolūt, ob morbi magnitudinem, qui nulli ferè remedio cedit. Nā ut Paulus Aegineta lib. 4. tradit, Si cācer unum

tantum

tantum membrum infestans, tamen secundū sententiam Hippocratis insanabilis est, quanto magis elephas, qui cancer est uniuersalis, & totum corpus occupās, omnem curationē superabit. Sed hoc intellige de eo qui iam confirmatus est, & non qui primum incipit: talis enim non omnino desperatus est, sed curam, licet difficulter, admittit. Est autem non solius cutis, ceu lepra, uocata Græcis passio, sed in eo cutis, carnes & ossa quoq; uitiantur, sicuti Celsus lib. 5. & Plinius lib. 26. etiam testantur, ubi copiosius de hoc malo agunt. Deuotauerit.) id est efascinauerit, incantauerit & carmine ligauerit. Delustrabis.) id est expiabis, excantabis & resolues.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ SABINÆ.

CAPVT LXXXV.

GRÆCI eam nerion dicūt, alij brathy, alij barython, Itali herbam sabinam atq; fauinam, alij sabinam cupressum. Cupresso similis.

1 Ad morbū regium siue auriginem.

Herba sabina cum melle & uino pota auriginem discutit, cum uino trita idem facit.

2 Ad capitis dolorem.

Herbam sabinam diligenter tritam cum aceto & oleo rosaceo mixtam, capiti & temporibus illinitam, ualde dicimus prodesse.

3 Ad carbunculos uel ignem sacrum.

Herba sabina cum melle illinita, mirifice facit.

COMMENTARI.

I

HERBAE fabinae duo sunt genera, Plinius lib. 24. cap. 11. Herba fabina brathy appellata à Græcis duorum generum est. Altera tamaricæ similis folio est, altera cupresso, qua ex re quidam Creticam cupressum dixerunt. Apuleius fabinam cupressum etiam uocari dicit, quod cupresso sit similis: nisi quod, ut Dioscorides tradit, spinosior est, graui odore, acris feruidaque naturæ: curtaque arbor hæc est, & in latitudinem magis se explicans. Cæterum dicta est fabina herba à regione in qua plurima nascitur: & herba quidem, quoniam non uere arborefcit, sed in latera caulium modo in herbis se explicat & dilatat. Vnde κολοβόν δένδρον, id est decurtatæ breuitatis arbor à Dioscoride uocatur, Græcis κολοβά uocantibus, quæ trunca sunt, & summas amiserunt partes. Nerion.) Sic dicta uidetur quod humida & aquosa maritimaque amet loca, sicut rhododaphne, quæ etiam nerion appellatur, unde & hoc nomen mutuassee potuit. Barython.) Barython appellatum est, eo quod graui sit odore.

NOMINA ET VIRTUTES.

HERBAE CYNOCEPHALII,

hoc est CAPITIS siue CEREBRI

CANIS.

CAPVT LXXXVI.

GRÆCI cynocephalion dicunt, alij antirrhion, alij bucranion, alij burrhion, alij amestifon, alij anarrhion, alij pithacion, Prophetæ osireostaphen, Itali canis cerebrum, alij herbam siminina, alij uenustam minorem, alij opalin gram appellat.

Ad epiphoras oculorum.

Herba.

Herbæ canis cerebri radicem cum aqua decoque,
et de eadē aqua subinde oculos foueto, celeriter lenit.

C O M M E N T A R I I.

CYNOCEPHALION, ut lib. 4. cap. 124. de antirrhino intitulato tradit Dioscorides, herba est caule & folijs anagallidi similis, flores habens purpureos, uiolis, quas leucoia uocāt similes, minores tamen, eamq; ob causam syluestris lychnis uocata est. Semen fert uitulorū naribus aspectu simile. Quæ narium figura qua semen est, causa fuit ut anarrhinon & antirrhinon à naribus scilicet, quæ ῥίνας dicuntur, & burrhinō, id est bouina naris sit appellata hæc herba. Et quia capitis pars sunt nares, hinc etiam à toto capite & alijs etiam partibus eius nomen inuenit, ut cynocephalion, id est canis caput & cerebrum, & bucranion, id est bouis caluaria. Amethiston.) Hoc nomine appellata est, eo qd purpureo colore, qualis in amethisto lapide conspicitur, insignes habeat flores. Pithecion.) hoc est, ut inter Latinas appellationes habetur, siminina herba, à simia, quæ πιδυκί. Græce dicitur: sicq; dicta uidetur, ut priora, quod semen habeat naribus simiarū simile aspectu. Osireos taphen.) id est Osiridis sepulchrū. Venustam.) Herba uenusta uocata est, quoniam, ut Plinius lib. 25. cap. 9. refert, hac peruncti uenustiores fiāt, & ut Dioscorides narrat, quod gratiam inueniant peruncti ea. Theophrastus uero lib. 9. de plātārum historia dicit ad gloriam proficere & honorem qui ea inunguntur. Quæ si uera sunt, merito multifacienda, & plurimum in honore habendā herba erit. Opalin gratā.) Opalis dicta est ab Opalio lapide, cuius meminit Plinius libro 37. cap. 7. dicitq; in ipso esse amethisti fulgentem purpurā, qui color fecit ut opalis uocata sit hæc herba ob floris colorem quem purpureum habet, Grata uero adiecta est dictio ob gratiā quam præstat.

sigla

I ij

244 L. APVLEI PLATONICI
NOMINA ET VIRTUTES
 HERBAE ERUSCI RVBIVE,

CAPVT LXXXVII.

GRAECIS dicitur batos siue batos idæa, alijs cynosbatos, alijs syntrophion, alijs asyntrophon, Prophetæ hæma ibeos, & hæma titanu, Itali senticem, alijs rubum, alijs moru syluaticum, Daci mantiam, Aegyptij hæmoos. Cynosbathi species sunt duæ. Altera enim est communis, omnibus nota. Altera quæ appellatur idæa siue cynosbathos, quæ est mollis ac lenior comparatione prioris atq; minoris. Nascit sub arboribus umbrosis in terra.

1 Ad aurium dolorem.

Erusci herbæ teneræ cymæ succus expressus tepē factus & instillatus ab aurium dolore liberat & pernat. Certum est.

2 Ad hæmorrhoidas restringēdas.

Erusci herbæ teneras cymas nouem, & myrthi syluaticæ cymas itidem nouem, mali granati sicci cortices tres pistes & decoques simul in aqua, & cū tepuerit, fomentabis tunc anum, hoc triduum facies, mirifice restringit & sanat hæmorrhoidas.

3 Ad profluuium mulieris.

Erusci cymas teneras ter septenas decoques in aqua usq; ad tertias, & per triduum ieiunæ in potu dabis, ita ut cottidie renoues potionem.

4 Ad cardiacos.

Erusci folia per se trita imponuntur mammillæ sinistrae, & sic dolori resistunt.

Ad gin

5 Ad gingiuarum & labrorū uitia.

Erusci herbæ caulículos teneros in uino decoqui
to, & ipsum uinum in ore contine.

6 Ad uuam remedium.

Erusci herbæ folia arefiant in umbra, crematorum
cinere in cochleario tacta resiliet. Præsentaneum est.

7 Ad uulnera recentia.

Herbæ rubi aut flos aut mora imponantur, sine col
lectionis periculo sanant.

8 Ad condylomata.

Herba rubus cū uino decoquitur ad tertias, eoq;
uino fouentur condylomata, & omnia uitia sedis.

9 Contra serpentium & hominum
morsus.

Herbæ rubi folia recentia trita imponantur.

C O M M E N T A R I I.

VBVM alio nomine uocari etiam eruscum, te
stis est Pandectarius in litera e, ubi eruscum ex
ponit esse rubū. Addidit autem herbæ nomen
Apuleius, ut excluderet eum qui inter fruticem
& arborem medius rectā & in altitudinē erigitur, & pro
prie cynosbatos, id est canis rubus dicitur, de quo Dio
scorides agit lib. 1. Qui uero in herbarum censu est, duo
rum generū existit, unus proprie batos, id est rubus, uel
ut Columella uocat, sentis appellatur, Theophrastus cha
mæbaton, id est terrestrem & humilem rubum uocat. Al
ter idæus rubus dicitur à loco, quoniam multus in Ida
monte non aliās nascitur. Cæterum rubos non tantum
ad maleficia genuit natura, ut inquit Plinius, sed & ex eis
mora bestijs uel hominib. cibos dedit. (Syntrophion.)
Syntrophion dictum uidetur quod mora animantibus
cibos proferat, Senticem.) id est spinā, Spinofus em̄

- est. Dicta q̄ sentis est, quod quamprimum tangitur, sentiatur. Cymæ.) Cymæ siue cymata sunt herbarū summitates, hoc est asparagi et coliculi teneriores, quos in prima germinatione & in summa stirpe proferūt. Græci κύμα, id est cyema dicunt, in quo floris primum, mox seminis fœtus clauditur. Theophrastus lib. septimo de plātis, ὅτι τὸ κύμα καὶ ἐν τῷ ἀνωτέρω καὶ κατὰ, id est cyema & in quo flos aut & semen. Plin. lib. 19. cap. 8. de brassica, Cyma, inquit, à prima sectione præstat proximo Vere, hic est quidam ipsorum cauliū delicatior teneriorq̄ cauliculus Apicij luxuria, & per eum Druso Cæsari blanditus, non sine castigatione Tiberij patris. Hæmorrhoidas.) Hæmorrhoides diffinit Galenus uenarum sedem claudentium explicationes & apertiones. Sic autē dictæ sunt à sanguinis fluxu. Nam αἷμα sanguis est, ῥοίε fluxus. Et Celsus lib. 6. post rhagadiarum & condylomatū tractationem, Tertium, inquit, ani uitium est, ora uenarum tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quæ sæpe sanguinem fundunt: hæmorrhoidas Græci uocant. Myrti syluatici.) id est rusci, de qua Dioscorides lib. 4. Cardiacos.) Cardiacæ passio, uti Galenus in Iliogoge tradit, appellata est, non quia in corde id malum fit, sed quoniam antiqui καρδίαν stomachū appellabant & uentriculi hostium. Et Celsus lib. 3. cap. 19. Cardiacum morbum nihil aliud esse dicit q̄ nimiam imbecillitatem corporis, quod stomacho languēte immodico sudore digeritur. Et inde sic affecti cardiaci dicuntur. Vuam.) scilicet relaxatam. Est autē uua quæ alio nomine Columella quoq̄ dicitur, pars oris inter tonsillas ultimo palato dependens, & non in faucibus collocata, autore Galeno. Et ut Auicenna scribit nona tertij: Vua est substantia carnosā pendens super supremam partem epiglottis sicut uelamen, cui ex morbis accidunt inflammatio & abscessus atq̄ relaxatio.

Nomina

DE MILLEFOLIO. CAP. LXXXVIII. 247
 NOMINA ET VIRTUTES
 HERBAE MILLEFOLII.
 CAPVT LXXXVIII.

GRÆCI myriophyllon & chiliophyllon, alij melophyllon, alij stratioticen, alij achillion, alij chrysiton, alij ambrosiam dixere, Latini millefolium, alij militare, alij supercilium Veneris, alij acorum syluaticum, Galli bellicocandium, uigen tianā, Daci diodelam. Nascitur in palustribus locis, thyrso unius radicis, molli, fuluo, ita coæquato atque elimato ut manufactus uideatur, folijs fœniculi simili bus. Hanc herbā Achilles inuenit, unde uulnera ferro facta sanabat, & ob id achilleos uocat, hac sanasse Thelephum dicitur.

1 Ad dentium dolorem.

Herbæ millefolij radicem ieiunus manducet labo rans dentibus.

2 Ad uulnera ferro facta.

Herba millefolium cum axungia pisata & imposi ta uulnera purgat & sanat.

3 Ad tumores.

Herbam millefolium cōtusam cum butyro tumo ribus imposito.

4 Ad urinæ difficultatem.

Herbæ millefolij succus cū aceto potus, mire pro dest & sanat.

COMMENTARIIL.

MILLEFOLIUM Græcorum chiliophylli inter pretatio est. Chilion enim illis mille, phyllon uero foliū significat. Myriophyllon uero idem

est ac si dicas decemmillifolium siue infinitifolium, à di-
 ctione *μύρια*, quæ quando antepenacuitur decem millia,
 quando uero penacuitur *μυρία*, tunc infinita significat.
 Hijsq; nominibus appellata est, non à certo foliorum nu-
 mero, sed à copia & multitudine tantum foliorum, quæ
 numerosa habet & multa. (Stratoticen.) id est milita-
 rem. Dicta est autem stratotice, militaris & achilleos, eo
 quod breuibus & numerosis constet folijs, quemadmo-
 dum & herba ea quæ proprie achillea & stratotice, mili-
 tarisq; dicitur, de qua Dioscorides lib. 4. cap. 33. & Plinius
 lib. 25. cap. 5. agunt, licet Apuleius achilleon hanc millefo-
 liam dictam uelit ab inuentore Achille. Superciliū Ve-
 neris.) Sic dicta est ab hominis supercilio, eo quod quæ-
 admodum illud minuti, denfi & crebri pili uestiunt: sic
 millefolij huius coliculi minutis densisq; capillameti mo-
 do uestiuntur folijs. Veneris autem epitheton additū est,
 ut rei maiestas aliqua designaretur.

NOMINA ET VIRTUTES

RVTAE HORTENSIS.

CAPVT LXXXIX.

RAE CIS dicitur peganos et eriphion, Roma-
 ni rutā hortensem appellitant. Nota quidem
 hæc est omnibus herba, cuius est altera usua-
 lis, altera agrestis atq; uirtutis acrioris, sed utraq; fer-
 uentissimæ comprobantur. Mutantur etiam nomina
 pro regionum uarietate. Apud Cappadocas appella-
 ta est moly, à quibusdā armala, à Syris besafa. Memo-
 rant etiā ad Olcymum fluiuium appellari uiperalem,
 eo quod interfectibilis earum comprobetur.

Ad sanguinem de naribus pro-
 fluentem.

Herba

Herba ruta frequentius odorata, sanguinē de naribus mirifice restringit.

2 Ad inflationes.

Herbæ rutæ hortensis crudæ paululum edito, uel in potione sumito.

3 Ad stomachi dolorem.

Herbæ rutæ semen cum sulphure uiuo & aceto ieiunus gustato, prodesse dicimus.

4 Ad inguinum dolorem.

Herba ruta uiridis coquatur ex oleo, deinde commisceatur cera, & ut cerato in lineteolo utitor.

5 Ad epiphoras oculorum.

Herba ruta cum polenta bene trita & imposita lenit epiphoras; nam & radix eius contusa & inlita eas emendat.

6 Ad caliginem oculorum.

Herbæ rutæ rorem matutinum aut matutino mandentis succos collectos in uasculo habeto & ex eo unges. Eadē & carbunculis ex aceto tusa imponitur.

7 Ad morsum canis rabidi.

Herbæ rutæ pondus denariorum † sex ex uino bibatur; plagæ uero imponantur rutæ folia trita cū melle, sale & pice, liberabitur. *aliās s.*

8 Ad cardiacos.

Herbæ rutæ fasciculus cum rosaceo decoquatur, adiecta aloës uncia & olei, perunctio dolorem sistit.

9 Ad lethargicos excitandos.

Herba ruta trita ex aceto infundatur frontī. Eadē ignem sacrum ex aceto & oleo illinīta, sanat.

10 Ad oculorum aciem.

Herbæ rutæ folia subinde ieiunus māducet, Aut
herba cum uīno trita potui data, antidotum est.

11 Ad profluuium mulieris.

Herbam rutam circumscribe auro & argento &
ebore, & sublatam eam alligabis infra talum.

12 Si fluit semen,

Herba ruta māducetur ex uīno cum liquamine.

13 Ad capitis dolorem,

Herba ruta ex uīno potui detur, & trita capiti in-
stilletur cum aceto & rosaceo oleo.

COMMENTARI.

RUTAM dictam uolunt aliqui à Græca dictione
ρύτη: sic antiquioribus quibusdam & Nicædro
illam appellantibus, πήγανθ autē, i. peganus,
dicta est Græcis à uerbo πήγνυσαι, quod aduna
re, cōcernere, & quasi in glaciem solidare est. Plutarchus
Symposij lib. 3. φασὶ δὲ καὶ τὸ πήγανθον ἀπὸ τῆς δύναμειος ὀνομα-
μαβαί. πήγνυσι γὰρ ξηρότητι διὰ δυνάμειος ἀστέρας, καὶ ὡς
λωεπέλιμορ ἐστὶ τὰς κνύσας, hoc est, Ferunt autem & pēga
non à potestate & uiribus dictum. Concernit enim & sic
citate indurat ob caliditatem sperma & semen, & in uni-
uersum aduersum est utero gerētibus. Cappadocas.)
Cappadoces Cappadociæ incolæ sunt, quæ Asiæ regio
est, de qua Plinius lib. 6. cap. 2. & 3. Syris.) Syria regio
Asiæ pluribus olim distincta nominibus, de quibus Pli-
nius lib. 5. plura. Macedonia.) Macedonia Europæ re-
gio, quondā terrarum imperio potita, de qua multa Pli-
nius lib. 4. cap. 10. In ea Olcymus fluuius. Inflationes.)
Inflatio, inquit Galenus, est cum copiosior in stomacho
collectus spiritus stomachum simul & aluum distēdit, im-
3-pediturq; nutrimenti dispensatio. Sulphure uiuo.)
Sulphur uiuum dicitur quod ignem non expertum est,
ut inquit Celsus, unde & Græci ἀπυρομ uocant: nascitur
id,

id, ut Plinius ait, solidum, hoc est glebosum: eo solo ex omnibus generibus medici utuntur. Aloës.) Aloë fucus est herbæ cognominis, de qua Dioscorides lib. 3. cap. 24. multi nunc usus in officinis. Lethargicos.) hoc est lethargo morbo laborantes. Lethargus autē capitis morbus est phrenitidi contrarius, ut inquit Galenus, à pituita & frigido humore proficiscens, qui frigore & humiditate sua in somnum cogit. Nam ut idem Galenus tradit, cataphora est, hoc est, in somnum delatio grauis & inexcitabilis, cui et febris accedit. Vnde Paulus Aegineta ait, Accidit autem lethargicis febris lenta & ignaua non ualde crucians cum cataphora. Et Celsus lethargum phrenitidi contrarium morbum esse dicit, in quo marcor fit & in expugnabilis penè dormiēdi necessitas. Dicitur est autem lethargus tum obliuionis tum defidiæ argumento quasi obliuiosa defidia seu defidiosa obliuio. Lethe enim obliuio est, argos uero iners dicitur & deses. Latini aliquando ueternum uocant, utrunq; etiam aut alterutrum indicantes, defidiam scilicet torporemq; aut grauiorem somnum & obliuionem. Punici subethicum morbum dicunt. Talū.) Talus os est quod sub crure utrinq; prominēt. Semen.) id est sperma & genitura: quā passionem Græci gonorrhœan, & eum qui patitur gonorrhœon, id est feminis fluxum & semine fluentem uocāt. Liqueamine.) Liqueamen dicitur pinguitudo ab igne liquata, & coquinario usui pro condiēdis edulijs reseruata. Accipitur tamen aliquando etiam pro alijs quæ in ciborum usum non ueniunt. Columella, Succus excōcti lupini ueterisq; uini fex, & amurca pari mensura miscentur, eoq; liquamine tonsa ouis imbuitur.

NOMINA ET VIRTUTES MENTASTRI.

CAPVT XC.

K ij

GRÆCI calaminthen, alij glechon agrion, alij hediosmō, alij osmiten, Aegyptij this, Osthanes, Prophetę gonon apollonos, Latini mentastrum uocant, alij nepetam, Hispani creobula, Galli mentam. Huius species tres memorantur. Est enim syluestris folijs ocimi similibus atq; subalbidis & ramis cauliculatis cum flore purpureo. Secunda species appellatur agreste pulegium, quia odore illi similis est, & folia pulegio similiter formata, sed maiora, quam specialiter Latini, ut supra diximus, nepetam uocant. Tertia est cum folijs methæ similibus, longitudine à prædicta porrectioribus, thyrso atq; ramis maioribus, sed inferioribus effectu. Omnium acriora sunt folia gustu, atq; incendiōsa.

1 Ad aurium uermes.

Herbæ mentastrī succus cū uino austero mixtus, & in auriculā coniectus, uermes natos necare credit.

2 Ut scias in cuius stellæ tutela sis.

Herbam mentastrū tolle mūdus, in linteolo mundo habeto, & quando in pane cocto granum frumenti integrū inueneris, simul cum herba ponito, & præceris septem stellas, id est, Solem, Lunam, Martem, Mercurium, Iouem, Venerem, Saturnum, & sub puluino pone, ut tibi per quietem ostendant, in cuius stellæ tutela sis.

3 Ad elephantiosos.

Herbæ mentastrī folia frequenter commanducato, sanare certum est.

COMMENTARI.

MENTASTRUM proprie syluestris mēta est, auctore Plinio & Dioscoride, hic tamē ab Apuleio pro nepeta accipitur, cuius, ut refert, tres sunt species,

species, quarum historiam & curationes generaliter præfenti prosequitur capite, & specialiter primæ speciei curationes capite 93. sub nomine nepethæ montanæ. Calaminthen.) Calaminthe dicta est tum quod figura, tum quod natura & uiribus menthæ similis sit aut congener.

Glechon agrion.) id est pulegium agreste, eo quod illi similis sit forma & odore species secūda. Hediosmon.) Mutauit hoc nomē à mētha, cui similis est tertia species.

Osmiten.) Osmites dicta est, quasi odora herba propter odoris iucunditatem. Gonon apollonos.) id est Apollinis geniturā. Puluino.) Puluinus proprie est C. 1. quasi lectulus quidam exiguus, lana uel tomento uel pluma aut alio genere huiusmodi plenus, quo utimur in fedendo: sed hic pro puluinari accipitur, quod capiti dormituri supponimus ad puluini similitudinem. Quietem.) id est somnum, Ouidius, Somne quies rerum.

NOMINA ET VIRTUTES

EBVLI.

CAPVT XCI.

RAECI chamaæcten dicūt, alij chamæfycen, alij mecon aphroden, alij agrian acten, alij euboicen, Galli ducone, Daci olma, Itali ebulum. Ramis rotundis digitalibus terræ prostratis, succo plenis, folijs lenticulatis, fructu siue semine rotundo, radice tenui.

1 Ad calculosos.

Herba ebulum tenerū cum folijs tritum ex uino potui datum, calculos expellit.

2 Ad colubri morsum.

Herbam ebulum tene, & antequā succidas eam, ter nouies dices, Omnia mala bestię canto, atq; eam

K iij

ferro quæ acutissimo secundum terram trifariam præci-
dito, & id faciens, de eo cogitato cui medeberis, reuer-
sus ita ne respicias post tergum, & ipsam herbam con-
tritam morfui apponito, statim sanabitur.

3 Ad hydropicos.

Herbæ ebuli radices conteres, & eius succum ex-
pressum cyathis quatuor ex uini sextario semis potui
semel in die dato, hydropicis ualidissime proderit; per
anum enim humor omnis detrahitur.

4 Ad splenis dolorem.

Herbæ ebuli radicem siccatam, & in puluerē mol-
lissimum redactam, ex uini cyathis quatuor, pulueris
cochlearia tria, in limine stans bibat, & ebulū semper
secum habeat sine ferro lectum.

COMMENTARIIL

MISCE T confundit; hoc capite duas diuersas
herbas Apuleius. Nam de ebuli nominibus &
uirtutibus acturum se promittens in capitis ti-
tulo, nescio qui chamæsyces alterius herbæ no-
mina & historia perperam se huc immiscuerint, relicta &
neglecta contra ius ebuli historia: quæ quia per aliam ex-
clusa desiderat, non abs re fore duximus illam, licet aliàs
uulgo non ignotam, ex Dioscoride adscribere. Est itaque
ebulum alterum sambuci genus, à Græcis chamæacte, id
est humilis & terrestris aut parua sambucus dictū, minus
sambuco & herbæ quàm arbori similius. Caulem habet
quadrangulū multis intersectum geniculis. Folia per in-
terualla ex singulis geniculis exeuntia pennata amygda-
læ similia per ambitū secta, longiora tamen & graueolen-
tia. Umbellam in summo fert sambuco similem, floremque
itidem & fructū. Radix illi est longa, digiti crassitudine.
Hactenus Dioscorides lib. 4. cap. 164. Chamæsyce.)
Chamæsyce & mecon aphrodes non ebuli, sed alterius
herbæ

herbæ quæ hic describitur nomina sunt. Quorū chama-
fice idem est quod humilis & parua ficus, cuius nominis
ratio est lacteus succus, quem ficis similem habet. Mecon
uero aphrodes est idem quod spumeū papauer. Et de hac
herba agit Dioscorides lib. 4. cap. 160. Plinius lib. 24. capi-
te 15. (Agrian acten.) id est syluestrem sambucum. Acte
enim sambucus est.

NOMINA ET VIRTUTES

PVLEGIL

CAPVT XCII.

PRAECI blechon, alij glechon, alij leucāthon,
alij dorcidion, alij poludon, alij partheni-
con, Prophetæ pātagathon, Osthanes dimo-
ron, Latini pulegium. Quam uim pulegium secū ha-
beat, multi ignorant. Duo genera eius sunt, masculus
& foemina. Masculus florem albū habet, foemina ru-
beum siue purpureum. Vtrunq; utile est & mirabile:
uirtutis acerrimæ & feruentis. Vocatur ab aliquibus
blechon, eo quod sit balantum animalium floris sui tem-
pore pascuosa. Hoc autem in se mirabile habet, quod
maximis æstatis caloribus floreat, quum ferè aliæ her-
bæ arefcant.

alias
polyia-
don.

1. Capiti ne noceat æstus aut frigus.

Herbam pulegiū tecum aut super aurem aut sub
annulo portato, hoc & hyeme tota facias, nec graue-
dinem senties, nec perfrictionem.

2. Ad intestinorū infantium dolorem.

Pulegium & cyminum tritum ex aqua super um-
bilicumposito, continuo sanus fiet.

3. Contra nauream stomachi.

Pulegium tritum uel in aqua maceratū cum aceto potui dabis, nauseam stomachi sedat.

4 Ad ueretri pruriginem.

Pulegium in aqua feruente maceratum tamdiu donec bibi possit aqua, optimum est, & pruriginem sedat.

5 Ad uentris dolorem.

Pulegium commanducatum, & in umbilico positum religatum ne excidat, continuo dolorem discutit.

6 Ad tertianas.

Pulegij ramulos tres lana inuolutos odoret ante accessionem. Quod si quis coronam pulegij in capite habuerit, dolorem sedat.

7 Si infans in utero mulieris mortuus fuerit.

Pulegij codas tres recentes quæ adolēt suauiter, tritas in uino uetere optimo, sextarij quartario dabitur, liberabitur.

8 Ne in naui nausees.

Pulegium & absinthium simul contere ex oleo & aceto, & nares frequenter frica.

9 Si mulier minus purgatur.

Pulegij pondus semiuncia in oxymelite cyathis duobus mane ieiuna bibat.

10 Si secundæ à partu nō sequuntur.

Pulegij tres discinge codas, & in uino bono dabitur.

11 Ad uesicæ dolorem uel calculum.

Pulegium in uini cyathis duobus bene cōtritum ieiunus bibat, & continuo in solium descendat, intra paucos

parcos dies sanat, & calculus pellitur.

12 Si quis cor aut pectus dolet.

Pulegium in aceti cyathis duobus ieiunus bibat.

13 Contra spasmus.

Idem faciat si spasmus molestus fuerit.

14 Si mulier obticuerit.

Pulegium contritum & in puluerem redactum la-
na conuolutum subiiciatur ab obstetrice.

15 Ad inflationem stomachi uel inte-
stinorum.

Pulegium ex aqua calida contritum, uel ex uino
aut per se dato, rem miraberis illico.

16 Ad morbum articularum.

Pulegium in oxymellis quartario uel cyathis tri-
bus ieiuno da bibere, eijciet bilem & saniem albam.
Idem faciet ut facile respiret.

17 Ad splenis dolorem.

Herbam pulegiū decoque ex aceto, & id acetum
calida permixtum potui dato. Caterum ne quid pule-
gij pragnanti dederis.

18 Ad ischiam uel coxarum dolorem.

Herba pulegio & pipere æquis ponderibus tritis
in balneo perfricabis ubi dolet.

COMMENTARI.

PULEGIUM nota herba, sic dicta, ut tradit Her-
molaus Barbarus, quod ipse recens incēsus
pulices necat. Græce blechon dicitur quasi ba-
lans herba, eo quod, ut hic tradit Apuleius, ba-
lantum animalium floris sui tempore sit pascuosa. Plinius
tamen & Dioscorides aliam reddunt rationem, utpote,
quod gustatum à pecore caprisque quum floret balatum,

L

- in eis quamprimum cōcitāt. Vnde quidam Græci literas mutantes, blechon quasi glechon uocauerūt. Leucanthon.) id est albifloriū, & alterius generis est indicatio, quod masculinum album florem habet. Dorcidion.) Dorcidion & parthenicon appellationes huic ex dictamno adcreuerūt quæ pulegiij folio est, & hijs nominibus appellatur. Pantagathon.) id est omnibonā herbam, C. 1. quasi contra omnes morbos efficacem. Perfrictionē.) id est horrorem & frigus. Frigeo enim idem est quod rigeo & algeo, & ut uolunt, deriuat à Græco uerbo φρύγω, quod est horreo, unde φρύκη horror & frigus dicitur.
- 3 Nauseam.) Nausea uomendi appetitus est. Et nauseo uerbum, hoc est uomitu infestor. Codas.) id est coliculos & ramusculos; sic dicti quod longi sint quemadmodum codæ, id est animalium caudæ. Sextarij quartario.) hoc est, quarta parte sextarij, quæ facit cyathos tres. Nam 11 duodecim cyathi sextarium efficiunt. Soliū.) Solium uas est balneatorium, in quo homines sedētes lauantur, Teutonice *ain badzuber*. Cæsar Augustus Hispanico uerbo 14 durentam uocabat, teste Suetonio. Obtuerit.) id est obmutuerit propter locorum & matricis suffocationem. Subijciatur.) id est, muliebri naturæ intrudat & imponatur. Obstetrix.) Obstetrix mulier est quæ parurientium curam habet; sic dicta quod cōtra parientem 16 fiet. Eijciat faniam albam.) id est per aluum deducet & expellet pituitā & humorem pituitosum & faniosum album. Respiret.) id est exhalet & disijciatur humor molestans ex articulis.

NOMINA ET VIRTUTES

NEPETAE MONTANAE,

CAPVT XCIII,

Græci.

GRÆCI eam minthen agrian, alij minthen orinon, alij diaulan, Prophetę hæma hammonos, alij gonon hæmonos, Itali nepetã montanam siue syluestrem.

1 Ad morsum serpentis.

Herbæ nepetæ montanæ ex uino tritæ succus expressus cum uino potui datur, & eius folia cõtrita plagæ utiliter imponuntur.

2 Ad tertianas uel quartanas.

Herbam nepetam montanam in puluerem redactam sub accessione dabis in aqua calida bibere, liberabitur.

COMMENTARI.

UPERIVS cap. 90. de mentastro agēs tres ipsius species tradidit, quarum prima hæc montana nepeta est, quæ Græce minthe agria, id est syluestris mēta, & minthe orinos, id est montana menta nuncupatur. Et à Magis hæma hammonos, id est sanguis hammonis, & gonos hammonos, id est genitura hammonis.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PEUCEDANI.

CAPVT XCIII.

GRÆCIS dicitur peucedanos, quibusdam sison agrion, alijs agriophyllon, Prophetæ agathon dæmona, Latini pinastellum, alij satanariam uocarunt. Thyrsus habet ut fœniculus, radicem magnã & nigram grauiissimi odoris, succo plenam, atq; secundum ipsam, coronã densam, florem nigrum, Succus autem in ea processu tempo-

L ij

ris augetur, & propterea aliquando præfecta molli ra-
dice defluit, atq; in umbra deponitur seruanda, Sole
nanq; uires amittit, sed probatur melior esse flauus &
feruens gustatu, & odore grauis, ut in Sardinia & Sa-
mothracia.

1 Ad serpentes fugandos.

Herba peucedanū arcet serpētes odore suo. Item
cum uetonica & adipe ceruino aut medulla aceto mi-
xta, & morsui imposta, medetur.

2 Ad phreneticos.

Herba peucedanum cum aceto capiti infusa sum-
me facit.

COMMENTARI II.

PEUCEDANVS siue peucedanum, quæ, ut Pli-
nius lib. 25. cap. 9. ait, inter primas celebratur,
dicta est Græcis à pinu, quã illi peucen dicunt,
sicuti ab eadem pinu Latinis pinastellum, idq;
ob formæ foliorū similitudinem, Vel, ut alij uolunt, peuce-
danus Græcis dicta est ab amaritudine, quæ illis peuce-
danos & peuces dicitur. Sison agrion.) id est sison a-
grestis. Agriophyllon.) id est agreste folium. Aga-
thon dæmona.) .i. bonus dæmon, & genius siue deus,
ob diuinas uirtutes eius quibus uarijs morbis medetur.
Et quia dæmon cum simpliciter & sine adiuncto profer-
tur, communiter in malam partem pro cacodæmone &
satana accipitur, factum fortè est, ut ex dæmonis interpre-
tatione dici cœperit à Latinis satanaria, à cōtrario sensu.

Secundum ipsam, coronam densam.) hoc est, iuxta
ipsam radicem habet comam densam copiosam & folio-
sam. Phreneticos.) Phrenetici dicuntur qui phrenesi
laborant. Phrenesis autem proprie cerebri passio est, prin-
cipales actiones eius lædens, mentemq; commouens, &
insanire faciēs, à pallida seu flaua bile proficiscens. Latine
insaniam

infantiam dixeris, De cuius differentijs & generibus plura Galenus lib. 3, de affectorum locorū notitia, & Celsus medicinæ lib. 3, cap. 19.

NOMINA ET VIRTUTES

INVLAE CAMPANAE.

CAPVT XCV.

GRÆCI panacen chironion, alij panacen centaurion, alij helenion, Latini inulam campanam appellant. Habet folia amaraco similia, flores aurofos, radicem tenuem, non altā, acerrimam gustu, medetur serpente uexatos.

1 Ad uesicæ dolorem.

Herba inula, & apij semen, & asparagi, & fœniculi quoque radices in unum trita, & in tepida potui data, efficaciter profunt.

2 Remedium ad cruciatus dentium.

Herbam inulam ieiunus commanducet, dentes confirmat.

3 Ad lumbricos.

Herbæ inulæ folia ex uino trita, mirifice quum bibuntur necant lumbricos.

COMMENTARI.

VEM AD MODVM superius capite 91. de ebulo inscripto, sic etiam nunc præsentis capite duas diuersas miscet herbas. Nam inulæ nomina & uirtutes, ceu titulus promittit, traditurus Apuleius, nescio quomodo chironij panacis immiscuerit nomina & historiam. Inula enim non talis est ut hic describitur, sed ut Dioscorides ipsam depingit, folia habet uerbasco similia, asperiora tantum & longissima, radicem intus albescen-

L ij

tem, foris rubentem, odoratā, grandem, acrem, facili len-
tore mollem. Porrò Cāpana cognominata est à regione
Cāpaniæ, in qua magis laudata nasceretur. Helenion.)
Helenion appellatum est, quoniam è lachrymis Helenæ
natum est, uti fabulantur poëtæ: seu, quod uero uicinius
est, quoniā contra serpentes ex eo primum ab Helena re-
medium inuentum fuerit.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CYNOGLOSSÆ.

CAPVT XCVI.

al. pyra-
gian.

GRÆCI cynoglosson, alij † phrygian, alij he-
mionion, alij splenion, alij caballion, alij sco-
lymon, alij pyrgin, alij leucrion, Ægyptij
zenis, Itali linguā canis, alij sublabium, alij
linguam macedonicam.

1 Ad morsum serpentis.

Herba cynoglossa contrita & ex uino sumpta, ue-
neno resistit.

2 Ad quartanas.

Herba cynoglossa, quæ folia quatuor habet, pisa-
ta & ex aqua poturi data, prodest.

3 Ad eos qui minus audiunt.

Herbæ cynoglossæ succum ex passo & oleo repe-
factum in aurem stillato, mire sanat.

COMMENTARI.

CYNOGLOSSÆ duo genera sunt. Vnū quod
nunc uulgo eo nomine ab herbolarijs demon-
stratur, & buglossæ uulgo uocata adeo similis
est, ut ab ea abscissa uideri possit & difficile di-
scerni, nisi odor qui in cynoglossa grauis est, discrimen il-
larum

farum indicaret. Et hanc intelligere uidetur Plinius, quando thyrsos, id est caules illi tribuit. Nam altera sine caule est, uti Dioscorides tradit, & de hac Plinium loqui credimus, cum ait ipsam operibus topiarijs esse gratissimam, quã nos Teutonice *vergissmin* uocari putamus. Sed Dioscoridem audiamus, qui lib. 4. cap. 120. sic scribit, Cynoglossos folia latifolij plantagini familia habet, angustiora tamen minoraq; & lanuginosa: sine caule canina lingua est, per terram sternitur. Nascitur sabulosis locis. Item Plinius lib. 25. cap. 8. ait, Iungitur plantagini & cynoglossos caninas imitans linguas: topiarijs operibus gratissima. Aiuntq; quæ tres thyrsos seminis emittat, eius radicem potã ex aqua, ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est alia similis ei & quæ ferat folia lapathi minuta. Eius radix pota ex aqua, ranis & serpentibus aduersatur. Hanc Plinius, qui & nominis rationem reddidit. Aliarum appellationum maior pars ex aspleno huc translata est, quarum aliquas ex Dioscoridis libro emendauimus. Cæterum Apuleius utranq; cynoglossam præsentis capite comprehendere & intelligere uidetur. Passum est C. 3. uinum dulce ex uuis passis confectum. Quod quomodo olim conficeretur, docet Columella rei rusticæ lib. 13. capite 39. & Palladius in mense Octobri.

NOMINA ET VIRTUTES

SAXIFRAGAE.

CAPUT XCVII.

GRÆCIS dicitur adiantos, alijs scolopendrion, quibusdam scolymos, nonnullis scoliprochos, asplenon, & prochos agrios, Aegyptij phepere, Itali saxifragam, alijs uitem canam, alijs apruco, alijs lampago uocant. Nascitur in montibus locis saxosis, uirgultis nigris lenibus cum

splendore, bipalmis, folijs, ut coriandrum scissis in
summitate.

I Ad calculosos.

Herbam saxifragam cōtritā ex uīno bibendam
dato, febricitanti ex aqua calida, tam præsentem effe-
ctum exhibet (nos ipsi experti sumus) ut eodē die per-
fractis eiectisq; calculis ad sanitatem perducatur.

COMMENTARI.

AXIFRAGA hæc est, non quæ uulgo pro ea
ostenditur & in usu est, & à Dioscoride sub em-
petri nomine tractatur, sed adianti species, de
qua supra egit sub nomine callitrichi & eadem
etiam illi, nisi quod ad curationem hanc eam eligit, quæ
non in aquosis sed montibus locis saxosis tanquam po-
tior & efficacior nascitur, nullaq; alia quàm natalis locus
& nominum quoddam discrimen, inter eas differētia est:
& eadem hæc curatio in altero exemplariorū nostrorum
capite de callitricho etiam ponitur, quare nostro iudicio
C. i. præsens caput superiori non male quis iunxerit. Cal-
culosos.) Calculosi dicuntur, qui calculum in uesica ge-
neratum habent: quod malum lithiasis à Græcis appella-
tur, id est morbus calcularis.

NOMINA ET VIRTUTES

HEDERAE NIGRAE.

CAPVT XCVIII.

GRÆCI eam dicūt cisson melan, alij cissaron,
cission, nysionue, alij chryson meton, Galli
bolussellon, Daci arborriam, Latini hede-
ram nigram.

I Ad calculos pellendos.

Hederæ

Hederæ baccas aut septem aut nouem contritas, & ex aqua potui sumptas, mirifice calculos in uesica congregatos frangere & extrahere per urinam certum est.

2 Ad capitis dolorem.

Hederæ succo cum oleo rosaceo mixto & cum uino, tempora uel frontem perfricabis, sedat dolorem.

3 Ad splenis dolorem.

Hederæ nigra grana primo tria, secundo quinque, tertio septem, quarto nouem, quinto undecim, sexto tredecim, septimo quindecim, octauo septemdecim, nono decem & nouem, decimo uiginti unum, in uino bibantur diurnis diebus: si febricitat in aqua calida, maximo auxilio lienosis auxiliatur.

4 Ad phalangiorum morsus.

Hederæ radicis succus bibatur, item ulceribus hederæ ex uino decocta imponatur, mire sanat.

5 Ad nares graecolentes.

Herbæ hederæ succus bene colatus in nares infunditur, & nares male olentes emendat.

6 Ad aurium uitia & eos qui minus audiunt.

Herbæ hederæ succus mundissimus cum uino infillatus, medetur.

7 Ne caput à Solè doleat.

Hederæ folia mollissime trita cum aceto & oleo rosaceo aduersus omnem capitis dolorē fronti illinitur.

COMMENTARI.

LINIUS uiginti hederarū genera facit, quæ à Dioscoride ad tria tantum contrahuntur, scilicet, albam, nigram & priuatim helicen dictam,

M

quarum candidum fert fructum candida: nigrum crocatumue nigra, de qua hic agit Apuleius: sicq; dicta est à colore fructus. Sterilis helix est, tenuibus uiticulis, breuibus angulosisq; & concinnioribus folijs. Cisson melan.) id est hederam nigram. Cissaron uero à cisso nihil aliud differt quàm in uocis mutatione solum, idemq; est quod cissos, id est hederam. Cission autem idem est quod hederula, forma diminutiua. Nysson.) Quod erat necion, nos emendauimus in nysson, Plinij autoritate freti, quilibet 16, cap. 35. post candidæ historiam de nigra sic tradit, Simili modo in nigra. Alicui & semen nigrum, alijs crocatum, cuius coronis poëtæ utuntur, folijs minus nigris, quam quidam nyssiam, alijs bacchicam uocant, maximis inter nigras corymbis. Habetq; nyssij nomen à Baccho, qui Nyssius & Dionysius uocatur, idq; honoris causa, quod is eam ex India in Græciam adtulerit. Chrysometon.) Sic dicta est ab aureo acinorum colore & uino, quod *μῆτρον* dicitur, propter Bacchum qui uini repertor eam ex India in Græciam adtulit: nisi pro meton legere malueris mæron, ut nominis id habeat à Mero monte Indiæ in quo nascitur, nec alibi in India, teste Theophrasto, ut refert Plinius dicens, Hedera iam dicitur in Asia nasci: negauerat Theophrastus, nec in India, nisi in monte Mero. Sed considerata num potius chryso-carpon ceu apud Pliniũ & Dioscoridem habetur, legi debeat, quasi aurei fructus hedera

C. 3. ab aureis corymborum acinis. Diurnis.) id est singulis & tempore matutino circa aurorã dum adhuc à cibo uacuus est stomachus.

NOMINA ET VIRTUTES

SERPILLI.

CAPVT XCIX.

A Gra

GRAECIS dicitur herpillus, alij zygis, alijs polion, Aegyptij † meruopnos, Latini serpillum, alij cicer erraticum, alij cicer rusticum. Eius est alia hortualis siue usualis, huiusmodi serpens cum folijs atq; ramis origani similibus, albidioribus quidem, atq; sampfuchi odorem fingentibus. Alia agrestis, quæ etiam zygis appellata est, non in solo serpens, sed directa atq; stanti positione subrecta cum ramis tenuibus atq; † horrentibus longitudine bipalmi, & folijs paruis & angustis tanquam rute, sed paulò longioribus atq; plenioribus & angustioribus: floribus quoq; omnibus in uirgis constitutis, in summitate purpureis, remordentibus linguam, odore iucundo; radice inutili. Nascitur in petris, uehementior est autem quàm rubea, quæ seminalis siue hortualis appellata est.

1 Ad capitis dolorem.

Herbæ serpilli succo cum oleo & sale fricto & in puluerem redacto, omnibus commixtis caput perunges, sanabitur. Item serpillum decoctum in aceto tritum illinitur temporibus & fronti.

2 Ad combustum.

Herbæ serpilli & anchusæ surculi unciam, spumæ argenti uncias tres cum rosa in mortario teres, ceræ punicæ, adipis ursini & ceruini semilibram, simul decoques, colabis bene, & impones, combusturas perfectissime sanat.

COMMENTARIUM.

SERPILLON Græcorum, & inde serpillum Latinorum, dictum est à serpendo, tum quia per terram, qua illam contingens radicitur, serpit tum quia iuxta sepem plantatum aut exaltiore

M ij

loco deorsum demissum adiecto illi pedamento, in longum protrahit & serpit, autore Dioscoride lib. 3. & Theophrasto de plantis lib. 6. Zygis.) Sic appellatum est syluestre genus, id est ut uidetur à trutina, quæ Græcis zygon dicitur, eo quod in rectum instar trutinæ ramulos suos erigat. Seu quia ramulis eius ad uinciendum & ligandum iugandumque præcipue uites, quod Græci ζυγῆμ aliquando dicunt, antiquiores uterentur. Cicer erraticum.) Cicer erraticum ac rusticum appellatum est à foliorum similitudine: cōuenitque syluestri generi hæc appellatio, quod stat, & ciceris modo ramulos suos erigit. Sampfuchi.) Sampfuchus herba est, quæ alio nomine amaracus dicitur & maiorana. Sale fricto.) id est tosto: à uerbo frigo quod est torreo, & à Græco deducitur φρύγω, unde φρυκτῆρ, id est frictum. Anchusæ.) Anchusæ herba est, de qua Dioscorides lib. 4. cap. 24. Theophrastus libro de plantis 3. & Plin. lib. 21. cap. 16. Spumæ argenti.) Spuma argenti est, quam Græci lithargyron uocant, de quo Dioscorides lib. 5. cap. 56. Mortario.) Mortarium uas est in quo res contunduntur & in puluerem rediguntur, aut aliàs soluuntur quæ soluenda sunt: sic dictum quod in puluerem redacta ueluti mortua condiantur. Cera punica.) In ceræ generibus punica optima censetur, quæ candida est. Insolatur autem, id est ad Solem sub dio ponitur, & post insolationem decocta candescit.

NOMINA ET VIRTUTES

ABSINTHII.

CAPVT C.

RAECI absinthion, barypicon cognominant, Romani absinthium rusticum, Aegyptij somi appellat. Est porro absinthium omnibus cognitum, cuius probabilius genus est Ponticum, uirtutis

tutis acerrimæ, feruentis & redarguentis amaræ. Nascitur & in Tauro monte Cappadocia. Est præterea aliud absinthium marinum, quod quidam seriphion uocant, plurimum in Taphosiri Aegypti prouincia tenuioris fructus aut seminis à supradicta, & angustioribus folijs, neque sic amarum, sed odoris grauioris.

1 Ad periculum fungorum.

Herbæ absinthij succum ex aceto bibat. Hoc Serotinus uir centenarius euasit, quum esset à fungis tentatus.

2 Ad liuores tollendos.

Herbam absinthium in aqua & aceto decoctam & inductam panno, impone; si corpus tenerum fuerit, ex melle imposito.

3 Ad lumbricos.

Herbæ absinthij & marrubij & lupinorum paria pondera in aqua mulsa cocta, uel in uino austero, bis aut ter in umbilico imposita, necant lumbricos.

4 Ad inguinum uel intertriginis molestias.

Herbæ absinthij & marrubij surculum sumito, & in semicinctio tecum portato, sanaberis.

COMMENTARI.

ABSINTHIUM barypicron cognominatum est à grauitate amaritudinis. *ἄστυ* enim graue est, *πικρον* uero amarum dicitur. Ponticum autem dictum est à regione Ponto in qua optimū nascitur, & ubi pecora pinguescunt illo, & ob id sine felle reperiuntur, ut refert Plinius lib. 27. & Theophrastus lib. 9. (Taphosiri.) Taphosiris est in Aegypto Ofiridis ta-

M ij

phos, id est sepulchrum, ciuitas quondam Stephano de urbibus & Plutarcho celebrata: & pro regione illa etiam accipitur, ubi absinthio hoc, ut tradit Dioscorides, pro oleaginis ramis Isiaci sacerdotes utuntur. Et Plinius lib. 27. cap. 8. ait, Est & absinthium marinum, quod quidam seriphium uocāt, probatissimum in Taphosiri Aegypti: huius ramum Isiaci praeferre solenne habent. Et lib. 33. capite 5. ait, Nascitur & in mari absinthium, quod aliqui seriphium uocāt, circa Taphosirim Aegypti maxime, exilius terrestri. Fungorū.) Fungi sunt superfluitas quaedam tuberosa & spongiosa, quam terrae superfluitas aut arborum humiditas producit. Quorum duplex differētia est, aut enim lætales, idēq; multifariam: aut edēdo sunt, & hi quidem sui copia nocentes. Sed de noxa ipsorum & noxarum remedijs plura Dioscorides lib. 4. cap. 77. & lib. 6. cap. 23. item Plinius lib. 22. cap. 22. Intertriginis.) Intertrigines sunt quæ Plinius aliquando attrita confricataq; membra uocat: quod malum fit aliquando atterentibus & urentibus premētibusq; in itinere pedes calceis angustis: aliquando uero longa equitatione cōfricatis interioribus feminibus alijsq; partibus, & ex alijs causis.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ SALVIÆ.

CAPVT CL.

GRÆCI eleliphacō, alij crosmin, alij bechion, alij phacon, alij sphagnon appellauere, Aegyptij anusi, Latini saluiā, alij tussilaginem, alij corsaluium uocant. Eleliphacos agrestis grauioris est odoris, Vsualis uero quæ est boni odoris ac lenioris, saluta uocatur. Est igitur frutex siue sarmentū longitudine porrectum, subalbū, uirgis maioribus & quadratis, cum folijs paulò asperis, odoris boni, &

ni, & fructu siue semine in summitate ramorum simi-
li orminio agresti. Nascitur asperis locis: & est uirtu-
tis redarguetis cum acrimonia, quæ deniq; pro dicta
anno saepe uenenum eijcit.

1 Ad ueretri pruriginem.

Herba saluia decoquatur, & de ea aqua ueretræ
infricetur.

2 Ad pruriginem circa anum.

Herba saluia decoquatur, & de ea aqua inferior
res partes fomententur, sedat pruriginem summe.

COMMENTARI.

SALVIA dicta est à saluando, eo quod oculorum
claritati & uisui profit, & quia cordi prodest eti-
am à quibusdam corsaluium uocata est. (Cro-
smín.) Crosminis dicta est quasi crossos, id est
fimbria, eo quod folia habeat exoletæ & attritæ uestis mo-
do aspera. (Beccion.) hoc est, ut inter Latinas ipsius
appellationes habetur, tussilaginem, eo quod tussi mede-
tur egregie: siue à foliorum candore, qui in utraq; ab alte-
ra eorum parte conspicitur.

NOMINA ET VIRTUTES

CORIANDRI.

CAPVT CII.

GRÆCI coriannon, alij corion, Latini corian-
drum, Aegyptij ochion nomināt. Omnibus
notum, & frigida uirtutis est.

1 Ad lumbricos.

Herba coriandrum coquatur ad tertias in oleo, et
in anum mittatur.

2 Mulier ut cito pariat.

Coriandri feminis grana undecim aut tredecim in linteolo mundo de tela alligato, puer aut puella uirgo ad femur sinistrum prope inguen teneat, & mox ut peractus fuerit partus, remedium cito soluat, ne in testina sequantur.

3 Ad frigora et omnes febriū typos.

Herbam coriandrum ubi mane uideris ad olitorum propositum, accedes ad eum & proijcias denarium, & tolles fasciculum de coriandro, sed noli nominare, & portes tecum usq; dum hora suspecta ueniat, quum autem illa trāsierit & nihil tibi prouenerit, subfero proijcias illum post te dum ambulas, & noli post te respicere, liberabit te.

4 Ad pulices.

Herbæ coriandri aquam in domo sparge.

COMMENTARIIL.

ORIANDRVM à Græcorū corio siue corianno deductum uidetur, quorum nominum ratio & causa fuit, quod folia eius & caules cimices olent; quod animal Græci corin uocant.

C. 3. Typos.) Typus Græce forma dicitur, hinc febrium typi, id est formæ, quibus una ab alia discernitur: alia enim est quartanæ, alia aliarum: & pro afflictionis tempore tota q; febre accipitur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PORTVLACAE.

CAPVT CIII.

A Græ

GRÆCIS dicitur andrachne, alijs theonina, alijs cappara, alijs andremas, Prophetæ hæma areos, Daci lax, Aegyptij mothmutim, Latini portulacam, alijs poreastrū, alijs illecebram, nonnulli amaranthon uocarunt. Portulacæ nota est omnibus: frigide uirtutis atq; redarguetis.

1 Ad † sanguinis nimiū profluuiū. *alijs seminis.*

Herba portulaca sumpta & per se & cum oxygastro, bene facit.

2 Ad stomachi inflammationem.

Herba portulaca purgat, & in aceto sumpta mire inflammationem tollit.

3 Ad duritiam stomachi.

Herbam portulacæ comedat, mirifice facit ad duritiam stomachi.

COMMENTARIIL

PORTULACA nota herba est, & quæ, ut exemplaria nostra testantur, ab aliquibus theonina etiam uocatur. Illecebre uero nomen illi accessit ex alia herba, quam Græci andrachnen agrian, id est portulacam agrestem, Itali uero illecebræ proprie uocant, & sedi genus est, autore Plinio lib. 25. capite ultimo.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ CEREFOLII.

CAPVT CIIL.

GRÆCI pæderota uocant, alijs † boopes, alijs *alijs bootis.* arctophyllon, Latini cerefolium.

1 Ad stomachi dolorem.

Herbæ cerefolij uiridis cymas tres colliges & pu
N

legium in ligno teres, & mellis cochlearium commi-
fces diligenter, & papauer uiride pariter, & induces
stomacho, liberabitur.

COMMENTARIIL.

EREFOLIUM apij species & genus est, Germa-
ni *köbelkrut* uocant, nota & in plurimo usu her-
ba, uideturq; esse montanū apium, quod Græ-
ci oreofelinon uocāt, folio cicutæ, radice tenui,
caule anethi, uerū minore, ut Theophrastus ait, non ob-
stante quod Dioscorides refert habere in summo similia
papaueri capitula: de hoc enim Dioscoridis loco quā
integer sit, ambigimus. Suspiciamurq; ex Græcorū oreo-
felino deluxatum esse Latinorum cerefolium.

NOMINA ET VIRTUTES

SISYMBRIIL.

CAPVT CV.

RÆCI sisymbriion, alij stephanon aphrodi-
tes, alij herpillon mega, Latini terralem au-
steralēmue, alij mentham ueneream appel-
lant. Est quidem similis menthæ, sed latiori-
bus folijs atq; odoris summi, & uirtutis feruentis.

Ad uesicæ dolorē & stranguriam.

wncijs. Herba sisymbrij contriti exceptos succos † serua-
pulis duobus, febricitanti ex aqua calida, non febrici-
tanti ex uino potui dato, mire remediaberis.

COMMENTARIIL.

ISYMBRII duo genera facit Dioscorides, unū
quod in aquosis nascitur, et à quibusdam carda-
mine uocatur, de quo nihil ad præsens. Alterū
quod in aridis & locis incultis nascitur, & hoc
capite.

capite describitur, & ab aliquibus stephanos aphrodites, id est corona Veneris appellatur, idque quoniam ob odoris suauitatem uoluptates, quibus Venus præest, comendando & augendo in comestationibus suis iuuetus olim coronari soleret. Herpillon mega.) hoc est serpillum magnū, eo quod serpilli figuram & speciem aliquam habeat. Mentham ueneream.) Mentha uenerea est appellata ob similitudinē quam habet cum mentha & odoris suauitatem.

NOMINA ET VIRTUTES
HERBAE OLVSATRI,

CAPVT CVI.

GRÆCI smyrnion uocant, alij hipposelinon, alij selinon agrion, Latini olusatrum, Aegyptij denterobon, Radice intus alba, foris nigra, stomacho commoda, non ualida; thyrso molli, cauo atque celso, ueluti scripturis notato, quas Græci grammas uocant: folijs latis atque rubris, in quibus comabanotidi similis; semine nigro, longo, acri, accumulato, masticatione atque odore aromata simulanti; uirtute mictualis.

1 Ad uesicæ dolorē & stranguriam.
Herba olusatrum trita ex passo in potu sumpta, stranguriam potenter emendat.

2 Ad purgationem mulierum.
Herbæ olusatris semen ex mulso potui dabis, foeminas purgat.

COMMENTARIUM.

OLVSATRUM qualis herba sit, satis docet Apuleius: sic autem dicta est à colore radice quæ foris est nigra, Græcorum quidam smyrnion uo

N ij

cant, idē propter similitudinem quandam quam habet cum proprie uocato smyrnio. Hipposelinon.) id est grande apium. Hippo enim Græcis aliquando grande significat, & quod se ultra aliud sui generis erigit, unde etiam hac ratione hippomarathon, hippolapathon & alia dicta sunt, & nō ab ea significatione qua hippos equum significat, ut putauit Theodorus Gaza, qui equapium id dixit. Selinon agrion.) id est apiū agreste. Sic dictum quod inter apij genera præ cæteris altius se extollit, ceu agrestia & erratica facere solent. Grāmata.) Siue ut exemplaria nostra habent, & idem est grammæ, γραμμα, γραμμῆ, id est grāma siue gramme, Græcis idem est quod scriptura siue pictura & linea, quam Apuleius scripturæ nomine interpretatus est. Habent & alias significationes, sed de quibus nihil ad præsens.

NOMINA ET VIRTUTES

LILII.

CAPVT CVII.

GRÆCI crinon uocant, alij lirion, Latini lili-
um, alij rosam Iunonis.

1 Ad morsum serpentis.

Herbæ liliij bulbum cōterito, & expressos succos potui dato; ipsum etiam bulbum tritum morsui adponas, mirabiliter sanabitur.

2 Ad luxum.

Herbæ liliij folia tusa & imposita efficaciter sanāt, & si tumor fuerit, sedant tumorem.

COMMENTARII.

LILIVM una mutata litera a Græcorum lirio factum est, & quia eximij cādoris illi flos est, hinc Græcorum poetæ ex Iunonis lacte natum hunc finxerunt, quare etiam Iunonis rosa uocata est.

Nomina

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE TITHYMALLI.

CAPVT CVIII.

TITHYMALLI species sunt septem, quarum alia masculus siue characias appellatur, uel cometes, aut amygdaloïdes, atq; gobios, helioscopos, meconitis, alypos, Latini balteu, lactucam marinam, Prophetæ gonon areos. Alia foemina, quam myrtiten, uel caryiten aut myrsiniten appellant, Romani mutilaginem caprariam. Tertia paralios siue tithymalis, peplis tithymalis aut paralion mecon. Quarta helioscopos, dendritis tithymalis, Latine cicer columbinu & caprago dicitur. Quinta cyparissias. Sexta dendroides. Septima platyphyllos siue persites, Prophetæ asclepiu diadema, Latine ^{trium} tri-
tum appellatur. Characias igitur nascitur in collibus & montuosis locis, thyrsis ultra longitudinem cubitalem, rubris, succi acrioris atq; albi, folijs oliuæ similibus, paulò angustioribus, sed longioribus; comæ in summitate sunt ^{iunct.} schœni similes, uirgulis porrectis, in quibus ueluti caliculi cum semine: radice longa. Educit fel atq; phlegma eius succus subtus uentrem potui datus obolis duobus cū posca, cum mulso autem etiam uomitum mouet: item emortuos dentes & exesos tollit. Foemina autem asperis nascitur locis, & alba est, folijs similibus myrti, paulò maioribus ac firmis & acutis in summitate spinosis, uirgultis bipalmis, fructu siue semine nuci simili, qui leniter arguatur gustu, ac singulos per annos renascatur. Eius succus plus est uomificus, minus tamē à supradicto. Item paralios appellata nascitur circa mare, ramis bipalmis.

N ij

erectis, rubris, quinis uel senis è radice uenientibus, in quibus folia parua, angusta & longa cum capitello in summitate denso, paruo, in quo semen erui simile, sed uariū, floribus albis ex toto, atq; succo uirtutis superioris. Item helioscopos appellata nascitur in hortis, ramis è radice uenientibus quatuor aut quinque, bipalmis, tenuibus, rubris, folijs portulacæ similibus, paulò tenuioribus ac rotundis, capitello anethi similis, fructu siue semine uelut in folijs, coma quam dei solis motibus uel circumflexionibus conuertat, uirtute supradictæ similis, sed paulò uehemētiore. Item cyparissias thyrsu bipalmi nigro aut subrubente, folijs pini similibus, sed paulò mollioribus atq; tenuioribus. Item dendritis nascit in petris, latior atq; rubrior prædictis ramulis, folijs myrti tenuioris similibus, fructu siue semine ut characias. Item platyphyllos similis est
 uerba
 sco. † phlomi forma atq; uirtute.

1 Ad interiorum dolorem.

Herbæ tithymalli frutices terræ, & ex eodem succo mitte cochlearia duo in cyathos † duos uini, & dato ieiuno bibere, sanabitur.

2 Ad uerrucas tollendas.

Herbæ tithymalli lactem mixtum cum batrachij herbæ succo si in uerrucas imposueris, tertio die sanabit.

3 Ad fistulas.

Herbæ tithymali succū cum uino mixtum super exprimito, deinde cæteris fomentis obligato.

4 Ad † lentiginem, hoc est lepram.

Herbæ tithymali florem cum resina decoque, & leprosum illine, non sinet crescere.

Tithy-

COMMENTARIUM

TITHYMALLVM Celsus & Columella lactucam marinam, Plinius lactariam herbam & lactucam caprinam à Latinis uocari dicit. Sunt etiam lactuca & lactaria à lacteo liquore illi indita nomina: marina uero quod prope mare nascatur, præsertim tertia species, quæ paralios appellatur. Caprina autem, quod capræ ea uescerentur. Characias.) hoc est uallaris. Sic dicta quod uallis & septis muniēdis apta sit, à uallo, quod Græcis χάρῃς dicitur: quæ sepiū cingendarum idoneitas causa fuit, ut baltheum etiam, id est cinctura sit dictum. Cometes.) Sic appellata est ob comā quam in summo caule iunci modo gerit. Amygdaloides.) Amygdaloides nūcupata est à foliorum figura quæ amygdalæ similia habet. Gobios.) Gobios dicta est à foliorum longitudine qua gobium piscem referunt. Helioscopos.) id est solisequus appellatus est tithymallus, eo quod coma eius ad Solis cursum circumagatur, & proprie quarti generis est appellatio. Meconitis.) hoc est papaueracea. Est etiam tertij generis propria appellatio, & alio nomine paralios, id est maritimus dicit, eo quod maritimis nascat locis. Et diminutiua forma tithymalis, quasi lactariola herba: peplis uero tithymalis à foliorum portulacæ similitudine, quæ tamē appellatio quarto generi magis conuenit. Paralion autem mecon, id est maritimum papauer à fructus similitudine. Et hanc Pandectarius dicit esse esulam. Alypos.) Alypos dicta est ob similitudinem quandā alterius herbæ, quæ proprie sic uocatur: aut quia malos humores, qui tristitiæ causa esse possunt, expellendo, lætitiā adferat. Gonon areos.) id est genituram Martis. Myrtiten.) Myrtites dicta est secunda species quasi myrtacea à foliorum myrti figura. Sicut à nucibus quibus similem fert fructum caryites & myrtites. Dendritis.) id est arborefcens; à ramorum copia, & quod ferè arborefcit: sicut & sexta species, quæ den-

drodes eadem ratione uocatur. Cicer columbinum.) Sic appellatum est quod cibum det femine columbis gratissimum. Caprago.) Sic dicta fortassis quod caprae illa uescerentur. Cyparissias.) Cyparissias nuncupata est à foliorum cupressi similitudine. Platyphyllos.) id est latifolius, à foliorum latitudine. Haecenus de nomenclaturis. Iunci.) Iuncus hic est quem Celsus rotundum odoratum iuncum uocat, & Graece schœnos dicitur, quam Graecam appellationem hoc loco pro iunco antiqua exemplaria nostra habent, quemadmodum in fine pro uerbasculo phlomon. Caliculi.) id est uascula in quibus semen continetur. Posca.) Posca idem est quod Graecis οξυκρατον, hoc est, aqua aceto mixta & temperata. Mulfum autem est uinum melle concinnatum. Arguat guttu.) hoc est, gustando linguam & os remordeat & erodat. Singulos per annos renascatur.) hoc est, annua temporum uicissitudine, alius quidem nunc, alius uero anno sequente nascatur: & ut Plinius ait, Fructus non pariter maturefcit, sed pars anno sequente. Dei Solis motibus.) id est ad cursum solis, qui sicut caeteri planetae antiquitus à gentilibus pro deo habebatur. Lentiginem.) Lentigo est macula nigricans aut rubicunda liuoreque perfusa, & ad lentis similitudinem prouenit: sed hic per lentiginem Apuleius seipsum exponens lepram intelligit, & quidem non in recentiorum & uulgi, sed Graecorum significatione, qua cutis est passio, & ut Galenus ait, cutis transmutatio ad contrarium naturae habitum cum asperitate, dolore atque pruritu & squamarum resolutione. Celsus lib. 5. impetiginem uocat, & eius quatuor genera facit. Quare nos etiam hoc loco pro lentigine, lichena potius legendum censemus, quod malum est à lepra non multum distans.

NOMINA ET VIRTUTES

CARDVI SYLVATICI.

Græci

CR AECI erysiceptron, alij ixian, alij † panera *al. pan*
 tion, alij chamaeleonem, alij cnidiū coccum, *carbon*
 alij ulophonon, alij cynomazon, alij cyno-
 zolon, alij ocymoides, Latini carduum † ua *al. d.*
 rium, carduum irinum, carduum lacteum, carduum
 nigrum, alij uernilaginem, ustilaginem. Nascitur in
 pratis & secus uias. Chamaeleon herba est, alia nigra,
 alia alba, quæ etiam ixia uocatur: siquidem in ortu ca-
 niculæ quibusdam locis secundum eius furcas album
 uiscum reperiatur. Habet folia supra radicem crebra,
 aspera, spinosa atq; terræ prostrata, simul cum thyrso
 solam spinam in medio mittit, carduo similem, flores
 purpureos tenues atq; tenfos, ac deinde albescentes,
 fructum siue semen cnici herbæ similem, radicem ro-
 bustam, albam, ex alto mollem, graueolentem, gustu
 dulcem. Item nigra, quæ etiam cynozolon à Forano
 & Dioscoride est appellata, siquidē præfocet non ali-
 ter quàm synanchica passio. Habet folia tenuiora atq;
 breuiora, rubra, pinguiora, thyrsus robore digitali,
 longitudine sæpe palmorum quatuor, fuluastrū, ex
 quo umbraculum tenue cum floribus spineis, radice
 ualida, nigra, densa, aliquando etiam exesa uel corro-
 sa, fuluastra, quæ interius masticata remordeat. Vo-
 catur autem chamaeleon propter foliorū uarietatem.

1 Ad infirmitatem stomachi.

Herbæ cardui syluatici, quā habet in capite sum-
 mo medullam uiridem dato ex oxygano edat, libe-
 rabitur.

2 Ut occurfus malos non timeas.

Herbam carduum syluaticum, si Sole nouo fue-

○

rit Luna in Capricorno, tolles: & quādiu tecum por-
taueris, nihil malī tibi occurret.

COMMENTARIJ.

ARDVORVM syluestrium plura esse genera,
testantur autores, è quorū numero est chamæ-
leon etiam, de quo præfenti sub cardui syluati-
ci nomine agitur capite: qui & ipse duarum est
specierum, albus scilicet, qui carduus minor etiam uoca-
tur, & cuius uirtutes habitæ sunt supra cap. 25. de chamæ-
leone inscripto: alter uero est niger uocatus, ceu post no-
menclaturas ex historia ipsius patet, quā nos ex antiquis
exemplaribus nostris ultra ea quæ in impresso prius codi-
ce habentur, adscripsimus. Dicitur est autem chamæleon
ut Apuleius testatur, à foliorū uarietate. Mutat enim cum
terra colorem, qui hic niger siue herbaceus, illic uiridis si-
ue albescens, alibi cyaneus ceruleusue, alibi croceus aut
rubeus atq; alijs coloribus uidetur, autore Plinio & Dio-
scoride. Vnde & Carduus irinus, uarius &c. à Latinis uo-
catur. Ixias.) Ixias uocat chamæleon, ut tradit Apu-
leius, & proprie albus, eo quod quibusdā in locis secun-
dum furcas sub alis foliorum, uel ad radices eius uiscum,
quod Græci ἰξίον uocant, gignit, maxime circa canis or-
tum, quo modo thura nasci dicuntur, quo ut mastiche u-
tuntur mulieres. Vlophonos.) Vlophonos appella-
tur, ut Plinius tradit, eo quod ricinos canum necat, & iu-
uencas anginae modo, ὄυλιον enim & φόνος Græce signi-
ficat exitium. Cynomazon.) Sic dictum est quod in
pulte canibus datum, ipsos enecat. Siquidem μάλα Græ-
cis puls est, κύνος canis. Cynozolon.) Cynozolon
uocatum est propter grauitatem odoris, uel ut Apuleius
tradit, quod præfocet non aliter quàm synanche. Vsti-
lago.) Sic dicta est, eo quod radix masticata urat & in-
cendiosa sit, præsertim eius qui niger uocatur carduus.

Nomi

NOMINA ET VIRTUTES

LVPINI.

CAPVT CX.

GRÆCIS uocatur thermos orinos, à Roma
nis lupinus montanus. Nascitur secus se-
pes aut locis fabulosis.

Ad lumbricos & tineas.

Herbam lupinum montanum contere cum radi-
ce & dato ex aceto cyathum unum bibere, sine mora
eijciet lumbricos. Item infanti cum absinthio tritum
in umbilico impones, liberabitur.

COMMENTARI.

HERMOS orinos Græce, Latine lupinus est
montanus, qui & syluestris est. De lupino inter
alia eius naturæ admiranda scribit Plinius lib. 13.
cap. 14. quod ter floret, nec ullius quæ seruntur
naturam assensu terræ mirabiliorem esse: nam primum
omnium cum Sole quotidie circumagitur, horasq; agri-
colis etiam nubilo demōstrat. De syluestri uero eandem
contra uentris animalia tradit uirtutē lib. 22. cap. ultimo.

NOMINA ET VIRTUTES

LACTERIDIS.

CAPVT CXI.

GRÆCIS dicitur lathyrís, coccus gnidi-
os, alij chamæleam dicunt, alij † eupolin, *al. eu-*
alij † epantemon, Aegyptij otetím, Itali cito- *paulin,*
cacium, alij lacteridem nuncuparūt. Nasci- *al. eu-*
tur locis cultis & fabulosis, thyrso cubitali, roboris di *panthe*
on,

O ij

gitalis, inanis, cuius in summitate furcæ atq; folia longa ut in aristolochia, fructu in summitate ramorū trigono, & ueluti rotundo ut capparis, in quo tria semina obtecta folijs abinuicem discernuntur, rotunda, & eruo maiora, quæ depurgata spolijs depositis alba reperiuntur & dulcia.

Ad duritiam uentris.

Herbæ lacteridis semen quod est granum, dabis ex eo purgata grana octo potui in aqua frigida, & mox aluum concitat.

COMMENTARI.

VE M A D M O D V M tithymalum Latini lactariam, sic lathyrin Apuleius Latine lacteridē uocauit, à lacteo scilicet liquore quem reddit; & hanc etiā Paulus Aegineta inter tithymalli species numerat, cum in sexto ait, Priuatim hanc quidam tithymallum uocant, quoniam pariter illi lac eius purgat. Et hæc esse uidetur quæ nunc cataputia minor dicitur.

Coccus gnidios.) Ex thymelea cuius semen proprie sic appellat, huc adcreuit appellatio ista, idq; ob effectus in purgando similitudinem; quæ causa etiam fuit ut chamælea diceretur, quum alia proprie sit herba, quam oleaginem siue oleastellum uocant Latini, Citocacium.)

Citocacium à cacando dictum uidetur, eo quod cito faciat cacare. Folijs.) id est laminis & tuniculis. Spolijs.) id est cortice. Aqua frigida.) Quod in prius impresso codice erat calida, id nos exemplaria nostra sequuti diximus frigida, & nostro iudicio melius, ut feruēs uirtus eius nonnihil reprimatur, & Plinius lib. 27. cap. 11. in pura aqua etiam sumere iubet, & Dioscorides lib. 4. super potare frigidam.

De

DE LACTUCA LEPORINA. CAP. CXII. 185
 DE VIRTUTIBVS LACTV
 CAE LEPORINAE.
 CAPVT CXII.

ASCITVR lactuca leporina locis sabulosis,
 Lepus cum æstate à nimio deficit æstu, hac
 herba remediatur, ideo lactuca leporina di-
 citur.

1 Ad febricitantes.

Herbam lactucam leporinam suppones sub pului
 no infirmo nesciente, remediabitur.

2 Si pili oculis obstant.

Herba lactuca leporina pilos oculis obstantes, sum
 me relegat.

COMMENTARIIL

LACTUCA leporina cur dicta sic fit, satis docet
 Apuleius. Et hanc syluestris lactucæ speciē esse
 credimus: & fortè ea est quā Itali casam, id est
 domū leporis uocant. Si pili oculis obstant.) C. 1.

hoc est, si pili oculos impediunt & irritant, ipsisq; aduer
 fantur: quod uitium duobus modis fit, ut lib. 7. tradit Cel-
 sus. Nam modo palpebræ superioris summa cutis relaxa
 tur & procidit, quo fit ut eius pili ad ipsum oculum con-
 uertantur, quia non simul cartilago quoq; se remisit. Mo
 do sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui
 protinus intus ad oculū tendit, & hanc Græci ditrichian
 uocant.

NOMINA ET VIRTUTES

CUCUMERIS SYLVATICI.

CAPVT CXIII.

O iij

alias e-
minon

CRÆCI elaterion, alij sicyon agrion, alij t gry
non, alij balin, alij bubalion, alij scorpion, a-
lij pherombron, alij peucedanō, alij notion,
Itali cucumerem anguinum & cucumerem syluati-
cum, Prophetæ hæma ictinos, Punici cussimezara.
Nascitur locis harenosis, & maritimis & calidis: folia
simulans cucumeris usualis cum uirgultis breuiori-
bus, radice alba, magna, & fructu longitudine digita-
li. Totus autem frutex amarissimus.

1 Ad neruorū dolorem & podagrā.

Cucumeris syluatici radices in olei cibarij pondo-
tribus decoques ad tertias, & exinde perunges, sana-

2 Ad abortum. (buntur.

Herbæ cucumeris syluatici radices in aqua ad ter-
tias coquantur, & inde se sublauet. Si quis autem icci-
nus fructū eius ediderit, periclitabitur: ideoq; quisq;
abstineat neq; manducet.

3 Ad tumores & collectiones.

Cucumeris syluatici radix cum polēta aspersa tu-
mores spargit.

4 Ad humorem aurosum.

Herbæ cucumeris syluatici contritæ succum ex-
pressum in nares contra Solem iaciat, omnem humo-
rem aurosum per nares eijciet. Cum aceto decocta ua-
let contra podagram.

COMMENTARI.

CUCUMER syluaticus est cucumer agrēstis, sic
dictus ad differentiam satiui, cui folijs, uiticulis
& flore similis est, solo fructu differens. Nostri
temporis medici eum cucumerem afininū uo-
cant. Elaterion.) Elaterion proprie dicit cucumeris
huius

huius syluatici succus & ex eo medicamētum: sic dictum
 ἀπὸ τοῦ ἐλάμ, quod est pellere, quasi expulforium, ob uim
 purgādi quam habet acrem. Gaza agitatorium interpre-
 tatus est: sed notius nunc elaterij nomen. Sicyon agri-
 on.) id est cucumerem agrestem, σίκυον enim cucumer
 est Græcis. Grynon.) Grynon appellatum est, quod
 ad minimum compressum succum remittat, tanquā ma-
 iore ui aliqua pulsum, à γρῦ uoce fictitia quod minimum
 quid significat. Ni critinon, ut alterum exemplariorū no-
 strorum habet, legere malueris, à κρῖθιμ, quod ex capite si-
 gnificat, eo quod sternutamenta ciendo pituitam à capi-
 te deducat. Ballin.) Ballis dicta est à uerbo βάλλω, qđ
 est iaculor, ferio aut uulnero, eo quod solo attactu matu-
 rum, succum ex se eiaculetur: seu quod humores e corpo-
 re potenter expellat. Bubalion.) Sic dictum est, eo qđ
 bubus & iumēto præcipua medicina fuerit olim. Scor-
 pion.) Scorpion appellatum est, eo quod semen habeat
 ad speciem scorpionis cauda reflexa, ut tradit Plinius lib.
 20. cap. 1. Aliqui etiam ab eo scorpionum cucumim uocāt,
 efficacissime contra scorpionum ictus, & semine & elate-
 rio. Quæ causæ etiam fortē fuerunt ut anguinus sit uoca-
 tus cucumis. Peucedanū.) Peucedani nomen habet
 ab amaritudine, Siquidem πικρὸς ἀνός Græcis idem est qđ
 amarus. Notion.) Notios dictus est quasi humidus,
 quoniam humore plenus est fructus. Hæma ictinos.)
 id est sanguis miluius. Pondo.) Pondo indeclinabile C. 1.
 est, & proprie pondus significat duodecim librarum: re-
 peritur tamen etiam aliquādo pro libra positum, ut hoc
 loco. Aborsum.) Aborsus est mulieris in utero geren-
 tis corruptio, quæ primis mensibus conceptu exorso fit.
 Nam quæ prope pariēdi tempus euenit, abortus dicitur:
 licet has quidē, grandiore iam foetu, eiectiones: illas uero
 quæ intra quadragesimū à cōceptu diē cōtingūt abortus,
 illustriores appellent. Sed uoces hæ plerūq; cōfundunt.
 Sublauet.) .i. subtus circa pudibūda se lauet, balneet &

- 3 fomentet. Polenta.) Polenta est quam Græci ἄλφι-
 τῶν uocant, ordeacea farina, non tamen simpliciter, sed
 quæ certo modo quodam conficiebatur, idq; uarie: quo
 modo autē fieret, docet Plinius naturalis historiæ lib. 18.
 4 cap. 7. Humorem aurosum.) Humorem aurosum ab
 auri colore uocat humorem felleum, qui caput petens &
 oculos cutemq; subiens morbum qui ictericia uocatur,
 efficit, quem humorem per sternutationem educēdo, icte-
 riciam curat, quod & Dioscorides & Plin. etiā testantur.

NOMINA ET VIRTUTES CANNABIS SYLLVATICAE.

CAPVT CXIII.

CANNABIS alia est usualis, alia agrestis, quā
 nonnulli hydrastinam, Itali terminalem ap-
 pellitant, Radice similis althææ, quā nos ibi
 scum appellamus, Nascitur locis asperis &
 secus uias ac sepes.

1 Ad mammillarum dolorem.

Herbam cannabem syluaticam tusam cum axun-
 giā imponas, discutiet tumorem: & si collectio fuerit,
 exsparget.

2 Frigore exustis.

Cannabis syluaticæ fructum tritum cum urticæ
 semine subiges aceto, & eis impones.

COMMENTARI.

CANNABIS huius historia quia imperfecte ab
 Apuleio tradita est, ex Dioscoride illam supple-
 bimus, qui siccam tradit, Similes althææ uir-
 gas profert, minores tamen, nigriores, crassio-
 resq; altitudine cubitali. Folia habet satiuæ similia, aspe-
 riora

riora tantum & nigriora. Flores rubescentes lychnidi similes. Semen uero et radices althææ. Hæc ille lib. 3. cap. 156. Plinius lib. 20. cap. 23. Cannabis, ait, in syluis primum nata est, nigriore folio & asperiore. Exsparget.) id est, C. 1. discipiet & discutiet atq; resoluat. Et hoc melius q̄ expurget. Exustis.) loco exustis, exemplaria nostra habent 2 constrictis, id est contractis, rigētibus, & infrigidatis. Et hoc signasse tantum satis fit.

NOMINA ET VIRTUTES

RUTAE MONTANAE.

CAPVT CXV.

R AECI peganon orinon, Itali rutam montanam uocauere. Nascitur in montibus locis asperis.

1 Ad caliginem oculorum & ulcera.

Herbæ rutæ montanæ rosicidæ folia decocta in uasculum uitreum mitte & uinum uetus admisce, & sic inunge.

2 Ad præcordiorum dolorem.

Rutam syluaticam contunde in uase ligneo, deinde de puluere tribus digitis quantum præhendere poteris, mitte in calicem, & uini cyathum unū & aquæ calidæ cyathos duos, da bibat, & contineat se in lecto modicum, mox sanus erit.

3 Ad hepatis dolorem.

Herbæ rutæ syluaticæ manipulum in olla noua & aquæ heminis tribus, mellis tantūdem adiecto, fac inferuescat, idq; per triduum facies bibere, & sic plures poteris sanare.

P

4 Ad difficultatem urinæ.

Herbæ rutæ syluaticæ caulículos nouem conterito, additis aquæ cyathis tribus, et aceti hemina, & subferueat, & da bibat continuos dies nouem, sanus fiet.

5 Si mulier intrinsecus aliquid malî habuerit.

Herbæ rutæ syluaticæ semen contritum ex uino austero da bibat præter partum, liberabitur.

6 Ad stertentes uino.

Rutæ syluaticæ semen cum uino potû, mire facit.

7 Ad eos quos scorpio percusserit.

Rutæ syluaticæ semen contritum ex uino dabis potui, dolorem sedat.

COMMENTARI.

QUÆMADMODVM in alijs aliquot herbis, sic etiã in ruta de diuersis generibus, separatis agit locis; de hortensi enim supra egit cap. 89; de syluatica uero præfenti, quã Græce peganon orînon uocari dicit, hoc est, ut ipse autor Latine reddidit, rutam montanã. Roscidæ.) hoc est, matutino rore perfusæ & humentis. Si mulier intrinsecus &c.) hoc est, si mulier in utero mensstruorum, aliarûm ue superfluitatum retentione aut post partum secundæ retentione laborat & uexatur. Præter partum.) hoc est, quû non est grauida nec in utero gerit, quoniam ut Plinius & Dioscorides testantur, menses cit & foetus in utero necat. Stertentes uino.) id est eos qui uino inebriati tanq̃ dormientes & sensibus menteq̃ priuati iacent cõsternati & amens uiribusq̃ destituti.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ HEPTAPHYLLI,

Græci.

RAECI heptaphyllon, Latini septifolium dicunt, Nascitur locis cultis & fabulosis.

1 Ad pedum dolorem.

Herba septifolio trita & cum † luto mixta, pedes oleo perunges, tertio die dolorem tollit.

COMMENTARI.

HEPTAPHYLLON herbam eandem esse cū pentaphyllo, & solo nomine ac foliorum numero differre, uocariq; nostro tempore tormētillam, superius dictum est à nobis cap. 2. Sed de hac re audiamus etiam quæ Hermolaus Barbarus scribit inquit, Hippocrates duo uidetur nouisse quinq; folia, Candidum, quod & herbaceum, & procerius est à terra. Nigrum, quod humilius. Et est quæ tormentilla uulgo dicitur, quinq; folio simillima, nisi quod septem, non quinq; folia habet. Potest à nobis heptaphyllon uocari, hoc est septemfolia.

NOMINA ET VIRTUTES

OCIMI.

CAPVT CXVII.

CIMVM est herba notissima atq; difficilis digestionis, & mutatione sui inflabilis, & uirtutis mictualis.

1 Capitis dolori medendo.

Herbam ocimū tritam cum oleo rosaceo aut myrtino uel aceto fronti imponas, mirabiliter capitis dolorem sanat.

2 Ad epiphoras oculorum.

Ocimum ex uino optimo tritum, oculis illinitur.

P ij

3 Adrenes.

Herbæ ocimī succum in mali granati cortice coctum da ut bibat, mirifice auxiliatur.

COMMENTARI.

CIMVM aut si mauis ozimum, ab *ὄζιμον*, quod redolere significat, herba est odora, quæ nunc basilicon dicitur, Teutonice *basilien*. Mutatio ne sui inflabilis.) hoc est, quum iam per concoctionem & digestionē in uentriculo mutatur inflationes faciens.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ APII,

CAPVT CXVIII.

RÆCI selinon, melissophyllon, Prophetæ hæma oru, Romani apiū. Omnibus notum est, acerrimæq; uirtutis atq; medicinalis.

1 Ad epiphoras oculorum.

Herba apio trita bene cū pane mollī, oculi tegantur, mirifice sanat.

2 Ad arsuram stomachi.

Herbā apium decoque in aqua, & ex ea aqua da ut bibat, statim sedat sitim.

COMMENTARI.

PIVM hoc est quod nunc uulgo petroselinum uocant, quod uel ex Plinio & cōmuni usu constat. Plinius lib. 20. cap. 11. Apio, inquit, gratia uulgo est. Nanq; rami largis portionibus per iura innatant, & in condimentis peculiarem gratiam habent: quæ omnia petroselino nostro conueniunt. Melissophyllon.) id est apum folium. Hæma oru.) id est sanguis

fanguinem Ori. Et sic exemplaria nostra habent & Dioscorides, non areos. Arsuram stomachi.) hoc est, ad C, 2, ardorem & rosionem uentriculi & orificij eius, quæ pro uenit ex defectu humiditatis aut abundantia humoris biliosi & adurentis, sitimq; inducentis.

NOMINA ET VIRTUTES

HEDERAE CHRYSOCANTHIS.

CAPVT CXIX.

GRÆCIS dicitur cissos, & chrysocanthos. Sic appellata, qd grana aurei coloris ferat. Ad hydropicos sanandos.

Hederæ chrysocanthos grana uiginti in uini sextario conterantur, & ex eo uino terni cyathi bibantur per dies septem, & per urinam lienis hydrops exinanietur.

COMMENTARI.

HEDERARVM plura esse genera, habitum est supra cap. 98. inter quæ & ea est quæ ab aureo granorum colore chrysocanthos dicitur, de qua nunc seorsum hoc loco agit Apuleius. (Lienis hydrops.) id est hydropicis & aqua inter cutem quæ lienis uitio accidit: maximam enim uim habet lieni medendo hedera omnis.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ MENTHÆ.

CAPVT CXX.

EDIOSMOS Græcis, Romanis mentha dicitur. Est suauis odore. Nascitur in hortis. Virtutem habet thermanticam & stipticam.

P iij

i Ad ignem sacrum.

Herbæ menthæ succus expressus adiecto sulphure & aceto, de penna inunctus, sine mora dolorem sedat.

2 Ulcerebus in capite manantibus.

Herba mentha contrita & imposita, ulcera siccat. Lege eam mense Augusto, mane primo priusquam Sol exeat, mūdus, ad omnia sic dicens, Te precor herba hedyosmos per eum qui nasci te iussit, uenias ad me hilaris cum tuis uirtutibus & effectu tuo, & ea mihi præstes quæ fide à te posco.

COMMENTARIIL

MENTHA nota herba est, sic dicta à Minthe puella Plutonis pellice in hanc transformata, uti fabulantur poëtæ. Germani hanc *mintzen* & *krus* *mintzen*, aliquando uero *wolgmüt* uocāt, licet posterior appellatio alteri etiam herbæ quæ est origanum communis sit. Cæterum quæ post nomēclaturas ante curationes ponuntur, ex altero exemplariorum nostrorum adscripsimus. (Hedyosmos.) Sic dicta est ab odoris suauitate. *ἡδύ* enim suaue & *ὄσμη* odor est. Plinius lib. 19, cap. 8. Menthe, inquit, nomen suauitas odoris apud Græcos mutauit, quū alioquin minthes uocaretur. Vnde ueteres nostri nomen declinauerūt. Grato mentha mentas odore percurrit in rusticis dapibus. Hæc ille. (Therman ticam.) id est calfactoriam.

DE ANETHO.

CAPVT CXXI.

Ad ueretri dolorem.

Herbam anethum combure, & in cinerem eius commisce

commisce cum melle, deinde uulnus foue ex aqua, dein myrtino oleo calido laua, & sic medicamen impone.

2 Loci mulierum si dolent.

Herbæ anethi medicamine supra scripto pessum factum iniiciatur ab obstetrice.

3 Ad capitis dolorem.

Herbæ anethi flores cum oleo decoque, & temporibus illinito et alligato, mirifice dolorē capitis aufert.

COMMENTARI.

ANETHVM nota etiam herba est, & Teutonice *dillen* uocatur, estq; nunc in communi contra colicam & uentris dolores, usu. Loci.) Loci dicuntur mulieris uterus & matrix ipsa.

Pessum.) Quid sit pessus aut diminutiua forma pessulus, docet nos Celsus medicinae lib. 5. cap. 21. dicens, Ut ea quæ foeminis subiiciuntur (pessos Græci uocant) eorum hæc proprietas est, medicamēta composita molli lana excipiuntur, eaq; lana naturalibus conditur. Et Paulus Aegineta pectitam lanam esse dicit aut aliud quodcunq; teres digiti humani forma quo medicamenta substinētur.

NOMINA ET VIRTUTES

ORIGANI.

CAPVT CXXII.

ORIGANON à Græcis heracleoticon, onitis, asclepion, panaces, conila appellatur, Latini cunilam gallicam et origanum nomināt. Species eius sunt tres. Prima appellata est heracleotice, habens folia in similitudine hyssopi, uelut scissili umbraculo cum semine in summitate uirga

rum non frequenti uel denso. Alia est onitis appellata simillima thyrsi hyssopi, sed albidior, folijs cum semine iugis ac denso & in corymborum uicem pendentibus. Tertia agrestis appellata est panaces, uel asclepiō, aut conile, ut Nicāder posuit, cum uirgibus bipalmis tenuibus, cū umbraculo simili anethi, & floribus albis, radice tenui, folijs tanquam cōmunis origani. Sed sunt omnes acerrimæ uirtutis ac feruentis.

Ad tussim.

Herbam origanum commāducet, miraberis effectum. Item origanum in puluerem mollissimum tritum, & mel usq; ad tertias decoctum, misce, & exinde figurabis trochiscos, & dabis bibere in aqua calida, tussim potenter aufert.

COMMENTARIUM.

RIGANVM etiam nota herba est, quam Germani nunc *rotkosten*, nunc communi cum mentha nomine *wolgmüt* nuncupant. Cæterū historiam ipsius & genera ex nostris exemplaribus huic capiti addidimus: quæ autem ab initio ponuntur nomina, specierum sunt differentia. Heracleoticon.) Sic dicta est à ciuitate Ponti Heraclia, ubi optima nascitur, & hoc ideo quo ab alijs hoc cognomine distincta probaretur prima. Panaces.) Sic dicta est quod omnibus morbis medeatur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBAE SEMPERVIVAE.

CAPVT CXXIII.

RAECI aizoon, alij aithales, alij erithales, Latini semperflorium, & semperuiuū, siue uitalem nomināt, Semperuiuū nomen sumpsit

psit quod sit semper uiridis atq; uigens. Nominatur ab aliquibus stergethon, eo quod amorifica iudicatur, unde & pro foribus à plurimis ponitur, caussa expellendi odia. Est etiam ambrosia dicta propter usum sacrum. Item buphthalmos & zoophthalmos appellata est propter schema. Cubitales euomit thyrsos, robore digitali, facile uigentes atq; pingues, cum folijs pinguibus maioris digiti crassitudine linguatos, hoc est, linguam simulates in summitate, inferiora uero supinata, sed in capite præstricta, rotunditatem oculi simulat. Nascitur locis montuosis, in domibus etiam plurimi nutriendam ferunt. Nascitur quoq; parua in parietibus atq; petris & rupibus ac sepulturis & umbrosis locis: Et uocatur ab aliquibus erithales uel micron aizon, quod à præscripta parua sit in forma, ex una radice plurimos emittens thyrsos supernatantes uel circumdatos folijs pinguibus in summitate acutis, ex medio tamen thyrsum bipalmem cum floribus tenuibus & uiridibus. Sed est communis uirtus semperuiui herbae constrictiua siue redarguens, à Græcis stiptica appellata. Deniq; ad eosdem usus & taliter hæc adhibetur, ad quos perdicion & arnoglosson herbae. Quidam etiam tertiam speciem addunt, quã Græci agrian andrachnen uocant, uel telephion, Latini illecebram, latioribus folijs & hirtis ut portulacæ. Nascitur in petris, & habet uirtutem acriorem ulcerantem, cum ueteri deniq; adipe scrofis adhibetur, sed & duritias dissoluit.

1 Adapostemata.

Herbam semperuiuũ cum axungia & pane & coriandro simul tritam uice malagmatis impone, mirifice aut spargit aut rumpit.

2

Ad hemitritæum.

Herbæ semperuiuæ folia quinq; trita in aqua calida potui dentur.

COMMENTARIIL.

SEMPER VIVA herba est, quam alij sedum, Germani *buszwurz* nominant, Græce aizoon, id est αἰζών dicitur. αἰ enim semper, ζών uiuum significat. Aithales uero, id est αἰθάλεις semperflorum & uirēs dicitur, à uerbo δάλλω, quod est uiresco & floreo. Erithales autem ualde uirescens est, ab ἔρι dictio-
ne intensionem & augmentum in compositione adferente. At stergethron dictū est à uerbo στέργω, quod est amo. Et demū buphthalmos & zoophthalmos idem est quod bouis & animalis oculus. ἄς enim Græcis bos est, ζών animal, ὀφθαλμός oculus. Quorum nominum omnium causam & rationem reddit autor in textu. Schema.) id est σχῆμα, hoc est, figuram & formam qua oculorum rotunditatem & similitudinem indicant. Micron aizoon.) id est paruum & minus semperuiuum. Agrian andrachnen.) id est agrestem portulacam, eo quod folia habeat ad portulacæ figurā accedētia. Hemitritæum.) Hemitritæos febris est semitertiana: sic dicta quod totius duarum ex quibus componitur februm naturæ medietatem alterā habet, Cuius duplex genus est. Vnum eius quæ ex tertiana intermittente & cottidiana cōtinua componitur: quæ uel habet flauam bilem exuperatiorem uel paucio-rem uel æqualem pituitæ. Alterum genus est eius quæ ex tertiana continua & cottidiana intermittēte componitur.

C. 2.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ FOENICVLLI

CAPVT .CXXIII

Græci

GRÆCI marathron, Latini fœniculum, Omnibus notum. Urinam mouet cibo datum, lac prouocat. Ex eius thyrſis ſiue folijs ſucus Sole præſiccatus acuit uifum. Præterea ſemen eius in uîrore conſtitutum cum ſuis uîrgultis, itemq; radix, Apud Hiberiam etiã ſuccum dimittit tempore quo floreſcit, admoto igne ex æſtu eius thyrſus ſuccum dimittit, qui præ cæteris melior probatur ad acuendum uifum.

1 Ad tuſſim.

Herbæ fœniculi radicem tuſam in mero ieiunus bibat per diem nouem, ſanabitur.

2 Ad ueſicæ dolorem.

Herbæ fœniculi uiridis faſcem, & apij uiridis radicem, & aſparagi agreſtis radicem in pultarium nouum mittes, & aquæ ſextarium ut ſimul ferueant ad quartas, & ieiunus bibat per dies ſeptem uel plures, & balneo utatur, ita ut in frigidã non deſcendat, neq; frigidam bibat, ueſicæ dolorem ſedat ſine mora.

COMMENTARI.

AVXIMVS hoc caput etiã ex antiquis exemplaribus noſtris in hiſtoria ab ea parte quæ eſt, Apud Hiberiam, uſq; ad curationes. Hiberia autem proprie ea pars eſt Hiſpaniæ quæ intra Iberum fluuium continetur: licet generaliter pro Hiſpania accipiatur.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ ERIPHIL.

CAPVT CXXV.

Q ij

GRÆCI eriphion dicunt, Itali rutā agrestem indigitāt. Nascitur in Gallia in monte Soracēti. Figuram habet apij, florem purpureum similem nasturcio, septem radicibus totidemq; ramulis asperis minimisq; irriguis, ipsa autē patula humo, omni florens tempore, semen habet tanquam faba.

Phthificis curandis.

Herba eriphion pisata & malagmatis instar imposita, sanat. Succum eius in potu dato, miraberis uirtutem eius.

COMMENTARI.

VALIS herba sit eriphion, Apuleius satis describit, estq; agrestis rutæ species. Nec plura de hac dicere habemus. Quod autem in prius impresso codice sequit de symphyto caput, nos tanquam superfluens omisimus: totum enim prius positum est supra cap. 59. de consolida. Indigitant.) hoc est, digito quasi monstrantes, nominant.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ PETROSELINI.

CAPVT CXXVL.

GRÆCI petroselinon, alij smyrnion, Latini apium syluaticū. Nascitur in petris, sed est summum ac probabile Macedonicum, odoris boni, hoc est aromatici, sapore dulce, urinam mouens, medetur uentositati stomachi atq; coli & hīs similibus.

Ad serpentium morsus.

Herbæ petroselini puluerem mollissimum pondere drachmæ unius ex uino potui dabis, & ipsam herbam

bam contritam plagæ impones, miraberis bonum effectum.

2 Ad neruorum dolorem.

Herba petroselinon trita & imposita neruorū dolorem sedat.

COMMENTARIIL.

PETROSELINON idem est quod apium saxatile & petrapium: sic dictum quod in petris nascitur, aliud ab eo quod nostro tempore petroselinon dicit & apium est, ut diximus. Smyrnion.) Smyrnion dictum est à similitudine quadā herbæ quæ proprie smyrnion dicitur.

NOMINA ET VIRTUTES

BRASSICAE SYLVATICAE.

CAPVT CXXVII.

CRÆCI cramben, alij cynocharon, alij cynāchen, alij cynocramben nuncupant, Latini brassicam rusticam, & brassicam aliqui caninam, Punicibutzutzim.

1 Ad tumores quoscunq̃.

Herbæ brassicæ syluaticæ folia cum axungia uetere pisata, & commixta quasi malagma induces linteolo grosso aut in aluta, & impones, sanabitur.

2 Ad lateris dolorem.

Herbam brassicam syluaticam impones ut supra.

3 Ad podagram.

Herbam brassicam conficies ut supra. Quod si uetustissimus dolor fuerit, eo magis efficacior erit salus.

COMMENTARIIL.

BRASSICA est quam caulem uocāt ob thyrsi & caulis sui magnitudinem. Cuius genus quoddam Dioscorides etiā agreste & rusticum facit, satiuo simile, candidius tantum hirsutiusq̄ & amarum, quod Græce Apuleius cramben & cynocramben, id est caninam brassicam uocari dicit. Aluta.) Aluta corium dicitur, quod ad calceos & alios usus præparatum est.

NOMINA ET VIRTUTES

HERBÆ BASILISCAE,

CAPVT CXXVIII.

BASILISCAM Græci, Latini regulam nuncupant, Hæc herba basilisca illis locis nascitur ubi fuerit serpens basiliscus. Non unum genus est eorum, sed genera sunt tria. Vnus eñ est holochryfos capite aureo. Alius stellatus. Tertius sanguineus, ut miniū, & ipse capite aureo. Hos omnes hæc herba basilisca facile obtinet, si quis eam secū portauerit; sed nec uisa mala ei nocere possunt. Holochryfos autem, qui dicitur & chryseos, quod uiderit insufflat & incēdit. Stellatus autem, qui & chrysocephalos asteritis, hic quod uiderit, arefcit & occidit. Tertius autem, qui & hæmatites & chrysocephalos, quod uiderit uel percusserit, defluet, ut ossa per se remaneant. Omnes uiolentias eorum hæc herba regula obtinet. Si quis homo eam secum habuerit, ab omnibus serpentium generibus erit tutus. Est autem *aliis facti.* herba talis similis rutæ, folijs oblongioribus & angustis et asperis, nigrioribus, radix eius pedi ursi similis, lactem habens aurosum similem chelidonix, florem autem

autem † chrysoeccum. Qui eam leget, sit mundus & ^{al. chry} circumscribat eam auro & argento, cornu ceruino, ^{socroce} ebore, dente aprino, cornu taurino, & fruges melli- ^{um.} tas in uestigio ponat. Hac utebatur Imperator Augustus. Stomachi dolorem compescit; neq; iecoris aut splenis, nec renum, nec cordis doloribus obnoxium esse sinit, neq; ischia, neq; spasmus, aut tussis, aut coli dolor, neq; hydrops eum tentabit; suspirium & pectoris dolores & lateris sedat, & serpentium morsus extenuat, spissos humores intra corpus & fel ruffum per uentrem & per urinam deducit, renes purgat, & qui uenena accipiunt, eos a periculo mortis liberat; & breuiter omni corpori quod ea usum fuerit, dat fortitudinem & sanitatem restituit, in quo aliud firmitus nihil est.

COMMENTARI.

BASILISCA cuius interpretatio est regula, nomen habet à basilisco serpente, de quo Erasistratus, ut refert Dioscorides, hæc inquit, Cum morderit basiliscus sufflauo & quasi aureo colore ictus fulget. Herba nobis ignota est, nec in usu aliquo. Cæterum quæ in fine capitis leguntur, scilicet, Hac utebatur Imperator &c. ea in altero exemplariorum nostrorum gentianæ, quæ basilica, id est regia herba dicitur, adscribuntur. Holochrysos.) id est totus aureus.

Obtinet.) id est, uincit & ipsorum nocuentis aduersatur resistitq;. Chryseos.) id est aureus. Chrysocephalus.) id est aureum caput habens. Asterites.) id est stellatus. Hæmatites.) id est sanguineus. Rutæ.) Hic alterum exemplar habet falici. Lactem.) id est succum & humorem.

FINIS.

IN HERBARIOS ANT. MUSAE ET

L. APVLEI LIB. II.

INDEX.

BIGA	120	Afrissa	86
Aborsus & abor		Agathon dæmona	250
tus ut differāt		Aglaophotis	196
pagina	187	Agria acte	255
Aborsus remed.	286	Agria staphyle	217
Abfinthij nomina & uirtu		Agriophyllon	260
tes	268	Agrostis 225 Aizoon	298
Acanthion	206	Aithales	ibid.
Acanthyllis	240	Albugo, oculorum mor-	
Acetabulum quid	153	bus	113
Acetosa	84	Albuginis oculorum reme-	
Acetum Scylliticum	14	dium	229
Acetare ueteribus quid	49	Alcea	45
Achemenis	182	Alga palustris	204
Achilleos	248	Aloë	258
Acopos	145	Aloë gallica	93
Acori nomia & uirtutes	60	Aloitis	94
Acorus quid	ibidem	Alopecia qualis morb ⁹	220
Adanias	53	Alopecia morb. remed.	117
Adianton	8	Alfine	254
Adiāton & eius species	162	Alterculum	56
Adianton descriptio	ibi.	Altercum	ibid.
Adrarhiza	102	Altercangenium	56
Aegichon	225	Althæa	148
Aegylopa, fistula est	30	Alum	187
Aesculapius medicinae in-		Aluta	207
uentor	44, 45	Aluum laxantia	3, 95, 125,
			aa

INDEX.

191, 238, 284		Anum à prurigineliberan	
Aluum fistentia	26, 172	tia	271
Alypos	279	Anydros	178
Alytis	235	Apæritos	113
Ambrosia	194	Apes ne effugiant	60
Ambustorū remed.	137, 213	Aphrodes	174, 175
Amethyfton	243	Aphrodifias	61
Amianton	165	Apiastellum	68, 200
Ampullaceum mali Puni-		Apium	14
ci, quid	57	Apium rifus	68
Amuleta qualia medicamē		Apī nomina et uirtutes	292
ta	72	Apollinaris	53
Amygdaloides	279	Apollinaris herbę nomina	
Amylum quid	161	& uirtutes	110
Anactorion	75, 227	Aposplenos	232
Anachylis	187	Apostema quid	84, 71
Anadendromalache	142	Apostematis duplex genus	
Anarrhinon	243	pagina	84
Anaxyris	84	Apostematum remed.	66,
Anazetefis	187	83, 148, 297	
Anchomanes	86	Apuleius ex Madaura Li-	
Anchusa	263	byæ	240
Anadamenon	54	Aqua mulsa, potio	29
Andreas medicus	203	Arachnas, araneorum ge-	
Androgynos	205	nus	49
Anethi uirtutes	294	Araneorū genera duo	49
Anemone	175	Araneorum morsus reme-	
Angina unde dicta	39	dia	41, 110
Anginæ genera quatuor et		Arcion	138
eorum diffinitiones	125	Archezoftis	200
Anginæ remed.	33, 123	Argemoniæ nomina & uir-	
Anidros	213	tutes	127
Anthericos	130	Argemoniæ descriptio	123
Antidotum quid	94	Arion	227
Antirrhinon	243	Aris agrion	86
		Arifa	

INDEX.

Arifaron	86	Asclepios medicinæ autor.	
Aristereon	44, 212	pagina	44, 46
Aristolochia	65	Asparagi agrestis nomina	
Aristolochiæ nomina et uir-		& uirtutes	238
tutes	100	Asparagi descriptio	240
Aristolochia rotunda	102	Asphaltion	56, 59
Aristolochia mascula	ibi.	Aspharagi siue asparagi si-	
Aristolochia longa	102	gnificatio	239
Arnoglossa	23, 23	Asphodeli nomina & uir-	
Arnoglossæ nomina & uir-		tutes	129
tutes	19	Asphodeli historia	130
Arnoglossæ duæ species	19	Aspideion siue aspidelon.	
Arrhen	217	pagina	126
Arfella	129	Aspis, serpens	88
Artemedion	193	Asplenon	264
Artemisæ nomina & uir-		Aster & asteriscos	189
tutes	72	Asterites	303
Artemisæ duo genera & eo-		Asterij nomina & uirtutes.	
rum descript.	73, 76	pagina	189
Artemisæ leptaphylli uir-		Asterij descriptio	ibi.
tutes	81	Asthma qualis morb.	149
Artemisæ traganthis uir-		Athanasia	74
tutes	78	Atrophia qualis morb.	47
Artemisæ triplicis reper-		Atrophiæ remed.	42
trix Diana creditur	81	Augion	54
Arteria colli pars anterior		Aurigo morbus qualis &	
pagina	38	unde dictus	16, 215.
Arteriæ nomina	ibi.	Auriginis morbi remedia.	
Articuli qui	109	pagina	135, 213
Articulorum doloris reme-		Aurium doloris remed.	2.
dia	108, 257	52, 93, 98, 216, 244, 262, 265	
Artus quid sint	38	Aures si aqua repletæ, quo	
Artuum percussorū reme-		modo sanandæ	236
dium	32	Auriū uermes quomodo	
Asclepias	86	pellantur	252

INDEX.

Autogenes	178	Britannicæ descriptio	124
Axungia & eius usus	16	Bryon agrion	219
B		Bubalion	287
Bacchion	138	Bubonion	190
Baccina	111	Bucranion	243
Balani, caliculi feminū	57	Buglossæ nomina & uirtu-	
Ballis	187	tes	147
Ballote	157	Bulbos emeticos	179
Bardana	138	Bunion	198
Barypicron cognomen ab		Buphthalmos	212
sinthij	269	Burrhinon	243
Barython	242	Butyrum quid & unde di-	
Basilica	94	ctum	54
Basilicon persephonion	175	C	
Basilicon	292	Caccabon	203
Basilicæ nomina & uirtu-		Caccabum	219
tes	302	Cachry quid	230
Batrachion	66, 67	Caducus morbus unde di-	
Batrachion historia & uir-		ctus	190
tutes	71	Caducorum remed.	189
Bechion	271	Calam' agrostis	215
Beloacos	194	Calaminthe	253
Bellonaria	219	Calaminthe agria	208
Benedicta	191	Calculus morbus quis	14
Beta plantaginis	124	Calculosi qui	48, 264
Bibone	124	Calculosorum remed.	4, 41
Blechon	257		253, 256, 264
Borago	148	Calicularis	56
Brassicæ syluaticæ nomina		Caligo & caligatio, quid	10
& uirtutes	302	Caligo unde	ibid.
Brionix nomina & uirtu-		Callipetalon	35
tes	199	Callitrichi nomina & uir-	
Brionix descriptio	200	tutes	162
Britannicæ nomina & uir-		Callitrichi duo genera	162
tutes	122	Callitrichi descriptio ib.	
		Calli-	

INDEX.

Callitrichon	171	frigus	155
Calyx cardiacus	117	Capitis à Sole dolentis re-	
Camelopodion	153	medium	205
Campfanema	230	Caprago	230
Cancer malū corporis qua-		Caragogos	122
le	39	Carbunculi descriptio	16
Cancer unde & ubi nascatur	39	Carbunculorum remedia-	
Canceromata quæ	105	pagina	5, 242
Canceromatum remed.	127	Carcinoma morbus	105
Cāceromatum in naribus		Cardamine	222
remed.	101	Cardamon	106
Canchrys	230	Cardiacus morbus qui	246
Canchrys oxea	ibid.	Cardiacorū remed.	244, 249
Canis rabidi morsus reme-		Cardui fyluatici nomia &	
dia	7, 22, 42, 154, 249	uirtutes	282
Canis cerebri nomia & uir-		Cardui fyluatici descriptio	
tutes	242	pagina	282
Canna pro filiqua	64	Carduus irinus, uarius, la-	
Cannabis fyluaticæ nomi-		cteus, niger	282
na & uirtutes	288	Cardui magni historia	116
Cannabis historia	288	Castoreum quid	188
Capillus Veneris	165	Cataputia minor	284
Capilli ut tingi possint	162	Catharticum, purgatiuum	
Capitellum quid	190	dicitur	97
Capitis dolori medētia.	19,	Cauistica	68
33, 41, 214, 217, 237, 241, 250,		Caustice	67
265, 267, 291, 295		Centauriæ maioris nomi-	
Capitis fracturæ remedia.		na & uirtutes	132
pagina	1, 160	Centauriæ minoris nomi-	
Caput quomodo deplen-		na & uirtutes	134
dum	95, 105	Centauriæ minoris descri-	
Capitis porriginum & fur-		ptio	235
furum remed.	105	Cepon aphrodites	153
Capiti ne noceat æstus aut		Cera punica	268
		Cerefolij nomina & uirtu-	
		aa	ij

INDEX.

tes	273	Chelonion	96
Cerefolij descriptio	274	Chiliophyllon	99.247
Cerotum quid	222	Chiragra morbus	109
Cestron	8	Chironion	94
Chamædaphne	184	Chironij panacis nomina & historia	268
Chamædaphnes nomina & uirtutes	120	Chirō Cētaurus quis	82.138
Camædaphnes descriptio. pagina	120	Chcerades quid sint	40
Chamædryos nomina & uirtutes	114	Chceras quid	40
Chamædyosmos	230	Chcerades quomodo fa- nentur	33
Camæmeli nomina & uir- tutes	112	Chorium quid	30
Chamæmeli historia	112	Choros	62
Chamæmeli tres species	112	Chryfocanthis nomina & uirtutes	293
Chamæleon	232	Chrysanthemon	75
Chamæleonis nomina & uirtutes	115	Chryfocalis	113
Chamæleonis historia	116	Chryseos	303
Chamælygos	46	Chus quale mensuræ ge- nus	136
Chamæpityos	118	Cicatrices stigmata Græ- cis	72
Chamæpityos generū de- scriptio	ibidem	Cicatricis nigræ cura	71.88
Chamærops	115	Cicer erraticum	268
Chamæfices nomina & hi- storia	253	Cicorea	168
Characias	279	Cinara rustica	117
Chariophyllata	191	Cincinalis	172
Charistelochia	75	Cirsij nomina & uirtutes. pagina	208
Chartarij loci qui	26	Cirsij historia	ibid.
Chelidonia nomina & uir- tutes	212	Cissaron	96
Chelidonia historia	ibi.	Cissos	260
Chelidonion	200	Citocacium	284
		Clauus Veneris	204
		Clematitis	103
		Clino	

INDEX.

Clinopodiontes	99	tutes	187
Clonos	67	Consolida regalis	186
Clybatis	235	Consolida media	186
Coccus quid	197	Conula	183
Coccus gnidios	234	Conuulsi qui dicantur	188
Cochlearium	23	Conuulforum remed.	186
Codas, i. ramusculos	258	Coquere ad tertias, quid	10
Colchicon	108	Cordis dolorē tollens	257
Colletis	44	Coriandri nomina & uir-	
Colicus dolor qui	140	tutes	271
Colicorum remed.	3, 139,	Coriannon & corion	67
171, 178, 216		Coriander	ibid.
Coliculus, id est brassica	64	Coronalis	229
Coluber, serpens qualis	133	Coronopos	154
Colubrina	86	Corpus quid significet	70
Columbina	43, 46, 198	Corruda	240
Columella morb ⁹ quis	246	Coruinus pes	155
Col ⁹ quale morbi genus	13	Cosmice	8
Collyris	146	Cotula	113
Collyrium oculorū est me-		Cotyledōis nomina & uir-	
dicamen,	97	tutes	152
Collyriū, suppositoriū	97	Cotyledonis descriptio	152
Combustorum remed.	267	153	
Cometes	279	Cotyle quid	153
Comitiales qui	190	Coxæ, quæ	80
Concoctioni utilia	6	Coxarum doloris remed.	
Condimentum quid	148	79, 221, 257	
Condylomata, qualis mor-		Coxendix morbus	80
bus	158	Coxendices quid	153
Condylomatum remedia,		Cretice	142, 192
pagina	156, 241	Crista gallinacea	46, 212
Conferba siue cōferua	187	Crocodilion	87, 117
Cōgius quale mensuræ ge-		Crocodil ⁹ quale animal	87
nus	136	Crocus, safran	58
Consolidæ nomina & uir-		Crosmis	271

INDEX,

Cruditas quæ	13, 107	Cynosbatos	247
Crus, quæ pars corp.	224	Cynosorchis	90, 91
Cubitalis	185	Cynosprasion	152
Cubitus mēfura quanta	68	Cynozolon	232
Cucullum	219	Cypariffias	280
Cucumeris fyluatici nomi na & uirtutes	286	Cypariffos	44
Cucumeris fyluatici descri ptio	286	Cyperus	105
Cucumer afininus	ibid.	Cyprus arbor qualis	109
Cupressus nigra	120	Cytinus, quid	57
Cura pro quo fumatur	26	D	
Curitis	46, 212	Dactyli, palmæ fructus	232
Cyame mēfuræ genus	136	Dæmones gētilibus qui	77
Cyathus mēfura qualis, pagina	11, 27	Damafonios	114
Cyathi pondus nunc dra chmæ duodecim	11	Daphnitis	184
Cyclaminis nomina & uir tutes	95	Daphnoides	ibid.
Cyclaminos qualis herba, pagina	95	Dardana	138
Cymæ siue cymata qd	246	Dardanos	103
Cyminalis	94	Dardanus, Troianus	64, 94
Cynocephali nomina & uirtutes	242	Dardanus magus	ibid.
Cynocephali descriptio, pagina	243	Demetria	44, 56, 68, 201
Cynoglossos	24	Denarius quale pōdus	104
Cynoglossa	179	Dendritis	279
Cynoglossæ nomina & uir tutes	262	Dentiū cruciatus remed.	2,
Cynoglossæ duo genera et eorum descript.	262	52, 123, 214, 217, 228, 239, 247, 261	
Cynomazon	282	Dercea	111
		Deuotatus quis	67
		Deuotati resolutio	62, 239
		Diana nemorum dea	82
		Diaphoreticum, discusso rium	29
		Dichomenion	197
		Dictamni nomina & uirtu tes	191
		Dictamni descriptio	192, 195
		Digitus Veneris	204
		Diocallia	

INDEX.

Diocallia	112	Elaterion	138
Diocolea	113	Elæomolochæ	142
Dios elacate	44	Eldia	194
Diospneuma	232	Elleborites	135
Diphyes	164	Elenion	59
Dipfacos	117, 194	Elephantosis	138
Discutere, dissoluere est	29	Elephantiasis morbus qua lis	240
Dithyrambion	54	Elephantiosi qui	ibi.
Dorcadion	87, 194	Elephantiosorum remed. pagina	239, 252
Dorcidion	258	Embamma quid	148
Dorycnion	111, 219	Emmanes	54
Drachma siue denarius, quid	10, 92	Encathesmata quæ dican- tur	142
Drachma Attica quale pō- dus	104	Encathesmatum in corpo- re remed.	142
Dracontæ nomina & uir- tutes	85	Enemonion	175
Dracontæ historia	85	Ephemerion	108, 193
Dragma quid significet	11	Ephesia	103
Duritiæ remed.	154, 155	Ephesias	74
Duritiæ in corpore mede- la	20, 130, 140	Epiletici qui	150
Dysenterici qui	25	Epiphora, morb ⁹ quis	176
Dysentericiæ descriptio	ibi.	Epiphoræ remedia	225
Dysentericorum curæ	20, 21, 58, 143, 149, 172, 202,	Epiphoræ oculorum reme- dia	173, 235, 243, 249, 291, 292
Dysosmon	208	Equisetæ nomina & uirtu- tes	143
E		Equisetæ historia	143
Ebæophalitis	231	Erigeron	221
Ebenotrichon	171	Eriphij nomina & uirtu- tes	300
Ebrius ne efficiaris	5	Eriphij historia	ibid.
Ebuli nomina & uirtut.	253	Erusci nomina & uirtutes. pagina	244
Ebuli descriptio	254		
Echidnion	59		
Effascinâtes homines ubi	78		

b b

INDEX,

Eryfisceptron	45	Femora quæ	224
Erythron	89, 91	Femorū doloris remed.	215
Esculus arbor	224	Fermenti confectio	107
Eubolion	154	Ferraria	46
Eupatorium	258	Filicina	238
Eupeplios	184	Filicis nomia & uirtutes	223
Euphrosynon	148	Filicis historia	ibid.
Eupteron	171	Filicis duo genera	224
Examinare, cōgregari est	61	Fistula morbus quis	30, 32
Examen, congregatio	ib.	Fistulæ morbi remedia	76
Excreantis purulēta medi-			23, 70, 160, 278
camen	20	Flauus color qualis	58
Exupera patricialis	212	Flos niger qualis	57
Exupera matricialis	199	Fœniculi nomina & uirtu-	
		tes	299
F		Fœnogræcum	142
Faba Aegyptia	204	Fœtum mortuum eijcien-	
Fabulonia	55	tia	192
Fasciculus quid	232	Folia nigra & alba quæ	57
Fauciū doloris remed.	105	Fouere siue fomētare quid.	
Febris diffinitio	13	pagina	10, 16
Febris quotidiana, tertia-		Fraga <i>erdber</i>	140
na, quartana	13	Fragi uel fragariæ nomina	
Febris Hæmitriteos & eius		& uirtutes	139
cura	298	Frigore exustorum remed.	
Febrium remedia	4, 79, 285	pagina	101, 288
Febrium acerrimarū reme-		Fuluus color qualis	58
dia	101, 137	Fungi qui	270
Febris cottidianæ remedi-		Fungorū duplex differen-	
um	208	tia	270
Febris tertianæ remed.	21	Fungorum remed.	269
147, 208, 229, 255, 259		Furfures quale uitium	107
Febris quartanæ remed.	21	Furunculus quale tubercu-	
99, 147, 259, 262		lum	70
Febrifugia	135	Furūculorū remed.	66, 105
Fel terræ	134		Galli

INDEX.

G	Gutturis remed.	33
G	H	
Gallicurris nomina que dam & uirtutes	Hæma athenas	119
154, 155	Hæma anthropu	79
Gallicurris historia	Hæma cronu	76
154	Hæma gales	130, 199
Garum quid	Hæma hermu	ibid.
133	Hæma hammonos	159
Gelotophye	Hæma heracleos	133
67	Hæma icinos	103
Geminalis herba	Hæma podontos	ibi.
90	Hæma tauru	153
Gentianæ nomina & uirtu tes	Hæmanticon	115
93	Hæmatites	303
Gentianæ historia	Hæmostafis	137
ibid.	Hæmorrhoides que, & un de dictæ	146
Gerontea	Hæmorrhoidas restringen tia	144
211	Hamaxitis	225
Ges omphalon	Hastula regia	130
154	Hastulæ regiæ nomina & uirtutes	172
Gingiuarum remed.	Hederæ nigræ nomina & uirtutes	264
245	Hederarum tria genera	265
Gladiolus	Hediosmon	253
160	Hedyosmos	294
Gladioli nomina & uirtu tes	Hellebori duo genera	69
226	Helenion	262
Gladioli descriptio	Heliopon	163
ibid.	Helioscopos	279
Gladiolus segetalis	Heliofrophion	163
227	Heliofrophon	146
Glechon agrion	Heliotropij nomina & uir bb ij	
253		
Glycyfis		
196		
Gobios		
279		
Gonos apollonos		
253		
Gonos areos		
279		
Gonos æluru		
143		
Gonos hammonos		
259		
Gonos heroos		
100		
Gonos hephæstu		
76		
Gonos horu		
153		
Gonorrhœan quid curet. pagina		
259		
Gramen aculeatum		
155		
Graminis nomina & uirtu tes		
224		
Griadis uirtutes		
170		
Grynon		
237		

INDEX

tutes	167	Hermu dactylus	37
Heliotropij historia & eius		Heroion	130
duæ species	167	Herpetes qualia ulcera, &	
Helix	206	eius duo genera	39
Helxine	234	Herpetes quomodo fanen	
Hemeroton	133	tur	35
Hemicranius, siue hemicra		Herpillon mega	275
nia, qualis morbus	176	Heterocrania qualis mor-	
Hemicranij morbi remedi		bus	176
um	173	Hiberis	206
Hemicranici qui	175	Hieranthemon	135
Hemina qualis mēfura	104	Hieras botanes nomina &	
Hemionion	180	uirtutes	40
Hepatici qui	118	Hiera botane	43
Hepaticorum remed.	116	Hiera coryne	9
Hepatis dolori medētia	41,	Hierobulbi uirtutes	108
130, 131, 219, 289		Hierobulbi descriptio ibi.	
Hephæstios	67	Hippolapathon	84
Heptaphylli nomina et uir		Hippomanes	164
tutes	290	Hipposelinon	276
Heptapleuros	24	Hippuris nomina & uirtu	
Heptaneuros	ibid.	tes	143
Heraclia	100	Hippuris historia	143
Heracleos pogon	164	Holocyrton	119
Heraclea	169	Holosteon	122
Heracleæ nomina & uirtu		Homini morfus ueneno-	
tes	211	fus	104
Heracleon	203	Homini morfus reme-	
Heracleoticon	296	dia	101, 245
Heras dacryon	45	Homini innascentium re-	
Herba ciboria	204	medium	122
Hermu basilion	237	Horroris medela	7
Hermubotane siue Hermu		Horror in febribus	15
poa	237	Humor aurofus	238
Hermodactylos	208	Humoris aurofi remed.	236
		Hydra	

INDEX.

Hydragogos	117, 203	Ignis facer qualis morbus,	
Hydrogeron	221	pagina	219
Hydromeli potio unde	13,	Ignis sacri remed.,	216, 241,
& 29		204	
Hydrophobos à cane rabi		Illecebra	273
do morfus	49	Impetigo qualis morb ⁹	159
Hydropici qui	14	Impetiginis remed.,	156
Hydropifis tres species	14	Infantis perterriti remedi-	
Hydropifis initium	15	um	103
Hydropicorum remed.,	4,	Infans si in utero mortuus,	
116, 149, 254, 293		quomodo eijciendus	256
Hydroselinos	231	Inflatio quid	250
Hyophthalmos	190	Inflationum remed.,	249
Hyoscyami nomina & uir		Inflationis stomachi reme-	
tutes	51	dium	257
Hyoscyamos	53	Inflationis intestinorum re-	
Hypnoticon	54	med.,	ibi,
Hypnotice	219	Inguen, quæ corporis pars.	
Hypoglossion	184	pagina	53
Hysteras quid	30	Inguinum doloris reme-	
I		dia	52, 249, 259
Ibrios onyx	36	Infana	56
Ibrios pteron	ibid.	Insomniæ remed.	173
Ibis auis	36	Interaneorum doloris re-	
Ibisci nomina & uirtutes,		medium	205
pagina	140	Interiorū doloris remed.,	29
Ibisci descriptio	141	229, 279	
Ictericis	230	Intertrigines quæ	270
IctERICI qui	15	Intertriginis remed.,	269
Icteros definitio	15	Intestinorū doloris reme-	
Icteros ubi cognoscitur	15	dia	73, 141
Icteros quare regius mor-		Intestinorum infantium do-	
bus	ibid.	loris remed.,	255
Ictericorum remedia	5, 42	Intinctus quid	243
Idæus rubus	215	Inula	59
		bb ij	

INDEX.

Inula rustica	187	Lapathi siue lapathi nomina & uirtutes	82
Inulæ campanæ nomina et uirtutes	261	Lapathi multa genera	82
Inulæ descriptio	ibi.	Lasfer & laserpitium	80, 81
Iocinorosi qui	113	Lassus ne fias, medicamē	75
Iocinoris doloris remedia.		Laterum doloris remedia.	
pagina	112, 114	pagina	108, 144
Iontitis	103	Lathyrōn	64
Isatidis nomina & uirtutes		Lathyris	134
pagina	206	Lauer	212
Isatidis historia	207	Laurago	112
Ischia morbus	109, 115	Laureola	134
Ischiaticorum remedia	114	Lenticulæ leguminis natura & uis	27
170, 196, 257		Lentigo & lenticula, corporis maculæ	109, 230
Ischuria qualis morbus	61	Lentigines quomodo tollendæ	108
Ixias	282	Leontopetalon	61
Ixinos agrion	235	Leontopodij nomina & uirtutes	62
L		Leontopodij descriptio	62
Labrorum remed.	249	Leontospermon	64
Labrum Veneris	116	Lepræ remed.	278
Lacca gumi genus	50	Leptophyllos	82
Lacte pro lac	100	Lethargus qualis morbus.	
Lacteridis nomina & uirtutes	283	pagina	251, 176
Lactilago	121	Lethargici ut excitent	249
Lactucæ leporinæ uirtutes.		Lethe & lethusa	175
pagina	285	Leucanthōn	258
Lactucæ syluaticæ nomina & uirtutes	126	Leucoion agrion	165
Lactucæ syluaticæ descriptio	126	Leucopis	75
Lactuca marina	279	Libanitis	232
Lactuca caprina	ibi.	Libanotis	229
Lagopu nomina & uirtutes	191	Libycum	240
		Licina	

INDEX.

Licina	45	135, 156, 195, 261, 269, 271, 283
Lichena quid	280	Lunatici qui 72, 197
Lienosi diffinitio	12	Lunaticorum remed. 71,
Lienosorum curationes	3	182, 196
Ligula	28	Lupinus legumen est 110
Lilij nomia & uirtutes	276	Lupini nomina & uirtutes 283
Limnitis	133	Lupinus montanus ibi.
Limnice	226	Lustrago 46
Linguae remed.	32	Luteus color qualis 57
Lingua ceruina	227	Luxata membra quæ 129
Linozostis	235, 237	Luxatis membris remed.
Lippitudo oculorum morbus quis	92	pagina 127, 168, 276
Liquamen quid dicatur	251	Lychnis agria 63
Lirion	276	Lycopnos 68
Lithiasis qualis morbus.		Lysas siue lyas 75
pagina 264		Lyfimachion 234
Liuores quomodo tollendi	269	M
Loci muliebres qui	15	Mæærinthe 230
Lomentum, fabarum farina	107	Maceries quid 58
Lonchitidis nomina & uirtutes	178	Machærophyllon 226
Lonchitis historia	130	Malache agria 145
Lotometra	203	Malache & moloche 146
Lucina	45	Malagma quid 29
Lumbago morbus	222	Malagma ab emplastro differt 29
Lumbi qui	17, 222	Malobathron 238
Lumborū morbi curationes	3, 7, 221	Maluæ erraticæ nomina & uirtutes 144
Lumbrici uermes qui	136	Malum Punicum, granatum 57
Lumbrici unde dicti	27	Malum terræ 96
Lumbricorū tria genera	27	Mammillarum doloris remedia 98, 188
Lumbricorum remed.	207	Manicon 212

INDEX.

Maniopœos	54, 58	Menthæ nomina & uirtutes	203
Manipulus qui	11	Mercurialis nomina & uirtutes	235
Manus Martis	37	Mercurialis descriptio	235
Maronion	233	Mercurialis duo genera	236
Marrubij nomina & uirtutes	155	Merum, uinum purum	27
Marrubij utriusq; historia, pagina	157	Micron aizoon	203
Matricaria	74	Millefolij nomina & uirtutes	247
Matricis doloris remed.	165	Millefolij descriptio	ibi.
Mater herculania	204	Militaris	45, 248
Mecon aphrodes	255	Minthe agria	259
Mecona ceratites	174	Minthe orinos	ibi.
Meconitis	279	Misere uiuium	100
Mecon papauer est	58	Mithridatios uel Mithridation	208
Medicamenta mala, duplicia	77	Mithridates rex	199
Mel Atticum	13	Moloche agria	142
Meleta	117	Monoclonon	75
Melicraton, potio	29	Montanum apium	274
Melissophyllon	292	Mortarium quale uas	147
Melitena	158	Moly nomina & uirtutes, pagina	165
Melocarpon	102	Moly historia	165
Melothron	230	Moly	219
Melosmon	112	Mulcetra	159
Menion	106	Mulierum remedia	5, 7, 215, 233, 244, 250, 256, 257, 275, 280, 295
Menogonon	197	Mulsam quid & quomodo conficiatur	12, 48
Mentastri nomina & uirtutes	252	Muralis	234
Mentastri tres species & earum descript.	252	Mustellago	121
Menstrua mouens 235: que re mulierum remedia.		Mustilla	
Mentha uenerca	275		
Mentha	37		

INDEX.

Mustillago terrestris	235	Nitrum quid	193
Myacantha	240	Nomæ qualis morbus	194
Myriophyllon	247	Nomarum remed.	195
Myrrha lachrymū est Ara-		Notios	197
bicæ arboris	51	Nycephyllon	184
Myrtites	279	Nympheos	113
Myrtopetalon	99	Nymphææ nomina & uir-	
Mystrum mensuræ genus,		tutes	202
pagina	136	Nymphææ historia	202
	N	Nyfius	266
Narce	94		O
Narcissi nomina & uirtu-		Obolus quanti ponde-	
tes	177	ris	50
Narcissi descriptio	177, 178	Ocimi nomina & uirtutes,	
Nardus Indiæ frutex	50	pagina	291
Narium graueolētium cu-		Oculorum albuginis reme-	
ra	265	dium	213
Nasturcij nomina & uirtu-		Oculorum caliginis reme-	
tes	105	dia	126, 213, 249
Nasturcium duorum gene-		Oculorum lippitudinis re-	
rum est	106	medium	63
Nauseæ remed.	255	Oculorum doloris reme-	
Nauseæ quæ in naui fit re-		dia	1, 2, 98, 112, 127, 134, 173,
medium	256	250, 289	
Nepetæ montanæ nomina		Occurfus malos ut non ti-	
& uirtutes	258	meas	281
Nephelion	138	Oenāthe duūm generum,	
Nerion	242	pagina	177
Nerios	203	Oenanthes historia	ibi.
Neruorū dolorem, tumo-		Oenanthes uirtutes	177
rem & tremorem tollen-		Oenomeli, mulsū est	49
tia	79, 81, 144, 208, 221,	Olus quid dicatur	107
286, 301		Olufatri nomina & uirtu-	
Nession	133	tes	278
Nileon	67	Olufatri descriptio	278

INDEX.

Onicanthe	75	Oxylapathus	83, 118
Onocardion	117	Oxymelitos confectio	16
Onyx myos	100	Oxynida	84
Opalis grata	243	Oxytonon	175
Ophiostaphyle	202	P	
Ophthalmos typhonos.		Pæoniæ nomina & uirtutes	195
pagina	150	Palalia	96
Orbicularis nomina & uirtutes	95	Palmulæ dactyli sunt	218
Orchion	237	Palmus mensura	37
Orchis	91	Panaces	296
Orchis duo genera	90	Panacosceras	197
Oreoselinon	274	Panaricium Græcis paronychion	152
Origani nomina & uirtutes	295	Panaricia qualis morbus	152
Origani species tres & earū descriptio	295	Panaricij remedia	153
Oris remedia	22, 12	Panchromos	44
Orizelos	119	Pandiona	9
Orminalis	92	Panion	91
Orobethron	64	Panis porcinus	96
Oscedo & oscitatio quid	125	Panus morbus qualis	84
Oscedinis remedia	123	Paniculæ inguinis remedia	83
Osiatica	146	Pantagathon	253
Osmites	253	Papaueris syluatici nomina & uirtutes	172
Ossorum fractorum remedia	85	Papaueris uaria genera & eorum descriptio	173, 174
Ost' anthropu	76	Papauer palustre	204
Osthanes magus	55	Pappi quid	222
Ostriaginis uirtus	122	Paralyfis diffinitio	15
Ostriago qualis herba	122	Paralyfis medicamēta	5, 123
Oxalis	84	Paregoria lenitio est	115
Oxygarum quid	168	Parotides sunt iuxta aures	
Oxylapathi nomina & uirtutes	150	apostemata	31, 215
		Parotidarū remedia	22, 41, 213
		Paro-	

INDEX.

Paroxifmus	13	tes	196
Parthenion	75, 112, 234	Pentorobon	196
Parthenicon	258	Percussuræ ferris uel sudis	
Parturientiũ remed.	5, 272	remedium	123
Pastillus, trochiscus, rotun-		Perdicalis nomina & uirtu-	
dula, idem	17	tes	233
Pastinacæ nomina & uirtu-		Perdicalis descriptio	ibi.
tes	232	Perfrictio quæ	16
Pastinacæ duo genera & eo-		Perfrictionũ medicamen	6
rum descriptio	232, 233	Periodus morbi	15
Pecten, quæ corporis pars.		Perifison	218
pagina	58	Peristerei nomina & uirtu-	
Pectinis muliebris dolorẽ		tes	198
tollentia	52	Peristerei duplex genus	198
Pectis	287	Pernio morbus qualis	152
Pedis leonis nomina & uir-		Pernionum remed.	149
tutes	62	Perfolata	138
Pedis leonis descriptio	62	Personaciæ herbæ nomina	
Pedis leporis nomina & uir-		& uirtutes	136
tutes	191	Personaciæ duæ species &	
Pedum pastoralis baccu-		earum descriptio	137
lus	46	Peruinca	285
Pedum doloris remed.	33,	Pes coruinus	72
52, 79, 129, 221, 292		Pessus & pessulus quid	195
Pedum tumorem tollentia		Petrapium	502
pagina	21, 221	Petroselini nomina & uir-	
Peganus	250	tutes	300
Pelethronia	133	Peucedani nomina & uir-	
Peneus fluuius Theff.	204	tutes	259
Pentapetes	35	Peucedani historia	259
Pentagonon	ibid.	Peucedanum	287
Pentadactylon	35	Pexasis	76
Pentatomon	ibid.	Phalangia araneorum ge-	
Pentaccenon	35	nus	49
Pentaphylli nomina & uir-		Phalangiorum morsus re-	

INDEX.

medium	205	Plaga aperta	50
Phantasmata prohibentia,		Plaga cæca	ibi.
pagina	210	Plagæ ferro percussæ reme-	
Phantasmata quæ dican-		dium	211
tur	211	Plātaginis noīa & uirt,	19
Phasganion	216	Plantaginis historia	23
Phersephonion	47	Platyphyllos	280
Phersephone, Proserpina		Pleuritis	203
est	ibid.	Podagra morbus	17, 109
Pheuxaspidion	182	Podagra uti accidat	30
Philtrodotes	180, 198	Podagræ remedia	7, 21, 114,
Phlomos	210	140, 109, 234, 286, 301	
Phrenesis qualis morbus,		Polenta hordeacea farina,	
pagina	260	Pollin quid	142 (31, 283
Phreneticorū remed.	260	Poliij nomina et uirtutes	181
Phthisis qualis morbus,	12,	Poliij duæ species & earū de-	
179		scriptio	182
Phthificorum remedia	2,	Polygonos	99
178, 300		Polygoni nomina & uirtu-	
Phygethō qualis tumor,		tes	97
pagina	84	Polyhydion	133
Phylacterion	76	Polyneuros	24
Phyllophares	153	Polyonymos	235
Picris	127	Polypodion	238
Pili oculis duobus modis		Polytrichon	164
aduersantur	285	Polytrichi nomina & uir-	
Pili si oculos irritant, quo-		tutes	170
modo relegandi	285	Pondo quid	287
Pilulæ platani fructus	119	Porrigo quid	106
Piper apium	16	Portulacæ nomina & uir-	
Piper longum, album, ni-		tutes	273
grum	92	Posca quid	280
Pisere tundere est	29	Prapedilon	63
Pithecion	243	Prapedion	64
Plaga quid	16, 49	Prasion	157
		Præcor-	

INDEX.

Præcordia sunt exta in ho-	Pyron agrion	314
mine	Pyftereos hypt.	43
Præcordiorum doloris re-	Pythagoras Samius	54
media	Pythagoræ peregrinatio	55
Priapifcos	Pythonion	36
Priapus hortorum deus	Pyxionos	103
Prionite		
Profluuij mulierum reme-	Q	
dium	Quinq;folij uirtutes	32
Prophetæ Magi sunt	Quinq;folij historia	34
Proferpinacæ nomia & uir-	R	
tutes	Radioli nomina & uirtu-	
Proferpinacæ descriptio	tes	237
Proferpinacæ duo genera,	Radioli descriptio	237
pagina	Radix Macedonica	59
Profopites & profopes	Radix nautica	61
Protea	Ramicis puerorum reme-	
Pruriginum remed.	dium	223
Pseudodictamnus	Ranunculus	66, 67
Pseudofelinon	Rapum terræ	96
Pforanthemis	Regij morbi remed.	241
Pubes, quæ corporis pars,	Regula	303
pagina	Rençere, uomere est	17
Pulegij nomina & uirtu-	Renum doloris remed.	32
tes	239, 292	
Pulegij duo genera	Rheubarbarum	132
Pulices quomodo fugan-	Rheuponticum	ibid.
dæ	Rhceas	175
Pulmonis extentæ remedi-	Rhoiton, uinum mali gra-	
um	nati	57
Purulenta, & purulētæ ex-	Rhopalon	203
creationes	Rhuselinon	67
Pus & sanies differunt, ibi.	Rosa fatuina	197
Pycnitis	Rosa Iunonis	276
Pyrine	Rosa liquida	10
	Rosmarini nomina & uir-	

INDEX.

tutes	227	Sanguinis profluuiū fistit.	
Rosmarini historia	ibid.	pagina	273
Rosmarinus herba nostris		Sanguinem excreantiū re-	
terris incognita	229	media	5,98,143
Rotundula Græcis trochi-		Sardinia	69
scus	11	Sardonis	ibid.
Rubi nomina & uirtutes.		Satanaria	260
pagina	244	Satyrii nomina et uirtutes.	
Rubid ⁹ & ruffus color qua-		pagina	88
lis	57	Satyrium duūm generū	89
Rupti qui fint	133	Sauromaton	86
Rupti herniosi sunt	115	Saxifragæ nomina & uirtu-	
Ruptorum remed.	114, 136	tes	263
Rufmarina	9	Saxifragæ historia	ibid.
Rutæ hortensis nomina &		Saxifragum	165
uirtutes	243	Scabies qualis morbus	159
Rutæ montanæ nomina &		Scabies	156, quære Impe-
uirtutes	239	tigo	
S		Scapus quid	94
Sabinæ nomina & uir-		Sceleratæ nomina & uirtu-	
tutes	241	tes	65
Sabinę duo genera, eorum		Schœnos	87
descriptio	242	Scolibrochon	164
Sacra uocarunt Græci quæ		Scolopendrium	164, 180
grandia	109	Scordij nomina & uirtu-	
Saluiæ nomina & uirtutes.		tes.	207
pagina	270	Scordij descriptio	ibi.
Saluiæ descriptio	ibi.	Scorpinaca	100
Salutaris	230	Scorpioctonon	169
Sampfychus	82	Scorpion	237
Sanchromaton	86	Scorpionis ictum sanãtia.	
Sanguinaria	100	pagina	20, 127, 163, 290
Sanguis de naribus proflu-		Scrupulus pond.	92
ens quomodo fistendus.		Scrupulus quot grana con-	
2, 33, 217, 249		tineat, & quãt obulos	11, 14
		Scylli-	

INDEX.

Scyllitici uel scyllæ nomi- na & uirtutes	149	Serpilli nomina & uirtu- tes	167
Scyllæ descriptio	150	Serpilli duo genera & eorū descriptio	ibid.
Scyllæ duo genera	ibi.	Sesamon agrion	169
Scyllæ coquendi modus. pagina	151	Sextarium duodecim cya- thi faciunt	258
Secundæ quæ dicantur, & quare	30	Sextarius quis	14
Secundinæ idem quod se- cundæ	ibid.	Sicyon agrion	287
Secundæ mulierū quomo- do extrahendæ	21, 256	Sideritis	8, 46, 119, 234
Selenion	196	Sideritidis nomina & uir- tutes	212
Selenogonon	197	Sideritidis plura genera	212
Selinon agrion	276	Sifon agrion	260
Selinon hydation	67	Sifymbrij nomina & uirtu- tes	274
Selinophyllum	164	Sifymbrij duo genera	274
Semen spicatum	10	Sitis hydropicorum quo- modo extinguenta	150
Semuncia <i>ein lot</i>	92	Sium	222
Semperuiuæ nomina & uir- tutes	296	Smyrnion	275, 301
Semperuiuæ historia	297	Solago	169
Senecionis nomina & uir- tutes	220	Solaginis minoris nomina & uirtutes	195
Senecionis descriptio	ib.	Solanum	217
Sentis	245	Solaris herba	169
Serapis Aegyptiorum dei cultus	91	Solatę nomina & uirtutes. pagina	215
Serrata	115	Solis oculus	115
Serpentaria	86	Solium <i>badguber</i>	258
Serpentium morsus reme- dia	6, 20, 33, 41, 43, 85, 91, 93, 101, 114, 137, 205, 208, 227, 245, 259, 260, 262, 268, 276, 300	Solsequium	169
Serpillum maius	76	Sopor plus est quàm som- nus	176
		Soranus medicus	230
		Sozusa	75

INDEX.

Spasmus quale malum	179	177, 274, 279	Stratitice	243
Spasmi remed.	176, 257		Strophi, tormina sunt	324
Sphæræ platani fructus	219	120	Stroph. remed.	118
Spina mollis	206		Struma qualis tumor	47
Spiffare obtegere est	10		Strumarum remed.	41, 106
Spleni utilia	213		Strumea	70
Splenetici diffinitio	12		Strumum	229
Spleneticorum remedium			Strychni nomina & uirtutes	215
pagina	131		Strychni quatuor specierū	
Splenis doloris remed.	95		descriptio	ibid.
128, 139, 225, 226, 100, 254, 257,			Strychnon hemeron	217
265			Strychnon manicon	212
Stactice & catactice	67		Strychon melanon	219
Staphide agria	201		Stypticon, adstringens est.	
Stephanos aphrodites	275		pagina	47
Stergethron	154		Sulphur uiuum quid	250
Steechas	150		Sura quæ	224
Stomachi quæ significatio.			Susinum	231
pagina	82		Suspiriosi qui, & tres eorū	
Stomachi arsuræ remed.	292		differentiæ	12
Stomachi cruditatem tol-			Suspiriosorum remedia.	
lit	105		pagina	139, 147
Stomachi duritiæ remedi-			Sycophyllon	142
um	273		Symphoniaca	53
Stomachi inflammationis			Symphoniacæ nomina &	
remedium	273		uirtutes	54
Stomachi infirmitatis re-			Symphoniacæ tres species.	
medium	231		pagina	54
Stomachi doloris medica-			Symphyton	287
mina	3, 84, 156, 186, 221,		Symptomata morbi acce-	
249, 273			dentia	32
Stranguria qualis morbus			Syntrophion	245
62, 80			Tana-	
Straguriæ morbi remedia.				
pagina	60, 66, 78, 151, 162,			

INDEX,

T			
Tanacetum	74	Tocotis	74
Taphosiris	169	Tolles quæ	38
Taurophthalmos	231	Tormentilla	186
Teda, arborqualis	219	Tormina quales dolores	31
Testiculus leporinus	91	Torminosi qui	ibid.
Teucrion	115, 131	Toxobolon	76
Thalia	217	Toxotis	74
Theligonon	237	Trichophyes	164
Theodonion	197	Trichomanes	164, 171
Theonina	273	Trifolium	89
Theopnoë	230	Triorchis	90
Theribethron	63	Triphyllon	139
Therion	86	Trixaginis nomina & uirtutes	174
Therionphonon	87	Trixago palustris	208
Therionrhizon	59	Trygonios	46
Thermos orninos	283	Tumorem tollentia	52
Thermantica, id est calefactoria	294		216, 247, 186, 301
Tibiarū doloris remed.	129	Tussillago	271
Tinæ quales uermes	136	Tussis remed.	156, 186
Tinearum remed.	283		229, 296, 299
Tithymalli nomina & uirtutes	277	Typhonos	150
Tithymalli species septem, & earum descript.	ibi.	Typhon, gigas	ibi.
Thorax, Latinis pectus	26	Typhonion	55, 87
Thus terræ	119		V
Thymbra	10	Valentina	76
Thymiatitis	36	Varices quæ dicantur	206
Thymiana quid	36	Vatica	218
Thyrifios	24	Vchiculo euerfis uetonica medetur	9
Thyrifus quid	47, 56, 68	Vena quæ	48
Tocites	103	Vena ab arteria differt	ibi.
Tocobolon	76	à Venere prohibiti remedia	62, 89
		Veneria	61

INDEX.

Veneris umbelicus	154	Vetonicæ descriptio	1
Venenum quid	103	Victorialæ nomina & uirtutes	183
Veneri sumpti medicamina	6, 101, 116, 135, 156, 167, 192, 198	Victorialæ descriptio	183
Venter quomodo accipiat	26	Vinca peruinca	121
Ventris morborum medelæ	3, 19, 32, 127, 236, 243, 256, quære aluum.	Vino inebriati remed.	190
Veratrum	69	Vinum Amineum	13
Verbasci nomina & uirtutes	209	Vinum passum quid	22, 263
Verbasci historia	ibi.	Viperinæ nomina & uirtutes	59
Verbenacæ uirtutes	40	Viperinæ historia	ibi.
Verbenacæ, quæ nunc uerbena dicitur, historia	42	Viperarum morsus remedia	59, 134
Verbenacæ duo genera	43	Vitis alba	200
Veretrû genitale memb.	17	Vlceraria	158
Veretri doloré, tumorem, & pruriginem quid tollat	6, 256, 271, 294	Vlcus quid	89
Verruca quale malum	129	Vlcera chironia quæ	ibi.
Verrucarum genera	ibi.	Vlcera maligna, contumacia & rebellia	69
Verrucæ quomodo tollendæ	123, 278	Vlcerum chironiorum remedium	66
Verticillum quid	72	Vlcerum difficilium remedium	88
Vertipedium	46	Vlcerû in capitibus remedium	294
Vertumnus	169	Vlcerum remed.	127, 131, 193
Vesicæ dolorum remed.	4, 22, 144, 226, 238, 256, 261, 274, 275, 299	Vlophonos	182
Vetonica unde dicta	7	Vncia pondus	13, 92
Vetonicæ nomina & uirtutes	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	Vniola	225
		Vomitum fistentia	6
		Vomici qui	12
		Vomicorû & suspiriosorû medela	2
		Vra ichneumonos	24
		Vrceolaria	235
		Vrit	

INDEX.

Vrit calor & frigus	103	dia	21, 42, 132, 137, 144, 193,
Vrinę difficilis tria genera.			220, 229
pagina	62	Vulnerum remed.	20, 110,
Vrinę difficultas	ibi.		118, 127, 220, 223
Vrinam mouentia	225,		X
	247, 290,	Xiphion	225
Vstilago	282	Xiphij nomina et uirtutes.	
Vstilago rustica	294	pagina	160
Vua taminia	201	Xiphij historia	ibi.
Vua morbus quis	245	Xylechion	55
Vuæ faucium remed.	245	Xyleon	55
Vuluus quid	59	Xylolothon	36
Vulneris & ulceris differē-		Xylophyton	187
tia	ibid.		Z
Vulnerum ex se nascētium		Zathesie	75
remed.	178,	Zea	230
Vulnerū ferro siue fude fa-		Zoroaster magus	55
ctorum remed.	192, 247	Zygis	268
Vulnerum recentū reme-			

FINIS.

Pagina 5. lege ictericos, pro ietericos. Pag. 11. lege
 ἐμπύματα pro ἐμπνήματα. Pag. 59. lege echidnion pro
 echidinon.